

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİNGÖL MASALLARI
(İNCELEME – METİN)

Danışman
Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK

Hazırlayan
Okan ALAY

ELAZIĞ - 2005

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİNGÖL MASALLARI
(İNCELEME – METİN)

Yukarıda adı geçen tez adı geçen jüri üyelerince yüksek lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Danışman
Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK

Üye
Doç. Dr. Ahat ÜSTÜNER

Üye
Yrd. Doç. Dr. Aydın ÇELİK

ONAY
Doç . Dr. Ahmet AKSİN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET
YÜKSEK LİSANS

BİNGÖL MASALLARI (İNCELEME-METİN)
OKAN ALAY

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

2005, Sayfa: XIV+290

Bir millet, kendine mahsus kültürle ve onu oluşturan değerlerle şekillenerek hayat bulur. Bu değerler; o millete ait dil, din, inanç, felsefe, folklor, gelenek ve görenekler gibi en önemli zenginliklerden oluşur. Geçmişini bugüne, bugünü de geleceğe taşıyan bu zenginlikler korunup, yaşatıldığı müddetçe, kültür de yaşar, dolayısıyla o kültürle hayat bulan millet de yaşar. Çünkü bir milletin varlığının sürdürülebilmesi ve benliğinin korunabilmesi, kültürel değerlerle mümkün olabilmektedir.

Bu düşünce ve duyarlılıkla hazırladığımız çalışmada, folklor ve halk edebiyatı açısından oldukça önem arz eden masal konusunda değerlendirmelerde bulunarak, Bingöl masalları hakkında inceleme ve metin çalışmasında bulunduk.

Çalışmamızı; masalların derlenmesi, yazıya geçirilmesi ve metinlerin bilimsel bir metotla incelenmesi esasına dayandırarak oluşturduk. “Giriş” kısmında, masalın tanımları, genel özellikleri, masal üzerine yapılan çalışmalar; Birinci Bölümde; Bingöl masallarının derlenme şekli; İkinci Bölümde, Bingöl masallarının tip/konu tasnifi belirlenerek, Aarne-Thompson ve Eberhard-Boratav kataloglarındaki numaraları ile motif sıraları tespit edilmiştir. Üçüncü Bölümde, masallardaki motiflerin benzerlerini, Motif Index of Folk- Literature’a göre bularak araştırırken; Dördüncü Bölümde ise masalların formel yapısını inceledik. Beşinci Bölümde, derlediğimiz masal metinlerini; çalışmamızın son kısmında ise “Kaynak Şahıslar

Hakkında Bilgiler” ve “Bibliyografya”ya yer verdik. Böylece, Bingöl masallarının folklor içerisindeki yerini değerlendirmeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: kültür, folklor, halk edebiyatı, masal, Bingöl masalları

SUMMARY

MASTERS THESIS**BİNGÖL FOLKTALES (EXAMINATION-TEXT)****OKAN ALAY****UNIVERSITY OF FIRAT****THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE****AND POSTGRADUATE STUDY IN TURKISH PUBLIC LITERATURE****2005, Page: XIV+290**

A nation live with it's own culture and composed of with the values it takes shape. These values; are the richnesses composed of the language, the religion, the belief, folks, tradition and folklore being to that nation. These richnesses which carry past to today, today to future as soon as are protected, enlived, culture will live and so the nation which takes life from that culture will live too. Because, the continuing of a nation and protection of it's charecter is only possible by it's cultural values.

In the study we prepared by this thought and sense we tried to give information generally about folktale which is very important in the perspective of folklore and folk literature and specially about Bingöl folk tales.

We prepared our study backed up to the base of compiling folktales, registering them and by scientific methods examination of texts. At the beginning description of folktales, general specialities of folktales, studies have been done on folktales; in the first part type of compiling Bingöl's folktales; in the second part, by indicating type/subject of category we found the motive lines and numbers in the Aarne-Thompson and Eberhard-Boratave catalogues. In the third part, as soon as we investigate the similiar motive in the folktales; in the fourth part we examined the formal structure. In the fifth part, we told the folktales we compiled, at the end of study we give "Bibliografhy" and "Information about source persons". So, we tried to appreciate Bingöl's folktales among folklore.

Key words: culture, folklore, folkliterature, folktales, Bingöl folktales.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	XI
-------------	----

KISALTMALAR	XIV
GİRİŞ	1
0. MASAL, ÖZELLİKLERİ VE MASALLAR ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	1
0.1. MASAL NEDİR?	1
0.2 MASALLARIN ÖZELLİKLERİ.....	4
0.2.1. GENEL OLARAK MASALLARIN ÖZELLİKLERİ.....	5
0.2.1.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	5
0.2.1.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	5
0.2.2. BİNGÖL MASALLARININ ÖZELLİKLERİ.....	6
0.2.2.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	6
0.2.2.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	7
0.3 MASALLAR ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	9
0.3.1. TÜRK MASALLARI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	9
0.3.1.1 KİTAPLAR.....	9
0.3.1.2. AKADEMİK ÇALIŞMALAR (TEZLER)	16
0.3.1.2.1. DOKTORA TEZLERİ.....	16
0.3.1.2.2. YÜKSEK LİSANS TEZLERİ.....	18
0.3.1.3. MAKALELER VE TEBLİĞLER.....	19
0.4. BİNGÖL MASALLARI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	21
0.4.1. KİTAPLAR.....	22
0.4.2. AKADEMİK ÇALIŞMALAR (TEZLER)	22
0.4.3.DERGİ VE GAZETELERDEKİ MAKALE VE TEBLİĞLER	24

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BİNGÖL MASALLARINI DERLEME ŞEKLİ.....	25
1.1. BİNGÖL'ÜN COĞRAFİ KONUMU VE KÜLTÜREL YAPISI.....	25
1.2. SAHA ÖNCESİ YAPILAN HAZIRLIKLAR.....	28
1.2.1. YAYINLARIN İNCELENMESİ.....	28
1.2.2. MAHALLİ YÖNETİCİLERE MÜRACAAT EDİLMESİ.....	29
1.3. MASALLARIN TESPİT EDİLMESİ.....	30
1.4. MASAL DERLEMELERİYLE İLGİLİ BAZI HUSUSLAR.....	31
1.4.1. DERLEME ÖNCESİ VE SONRASINDA KARŞILAŞILAN BAZI	

ZORLUKLAR	31
1.4.2. MASAL ANLATICILARI İLE İLGİLİ BAZI ÖZELLİKLER	31
1.5. BİNGÖL'DE MASAL ANLATMA GELENEĞİ.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

2. BİNGÖL MASALLARININ TİP/KONU TASNİFİ VE ÖZETİ.....	35
2.1. TİP NEDİR?.....	35
2.2. TİP TASNİFLERİ.....	36
2.2.1. DÜNYADA TİP TASNİFLERİ.....	36
2.2.2.TÜRKİYE'DE TİP TASNİFLERİ.....	41
2.3. BİNGÖL MASALLARININ TASNİFİ, TİP NUMARALARI VE ÖZETİ	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BİNGÖL MASALLARININ MOTİF YAPISI.....	93
3.1. MOTİF NEDİR?.....	93
3.2. MASALLARDA MOTİF ÇALIŞMASI.....	94
3.3. HALK EDEBİYATININ DİĞER TÜRLERİNDE MOTİF ÇALIŞMASI.....	95
3.4. BİNGÖL MASALLARINDA TESPİT EDİLEN MOTİFLERİN MOTİF INDEX OF FOLK- LİTERATURE 'A GÖRE TASNİFİ.....	97
A. MİTOLOJİK MOTİFLER.....	97
B. HAYVANLAR.....	99
C. YASAK.....	102
D. SİHİR.....	103
E. ÖLÜM.....	105
F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER.....	106
G. DEVLER.....	108
H. İMTİHANLAR.....	109
J. AKILLILAR VE APTALLAR.....	110
K. ALDATMA.....	113
L. KADERİN TERS DÖNMEŞİ.....	116
M. GELECEĞİN TAYİNİ.....	117
N. ŞANS VE TALİH.....	118

P. CEMİYET.....	119
Q. MÜKAFATLAR VE CEZALAR.....	122
R. ESİRLER VE KAÇAKLAR.....	124
S. ANORMAL ZULÜMLER.....	124
T. CİNSİYET.....	125
U. HAYATIN TABİATI.....	127
V. DİN.....	128
W. KARAKTER ÖZELLİKLERİ.....	129
X. MİZAH.....	131
Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GRUPLARI.....	132

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BİNGÖL MASALLARININ FORMEL YAPISI.....	135
4.1. FORMEL NEDİR?	135
4.2. BİNGÖL MASALLARINDA YER ALAN FORMELLER.....	135
4.2.1. BAŞLANGIÇ FORMELLERİ.....	135
4.2.2. BAĞLAYIŞ (GEÇİŞ) FORMELLERİ.....	137
4.2.3. BENZER DURUMLARDA KULLANILAN FORMELLER.....	138
4.2.4. BİTİŞ FORMELLERİ.....	140
4.2.5. ÇEŞİTLİ FORMEL UNSURLARI.....	142
SONUÇ.....	146

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. METİNLER	149
1. TİLKİ İLE KARTAL.....	149
2. KURNAZ TİLKİ.....	150
3. YILAN İLE TİLKİ.....	152
4. KURT İLE KAPLUMBAĞA.....	153
5. AYI İLE ÜÇ KURDUN ARKADAŞLIĞI.....	154
6. MEM PİRO.....	156
7. GULHATUN.....	159
8. TİLKİ İLE DEĞİRMENCİ.....	162

9. ODUNCU İLE AYI.....	165
10. YILAN İLE ABDULLAH.....	167
11. HACI BAYRAM İLE ARUZ	169
12. AKILLI KARDEŞ İLE DELİ KARDEŞ.....	171
13. ALİ İLE ŞAHHANIM.....	173
14. PADİŞAHIN ÜÇ OĞLU	175
15. BABANIN OĞULLARINA VASIYETİ.....	179
16. İKİ KARDEŞ İLE TIN TIN KABAK.....	183
17. YILAN KILIĞINDAKİ DELİKANLI.....	185
18. DEVİN OĞLU.....	188
19. KADERİNİ ARAYAN ÜÇ ARKADAŞ.....	190
20. GARİP İLE NASİP.....	195
21. AĞANIN RÜYASI.....	199
22. ÇOBAN İLE KÖYÜN GÜZELİ.....	201
23. EVVEL Mİ GELSİN SONRA MI?	203
24. DEV İLE ÜÇ KARDEŞ.....	206
25. ALIK İLE DEV.....	210
26. YEDİ KARDEŞİN BACISI.....	212
27. SEL EHMED İLE HATE.....	214
28. PADİŞAHIN ÜÇ OĞLU İLE ÜÇ KIZ KARDEŞ	217
29. ÇOBAN İLE ÜÇ KIZ KARDEŞ	220
30. YILANLI KADIN İLE ÇOBAN.....	222
31. TUZ KADAR SEVGİ.....	224
32. KÖYÜN ÇAPKIN HOCASI.....	225
33. MOLLA İLE DUL KADIN.....	227
34. YEŞİL GÖZLÜ SARIŞIN ADAM.....	229
35. BUNDAN BÜYÜK DERT OLUR MU?	232
36. BAYKUŞ İLE PADİŞAH.....	233
37. HOROZ ÇOCUK.....	237
38. MEZARLIĞI OLMAYAN KÖY.....	240
39. TRENZEDE.....	241
40. FAKİR KÖYLÜ.....	242
41. İKİ KARDEŞ.....	244

42. DELİ KADIN İLE KOCASI.....	245
43. KÖYLÜ İLE ÜÇ HIRSIZ.....	249
44. KÖSE ADAM.....	252
45. KURNAZ MUHTARIN TOKADI.....	255
46. FİLİT İLE MİRE.....	257
47. TÛCCARIN BİR GECEŚİ.....	258
48. DELİ ADAM İLE KARISI.....	260
49. İSTANBUL'DA ÜÇ KÖYLÜ.....	262
50. ÜÇ ARKADAŞ.....	264
51. MOLLANIN KÖYE DÖNÜŞÜ.....	266
52. NİKAH SUALİ.....	268
53. YEDİ KAPLUMBAĞA VE TUZ.....	269
54. FİLİT DAYI İLE KARA EŞEĞİ.....	271
55. PİREY İLE PİSİNK.....	273
KAYNAK ŞAHISLAR HAKKINDA BİLGİLER.....	276
BİBLİYOGRAFYA.....	282
ÖZ GEÇMİŞ.....	289

ÖN SÖZ

Türk halk edebiyatı, Türk milletinin çağlar boyu sürüp gelen kültür hazinesidir. Bu, öyle bir hazinedir ki, onda efsanelerden destanlara, türkülerden fıkralara kadar geniş bir halk kültürüne rastlamak mümkündür. Bu birikimlerden biri de halk edebiyatının anlatmaya dayalı türleri arasında önemli bir yere sahip olan masallardır.

Yediden yetmişe herkese hitap eden sihirli dünyasıyla, düş ile gerçeğin iç içe geçtiği bir yaşamın ifadesi olan masal; yalnızca olağanüstü varlıkların, yerlerin ve kişilerin yer aldığı bir tür olmayıp, gerçeğin renkli dünyalarla yeniden anlatıldığı sözlü anlatım ürünleridir. Masallar, insanlığın ortak ürünlerindedir. İnsanlığın yazılı tarihinden önceki dönemlerde bile, sözlü kültürün ürünü olarak geçmişten günümüze, hemen her coğrafya ve kültürde var olabilmıştır. Bundan dolayı Anadolu'da anlatılan Türk masalının bir benzerine İran'da, Orta Asya'da, Mezopotamya'da, Avrupa'da rastlamak mümkündür. Destan, halk hikâyesi vs. gibi türler millî nitelikler bakımından daha yoğun iken, bu yönüyle masallar onlardan farklı bir durum arz eder.

Masallar, yapısı itibarıyla birbirleriyle benzer niteliklere sahiptir. Ancak bir masal, beynelmilel bir özellik taşıdığı gibi, ait olduğu toplumun millî kültüründen de önemli izler taşıyarak diğer milletlerin masallarından ayrılır. Hindistan'da anlatılan masalarda Hint kültürünü, felsefesini, inancını, yaşam tarzını görmek mümkün iken Anadolu'da anlatılan bir masalda da doğaldır ki Türk kültürüne ait motiflere, millî değerler ve kültürel zenginliklere rastlamak mümkündür.

Folklor ve halk edebiyatı açısından olduğu kadar, milletlerin kültürleri açısından da büyük önem arz eden masal konusunda her geçen gün yeni derleme ve araştırmalar yapılmaktadır. Türkiye'de bu konudaki çalışmalar, özellikle Cumhuriyet dönemiyle birlikte hız kazanmış; günümüze değin artarak gelişme göstermiştir.

Türkiye'de masalların bilimsel yönden incelenip değerlendirilmesinde özellikle; **Pertev Naili BORATAV, Saim SAKAOĞLU, Bilge SEYİDOĞLU, Umay GÜNAY, A. Berat ALPTEKİN, Esmâ ŞİMŞEK** vs.'nin çok büyük katkıları vardır. Onların azımsanmayacak çabaları sonrasında Anadolu'nun değişik yörelerinden, illerinden masal derlemeleri yapılmış, masallar üzerinde incelemelerde bulunulmuş, adeta Anadolu'nun bölge bölge, il il masal haritası çıkarılmaya çalışılmıştır. Böylece, Erzurum, Gümüşhane, Bayburt, Elazığ, Taşeli, Çukurova, Afyon, Isparta, Malatya, Van ve Kayseri yöresinin masal incelemeleri yapılmış; sonraki yıllarda diğer illere ait çalışmalar da artarak devam etmektedir.

İşte bu illerin içerisinde bulunmayan, ancak gerek folklor gerekse de halk edebiyatı bakımından zengin olan Bingöl masalları üzerine çalışma düşüncesi bizde oluştu. Bu folklorik zenginliğin her geçen gün azalarak kaybolacağı endişesiyle ve ayrıca memleketimizin de Bingöl olması hasebiyle böyle bir çalışma yapmaya koyulduk. Bunun yanı sıra daha önce de yöreye ilgili araştırmalarda bulunmuş olmamız, bizim bu konuya yönelmemize tesir etmiştir.

Bu amaçla **Bingöl Masalları** adlı tezimiz; masalların derlenmesi, yazıya geçirilmesi ve metinlerin bilimsel bir metotla incelenmesi esasına dayandırılarak oluşturulmuş olup, 55 masal metnini ihtiva etmektedir. Bu masallar **Merkez ilçe, Adaklı, Genç, Karlıova, Kiğı, Solhan** gibi ilçelerden toplam 27 kaynak şahıstan derlenerek bir araya getirilmiştir. Çalışmamızda yer alan 27 kaynak şahsın 15'i okur-yazar iken, 12'sinin okur yazarlığının olmadığı tespit edilmiştir. Kaynak şahısların 11'i kadın, 16'sı ise erkektir.

Çalışmamız; Ön söz ve Giriş'in dışında Beş Bölüm, Sonuç, Kaynak Şahıslar Hakkında Bilgiler ve Bibliyografya kısmından oluşmaktadır.

Giriş kısmında, masal tanımları, genel özellikleri ve masal üzerine yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Bingöl masallarının şekil ve muhteva özellikleri üzerinde durularak bölge masallarıyla ilgili yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci Bölümde; Bingöl masallarını derleme şekli hususunda ilin coğrafi konumu ve kültürel yapısı irdelenmiş; saha öncesi yapılan hazırlıklar, masalların tespiti çalışmaları verilerek ilde süregelen masal anlatma geleneği anlatılmıştır.

İkinci Bölümde; Bingöl masallarının tip/konu tasnifi yapılarak motif sırası verilmiştir. Mevcut masalların tip ve konu tasnifleri sıralanarak **Aarne-Thompson** ve **Eberhard-Boratav** kataloglarındaki numaraları ile motif sıraları incelenmiştir. Buna göre 6 hayvan masalı, 43 asıl halk masalı, 5 fıkra ve 1 de zincirleme masal olduğu tespit edilmiştir.

Üçüncü Bölümde; motif tanımları verildikten sonra derlenen 55 masalın motifleri çıkarılıp, bunların benzerleri **Motif Index of Folk- Literature**'a göre bulunarak araştırılmıştır. Buna göre motiflerin en fazla görüldüğü metinler asıl halk masalları olup, fıkra ve hayvan masallarında ise motif sayısının oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Bu motifler incelendiğinde Bingöl masallarının; "hayvanlar", "sihir", "olağanüstülükler", "aldatma", "cemiyet" ve "karakter özellikleri" gibi motifler yönünden zengin iken; özellikle "mitolojik motifler", "yasak", "kaderin ters dönmesi", "esirler ve kaçaklar" başlığındaki motifler bakımından ise daha zayıf oldukları görülmüştür.

Dördüncü Bölümde ise formel kavramının tanımı yapılarak çalışmamıza aldığımız masalların formel yapısı, beş kategorik başlık altında incelenmiştir.

Sonuç kısmında, çalışmamız neticesinde elde ettiğimiz veriler dikkate alınarak bir değerlendirmede bulunularak; tezimizden çıkarılan sonuçlar maddeler halinde tespit edilmiştir. Görülmüştür ki, geçmiş yıllarda anlatılan masallar, her geçen gün kısalmış, motif ve formel bakımından zayıflamıştır.

Beşinci Bölüm; 55 masalın yer aldığı metinlerden oluşmaktadır. Yöre halkından, sözlü kaynaklar aracılığıyla derlenen masallar yazıya aktarılmıştır. Kaynak şahıslardan derlenen bu masaların yazıya aktarılması sırasında metinlerin özellikle manzum kısımları ve bazı formel yapılarının bozulduğu görülmüşse de; genel hatlarıyla kaynak şahısların anlatım özelliklerine bağlı kalınmaya çalışılmıştır.

Derleme çalışmalarında metinleri anlatan şahıslarla ilgili bilgiler; **Kaynak Şahıslar Hakkında Bilgiler** başlığı altında; tezimizin hazırlanması esnasında yararlanılan yazılı kaynaklar ise **Bibliyografya** başlığı altında çalışmamızın son kısmında verilmiştir.

Böylece bu çalışmayı tamamlayarak, bir nebze de olsa Bingöl masallarının kaybolmasının önüne geçilmek istendi. Her çalışmada olduğu gibi burada da bazı eksikliklerin olabileceği muhtemeldir. Amacımız kültür dünyamıza bir nebze de olsa katkıda bulunmaktır. Bu vesileyle, başta beni masal konusunda çalışmaya teşvik eden, bana her zaman destek olup yakından ilgilenen ve büyük yardım ve desteğini gördüğüm değerli hocam **Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK**'e şükranlarımı sunarım. Ayrıca derleme ve inceleme çalışmalarım sırasında katkılarını göz ardı edemeyeceğim bütün kurum ve kuruluşlara, kaynak şahıslara ve bölge halkına da teşekkürü bir borç bilirim.

Elazığ - 6 Haziran 2005

Okan ALAY

KISALTMALAR

AaTh	: Antti Aarne ile Stith Thopson'un; The Types of the Folklate adlı eseri.
age.	: Adı geçen eser.
agy.	: Adı geçen yer.
AÜ DTCFD	: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
AÜ DTCFK	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi.
bk.	: Bakınız.
C.	: Cilt.
EB	: Wolfram Eberhard ile Pertev Naili Boratav.
hzl.	: Hazırlayan.
No.	: Numara
s.	: sayfa.
TDAD	: Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi.
TDED	: Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi.
TDK	: Türk Dil Kurumu.
TFA	: Türk Folklor Araştırmaları Dergisi.
TTV	: Typen Türkischer Volksmarchen.
t.y.	: Tarihi yok.
y.y.	: Yeri yok.

GİRİŞ

0. MASAL, ÖZELLİKLERİ VE MASALLAR ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

0.1. MASAL NEDİR?

Halk edebiyatının anlatmaya dayalı türlerinden biri olan ve sözlü gelenek yoluyla nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelmeyi başarabilen masal, önemli bir kültür hazinesidir.

Yediden yetmiş herkese hitap eden sihirli dünyasıyla, düş ile gerçeğin iç içe geçtiği bir yaşamın ifadesi olan masal; yalnızca olağanüstü varlıkların, yerlerin ve kişilerin yer aldığı bir tür olmayıp, gerçeğin renkli dünyalarla, masalsı bir dille anlatıldığı sözlü anlatım ürünleridir.

Kültürün önemli bir taşıyıcısı olan masallar; yaygın olan yanlış bir iddiaya göre sadece eğlendiricilik yönü olan ve çocuklar için söylenen bir ürün olarak görülmemelidir. Aksine insanlığın kültür hazinesinin önemli değerleri olduğu unutulmamalıdır. Bir masal, dikkatle okunup irdelendiğinde görülecek ki; onda, ait olduğu toplumun kültürü, folkloru, inancı ve değer yargılarıyla ilgili önemli ipuçları görülebilir.

Geçmiş insanlığın ilk dönemlerine kadar uzanan masalla ilgili olarak çok sayıda folklor araştırmacısı ve akademisyen çeşitli araştırmalarda bulunmuş; onu tanımlamaya çalışmıştır. Masalla ilgili olarak çeşitli kitaplar, tezler, tebliğler ve makaleler hazırlanmıştır.

Masalın tanımıyla ilgili olarak başta lügatler olmak üzere pek çok kaynakta farklı yaklaşımlar mevcuttur:

Şemseddin Sami'nin hazırladığı **Kamûs-ı Türkî**'de, "mesel" maddesinde şu tanımlı yapılmaktadır: "*Âdâb ve ahlâk ve nasâyihe müteallik küçük hikâye. Masal bundan galattır.*" (ŞEMSEDDİN SAMİ, t.y?:1288)

Muallim Naci ise lügatinde masal kavramıyla ilgili olarak mesel maddesinde; "*Dâsıtân, kıssa-i meşhûre*" tanımını yaptıktan sonra "*Masal bundan muharrefdir*" demektedir. (MUALLİM NACİ, t.y?:950)

Şemseddin Sami ve Muallim Naci, hazırladıkları lügatlerinde masalı "küçük hikâye", "kıssa" olarak görmekte ve bu kavramı "mesel" sözcüğüyle ilişkilendirmektedir. Her iki

yazar da, çalışmalarında masalın şekil, muhteva ve anlatım tarzıyla ilgili olarak ayrıca bir açıklama yapmamaktadır.

Türk Dil Kurumu'nun hazırladığı **Türkçe Sözlük**'te masal için şöyle bir tanım yapılmıştır: “1. Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen, olağan dışı olayları anlatan hikâye. 2. Öğüt verici, ahlak dersi veren alegorik eser. 3. mec. Boş ve yalan söz.” (TÜRKÇE SÖZLÜK, 2000:992)

Bu sözlük çalışmasında masalın iki ayrı tanımı yapıldıktan sonra, mecaz anlamı olarak; “boş ve yalan söz” açıklaması yapılmıştır. İki tanıma göre masalın belirgin özelliği; halka ait olması, sözlü olarak anlatılması ve olağan dışı olayları işlemesi gösterilmiştir.

Ignas Kunos, yukarıdaki birinci tanımın yazarı olarak **masalın** tanımını, **Türk Halk Edebiyatı** adlı eserinde; “Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen olağan dışı olayları anlatan hikâye” olarak yapmıştır. (KUNOS, 1978:113)

Ignas KUNOS bu tanımında; “Tanrıların başından geçen olağan dışı olaylar”ın da masalların konusu içinde olduğunu belirtmiştir. Hâlbuki bazı masallarda mitolojiden izler görülse de bu, masalların tanrıların başından geçen olaylarla ilişkilendirilmesi anlamına gelmez. Özellikle eski Yunan masallarında bu duruma rastlansa da, bunu farklı kültürlere ait olan her masal için genellemek doğru olmasa gerektir. Anadolu masallarında ve tez konumuz olan Bingöl masallarında tanrıların savaşlarını, olağan dışı maceralarını anlatan masallar bulmak neredeyse imkânsızdır.

Halk edebiyatıyla ilgili önemli çalışmalarda bulunan halkbilimci Pertev Naili BORATAV ise masalı şöyle tanımlamıştır: “Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlarından ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayâl ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı.” (BORATAV, 1969:80)

Bu tanımında masal, hayâl ile ilgili olan ve nesirle söylenen anlatı türü olarak tarif edilirken, kanaatimizce masalı diğer türlerden ayıran belirgin özellikleri ya belirtilmemiş ya da eksik bırakılmıştır. Masalı, “dinlik ve büyüklük inanışlarından ve törelerden bağımsız” görmek mümkün müdür? Anlatılan her bir masalda ait olduğu coğrafyanın kültüründen, inanışlarından, geleneklerinden izler görmek hiç de zor değildir. Masallar, “tamamıyla

hayâl ürünü, gerçeğe ilgisiz” değildir, masallar aslında hayâl ile işlenen; ama tamamen gerçeğe kopuk olmayan ürünlerdir.

Şükrü ELÇİN, **Halk Edebiyatına Giriş** adlı eserinde masal için; *“İşte, böyle bir zaman içinde, köklü geleneğe bağlı, kolektif karakter taşıyan, hayâlî-gerçek, mücerret-muşahhas, maddî-manevî bir takım konu, macera, vak’a, problem, motif ve unsurlar, nesir dili ile, vakit geçirmek, insanları eğlendirirken terbiye etmek düşüncesinden hareketle, hususî bir üslupla anlatılır veya yazılır.”* (ELÇİN, 1986:369) der.

Masalla ilgili olarak geniş kapsamlı bir açıklama yapılarak masal türünün belli başlı özellikleri yansıtılabilmektedir. Ancak masallar her ne kadar “nesir dili ile” anlatılsa da, birçok masalın nesir-nazım karışık olarak anlatıldığı gerçeğini belirtmekte yarar vardır.

Gümüşhane ve Bayburt Masalları adlı eserinde de Saim SAKAOĞLU masalla ilgili çeşitli tanımları verdikten sonra kendisi de şöyle bir tanımda bulunur: *“Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiat üstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde, dinleyicileri inandırabilen, bir sözlü anlatım türüdür.”* (SAKAOĞLU, 2002:4)

SAKAOĞLU, masalı hayâl mahsulü olarak gördüğü halde, yine de masalın dinleyiciler açısından inandırıcı olabilme özelliği olduğunu vurgulamıştır. Ancak, masallarda geçen olaylar hep “masal ülkesi”nde cereyan etmeyebilir. Nitekim birçok masalda hayâlî yerlerin dışında, bilinen gerçek yer adlarının da geçtiği görülmektedir.

Ali Berat ALPTEKİN, **Taşeli Platosu Masalları** isimli çalışmasında masalı şu şekilde tanımlar: *“Masal, nesirle söylenmiş ve dinleyicileri inandırmak gibi bir iddiası olmayan, tamamı ile hayâl mahsulü olan mensur bir türdür.”* (ALPTEKİN, 2002: XI)

Yapılan tanımda masalın mensur bir tür olarak görülmesi ve masalın dinleyicileri inandırmak gibi bir iddiasının olmaması özelliği tanımda dikkat çekerken; masalın “tamamı ile hayâl mahsulü” olarak görülmesi bütün masalları kapsayacak nitelikte olmadığını düşünüyoruz.

Yine masalla ilgili olarak önemli çalışmaları olan Esmâ ŞİMŞEK, **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması** adlı kitabında masala dair yapılan çeşitli tanımları verdikten sonra kendisi de şöyle bir tanım yapar: *“Genellikle özel kişiler tarafından, kendine mahsus olağanüstü zaman, mekan ve şahıs kadrosu içerisinde, yaşanan hayat ile hayâl edilen hayatın sistemli bir şekilde ifade edildiği; klişe sözlerle*

başlayıp, yine klişe sözlerle biten hayal mahsulü sözlü anlatım türüdür” (ŞİMŞEK, 2001:3)

Tanımda masalın, “yaşanılan hayat ile hayâl edilen hayatın sistemli bir şekilde ifade edildiği” tür olarak belirtilmesi, diğer tanımlarda eksik olan bir yönü tamamlaması bakımından dikkat çekiciyken; tanımda masalın uzunluk ve kısalığıyla ilgili bir açıklamanın yapılmadığı görülmektedir.

Bilge SEYİDOĞLU ise masalı; *“Halk arasında yüzyıllardan beri anlatılmakta olan ve içinde olağanüstü olayların bulunduğu bir varmış bir yokmuş gibi klişe bir anlatımla başlayan, belli bir uzunluğu olan, sonunda yedi içti muratlarına erdiler, yahut onlar erdi muratlarına biz çıkalım kerevetine, gökten üç elma düştü biri anlatana, biri dinleyene, biri de bana gibi belirli sözlerle sona eren, zaman ve mekan kavramlarıyla kayıtlı olmayan biz sözlü anlatım türü”* olarak tanımlar. (SEYİDOĞLU, 1986: 150)

SEYİDOĞLU'nun tanımında da masalın dil ve anlatım tarzı öne çıkarılarak diğer tanımlarda eksik bırakılan bir boşluk doldurulmaktadır. Ancak masalın gerçekle olan ilişkisinden ve nesirle nazım arasındaki konumundan bahsedilmemiştir.

Görüldüğü gibi masalla ilgili olarak birbirinden farklı çok sayıda tanım yapılmıştır. Şüphesiz yukarıdaki her bir tanımın kendine göre bir doğruluğu, bir özgünlüğü vardır. Ancak dikkatle bakıldığında bu tanımların hepsinde belirleyici olan önemli özellikler olduğu gibi eksik kalan yönler de vardır. Biz, bu tanımları ve açıklamaları göz önüne alarak şöyle bir tanım yapmayı uygun gördük: Genellikle hayâl ile gerçeğin iç içe geçtiği olayların, özel anlatıcılar tarafından kendine mahsus bir üslûpla ve klişe sözlerle sözlü olarak, geçmişten günümüze anlatıla gelen, dinleyicileri inandırmak iddiasında olmayan bir nesir türüdür.

0.2 MASALLARIN ÖZELLİKLERİ

Şehirleşmenin her geçen gün büyük bir hızla ilerlemesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte radyo-televizyon, bilgisayar gibi yeni araçların yaygınlaşması; bütün anlatmaya dayalı halk edebiyatı türlerinde olduğu gibi masalları da önemli ölçüde etkilemiş, masallardaki bazı özelliklerin değişmesine, hatta kaybolmasına neden olmuştur.

Masallar şekil ve muhteva olarak şu özellikleri taşımaktadır:

0.2.1. GENEL OLARAK MASALLARIN ÖZELLİKLERİ²⁹

0.2.1.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ:

a) Genellikle nesir halindedir. Ancak, az da olsa, içerisinde manzum parçaların da olduğu masallar vardır.

b) Masallar uzun metinler olup anlatılması birkaç gece süren örnekleri de vardır. Ancak masallar, destan ve halk hikayesi kadar uzun değildir. (Hayvan masalları ve mizahî masallar ise, diğer masallara göre daha kısadır.)

c) Masalların belli yerlerinde kullanılan kalıplaşmış sözler (formeller) vardır.

ç) Dil olarak yalın olup ait oldukları yörenin ağız özelliklerini yansıtırlar.

d) Metin içerisinde atasözü, deyim, mani, dua, beddua, fıkra ve efsane gibi halk edebiyatının diğer türlerinden örneklere rastlanabilir.

0.2.1.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ:

a) Masallarda olağanüstü kahramanlar vardır. (Dev, cin, peri, konuşan hayvanlar, küçücük insanlar, zümrüdüanka kuşu...vs.)

b) Masal metinlerinde adeta masalla özdeşleşen belli yerler vardır. (Kafdağı, periler ülkesi, cinler ülkesi, kuşlar diyarı, yer altı, gökler alemi...vs.)

c) Metinlerde olağanüstülük gösteren olaylar mevcuttur. (Cinsiyet değiştirme; beddua ile taş kesilme; cinlerle, perilerle, hayvanlarla konuşma, tek başına bir kaleyi alma; bir anda çabucak bir yerden bir yere gidebilme...vs.)

ç) Masallarda iyiler ödüllendirilir, kötüler ise cezalandırılır. (İyi kalpli genç, padişahın kızını alır; kötü olan ise hapse atılır, kurnazlığına rağmen işleri aksi gider; muradına eremez...vs.)

d) Masallarda eğitcilik ve ders verme özelliği öne çıkar. (Özellikle hayvan masallarında bu belirgindir.)

e) Metinlerde halk kültürü ve folklorunun birçok özelliğine rastlamak mümkündür. (Evlilik, akrabalık ilişkileri, inançlar, uğurlama, adabı muâşeret...vs.)

f) Kahramanlar olağanüstü şekilde tedavi edilirler. (Kafdağından getirtilen otlar kız iyileşir; delikanlı kestiği yılanın etinden yiyerek iyileşir...vs.)

²⁹ Bu başlık altındaki bilgiler Esmâ ŞİMŞEK'in **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, (Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s.3-6.) adlı eserinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

g) Masallarda belli başlı tipler/kişiler göze çarpar. (Keloğlan, köse, cadı, üvey anne üvey kardeş, büyük kardeş, küçük kardeş, Hızır, padişah, vezir, bey, ağa... vs.)

ğ) Masalların genellikle özel anlatıcıları olup her bir yörede belli başlı masal anlatıcıları dikkat çekmektedir. Bu anlatıcılar, “masalci”, “masal anası”, “hikâyeci” gibi adlarla anılırlar.

0.2.2. BİNGÖL MASALLARININ ÖZELLİKLERİ

Bingöl ve yöresinde tespit ettiğimiz masallar incelendiğinde günümüzde masalların geçmiş yıllarda anlatılan masallara göre birçok değişikliğe uğradığı, bu değişikliklerin de masalların genel yapısını etkilediği görülmektedir. Bu değişiklikler, şekil ve muhteva bakımından olmak üzere iki grupta toplanabilir.

Bingöl masallarının şekil ve muhteva özellikleri verilirken, ilgili masalların sonunda bulunan rakamlar, 5. Bölümde yer alan metinlerin sıra numarasını göstermektedir.

0.2.2.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ:

a) Masallar, geçmiş dönemlerde anlatılan masallara göre iyice kısalmıştır. Anlatıcı, pek çok masal metnini kısaltarak daha az zamanda anlatma yolunu seçmektedir. (1, 4, 33, 41, 43, 48, 54)

b) Masalların gittikçe kısalması sonucu, birçok formel ve tekerleme terk edilmiştir. Artık neredeyse, “giriş” ve “bitiş” formelleri dışında diğer formeller söylenmez olmuştur. Hatta, bazı metinlerde, “giriş” ve “bitiş” formellerinin de kullanılmadığını görmek mümkündür. (11, 12, 13, 20, 33, 41, 51, 54)

c) Masallar, tamamen nesir haline dönüşmüşse de yer yer göze çarpan bazı manzum kısımlar halen mevcuttur. Ancak bu manzum parçaların önemli bir bölümü kısaltılarak ve bozularak kullanılmaktadır. (3, 5, 8, 19, 44, 49)

* “*Benden yalan,
Allah'tan doğru,
Ben bir tava helva yaptım,
Dinleyicilere sundum.*” (3)

ç) Birden fazla masal tipinin birleştirilerek aynı metinde anlatıldığı masallar vardır. “Padişahın Oğlu ile Üç Kız Kardeş” masalı (28) ve “Baykuş ile Padişah” masalı (36) örnek gösterilebilir

d) Aynı kaynak şahıslar tarafından anlatılan masallarda genellikle aynı formeller

kullanılmıştır.

* *“Bir varmış bir yokmuş. Bir padişah bir de tilki ile tilkinin kardeşi değirmenci varmış.” (8)*

* *“Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde memleketin birinde karı ve kocadan ibaret bir aile varmış.” (13)*

* *“Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde ülkenin birinde bir baba ile üç oğlu varmış.” (14)*

e) Masal metinlerinde mahalli dil özelliklerini yansıtan izler görülmüştür. Ancak metinler, yörede Zazaca ve Kurmanca olarak söylendiği için, Türkçe olarak yazıya aktarıldığında bu özelliklerin kaybolduğu görülmektedir.

0.2.2.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ:

a) Masallarda olağanüstü kahramanlar, yerler ve olaylara sıkça rastlanılır. Dev, peri, konuşan hayvanlar, insan yiyen canavarlar, sırtında insan taşıyabilen kuşlar vs. sıkça geçen kahramanlardır. Kafdağı, yeraltı dünyası, devler ülkesi yer olarak; perinin duasıyla insanın kuşa dönüşmesi, hiçbir bıçağın sarı öküzü kesememesi, tilkinin derisinin yüzülüp ona ters giydirilmesine rağmen ölmemesi, yılanın derisini çıkarıp insana dönüşmesi, cinlerle, perilerle ve hayvanlarla konuşulması ise olağanüstü olaylar olarak dikkati çekmektedir.

b) Masallarda anlatıcının kendi hayatından etkilenerek kullandığı ifadeler, inanışlar görülür:

* Kadın anlatıcı; bazı kötü kadınlar yüzünden bütün kadınların kötü görülmemesi gerektiğini vurgulayarak; zeki ve iffetli olan bir kadının eşine yardım ettiğini belirtir. Kadının, toplum ve aile hayatındaki önemi dikkatlere sunulur. (16)

* *“...Bütün insanlar birbirine benzemediği gibi, kadınlar da birbirine benzemez. Bak sana bir hikaye anlatayım dinle, sonra tekrar konuşuruz...”*

...Odaya giren gelin, eşyaları bir heybeye doldurur. Erkek kılığına girip gizlice yola koyulur. Arab-ı Zengin'in ülkesine sora sora gider. Yol üstünde bir kulübeye rastlar. İçeri bakınca, kocasının atını ve elbiselerini tanır. Oyuna kızı da davet ederler. Oyuna oturan kız, kocasının altınlarını, atını ve elbisesini geri almayı başarır...”

* Kendisinin de üvey kardeşleri olan anlatıcı, metni anlatırken üvey anne gerçeğini vurgulayarak; “Garip” ve “Nasip” adlı kardeşleri, kendi aile yaşamlarından

kesitlerle sunar. İki kardeş çepere, oduna gider; kendilerinin de sarı ineği vardır, metinde de sarı öküz geçer. (22)

c) Bilinen masal ülkeleri, metinlerde yerini daha çok bölgeye yakın olan ve bölge kültürüyle özdeşleşen il, ilçe, kasaba ve köylere bırakmıştır. (Çabakçur-Bingöl, Genç, Lice, Diyarbakır, İstanbul, İran vs.)

ç) Metinler içerisinde halk edebiyatının diğer türlerinden (efsane, atasözü, deyim, dua, beddua vs.) örneklere rastlamak mümkündür. Efsane örneği; “Sel Ehmed ile Hate” masalında belirgin olarak görülürken; “Yedi Kardeşin Bacısı”nda; dua ve beddua örneklerine çokça rastlanılır. (3, 15, 16, 17, 22, 29, 38.)

d) Metinlerde, “Keloğlan” tipi yerine, bölgede kurnazlığı ve cesaretiyle tanınan başka tiplerin daha çok kullanıldığı görülür (Çabakçur Muhtar, Alık, Sel Ehmed, Filit³⁰...).

e) Motif yönünden zengin olan masallar bulunduğu gibi (6, 8, 9, 10, 16, 17, 19, 21, 25, 27, 29, 31, 32, 39, 44 vs.), oldukça zayıf olanları da (1, 3, 33, 41, 48, 51, 54) vardır.

f) Metinlerde üç, yedi, kırk sayıları formülistik sayı olarak çokça kullanılmaktadır. (2, 5, 14,15, 33, 36, 43 vs.)

g) Masal olarak anlatılan bazı metinlerin aslında geçmiş dönemlerde masal olmadığı, hikaye, menkıbe, fıkra iken sonradan sözlü gelenek yoluyla söylene söylene masal metnine dönüştürüldüğü görülür. (18, 24, 30, 41, 51, 54.)

ğ) Masalarda dönemin sosyal yapısına ve hayat şartlarına bağlı olarak köy yaşamı, göçebelik, hayvancılık, ağalık ve beylik statülerinin olması, hayvanlarla ve doğayla içli dışlı olunması dikkat çeker. (1, 3, 11, 13, 22, 23, 28, 30, 47, 48, 55)

h) Masalarda unvan ve kişi adları olarak öne çıkanlar şunlardır: Filit*, Sel Ehmed (Siahmed veya Seyahmed olarak da kullanılır.), Gulhatun (Gül Hatun isminin bir diğer biçimi), Abdullah, Ali, Şahhanım (Şah Hanım isminin kalıplaşıp bitişik yazılmış hali), Garip, Nasip, Mem Piro (Pir Mem olarak da geçer), Hacı Bayram, Aruz, köse, mire (bey, efendi), ağa...

ı) Metinlerde molla, imam, hacı, şeyh gibi şahsiyetler bazı yerlerde olumlu özellikleriyle geçerken, bazılarında olumsuz yönleriyle kullanılır.

³⁰ Bingöl ve yöresinde bir erkek ismi.

* Molla, evlenmek istediği kadının güvenini kazanmak için uğraşır; onun yerine getirilmesi imkansız gibi görünen şartlarını bilgisi ve sabrı sayesinde yerine getirirken olumlu bir karakter olarak dikkat çeker. (33)

* Molla, köydeki birçok kadına tacizde bulunur; çapkınlığıyla bilinirken olumsuz bir karakter olarak görülür. (32)

i) Molla, imam, çiftçi, tüccar, kasap, kervancı başı, terzi, oduncu masallarda en çok karşılaşılan meslek gruplarını oluşturur.

j) Ayı, kurt, tilki, yılan, leylek, tavuk, horoz, kedi, inek, öküz ve keçi masallarda en çok karşılaşılan hayvanlar olarak görülür. Ayrıca ejderhanın da yer yer geçtiği görülür.

k) Masallarda adı en çok geçen silahlar şunlardır: Kalme³¹, hançer, sihirli kılıç, kama. Metinlerde ateşli silahların pek kullanılmadığı görülür.

l) Masallarda en çok işlenen konular; doğruluk, cesaret, sadakat, büyüklere itaat ve saygı, geleneklere bağlılık, kurnazlık, asalet olup; dinleyiciler iyi olmaya teşvik edilir. Bütün masallarda iyiler kazanır.

0.3 MASALLAR ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

0.3.1. TÜRK MASALLARI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

0.3.1.1 KİTAPLAR

Halk arasında geçmişten günümüze sözlü bir anlatım geleneğiyle söylene gelen masallar, her ne kadar sözlü ürünler olsa da yazılı kaynaklarda da onlara rastlamak mümkündür. Ancak yazıya geçirilmeleri çok eskiye dayanmamaktadır. Halbuki uzunca bir zamandan beri anlatılmasına rağmen masallar, yazılı kaynaklara çok sonraları geçmiştir. Hâlâ pekçoğu yazıya geçirilmediği için unutulma tehlikesiyle karşı karşıyadır ya da zamanla bozularak orijinalliğini kaybetme riskini taşımaktadır.

Türkiye’de masallar üzerine yapılan çalışmalar her geçen gün artarak devam etmektedir. Bu çalışmalar birçok akademik çalışma ve araştırma kitaplarında teferruatlarıyla çokça zikredildiği için biz burada fazlaca üzerinde durmak istemiyoruz. Özellikle Saim SAKAOĞLU’nun (SAKAOĞLU, 1999), (SAKAOĞLU, 2002), Umay GÜNAY’ın (GÜNAY, 1975), , Bilge SEYİDOĞLU’nun (SEYİDOĞLU, 1975), Ali Berat ALPTEKİN’in (ALPTEKİN, 2002), Esmâ ŞİMŞEK’in (ŞİMŞEK, 2001), Ahmet Ali ARSLAN’ın

³¹ Mahallî dilde hançere benzeyen; ama ondan büyükçe bir tür kılıç.

(ARSLAN, 1998), Mehmet ÖZÇELİK'in (ÖZÇELİK, 2004) kitapları ve birçok doktora çalışmasında ilgili kaynaklardan söz edilmektedir.

1990'da tamamlanan **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması** (ŞİMŞEK, 1990) adlı doktora tezi, masal sahasında yapılan bilimsel çalışmalar arasındaki yerini alır. Ali Berat ALPTEKİN'in danışmanlığında hazırlanarak Esmâ ŞİMŞEK tarafından 2001'de yayımlanan kitapta 70 masal metni bulunmaktadır. Metinlerin tamamı, Kadırlı, Ceyhan, Osmaniye ve Kozan'dan ses cihazıyla derlenerek yazıya aktarılmıştır.

Thompson (Tarihî-coğrafi) metodu uygulanan çalışmada; “Ön Söz” ve “Giriş”ten sonra, 1. Bölümde, Masallar Üzerine Yapılan Çalışmalar”; 2. Bölümde, “Yukarıçukurova Masallarını Derleme Şekli”; 3. Bölümde, “Yukarıçukurova Masallarının Tip/Konu ve Motif Sırası”; 4. Bölümde, “Yukarıçukurova Masallarının Motif Yapısı” ve 5. Bölümde de, “Yukarıçukurova Masallarının Formel Yapısı” incelenmiştir. Kitabın sonuna “Sonuç”; “Kaynak Şahıslar Hakkında Bilgiler” ve “Bibliyografya” eklenerek birinci cilt tamamlanmıştır. Kitabın ikinci cildi ise “Metinler” kısmına ayrılmıştır.

Esmâ ŞİMŞEK'in bu çalışmasında 1990 öncesinde yapılan masal çalışmaları ayrıntılı olarak verilmektedir. Onun için biz bu eserden yola çıkarak, 1990 yılından önceki çalışmaları teferruata girmeden kısa kısa; 1990'dan sonraki çalışmaları ise daha geniş olarak tanıtmak istiyoruz:

Türk masalları ile ilgili ilk, en eski eser Digeon'a aittir. Bu eserde bulunan beş metinden üçü Türk masalı olup bunlar; “Halil”, “Derviş”, ve “Şirvanlı Tüccar"dır. Daha sonraki yıllarda Radloff, I. Kunus, T. Menzel, F. Giesse, O. Spies gibi araştırmacılar da Türk masalları üzerinde önemli çalışmalar yapmışlardır. (ŞİMŞEK, 2001; 16)

Bu Batılı araştırmacılar sonra, Türkiye'de masalla ilgili çalışmalar Ziya GÖKALP'le birlikte hız kazanmıştır. **Küçük Mecmua**'da (GÖKALP, 1922; 9-12) masal metinlerine yer verilirken **Altın Işık** (GÖKALP, 1983) ve sonrasında **Kızıl Elma** (GÖKALP, 1976) adlı eserlerinde kendi üslubuyla yeniden yazdığı masallar vardır.

Hamit Zübeyr KOŞAY, Cumhuriyetin ilk yıllarında **Dokuz Ötkünç** (KOŞAY, 1929) adlı çalışmasında masal metinlerine yer verirken, Bahtevâr Hanım derlediği masalları **Türk Masalları** (BAHTEVAR HANIM, 1930) adıyla kitaplaştırmıştır. Sonraki yıllarda çalışmalar artarak devam eder: Yusuf Ziya DEMİRCİOĞLU derlediği masal ve hikâyeleri, **Yürüklerde ve Köylülerde Hikâyeler, Masallar**, (DEMİRCİOĞLU, 1934); Ali Dehri DİLÇİN, **Çankırı Masalları'nı** (DİLÇİN, 1933); Suat Salih ASRAL, **Öztürk Masalları'nı**, (ASRAL, 1935);

Naki TEZEL ise derlediği masalları, **Keloğlan Masalları** (TEZEL, 1936) ve iki yıl sonra da **İstanbul Masalları** (TEZEL, 1938) adıyla yayımlar.

Mehmet TUĞRUL, Malatya'dan derlediği masalları, **Malatya'dan Derlenmiş Masallar** adıyla yayımlar. Masallar üzerine epeyce emek harcayan araştırmacılarından bir olan Eflatun Cem GÜNEY ise derlediği masalları şu adlarla yayımlar: **En güzel Türk Masalları** (GÜNEY, 1948); **Bir Varmış Bir Yokmuş** (1956), **Evvel Zaman İçinde** (1957); **Gökten Üç Elma Düştü** (1960); **Az Gittim Uz Gittim** (1961).

Masalların derlenip incelenmesinde önemli bir yeri olan araştırmacı Pertev Naili BORATAV, öncelikle W. Eberhard ile birlikte **Typen Türkischer Volksmarchen** adlı eseri hazırlar. (EBERHARD-BORATAV, 1953). Masalla ilgili derlemelerini; **Zaman Zaman İçinde** (BORATAV, 1959) ve **Az Gittik Uz Gittik** (BORATAV, 1969) adlı iki kitapta toplar.

Tahir ALANGU, 1961'de **Billur Köşk Masalları**, ve 1967'de **Keloğlan Masalları** eserlerini yayımlar.

Hulusi YETKİN, Gaziantep'ten derlediği masalları **Gaziantep'te Derlenen Halk Masalları** (YETKİN, 1962) adıyla kitaplaştırır.

W. S. Walker ile Ahmet Edip UYSAL, Türkiye'nin değişik yerlerinden derledikleri 60'ın üzerindeki masal metnini, **Tales Alive in Turkey** adı ile 1966 yılında, Amerika'da yayımlar.

Mahmut İSLAMOĞLU tarafından 1969 yılında, Kıbrıs'ta yayımlanan **Kıbrıs Türk Folkloru** adlı çalışmada da iki masal metni yer almaktadır. (ŞİMŞEK, 2001; 19)

1971'de tamamlanan **Gümüşhane Masalları Metin Toplama ve Tahlil** (SAKAOĞLU, 1971) adlı çalışma bu alandaki ilk doktora çalışması olarak dikkat çeker. Sonraki yıllarda bu çalışmadan sonra şu doktora çalışmaları yapılır: 1972'de tamamlanan **Erzurum Halk Masalları**, (SEYİDOĞLU, 1972); 1974'te **Elazığ Masalları**, (GÜNAY; 1974); 1980'de **Kuzey Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatında Masallar**, (ARSLAN, 1980); 1982'de **Taşeli Platosu Masallarında Motif ve Tip Araştırması** (ALPTEKİN, 2002) ve **Binbir Gece Masallarının Türk Masallarına Tesiri** (AKKOYUNLU, 1982).

Bu doktora tezleri hakkında teferruatlı bilgi 1992'de Esmâ ŞİMŞEK tarafından tamamlanan **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması** adlı çalışmada verildiği için burada ayrıca üzerinde durulmayacaktır. Tezimin sonraki kısımlarında "Akademik Çalışmalar" başlığında bu çalışmalarla ilgili ayrıca bilgi verilmektedir.

1989'da Edip KIZILDAĞLI, **Hatay Masalları**, adlı kitabını yayımlar. Yine aynı yılda

Nuri TANER'in editörlüğünde, içerisinde masalla ilgili makalelerin ye aldığı **Masal Araştırmaları I / Folktale Studies** (1989) adlı eser yayımlanır.

1990 yılından sonra gerek derleme, gerekse de inceleme olsun, masal konusunda yapılan çalışmalar artarak devam etmiştir. Çok sayıda kitap yayınlanmaya başlanmıştır. Bunlardan en önemlileri ise şunlardır:

Türk dünyasında önemli bir yeri olan Türkmenlerin masallarını ihtiva eden **Türkmen Halk Masalları** (SAKAOĞLU-ERGUN, 1991) adlı kitap; “Ön Söz”, “Türkmen Halk Masalları Hakkında” adındaki girişten sonra 42 masal metninin Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesiyle verilmiş örneklerini ihtiva etmektedir. Metinler; “Hayvan masalları”, “Peri masalları”, ve “Realist masallar” olmak üzere üç gruba ayrılarak verilmektedir.

Halk kültürü araştırmalarıyla tanınan yazarın (TANER, 1995) **Yalova Masalları** eserinde on dokuz masal metni ile kitabın sonuna eklenen “Derlenen Masallar İle İlgili Notlar” bölümü mevcuttur. Masalların kaynak kişileri ve derleme biçimleri hakkında açıklamalarda bulunulmuştur.

Yaşayan Malatya Masalları'nda (YARDIMCI, 1996) yazar, öncelikle masalların kaynağı, özellikleri hakkında bilgi vermiş; devamında masalların sınıflandırılması ve Türk masallarında tip konusuna değinmiştir. Son kısımda ise metinler üzerinde durularak tahlil çalışmasında bulunulmuştur.

Çoğunluğu Kayseri merkezden olmak üzere derlenen **Kayseri Masalları** (DENİZ, 1996) adlı kitapta 50 masal metni bulunmaktadır. Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları arasında çıkan kitapta; masalın tanımı ve diğer türlerle olan ilişkisi anlatıldıktan sonra, devamındaki bölümlerde sırasıyla; Kayseri masallarının derlenme şekli, tasnifi, tahlili ve masallardaki ortak unsurlar üzerinde durulmuştur. Son bölümde derlenen masalların metni bulunmaktadır.

Kıbrıs Türklerinin masallarına dair yapılan çalışmalardan biri olan **Bir Varmış İki Yokmuş, (Kıbrıs Türk Halkbilimi Toplu Masallar I)** adlı çalışmada, (GÖKÇEOĞLU, 1997) Kıbrıs Türklerinden derlenen on dokuz masal metnine yer verilmiş olup ayrıca metinlerin tahlili üzerinde durulmamış; sadece kitabın sonunda masallara dair kısa bilgiler verilmiştir.

Oğuz M. Yorgancıoğlu, **Kıbrıs Türk Folklorundan Derlemeler/ MASALLAR**, (YORGANCIOĞLU, 1998) adlı 214 sayfalık çalışmasında Kıbrıs Türklerinden derlediği masallara yer vermiştir. Yazar; Masal, Masalın Eğitime Katkısı konularını açıkladıktan sonra, derlediği metinleri; I. Aşk masalları, II. Ana-baba ilişkileri üzerine masallar, III. Çocuk

olmayışı üzerine masallar, IV. Üvey ana masalları, V. Kıskançlık üzerine masallar, VI. Açgözlülük üzerine masallar, VII. Beceriksiz-sakar kişiler üzerine masalar, VIII. İhanet üzerine masallar, IX. Büyülü değişim masalları, X. Dev masalları, XI. Cadı, Goncoloz masalları, XII. Hayvan masalları, XIII. Ahiret-kader üzerine masallar, XIV. Dürüstlük üzerine masallar ve son olarak XV. Akıl ve mantığı yücelten masallar başlıkları altında gruplandırmıştır.

Ali Fuat BİLKAN'ın üç bölümden oluşan **Masal Estetiği**, (BİLKAN, 2001) adlı kitabın I. Bölümünde masalın tanımı, türleri ve estetik kavramına değinilirken, II. Bölümde de diyalektik ve estetik başlığı altında; masal zamanı, masal sayıları, masal kahramanları gibi konular işlenmiştir. Son bölümde ise masal okumaları ile sembolik dilin çözümü anlatılmış, örnek masallar verilmiştir.

Ünlü Rus halkbilimcisi Vladimir Propp'un 1928 yılında yayınlanan **Masalın Biçimbilimi**, (PROPP, 2001) çalışması Om Yayınları tarafından Türkçeye çevrilerek ülkemizde de yayımlandı. Oldukça ilgi gören kitap; "Olağanüstü Masalların Yapısı" alt başlığı altında biçimbilim açısından dokuz başlık altında oluşturulmuş olup bir "Sonuç"la tamamlanmıştır.

Saim SAKAOĞLU'nun 1973'te tamamlanan çalışması 2002'de yayımlanmıştır.

Gümüşhane ve Bayburt Masalları (SAKAOĞLU, 2002) adıyla kitaplaşan çalışmada, "Ön söz"den sonra "Giriş"te; masalın tanımı, özellikleri, çeşitli ülkelerdeki masal kitapları, Türkçe masal kitapları ve masallar üzerine yapılan çalışmalar, hakkında bilgi verilmiştir. 1. Bölümde, "Gümüşhane masallarını derleme şekli"; 2. Bölümde, "Gümüşhane masallarının tasnifi ve tahlili"; 3. Bölümde; "Gümüşhane masallarında ortak unsurlar" ve 4. Bölümde de, "Metinler" yer almaktadır. Kitabın son kısmında; "İndeks", "Lügatçe" ve "Bibliyografya" mevcuttur.

Ali Berat Berat ALPTEKİN 1982'de tez olarak hazırladığı çalışmasını, **Taşeli Masalları** (ALPTEKİN, 2002) adıyla kitaplaştırmıştır. Taşeli Platosu'ndan derlediği 70 masal metnini incelemiştir. Kitap; "Ön Söz", "Kısaltmalar" ve "Giriş"ten sonra şu bölüm başlıklarından oluşmuştur: 1. "Masalların Yapısı", 2. "Taşeli Platosu Masallarını Derleme Şekli", 3. "Taşeli Platosu Masallarını Tip Yapısı", 4. "Taşeli Platosu Masallarını Tasnifi ve Özeti", 5. "Taşeli Platosu Masallarını Motif Yapısı", 6. "Metinler." Kitapta ayrıca "Sonuç" ve "Bibliyografya" kısmı mevcut olup, metinlerden önce verilmiştir.

Nurullah ATAÇ tarafından Türkçeye çevrilen **Aisopos Masalları**, Yapı Kredi

Yayınları arasında 2002’de çıkmıştır. 220 sayfadan oluşan kitabın birinci baskısı, daha önce 1989’da yapılmıştır. Eserde Aisopos’un yaşamı anlatıldıktan sonra masallara yer verilmiştir.

Halk edebiyatı üzerine önemli çalışmalara imza atan Muhsine Helime YAVUZ, **Masallar ve Eğitimsel İşlevleri**, (YAVUZ, 2002) adlı 543 sayfalık çalışmasında; konularını dört bölüm altında işlemiştir: I. Masal Nedir?, II. Masallar ve İletileri, III. Masallar ve Dil Öğretimine Katkıları, IV. Masal Metinleri ve İleti dizinleri. Bu araştırmasında çocuk-yetişkin ayrımı gözetmeksizin, masalların halk eğitimi konusundaki işlevi ile dilin öğretilmesine olan katkısını göstermeyi amaç edinmiştir. Yazar, kitabında 90 masal metni üzerinde durarak, 511 ileti tespit etmiştir.

Doğan KAYA, **Halkbilim Araştırmaları**, (KAYA, 2002) 720 sayfalık araştırma çalışmasında; halkbilim ve halk edebiyatı alanlarında 1973’ten beri ortaya koyduğu makale ve bildirimlerini yayınlamıştır. Çalışmasını; Halkbilim-Halk edebiyatı, Gelenek-Görenek, İnanç, Türkü, Destan, Halk Hikayesi ve Masal konu başlıkları altında toplamıştır. Masalın tanımı, özellikleri, masal araştırmaları, masallarda motif ve tip çalışmalarına dair bilgiler vermiştir.

Çeşitli kaynaklardan alınarak 46 masalın Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesiyle verilmiş şekillerinin yer aldığı eser, **Kazak Masallarından Seçmeler**, (ALPTEKİN, 2003), adıyla yayınlanmıştır. Ali Berat ALPTEKİN, çalışmasında masallar ve Kazakistan masalları hakkında bilgi verdikten sonra, Kazak masallarının motif sıraları ve motif yapıları incelemiş, son bölümde metinler verilmiştir.

Abdurrahman GÜZEL-Ali TORUN’un birlikte hazırladığı, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, (GÜZEL-Ali TORUN, 2003) halk edebiyatı için önemli bir kaynak olup kitapta; nesir bölümünde masal konusuna da yer verilmiş, tanımı, özellikleri anlatılmış; masal üzerine yapılan çalışmalardan söz edilmiştir.

Yine M. Öcal OĞUZ’un editörlüğünde hazırlanan ve aynı adla, **Türk Halk Edebiyatının El Kitabı** (OĞUZ, 2003) adlı çalışmada ise Mehmet AÇA’nın “Masal Kitapları” adlı bölümle kitabın IV. Bölümünde yer alan; “Anonim Halk Edebiyatı” başlığında yer alan ve Mehmet AÇA ile A. Müge ERCAN tarafından hazırlanan “Masal” başlıklı bölüm de konuyla ilgili önemli bilgiler ihtiva etmektedir.

Hasbahçenin Gülleri-Sivas Masalları (KAYA; 2004) adıyla kitaplaşan çalışmada Ayşe Benek KAYA, Sivas’tan derlediği 70 masal metnini yayımlamıştır. Metin incelemelerine değinilmeyen kitaba, Sabri KOZ’un “Takdim” yazısıyla başlanmış, “Ön Söz” ve” Giriş”le devam edilmiştir. Çalışmanın son kısmında kaynak şahıslar hakkındaki bilgilere

yer verilmiştir.

Binbir Gündüz Masalları, Recep KIRIKÇI tarafından Osmanlıcadan sadeleştirilerek 2 cilt olarak 2004'te yayınlanmıştır. Bilindiği gibi **Binbir Gece Masalları**'nda; masallar, kadınların vefasız ve sadakatsiz olmadıklarını kanıtlamak için anlatılırken, **Binbir Gündüz Masalları**'nda ise erkeklerin vefasız olabilme olasılığının bile düşünülmesinin yanlışlığını doğrulamak için anlatılmıştır. Kitapta yer alan masallar iç örgüleri bakımından ve olayların zincirleme bağlantıları bakımından uygun bir sıralamayla verilmiştir.

Halk edebiyatının nesir alanına giren türlerin anlatıldığı **Türk Halk Edebiyatında Nesir**, (YARDIMCI, 2004) adlı kitapta, öncelikle halk biliminin tanımı yapılmış, tarihçesi ve gelişimi irdelenmiştir. Daha sonra halk hikayeleri, destan, fıkra gibi türler üzerinde durulmuş; nihayetinde elli sayfaya yakın bir kısımda da masal türüne değinilmiştir. Masalın Dünya ve Türk edebiyatındaki yeri, gelişimi, masal konusunda yapılan çalışmalar, masalın eğitim ve kültür açısından önemi gibi başlıklar açıklanmıştır.

Dünya Kitapları'nın masal dizisinde çıkan **Türk Masalları** (DURMUŞ, 2004) adlı eserde, derlenen masallar aynı zamanda iyi bir grafik ustası olan yazarı tarafından ilgi çekici çizimlerle görsel olarak da zenginleştirilmiştir. Kitapta masal türüyle ilgili olarak ön bilgi ve Türk masallarının özellikleri hakkında açıklamalarda bulunulduktan sonra, metinler resimlerle birlikte verilmiştir.

Feridun ORAL'ın resimlerle desteklediği **Her Güne Bir Masal**, (DEMİRKAN, 2004) adıyla çıkan kitap; 12 aya göre düzenlenerek her ay için bir bölüm oluşturulmuştur. Her ayın da sırasıyla günlere göre bir masalı vardır. Masallar Asya'dan Avrupa'ya kadar çok farklı coğrafyalarda yaşayan milletlerin masal hazinesinden derlenerek kitaba alınmıştır. Metinlerin hangi milletlere ait oldukları belirtildiği gibi görsel olarak da resimlerle harmanlaştırılmıştır.

Uyanık Uykucuların 365 Gece Masalı, (DİNLER, 2004) 823 sayfadan ibaret olup metinler resimlerle zenginleştirilmiştir. Betik Yayınları'ndan çıkan bu kitapta; bir yılın 365 günü için sırasıyla her bir güne bir masal ayrılarak oluşturulmuştur.

Aylin GERGİN tarafından Türkçeye çevrilen; **Türk Masalları I "Aşk Hilesi"- Türk Masalları II "İfritin Tılsımı"**nda, (KAMPHOEVENER, 2004) Elsa Sophia Von KAMPHOEVENER, sefir babasının görevi nedeniyle Osmanlı topraklarında bulunmuş; erkek kılığına girerek anlatıcılarını dinlemiş, zamanla onlardan biri haline gelerek çok sayıda masal derlemeyi başarmıştır. Dünya savaşlarından sonra derlediği masalların kaybolacağı ihtimaliyle yazar; ustası ve anlatıcısı olan Fehim'e verdiği sözü tutamayarak masalları

kitaplaştırmıştır.

0.3.1.2. AKADEMİK ÇALIŞMALAR (TEZLER)

Türkiye’de Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte folklor ve halk edebiyatına daha fazla ilgi duyulmuş; özellikle İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bünyesinde tezler yapılmıştır. Sonraki yıllarda Mehmet KAPLAN’la Erzurum’da Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi’nde konuyla ilgili olarak çalışmalara ağırlık verilmiş; masal derlemeleri ve incelemelerinde bulunulmuştur.

Bugün masal konusunda çok sayıda lisans, yüksek lisans ve doktora çalışması mevcut olup bunlar daha önceki çalışmalarda uzun uzadıya tanıtıldığı için, biz sadece künyelerini vermekle yetineceğiz:

0.3.1.2.1. DOKTORA TEZLERİ

Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi’nde Türk Halk edebiyatı derslerinin okutulmaya başlanması ve yine Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde bu konuda çalışmalar yapılmasıyla masala olan ilgi de artmaya başlamıştır.

Böylece masalla ilgili kronolojik olarak şu tezler hazırlanmıştır:

SAKAOĞLU, Saim, (1971), **Gümüşhane Masalları Metin Toplama ve Tahlil**, Ankara. (Tez, Mehmet KAPLAN’ın danışmanlığında hazırlanmıştır. Eserin, 1973’te 1. Baskısı, 2002 yılında ise 2. baskısı yayımlanmıştır.)

SEYİDOĞLU, Bilge, (1972), **Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar**, Ankara. (Tez, Mehmet KAPLAN’ın danışmanlığında hazırlanmıştır. Eser, 1975’te yayımlanmıştır.)

GÜNAY, Umay, (1974), **Elazığ Masalları (İnceleme-Metin)**, Erzurum. (Tez, Mehmet KAPLAN’ın danışmanlığında hazırlanmıştır. Eser, 1975’te yayımlanmıştır.)

ARSLAN, Ahmet Ali, (1980), **Kuzey Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatında Masallar**, Erzurum. (Tez, Ahmet Edip UYSAL’ın danışmanlığında hazırlanmıştır. 1980’de tamamlanan çalışmanın birinci cildi 1998, ikinci cildi ise 2001 yılında yayımlanmıştır.)

ALPTEKİN, Ali Berat, (1982), **Taşeli Platosu Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, Erzurum. (Tez, Saim SAKAOĞLU’nun danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışma, 2002 yılında yayımlanmıştır.)

AKKOYUNLU, Ziyat Abdülmecit, (1982), **Binbir Gece Masallarının Türk Masallarına Tesiri**, Ankara. (Tez, Umay GÜNAY'ın danışmanlığında hazırlanmıştır.)

ŞİMŞEK, Esmâ, (1990), **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, Elazığ. (Tez, Ali Berat ALPTEKİN'in danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışma, 2001 yılında yayımlanmıştır.)

ÖZÇELİK, Mehmet, (1992), **Afyonkarahisar Masalları Üzerine Bir Araştırma**, Konya. (Tez, Saim SAKAOĞLU'nun danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışma, 2004 yılında yayımlanmıştır.)

KÖKSEL, Behiye, (1995), **Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Konya. (Tez, Saim SAKAOĞLU'nun danışmanlığında hazırlanmıştır.)

ÖNAY, Yılmaz, (1995), **Van Masalları Üzerine Bir Araştırma**, Van. (Tez, Saim SAKAOĞLU'nun danışmanlığında hazırlanmıştır.)

EMİROĞLU, Seyit, (1996) **Meram İlçesi (Konya) Masalları Üzerinde Bir İnceleme**, Konya. (Tez, Saim SAKAOĞLU'nun danışmanlığında hazırlanmıştır.)

KARA, Ruhi, (1996), **Erzincan Masalları**, Erzurum. (Tez, Bilge SEYİDOĞLU'nun danışmanlığında hazırlanmıştır.)

KÖKTÜRK, Şahin, (1996), **Azerbaycan ve Türkiye'den Derlenmiş Masalları Karşılaştırma Denemesi**, Samsun. (Tez, Umay GÜNAY'ın danışmanlığında hazırlanmıştır.)

BAKIRCI, Nedim, (2004), **Türk Dünyası Coğrafyasından Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Konya. (Tez, Ali Berat ALPTEKİN'in danışmanlığında hazırlanmıştır.)

0.3.1.2.2. YÜKSEK LİSANS TEZLERİ

Kronolojik olarak şu tezler hazırlanmıştır:

ERGÜN, Metin, (1988), **Türkmen ve Anadolu Halk Masallarının Yapı ve Motif Açısından Mukayesesi Üzerine Bir Araştırma**, Erzurum. (Tez, Saim SAKAOĞLU'nun danışmanlığında hazırlanmıştır.)

YILMAZ, Mehmet, (1994), **Kırgız Halk Masalları (Motif Index ve Tercüme)**, Erzurum. (Tez, Bilge SEYİDOĞLU'nun danışmanlığında hazırlanmıştır.)

GÜVEN, Meriç, (1994), **Binbir Gece Masalları Üzerinde Motif Araştırması**, Balıkesir. (Tez, Metin KARADAĞ'ın danışmanlığında hazırlanmıştır.)

BİLDİK, Suna Pamir, (1995), **Yıldızeli Atıfet Bildik'ten Derlenen Masallar Üzerinde Bir Araştırma**, Elazığ. (Tez, Esmâ ŞİMŞEK'in danışmanlığında hazırlanmıştır.)

SEVER, Mustafa, (1995), **Erciyes Yöresi Masallarında Tipler**, Ankara. (Tez, Ali YAKICI'nın danışmanlığında hazırlanmıştır.)

YARDIMCI, Mehmet, (1996), **Yaşayan Malatya Masalları (Metinler ve İncelemeler)**, Malatya. (Tez, Bilge SEYİDOĞLU'nun danışmanlığında hazırlanmıştır. 1996 yılında yayımlanmıştır.)

DENİZ, Rasim, (1996), **Kayseri Masalları**, Ankara. (Tez, Tuncer GÜLENSOY'un danışmanlığında hazırlanmış; yine 1996 yılında yayımlanmıştır.)

GÖDE, Halil Altay (1997), **Yalvaç Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Isparta. (Tez, Mehmet ÖZÇELİK'in danışmanlığında hazırlanmıştır.)

SARIÇİÇEK, Fevzi, (1997), **Arapgir Masaları (İnceleme-Metinler)**, Erzurum. (Tez, Dilaver DÜZGÜN'ün danışmanlığında hazırlanmıştır.)

ÇELİK, Suzan, (2000), **Türk Masallarında Ölüm ve Yas**, Elazığ. (Tez, Esmâ ŞİMŞEK'in danışmanlığında hazırlanmıştır.)

ÇORBACI, Çiğdem, (2000), **Türk Masalarında Yardımcı İhtiyar Motifi**, Elazığ. (Tez, Ali Berat ALPTEKİN'in danışmanlığında hazırlanmıştır.)

ESER, Ruhiye Eda, (2000), **Türk Masallarında Çocuk Motifi**, Elazığ. (Tez, Esmâ ŞİMŞEK'in danışmanlığında hazırlanmıştır.)

BAKIRCI, Nedim, (2000), **Niğde Masalları**, Niğde. (Tez, Faruk ÇOLAK'ın danışmanlığında hazırlanmıştır.)

DOĞRAMACIOĞLU, Hüseyin, (2001), **Kilis Masalları (Derleme ve Tahlil Çalışması)**, Gaziantep. (Tez, Fizuli BAYAT'ın danışmanlığında hazırlanmıştır.)

YAŞAR, Seyfullah, (2002), **Ağrı Masalları Üzerine Bir araştırma**, 281 s., Van. (Tez, Yılmaz ÖNAY'ın danışmanlığında hazırlanmıştır.)

DERMAN, Serdar, (2002), **Anadil Öğretiminde Masal Metinlerinin Kullanılması**, 142 s., Konya. (Tez, İbrahim ALTUNEL'in danışmanlığında hazırlanmıştır.)

GÜNEŞ, MEHMET HALİM, (2004), **Elazığ Masallarındaki İslam Öncesi ve İslam Sonrası Dinî Motiflerin Tespit ve Tahlili**, 342 s., Elazığ. (Tez, Davut KILIÇ'ın danışmanlığında hazırlanmıştır.)

YILDIRIM, Nilüfer, (2004), **Anadolu Masallarında Şamanizm İzleri**, 440 s., Elazığ. (Tez, Enver ARAS'ın danışmanlığında hazırlanmıştır.)

0.3.1.3. MAKALELER VE TEBLİĞLER

Gün geçtikçe masal konusuyla ilgili olarak çeşitli dergilerde çok sayıda makaleler yayımlanmakta ve yine bu konuda çok sayıda tebliğ sunulmaktadır. Makalelerin büyük bir çoğunluğu; **Türkiye Makaleler Bibliyografyası, Türk Folklor ve Etnografya Bibliyografyası** gibi eserlerde verilmiştir. Ayrıca şu dergilerin bibliyografyası hazırlanmıştır:

BAYAZ, Ahmet, (1972), **Türk Dili Dizini I, II, III**, Ankara.

TOYGAR, Kâmil, (1984), **“Çağrı” Folklor ve Halk Edebiyatı Bibliyografyası**, Ankara.

BARAZ, Turhan-Sema TETİK-Nazmiye ÖZSAN, (1986), **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi/Konu-Yazar Kaynakçası**, Eskişehir.

ONARAN, Mustafa Can, (1986), **Türk Kültürü Dergisi Folklor ve Halk Edebiyatı Bibliyografyası**, Erzurum.

GÜNGÖR, seza, (1990), **Halk Bilgisi Haberleri Bibliyografyası**, Elazığ. (Fırat Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, lisans tezi.)

Masal konusuyla ilgili makale veya derleme metinler içeren bazı önemli dergi adlarını vermek istersek şunlar sayılabilir: **Erciyes, Folklor, Folklor/Edebiyat, Folklor Postası, Halk Bilgisi Mecmuası, Halk Bilimi, Harran, İçel Kültürü, Milli Folklor, Milli Kültür, Motif, Türk Dili, Türk Dünyası Araştırmaları, Türk Folkloru, Türk Folkloru Araştırmaları, Türk Kültürü, Türklük Bilimi Araştırmaları, Türk Yurdu, Ülkü...**

“Türkiye’de Halk Edebiyatı ve Folklor ile ilgili ilk seminer, 1973 yılında Ankara’da yapılan **I. Uluslar arası Türk Folklor Semineri** olup daha sonra, başta Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü olmak üzere, çeşitli üniversitelerimizde, illerimizde hatta ilçelerimizde tertip edilen kongre ve seminerlerde konuyla ilgili tebliğler sunulmuştur.” (ŞİMŞEK, 2001:32)

Değişik kongre ve seminerlerde **Saim SAKAOĞLU, Umay GÜNAY, Bilge SEYİDOĞLU, Ali Berat ALPTEKİN, Esmâ ŞİMŞEK, Ali DUymAZ, Şahin KÖKTÜRK, Mehmet ÖZÇELİK, Nuri TANER** gibi araştırmacılar birçok tebliğ sunmuştur.

Son yıllarda konuyla ilgili olarak yayımlanan makalelerden bazıları kronolojik olarak verilecek olursa, şunlardır:

ALPTEKİN, Ali Berat, (1999), “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Anlatılan Hayvan Masalları Üzerine Bir Araştırma”, *Türk Dünyası* , (8), 391-406.

ALPTEKİN, Ali Berat, (1999), “Hayvan Masallarının Formel Yapısı”, *Türkiyat Araştırmaları*, (6), 157-186.

ŞİMŞEK, Esmâ, (2002), “Malatyalı Bir Masal Anası: Suzan Geniş”, *Millî Folklor*, (56), 109-114.

ŞENOCAK, Ebru, (2002), “Mazgirtli Bir Masal Anlatıcısı: Süleyman GÜL”, *Millî Folklor*, (53), 94-101.

AYAYDIN, Günil Özlem, (2002), “Masalla Ölümüne Meydan Okuyan İnsan: Alkestis, Dumrul, İnana ve Savistri Anlatılarının Karşılaştırmalı İncelemesi”, ..?, (55), 15-25.

KORKMAZ, G. Ezgi, (2002), “Masal ve Tekerleme Üzerine Bir İnceleme: ‘Zaman Zaman İçinde’ ”, ..?, (55), 123-126.

KARAKÖSE, Saadet, (2003), “Masalların Metafiziği Üzerine”, ..?, (58), 93-106.

SEVER, Mustafa, (2003), “Masallarda Dış Can (Canın Beden Dışında Saklanması), ...?, (60), 161-164.

Masal çalışmalarında makale ve tebliğlerin yanı sıra son yıllarda başta Üniversiteler olmak üzere, Valilikler, Kültür Müdürlükleri, Halk Eğitimi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlükleri, çeşitli dernek ve vakıfların tertip ettiği masal derleme yarışmalarının da önemli bir yeri vardır. Bu yarışmalar sonucu çok sayıda masalın derlenip yayımlandığı bilinmektedir.

Türkiye’de yukarıda değinilen çalışmaların yanında, Cumhuriyet sonrası dönemde başlayarak gelişme gösteren ve günümüzde de artarak devam eden arşiv çalışmalarının masal çalışmalarında ayrı bir yeri vardır. Pertev Naili BORATAV tarafından oluşturulan **Folklor Arşivi** bu konudaki en önemli çalışmalardan biridir. Ancak; “Prof. Dr. Pertev Naili BORATAV tarafından kurulan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’ndeki arşiv ürünleri

arasında bulunan masalların akıbeti hakkında fazla bilgi sahibi değiliz. BORATAV'ın ölümünden sonra adı geçen arşivdeki ürünlerin Türkiye'ye gelmesi şimdilik tek teselli kaynağımızdır. Temennimiz fazla zaman geçirmeden bu ürünlerin yayımlanması doğrultusunda olacaktır.” (ALPTEKİN, 2002:16)

Sonraki yıllarda çeşitli üniversitelerin bünyesinde oluşturulan arşivler, **Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü** arşiv çalışmaları sayesinde birçok folklor malzemesi derlenmiştir.

Ülkemiz dışındaki arşivlere ise **Prof. Ahmet Edip UYSAL** ve **Warren WALKER**'in Texas Teck'te kurmuş oldukları **Türk Sözlü Arşivi**'ni ekleyebiliriz. (ALPTEKİN, 2002:16)

0.4. BİNGÖL MASALLARI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Halk edebiyatı ve folklorun değişik konularıyla ilgili olarak son yıllarda önemli çalışmalar yapılmasına rağmen, Bingöl ve yöresiyle ilgili olarak hâlâ yeteri kadar araştırmaların yapılamadığı görülmektedir. Oysa Bingöl, halk edebiyatı ürünlerinin en canlı olduğu yörelerden birisidir.

Bununla birlikte yöre folkloruyla ilgili olarak son yıllarda az da olsa akademik çalışmaların başladığı da görülmektedir. Özellikle Fırat Üniversitesi, Dicle Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi gibi Bingöl'e komşu olan üniversiteler konuya ilgi göstermiş; tez ve seminer çalışmalarında bulunmuştur. Ancak, konumuz olan Bingöl masallarıyla ilgili olarak hâlâ ciddi ve müstakil çalışmaların yapılamadığı da bir gerçektir. Masal yönünden oldukça zengin olan bölgede, bugüne kadar böyle ciddi bir çalışmanın yapılmamış olması, bizi bu konuda böyle bir çalışma yapmaya yönelten en önemli nedenlerden biridir.

Bingöl masallarıyla ilgili olarak her ne kadar henüz ciddi, bağımsız çalışmalar yapılmamışsa da; yöre masallarından örnekler veren, az da olsa onlar hakkında bilgi veren bazı çalışmaların olduğu bilinmektedir.

0.4.1.1 KİTAPLAR

Yukarıda da belirtildiği gibi, Bingöl masallarıyla ilgili olarak henüz bir kitap çalışması hazırlanmamıştır. 1973 yılında Bingöl Valiliğince yayımlanan eserde, (CUMHURİYET'İN 50. YILINDA BİNGÖL, 1973) “İlde Kültür” adlı bölümde, yöre masalları ile ilgili olarak bilgi verilmiş; ancak herhangi bir masal metni verilmemiştir. Yine **Bingöl İl Yıllığı** (BİNGÖL,1995) ve Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan **Bingöl Tarihi** (AKBULUT, 1995) adlı kitapta hikâye, fıkra, efsane gibi türlere ait metinlere yer verilmiş; ancak herhangi bir masal metni verilmemiştir. Bu kitaplarda diğer çalışmalarda olduğu gibi

sözlü anlatım geleneği hakkında bilgi verilirken sadece masal adından söz edilip kısa bir bilgi verilmiştir.

1996 yılında yayınlanan **Kültür Dünyamızda Bingöl** (ALAY, 1996) adlı eserde halk edebiyatı ürünlerinden örnekler verilirken, Bingöl ve yöresinden derlenen üç masal metnine yer verilmiştir. Bu çalışmadaki masallar, Bingöl'den derlenip yazıya aktarılarak kitapta yayınlanan masallar olarak dikkat çekmektedir.

0.4.1.2. AKADEMİK ÇALIŞMALAR (TEZLER)

Konuyla ilgili akademik çalışmalar daha çok komşu illerdeki üniversitelerde yapılmıştır. Başta Fırat Üniversitesi olmak üzere, Dicle Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve İnönü Üniversitesi'nde lisans ve yüksek lisans düzeyinde doğrudan ve dolaylı olarak masalla ilgili tezlere rastlanılmaktadır.

Fırat Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Paki KÜÇÜKER'in, **Bingöl Merkez İlçe ve Köyleri Ağzları** (KÜÇÜKER, 1988) ve Osman ÖZER'in **Karlıova ve Yöresi Ağzları** (ÖZER, 1990; 203-205) yüksek lisans tezlerinde Bingöl'den derlenen masal örnekleri vardır. Osman ÖZER'in tez çalışmasında Karlıova'dan derlenen "Çoban Karısı" adlı bir masal metni verilmiştir.

Lisans düzeyinde ilk tez çalışmaları, Atatürk Üniversitesi bünyesinde 1976 yılında Azize AKBULUT ve Zihni KARAASLAN tarafından yapılmıştır. Azize Akbulut'un **Bingöl Folkloru** tezinde (AKBULUT, 1976) birçok folklor ürünü yanında üç masal metnine rastlanılmakta iken, Zihni KARAASLAN'ın **Bingöl Masalları** tezinde (KARAASLAN, 1976) ise farklı kişilerden derlenen dokuz masal metni mevcuttur. Metinlerle ilgili incelemelere yer verilmezken; onların ne zaman, nerede ve kimden derlendikleri çalışmanın sonunda kaynaklar kısmında verilmiştir.

Fırat Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde ise Gülten NAMLI **Bingöl-Kurudere Köyü Folklorü** adlı tezinde (NAMLI, 1982; 64-95) beş masal metnine yer verir. Çalışmamızda yer alan; "Garip ile Nasip" adlı metnin bir varyantı bu tezde mevcuttur.

2002 yılında, aynı üniversitede Evin İPEKÇİ, **Bingöllü Mehmet İpekçi'den Derlenen Masallar** (İPEKÇİ, 2003) adlı tez çalışmasında Bingöl'ün Solhan ilçesinde yaşayan Mehmet İPEKÇİ'den derlediği 20 masala yer vermiştir. Bu çalışmada, metinlerin tamamı derlenerek yazıya aktarılmış olup, metinlerin motif sıraları ve motif yapıları incelenmiştir. Tezde ayrıca Bingöl'de masal anlatma geleneği ve Mehmet İPEKÇİ'nin

masalcılık yönüne dair değerlendirmelerde bulunulmuştur. Tez çalışmamızda “Metinler” bölümünde yer verdiğimiz “Yeşil Gözlü Sarışın Adam” adlı masal, **Bingöllü Mehmet İpekçi’den Derlenen Masallar** tezinden alınmıştır.

19 Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü’nde **Okan ALAY**, hazırladığı **Bingöl Folklorundan Ürünler** (ALAY, 1996; 104-120) adlı tez çalışmasında üç masal metnine yer vermiştir. Bu metinler; “Tilki ile Değirmenci”, “Fakir Köylü” ve “Çoban Karısı” adlı metinlerdir.

Dicle Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü’nde **Sevda KAYGALAK Bingöl Folkloru** (KAYGALAK, 1995) lisans tezinde Bingöl’den derlediği iki masal metnini vermiştir.

Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü’nde **Ö.Faruk PESEN’in** hazırladığı **Bingöl Sahasından Derlenen Folklor Ürünleri** (PESEN, 2001) tezinde yedi masal metni vardır. Çalışmada yer alan masallar farklı kaynak kişilerden derlenmiştir. “Tillo” ve “Faris Amca ile Ayı” adlı masalları Bingöl’ün Adaklı ilçesinden derlenmiştir. Derlenen masalların kaynak şahısları hakkında tezin son kısmında ayrıca bilgi verilmiştir.

Bunların dışında, konuyla ilgili olarak çeşitli üniversitelerde hazırlanan ve görme imkanı bulamadığımız tezlerde, (özellikle halk edebiyatı çalışmalarında) da bölgeyle ilgili masal metinlerinin bulunabileceği unutulmamalıdır.

0.4.1.3. DERGİ VE GAZETELERDEKİ MAKALE VE TEBLİĞLER

Bingöl masalları ile ilgili çeşitli dergi ve gazetelerde yayınlanan metin veya makale çalışmaları oldukça azdır.

İstanbul’da yayınlanan (BİN-YAD, 2001) ve (BİN-DAV, 1999) adındaki dergiler Bingöl folkloru üzerine çeşitli çalışmalara yer verdiği gibi, konumuzla ilgili çalışmaları da ihmal etmemiştir. **Bingöl İli ve İlçeleri Yardımlaşma Derneği Yayın Organı’nda**; “Üç Kardeşin Hikâyesi” (AYBEK, 1998; 26-27) ve “Yaşlı Kadın ile Tilki” adlı iki masal metnine yer verilmiştir.

Bingöl Kültür ve Dayanışma Vakfı Yayın Organı’nda; “Bingöl Seyahatnamesi”nde (KOÇİBAR, 2001; 8), daha çok halk kültürü ve dolaylı da olsa masal üzerine değerlendirmelere rastlanılmaktadır.

Ankara’da 2001’de yayın hayatına başlayan **Bingöl İli Kùltür Derneği Yayın Organı**’nda; aslında masal olması gerekirken, halk hikâyesi olarak derlenen “Baba Dostu” (ALAY, 2001; 26) isimli bir metin yayınlanmıştır.

Bingöl’de kùltür-sanat ve folklor alanında ilk dergi çalışmalarından olan ve 1965’te yayın hayatına başlayan **Bingöl** dergisinde (BİNGÖL, 1965) yöre folkloru ve halk edebiyatıyla ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

Ancak, derginin sayıları incelendiğinde bir masal verilmemiş olsa da, 3. sayısında folklor bilgileri verilirken, “Bingöl Türküsü” adlı yazıda, halk kùltüründe önemli bir yeri olan türkù, atasözü ve masal türlerinden de söz edilmiştir. (ÖZTÜRK, 1966; 7) Sonraki yıllarda ilde yayınlanan **Bingöl Gazetesi, Bingöl Haber, Bingöl Postası, Ab-ı Hayat** gibi gazetelerde bölge halk kùltürüne değinen yazılara, derlemelere yer verilmiş; ancak masal derlemesine dair bir çalışma görülmemiştir. Adı geçen bu gazetelerdeki yazılarda folklor bilgileri verilirken; hikâye, efsane ve masal türlerinin adından söz edilerek, halk kùltürü bakımından taşıdıkları önemden bahsedilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BİNGÖL MASALLARINI DERLEME ŞEKLİ

1.1. BİNGÖL'ÜN COĞRAFİ KONUMU VE KÜLTÜREL YAPISI³²

41⁰ 20' ve 39⁰ 56' doğu boylamları ile 39⁰ 31' ve 38⁰ 28' kuzey enlemleri arasında bulunan Bingöl ili, engebeli bir yapıya sahip olan Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde yer alır. Doğusu Muş, kuzeyi Erzurum ve Erzincan, batısı Tunceli ve Elazığ, güneyi ise Diyarbakır illeriyle çevrilidir.

İlin merkez ilçe dışında Adaklı, Genç, Karlıova, Kiğı, Solhan, Yayladere ve Yedisu olmak üzere yedi ilçesi, 328 köyü ve 749 mezası vardır. İl merkezi, denizden 1151 metre yükseklikte Çabakçur Ovası'nın kuzeybatı köşesinde Murat suyuna, Genç ilçesi civarında kavuşan Göynük suyunun bir koluna hakim düzlük üzerinde kurulmuştur. Şehir, önceleri burada vadi içinde kurulu iken, 1950'lerden sonra hızlı gelişmesi sonucu, hakim olan düzlüğe taşınır. Günümüzde, şehrin tamamına yakın bölümü, bu yeni yerde gelişmeye başlamıştır.

İlin ulaşımının çok büyük bölümü karayolu üzerinden yapılmaktadır. Demiryolu ulaşımı ise Elazığ-Tatvan yolu üzerinde bulunan Genç ilçesi üzerinden yapılmaktadır. Yapımı devam eden havaalanı, henüz bitirilemediği için havayolu ulaşımı yapılamamaktadır.

İl sınırları içinde, arazi oldukça engebeli olup denizden yüksekliği 1250 metreyi aşar. Dağlar ve tepelik alanlar çok geniş bir yer kaplar. Kuzey-batı, güney-doğu yönünde uzanan Bingöl dağlarının kuzey yamaçları hafif eğimli olduğu halde güney kesimleri oldukça sarpıtır. Bingöl'de dağlar orta kısımlarında birbirinden uzaklaşarak genişlemiş ve bu genişleyen yerde Bingöl Ovası meydana gelmiştir. Bu ovayı birçok akarsu çeşitli yönlerde parçalamıştır. Toprağı tarıma elverişli olup son yıllarda ovada tahıl, şekerpancarı, pirinç, çeşitli sebze ve meyveler yetiştirilmektedir. Sulama imkanları gün geçtikçe iyileşmektedir. İlde Bingöl Ovası'ndan başka; Genç, Karlıova ve Sancak ovaları gibi küçük ovalar mevcuttur.

İlin en önemli akarsuyu, aynı zamanda Fırat nehrinin de önemli bir kolu olan Murat Nehri'dir. Peri Suyu ve Göynük, ilin diğer önemli akarsularıdır. İlin sınırları içerisinde büyüklük açısından önemli sayılabilecek bir göl olmasa da buzullar tarafından açılmış sirk adı verilen çok sayıda küçük göl vardır. Bu göllerin en önemlileri şunlardır: Gölbahri, Kerkis

³² Bu kısım hazırlanırken; **Bingöl İl Yıllığı**, (Ankara, 1995); **Bingöl İli Geliştirme Stratejisi**, TOBB, "Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği", (Ankara, 1998); **Cumhuriyetin 50. Yılında Bingöl**, (Ankara, 1973); **DEİ** sonuçları ve **Genel Nüfus Sayımları Sonuçları**'ndan yararlanılmıştır.

gölü, Zırlır gölü, Sar gölü, Kuş gölü, Harem gölü, Er gölü, Manastır gölü, Belli göl, Karlı, göl, Çilli göl ve İçme gölü.

Bingöl’de, yazların sıcak ve kurak, kışların soğuk ve yağışlı geçtiği karasal iklim şartları hüküm sürer. İl merkezi ve Genç ilçesinde, iklim diğer ilçelere oranla daha yumuşak iken, özellikle Karlıova’da kış şartları daha çetin geçmektedir. İlde yağışlar sonbahar ve ilkbaharda yağmur şeklinde; kış aylarında ise kar şeklinde görülmektedir.

Doğu Anadolu’nun orman yönünden zengin alanlarına sahip illerden biri olan Bingöl’de, hakim ağaç türü olarak meşe göze çarpmaktadır. Bu meşe ormanları 1900m. yüksekliğe kadar yayılış gösterir. Ormanlık alanlar, ilin toplam arazisinin %27.92’sini oluşturmaktadır.

1940 genel nüfus sayımına göre merkez ilçenin nüfusu 1.418 iken, 1970’de bu oran 17.220’ye, 1990 yılında ise 41.590’a yükselmiştir. 1990’dan sonra kırsal kesimlerden merkez ilçeye yoğun bir göç yaşanması sonucu, 1995’te merkez ilçenin nüfusu 60.000’i aşmış bulunmaktadır. 2000 yılı nüfus sayımına göre, merkez ilçe nüfusunun 68.000’i aştığı görülür. İlde göç önemli bir olgu olarak görülmekte olup, %0,88 göç hızıyla Bingöl, net göç hızı Türkiye’de en yüksek olan 10 ilden biridir. Bunda ekonomik hayatı belirleyen etkilerin yani üretim, ticaret, huzur, altyapı ve istihdam gibi tanımların yeteri kadar gelişmiş olmamasının önemli bir payı vardır.

Bingöl’ün ekonomisi temel olarak tarım sektörüne, ağırlıklı olarak da hayvancılığa dayanır. 1990 Genel Nüfus sayımına göre çalışan nüfusun %79.61 tarım sektöründe, %18.59’u hizmetler kesiminde, %1.80’i ise imalat sanayi sektöründe yer almaktadır.

Tarih boyunca çeşitli medeniyetlerin egemenliğinde kalan il, daha önce “ÇEVLİK” ya da halk dilinde “ÇOLIG” adıyla Palu ilçesine bağlı bir bucak iken 1872 yılında “Çabakçur” adıyla ilçe ; 1936 yılında da yine aynı isimle 4.01.1936 tarihli 3197 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2885 sayılı Kanunla il haline getirildi. İl merkezi “Çabakçur” adı altında 1945’e kadar bu isimle anılmıştır. 1945 yılında ise BİNGÖL adı verilmiştir. Bingöl, adını bu adla anılan dağdan aldı. Dağ ise adını, üzerindeki irili ufaklı yüzlerce, belki de binlerce buzul gölden almıştır. Böylece başı pare pare dumanlı, doruğu kar beyaz olan bu yüce dağın üzerindeki buzul göller, bir kente ve bir ile isim olmakla onun bağrında ebedileşmiştir.

Bingöl adına ilişkin pek çok efsane anlatılmakta olup, bunlardan Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesinde de geçen efsane şöyledir: “Bir avcı, bir kuş vurmuş. Onu gölde temizlerken kuş canlanmış ve göle dalıp kaybolmuş. Gölün ab-ı hayat kaynağı ortaya çıkmıştır. Bu sır meydana çıkınca Allah’ın emriyle bin parçaya bölünmüş ve hangisinin ab-ı

hayat kaynağı olduğu bilinmez olmuş. Bu bin parçaya bölünen gölü görenler de, ‘hani nerde o bahsettiğin göl? Bu bir göl değil ki hezar göldür.’ demiş.” (EVLİYA ÇELEBİ, 1970; 113) Böylece o göllerin bulunduğu çevreye, halk tarafından “hezar (bin) göller” denmiştir. Halk dilindeki bu anlam 1945 yılında Bingöl adı olarak düzenlenerek ile verilmiştir.

Tarihi M.Ö. 2000'lere kadar uzanmaktadır. Bu tarihten önceki zamanları pek bilinmemektedir. Eskilere dayanan tarihine rağmen, Bingöl daha çok Erzurum, Diyarbakır, Bitlis, Elazığ gibi, dönemin merkezi şehirlerine bağlı olarak yönetildiği için, adı geçen bu şehirler kadar gelişmemiştir. Ancak, az da olsa birkaç yerleşim alanına ve tarihi esere ev sahipliği yapmıştır. İlin en eski beldeleri olan Genç ve Kiğı, merkez ilçeye göre çok daha eski bir geçmişe sahip olup, aynı zamanda ilin tarihî eserlerinin önemli bir kısmına da ev sahipliği yapmaktadır. İl sınırları içinde bulunan tarihî eserlerin büyük bir kısmı Genç, Kiğı, Adaklı ile Solhan dolaylarında mevcuttur. Bu eserlerin bir kısmı İslamiyet öncesi dönemlere ait iken, bir kısmı da İslam sonrası dönemlere aittir.

İlde, İslam öncesi dönemden kalan en önemli değerler; kale, kümbet, mağara ve kiliselerdir. Bu yapıların çok büyük bir bölümü maalesef günümüze ulaşamamıştır. Günümüze ulaşan bu yapılardan en sağlam olanları Genç'te bulunan **Kuba Kümbet kalıntıları**, **Kralkızı Kalesi**, **Sebiterias Kalesi** ile **Kiğı Kalesi**'dir. Yine Kiğı ve dolaylarında birkaç kilisenin kalıntıları ve çeşitli mezar taşları mevcuttur. İslam öncesi eserlerin, bölgede etkin oldukları bilinen Urartu, Med, Pers ve Romalılardan kalma oldukları bilinmektedir.

İslamiyet'in Anadolu'ya girmesiyle birlikte Doğu Anadolu'da ve dolayısıyla Bingöl'de İslam kütürtünün izlerini taşıyan yapılar da hızla artmıştır. Birçok camii, çeşme, köprü, han, hamam ve külliye gibi yapılar inşa edilmiştir. Bingöl ilinde de günümüze ulaşabilen birkaç tarihi yapı mevcuttur. Bunlar; Kiğı'da **Pir Ali Camii** (Eski Cami Yapılış Tarihi 1402), **Kiğı Mektebi** (Bazı kaynaklara göre eski Hükümet Konağı, yapılış tarihi 1902), **Selenk Köprüsü**; Solhan Kaleköy'de (Genç ilçesinin eski yerleşim alanı) **Kale Camii-Saray Camii** (500 yıllık olduğu sanılmaktadır), **Mezgeft** (Mızgeft cami kalıntısı); Adaklı Bağlarpınarı'nda **Temran Camii** (yapılış tarihi 1804) ve Bingöl'de Aşağı Çarşı'da **Çabakçur Camii** (İsfahan Camii) gibi yapılarıdır.

Halk edebiyatı ve folklor bakımından zengin olan yörede; türkü, mani, ağıt, masal, halk hikayesi, efsane gibi sözlü ürünler, geçmişten günümüze sözlü gelenek yoluyla ulaşırken; zengin figür ve motiflerle bezenmiş olan halk oyunları, seyirlik oyunları; geçmişin estetik çizgisini ve el becerisini yansıtan el dokumacılığı ve mahallî kıyafetleri; geleneksel mutfağından izler taşıyan mahallî yemekleriyle daha pek çok folklorik değer hâlâ

yaşamaktadır. Ancak gelişen bilim ve teknolojiyle artan şehirleşme kültürü, bu değerlerin her geçen gün zayıflamasına neden olabildiği gibi, bir an evvel derleme çalışmaları ve araştırmalar yapılmadığı takdirde tamamen kaybolabilme riski altında olacaktır.

Sonuç olarak, Bingöl ili gelişmekte olan iller arasında olup, son yıllarda önemli atılımlar göstererek dikkat çekmektedir. Halen kalkınmada birinci derecede öncelikli iller arasında yer almaktadır.

1.2. SAHA ÖNCESİ YAPILAN HAZIRLIKLAR

1.2.1. YAYINLARIN İNCELENMESİ

Derleme sahasına çıkmadan önce bölgenin tarihi, coğrafyası veya kültürü ile ilgili yayınlanan eserler, folklor ve edebiyat alanında yayınlanmış kitaplar³³, öğrenci tezleri, mahalli gazete ve dergiler incelenmiş³⁴; bu sayede birçok ön bilgiye ulaşılmıştır.

İncelenen yayınlardan sonra görüldü ki bölge, folklor ve halk edebiyatı yönünden oldukça zengin olmasına rağmen; derleme ve inceleme çalışmaları bakımından henüz istenilen seviyede olmadığı görülmüştür. Özellikle araştırma konumuz olan masallarla ilgili çalışmalar neredeyse yok denecek kadar az olup bu konudaki derlemelerin sadece birkaç öğrenci teziyle sınırlı olduğu anlaşıldı. Bazı çalışmalarda folklor ve halk edebiyatı ürünleri olmasına karşılık, masal derleme ve incelemelerine pek yer verilmediği görülmüştür.

1.2.2. MAHALLİ YÖNETİCİLERE MÜRACAAT EDİLMESİ

Sahaya çıkmadan önce Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden derleme ve araştırma yapacağımız bölge için bir yazı olarak çalışmalara başladık. Bingöllü olduğumuz için bölgeyi ve pek çok yöneticiyi yakından tanımanın verdiği kolaylıkla araştırmamıza başladık. Bazı mahalli yöneticiler ve yörenin ileri gelenleriyle görüşmelerde bulunarak; derlemede bulunacağımız sahada kaynak kişilerin tespitinde, ulaşım, barınma ve araç-gereç temini gibi pek çok konuda gereken ilgi ve destek sağlandı. Bingöl Belediye Başkanı Feyzullah KARAASLAN'la görüşerek, Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü'nün

³³ İncelenen bazı kaynaklar şunlardır: **Yılmaz AKBULUT, Bingöl Tarihi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995; **Okan ALAY, Kültür Dünyamızda Bingöl**, Meg Yayınları, Ankara, 1996; **Bingöl İl Yıllığı**, Ankara, 1995; **Cumhuriyetin 50. Yılında Bingöl (1973)**, Ankara, 1973; **Enver KONUKÇU, Köroğlu'na Kadar Bingöl**, Azerbaycan Kültür Derneği Yayınları, (y. y. ?); **Ahmet SAY, Bingöl Hikâyeleri**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1980; **Pars TUĞLACI, Osmanlı Şehirleri**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1985; **Türkiye Kılavuzu Ansiklopedisi**, c: 1, (Bingöl maddesi), İstanbul, 1946; **Sadık YİĞİTBAŞ, Kığı**, Cemal Azmi Matbaası, İstanbul, 1950; **Yurt Ansiklopedisi**, c: 2, İstanbul, 1994.

³⁴ İlde yayınlanan; **Anadolu, Bingöl, Bingöl Haber, Bingöl'ün sesi, Meşale, Sesimiz** gibi dergi ve gazeteler ile il dışında yayınlanıp bölgeyi ilgilendiren **Bin-Dav, Bin-Ses** ve **Bin-Yad** gibi dergiler incelenmiştir.

imkanlarından yararlandık. Yine İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü ile Tarım ve Köy İşleri Müdürlüğünün katkılarıyla derleme ve araştırmalarımızı gerçekleştirdik. Tarım ve Köy İşleri Müdürü Namet SEVİNÇ, ilin tarım ve hayvancılık potansiyeli, köy dağılım çizelgesi, ulaşım yapısına dair bilgiler içeren bir envanter verdi.

Bingöl'de Öğretmen Nurettin BELTEKİN, Genç'te İlçe Sağlık Müdürlüğü personeli Musa TAVLAR, Adaklı'da Ömer Faruk PESEN, çoğu zaman derleme çalışmalarımıza iştirak ederek, anlatıcılara ulaşma ve derlenen metinlerin yazıya aktarılması konusunda bize yardımcı oldular.

Solhan'da Öğretmen Abdullah AYMAN, ilçe hakkında bilgi toplama ve derleme çalışmalarında; Karlıova'da, Karlıova YİBO Müdürü Muhittin AYDAR ulaşım ve barınma başta olmak üzere anlatıcıların tespiti çalışmalarında bizlere kaynaklık ettiler.

Çaytepe Belediye Başkanlığı'nda, Tekniker Muhittin ALAY'ın rehberliğinde ulaşım ve barınma sorunları giderilerek; birçok köy muhtarıyla görüşüldü ve masal anlatıcılarına ulaşıldı.

Sonuçta bu müracaatlar ve gördüğümüz ilgi sayesinde çalışmalarımızı plânlandığı gibi sağlıklı bir şekilde sürdürdük. Derlenen masal ve diğer folklor malzemelerini toplayarak saha çalışmalarımızı bitirdik.

1.3. MASALLARIN TESPİT EDİLMESİ

Derlenen masalların önemli bir kısmını bizzat anlatıcıların yanına giderek teyple kaydettik; ancak bazı metinleri her türlü yolu denememize rağmen anlatıcılarından teyple dinleyerek kaydetme imkanı bulamadık. Bazen anlatıcıları dinleyerek masalı sıcağı sıcağına yazıya aktarmaya çalıştık; bazen de anlatıcıların buna da rıza göstermemeleri üzerine sadece onları dinlemekle yetinip masalı hatırımızda tutmaya çalıştık. Bütün bu zorluklara rağmen anlatıcıdan dinlenen masal oluşan uygun ortamda hiç zaman kaybedilmeden yazıya aktarılmaya çalışıldı. Tabii bu da anlatıcıların özgün üslûplarıyla anlattıkları ürünlerin sonradan yazıya aktarılması sırasında birçok özelliğin kaybolmasına, orijinal tekerlemelerin bozulmasına, masallardaki formel ve motiflerin azalmasına neden oldu. Teyple kaydetme imkanı bulduğumuz masalların anlatıcıları da ürünlerini çoğunlukla Zazaca olarak anlattıkları için bu şekilde derlenen masallar da sonradan çeviri yoluyla yazıya aktarıldığı için yukarıda değinilen olumsuzluklardan nasibini almıştır.

Derleme sırasında bazı anlatıcılar, özellikle de kadınlar, teybi görünce masal anlatmaktan vazgeçtiler. Teyple kayıt yaptığımızı gören kişiler, anlatıcıları etkileyerek teybe

seslerini aldirmalarının onlar için sakıncalı olabileceğini, başlarının belaya girebileceğini söylemiş. Kadınların da önemli bir kısmı muhafazakâr yapıdan ve geleneksel değerlerden kaynaklanan hassasiyetle seslerinin kaydedilmesini hoş karşılamayarak teypten uzak durdu. Ancak bunun yanında; ilginçtir bazı anlatıcılar teybi görünce daha da istekli olarak masal anlatmaya başladı; hatta kasetin bir kopyasını bile isteyenler oldu. Bu durum elbette ki çalışmalarımız sırasında bizi umutlandırarak teyple de derleme yapabileceğimizi gösterdi.

Derlemeler neticesinde imkanlarımızı zorlayarak, yörede hatırı sayılır kişilerden yardım alarak, onca zorluğa rağmen yüze yakın masal derledik. Derlenen masallardan birbirine benzeyenleri, birbirinin varyantı durumunda olanları, nitelik olarak zayıf olanları ayıklayarak orijinal bulunan elli beş masalı tez çalışmamıza dahil ettik.

1.4. MASAL DERLEMELERİYLE İLGİLİ BAZI HUSUSLAR

1.4.1. DERLEME ÖNCESİ VE SONRASINDA KARŞILAŞILAN BAZI ZORLUKLAR

Derleme sırasında, zaman ve ulaşım önemli olgular olup çalışmanın seyrini etkileyen faktörler olarak dikkat çekmektedir. Bölge; dağlık, engebeli bir arazi yapısına sahip olduğu için özellikle kırsal kesimlerde ulaşım önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca kışların kar yağışlı, çok soğuk ve oldukça uzun olması da zaman ve ulaşımı olumsuz yönde etkilemektedir. Her ne kadar uzun kış günlerinde anlatmaya dayalı ürünler için elverişli koşullar oluşsa da, derleme ve araştırmalar için, durum aksine daha da zorlaşmaktadır.

Derleme sahasına ulaşmak ve orada çalışmak, derlemeci için oldukça meşakkatli bir iştir. Çoğu zaman köy yollarının bir iki ay, hatta kış boyunca kapalı olduğunu söylemek abartı sayılmaz doğrusu.

Derleme sonrasında ise toplanan masalların çoğunun Zazaca olarak anlatılması, bu ürünlerin çeviri yoluyla yazıya aktarılmasını gerektirdiği için ayrıca çaba sarf edildi. Bölgede kış şartlarının çok çetin olması, yaz aylarında da kırsal kesimlerde iş yoğunluğunun fazla olmasından dolayı derleme çalışmaları, genellikle sonbahar ve ilkbahar aylarında gerçekleştirildi. Bu çalışmalar neticesinde, masallar büyük bir titizlik sonucu yazıya aktarılarak, kaybolmalarının önüne geçmek için yazılı kültürümüze kazandırıldı.

1.4.2. MASAL ANLATICILARI İLE İLGİLİ BAZI ÖZELLİKLER

Derleme çalışmalarında anlatıcılara ulaşmak; onları masal anlatmaya ikna etmek kolay olmadı. Birçok masal anlatıcısının; “Ben masal falan bilmem! Başka derdimiz mi yok!”

ifadelerinin arkasına sığınıp masal anlatmak istemediği görüldü. Sahada derleme yaptığımızı görün bazı kişiler ise, yaptığımız çalışmanın ciddiyetinden uzak, hep gülmekteydiler: “Hoca, bu da ne böyle?”, “Allah’ını seversen bundan ilim mi olur?”, “Hıh... Çocuk işidir bu!” şeklindeki yorumlarla sıkça karşılaştık. Hatta bizim kendileriyle oyun oynadığımızı, aslında başka bilgiler elde etmek için geldiğimizi düşünenler bile oldu. Ama bunun yanında, masalı ciddiye alan, bizlere masal anlatmak için çaba sarf eden kişiler de yok değildi elbette.

Daha önce de belirtildiği gibi anlatıcıların bir kısmı, özellikle de kadın anlatıcıların önemli bir kısmı ise öncelikle masal derleme çalışmalarına bile sıcak bakmıyordu. Masalların bu şekilde derlenmesi onlara göre, hem doğru değildi hem de kolayca güvenilip yardımcı olunacak bir çalışma değildi. Hele derlemelerde teybin kullanılacak olması başlı başına bir problemdi. Zira pek çok anlatıcı seslerinin teybe alınmasını istemiyordu. Kimileri güven faktöründen, kimileri ise muhafazakâr düşüncelerinden dolayı teyple kayıt yapılmasını tercih etmediler. Anlatıcılardan Şefika BALUKEN, onca ısrarımıza rağmen sesinin teybe alınmasını istemedi, eğer gizli kayıt yapıldığını hissederse çalışmalarımıza yardımcı olamayacağını söyledi. Bazı derlemelerimizde teybi gizleyerek masal derlemede başarılı olduk. Ancak birçok çalışmamızda, anlatıcının bize olan güveninin sarsılmaması için mecburen teypten vazgeçip anlatıcıyı dinleyerek notlar aldık. Hatta bazı durumlarda hiç not almaksızın sıradan bir dinleyiciymiş gibi sadece dinlemekle yetinip yazma işlemini sonraya bıraktık.

Masal anlatıcıları hususunda dikkatimiz çeken bir özellik de, genel olarak kadın anlatıcıların önemli bir ağırlığa sahip olmasına rağmen, bölgede bunun tam tersi, erkek anlatıcıların çoğunlukta olmasıydı. Bu erkek anlatıcılardan özellikle Hikmet HAKAN, Nurettin BELTEKİN, Muttalip HANSU usta anlatıcılar olarak dikkat çekmekteydi. Kadın anlatıcılardan ise Esmâ VURAL usta bir anlatıcı olarak öne çıkmakta idi.

1.5. BİNGÖL’DE MASAL ANLATMA GELENEĞİ

Bingöl’de masal anlatma geleneği Anadolu’nun pek çok yöresinde olduğu gibi oldukça eski ve bir o kadar da halk kültürünün önemli bir değeri olarak dikkat çekmektedir.

Bu gelenek, sözlü kültürün bir devamı olarak tarihin çok eski dönemlerinden başlayarak günümüze değin süregelmiştir. Halen, özellikle kırsal kesimlerde, köy yaşamında bu geleneğin tesirini görmek mümkündür. Bugün artık bilimsel ve teknik ilerlemeler kaydedildikçe, şehirleşme ilerledikçe kitle iletişim araçlarının yaşamımızdaki yeri de bunlarla orantılı olarak artmaktadır. Ancak bütün bu gelişmeler, halkın yıllardır sürdürdüğü geleneksel

değerlerini, kültürel yaşamını olumsuz etkilemekte, onları her geçen gün daha da zayıflatmaktadır.

Bugün artık bu gelenek yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır. Her eve televizyonun girmesi, iletişim ağlarının yaşamımızda daha etkin bir konuma sahip olması, insanların kendi kültüründen uzaklaşması sonucunu doğurmuştur. Bunlar yaşandıkça, anlatmaya dayalı türler arasında ayrı bir yeri olan masallar da giderek eski önemini yitirmeye, gündelik yaşamın çevresinin dışında kalmaya başlamıştır. Maalesef Bingöl ve yöresinde anlatılan pek çok masal çok önceden yazıya aktarılamadığından zaten birçoğu günümüze ulaşmadan kaybolup gitmiştir. Kalan masalların da bir an evvel derlenmemesi halinde gelecek nesillere ulaştırılabilmesi mümkün değildir. Bu çalışmamız aslında bu kaygının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Yörede masal anlatma geleneğinin çok eskilere dayandığını, halk kültürünün önemli bir parçası olduğunu belirtmiştik. Çocukluğumda ilk duyduğum masalı, yarıyıl tatilinde köyde Halime VURAL'dan (anneannem) dinlemiştim. Henüz elektrikle tanışmayan köyün bu evinde, gaz lambasıyla aydınlanan odada bir yandan “pıheyri” adı verilen şöminenin ateşiyle ısınmaya çalışıyor, bir yandan da “masal ana”mızın anlatacağı masalı heyecanla bekliyorduk. “Bir varmış, bir yokmuş...” diye başlardı masallar. O anlatır, biz dinlerdik; o kapıyı aralar, biz oradan yeni bir âleme dalar giderdik. İlk o zaman böyle bir geleneğin yıllardır süre geldiğini öğrenmiştim. Oysa bu masal anlatma geleneği çok eskiden beri, özellikle de uzun kış gecelerinde, kadınlı ve çocuklu ortamlarda, “mesalay gecesi”nde (masal gecesi) yaşatılmış. Kadınlar ve çocuklar bir odada, erkekler ayrı bir odada, bu masal gecesindeki yerlerini alırken, bazen de sadece çocuklar için tertiplenen masal geceleri olduğu bilinmektedir.

Köyde masal anası olarak tespit ettiğim, Halime Nine (Halime VURAL); erkek anlatıcılardan da Apo Feyzo (Feyzi VURAL), masal anlatıcısı olarak dikkat çekmişti. Köy halkı, onların masallarıyla, hikâyeleriyle uzun kış gecelerini dolu dolu geçirip bahara umutla girerdi. Bugün ne Halime Nine, ne de Apo Feyzo'muz yok artık aramızda. Onların ağızından çıkan masallar çok önceden yazıya aktarılıp günümüze taşınabilirdi. Ne yazık ki, o masallardan çok azı günümüze ulaşabildi. Ulaşabilen masalların da önemli bir bölümü, orijinalliklerinin bir kısmını yitirerek ve iyice kısalarak bugünlere gelebildi.

Bingöl’de bu masal geceleri geleneğinin kırsal kesimlerdeki yeri bambaşkaymış. Bu gecelerde “dengbej”³⁵ adı verilen söz ustaları, anlattıkları hikâye, menkıbe ve masallarla dinleyenlere bir nevi kültür şöleni sunmuş. Dengbejlik geleneği, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde halk kültürünün geçmişten günümüze önemli bir taşıyıcısı olarak dikkat çekmekte olup bu dengbejler, gezip dolaştıkları yörelerdeki diğer dengbejlerden, ozanlardan ve mollalardan edindikleri sözlü ürünleri, kendi köylüleriyle paylaşmıştır. Dengbejler ve masal anlatıcıları bu coğrafyada komşu oldukları Ermeni, Arap, Yezidi ve Acem halklarından da etkilenerken, geniş bir kültür birikimiyle halk kültürüne önemli katkı sağlamıştır.

Masal anlatıcılarının çoğu bu masalları ya bizzat kendileri gezip dolaştıkları yörelerdeki kişilerden dinleyerek öğrenmiş ya da köylerindeki böyle kişilerden dinleyerek öğrenmişlerdir. Kadın anlatıcılar genellikle masalları babalarından, hocalarından veya annelerinden dinlemiştir.

Evin İPEKÇİ, Bingöl’ün Solhan ilçesinde bir masal anlatıcısı olarak dikkat çeken Mehmet İPEKÇİ’nin masalcılık yönünü anlatırken şunları söyler: “Masalların bir kısmını değirmene gelip giderken öğrenir. Birçok köyden farklı insanlar değirmene geldiğinde, gelenler vaktin çabuk geçmesi için birbirlerine masallar anlatırlar. O da onlardan öğrenir.” (İPEKÇİ, 2003; 4)

Masal anlatıcıları, masallarını genellikle kış gecelerinde anlatsalar da, bazen önemli sohbet ortamlarında, köy meclislerinde veya kadınlar, ev gezmelerinde de dinleyenlere masal ziyafeti sunabilmektedir. Yaz mevsiminde, işlerin yoğun olduğu günlerde, masal anlatıcılarından masal dinleme olanağı pek yoktur. Masallar daha çok kış mevsiminde anlatılır. Evin İPEKÇİ tez çalışmasında bu konuda şunları nakleder: “*Anlatıcı, çok fazla masal anlatmaktan sıkıldığında veya acele bir işi olduğundan ‘Çok masal anlatırsak kar yağar!’ şeklinde insanları oyalar.*” (İPEKÇİ, 2003; 3) Görüldüğü gibi masal ve kış, masal ve kar arasında bir ilişkilendirme söz konusu olmaktadır.

Günümüzde artık bu masalcılık geleneği neredeyse kaybolmak üzeredir; ama bazı bölgelerde yozlaşmış haliyle, zayıflamış bir şekilde sürmektedir. Çalışmamızda yer verdiğimiz masalların hemen hepsini derleme yoluyla, her ne kadar bu gelenek zayıflamış olsa da, pek çok zorluğa rağmen işte bu ortamlarda, masal anlatıcılarından derleyerek yazıya aktarabildik.

³⁵ Sözlük anlamı olarak; ses sanatçısı, ses yorumcusu anlamına gelir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde halk edebiyatında önemli bir yeri olup, törenlerde, şenliklerde genellikle müziksiz türkü söyleyen; ayrıca halk hikâyesi, masal ve kıssalar da anlatarak halkı etkileyebilen sanatçı kişilerdir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BİNGÖL MASALLARININ TİP/KONU TASNİFİ VE ÖZETİ

2.1. TİP NEDİR?

Hikâye, roman, tiyatro gibi türlerde benzerlerinin ortak özelliklerini kendisinde toplayan örnek için kullanılan “tip” kavramı, masalda da kullanılmaktadır. Ancak masalda kullanılan tip kavramıyla diğer türlerde kullanılan kavramlar ayrı şeylerdir.

Masal araştırmacısı Sitith Thompson, masaldaki tip kavramı için şöyle der: *“Bu terim, gelenekte bağımsız bir şekilde var olabilen, anlamlı bir masaldır. Ayrı bir anlatış olarak söylenen herhangi bir hikâye ne kadar karmaşık veya ne kadar basit olursa olsun bir tip olarak kabul edilebilir. Bazı masallar, Grimm masallarında olduğu gibi uzun aolabilir. Bu tür masallar motif yönünden zengindir. Bazı masallar ise; hayvan masalları ve fıkralarda olduğu gibi tek motiftir. Hayvan masallarında tip ve motif birbirine benzer.”* (ŞİMŞEK, 2001:70)

Bu hususta A. Berat Alptekin ise şöyle diyor: *“Tip, bağımsız olarak var olabilen geleneksel bir masaldır. Tip tam bir masal olarak karşımıza çıkabilir. Fakat az da olsa bir masal birden fazla tipin birleşmesinden de meydana gelebilir. Bu da masalı anlatanın bir masalı, birkaç masalla birleştirerek anlatmasından ileri gelmektedir.*

Bir masal başka bir masalla birlikte anlatılsa bile masal tip özelliğini kaybetmez. Tip anlamının tam olabilmesi için başka masala veya masallara ihtiyaç göstermez.

Tipin içerisinde birden fazla motif bulunabilir, fakat asıl halk masallarında birden fazla motif mutlaka bulunur. Hayvan masalları ise genellikle tek motiftir.” (ALPTEKİN,

2002: 53)

Masal tiplerinin tespiti konusunda ise Esmâ ŞİMŞEK, **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması**' adlı çalışmasında; *“Milletlerarası nitelikte bir masalın tipini tespit etmek oldukça zordur. Zira, aynı anlatıcı dahi bir masalı değişik zamanlarda anlatırsa, tipler arasında farklılıklar görülebilir. Bir masalın tipini tespit etmek için her şeyden önce dünyadaki bütün ülkelerde, masalların tip katoloğunun hazırlanması gerekir. Bu şekilde, herhangi bir masal tipinin çeşitli ülkelerdeki varyantları tespit edilmiş olur ve bunlar mukayese edilerek ortaya masal tipi çıkarılabilir. Böylece, masal çalışmalarında da tatmin edici bir netice alınabilir.”* demektedir. (ŞİMŞEK, 2001:71)

Görüldüğü gibi, kendi başına var olabilen, bir bütünlük içinde anlatılabilen her bir masal metni, bir tip olarak kabul edilmektedir. Bingöl masallarının tipleri araştırılırken, Anti Aarne-Stith Thompson tasnifi esas alınarak devamında, masalların özetleri maddeler halinde verilmiştir.

2.2. TİP TASNİFLERİ

2.2.1. DÜNYADA TİP TASNİFLERİ

Masalların tip tasnifi konusunda ilk önemli çalışmayı 1910 yılında Anti Aarne yapmıştır. (A. ARNE, 1910) Aarne, masalları üç grupta ele almış ve sonra bunları daha alt bölümlere ayırarak 2000 masal tipini kapsayan bir çalışma hazırlamıştır. Bu çalışmada yer alan tip numaraları şöyle sınıflandırılmıştır:

I. Hayvan Masalları (1-299)

- 1-99 : Vahşi hayvanlar
- 100-149: Evcil hayvanlar
- 150-199: Vahşi hayvanlar ve insan
- 200-219: Evcil hayvanlar
- 220-249: Kuşlar
- 250-274: Balıklar
- 275-299: Öteki hayvanlar

II. Asıl Halk Masalları (300-1199)

A. Sihir Masalları (300-749)

- 300-399: Tabiatüstü rakip
- 400-459: Tabiatüstü veya sihirli zevce veya diğer ilgili kimseler

- 460-499: Tabiatüstü vazife
 500-599: Tabiatüstü yardımcı
 600-649: Tabiatüstü eşya
 650-699: Tabiatüstü muktedir olma veya bilme hâli
 700-749: Diğer tabiatüstü hâller

B. Efsane Tarzındaki Masallar (750-849)

C. Kısa Hikaye Tarzındaki Masallar (850-999)

D. Aptal Dev Masalları (1000-1199)

III. Fıkralar (1200-1999)

- 1200-1349: Edepsizlik
 1350-1439: Evli kimselerin lâtifeleri
 1440-1524: Kahraman olan bir kadının lâtifeleri
 1525-1874: Kahraman olan bir erkeğin lâtifeleri
 1525-1639: Kurnaz adam
 1640-1675: Tesadüf suretiyle mutluluk
 1675-1724: Aptal
 1725-1874: Papazların lâtifeleri
 1875-1998: Yılan masalları (ALPTEKİN, 2002: 53-54)

Aarne'den sonra Sitith Thompson, Aarne'nin tip katalogunu geliştirerek tip sayısını 2500'e çıkarıp **The Types of Folktale** adıyla yeniden yayınlamıştır. (THOMPSON, 1964) Katalogdaki masallar beş ana grupta aşağıdaki gibi tasnif edilmiştir:

I. Hayvan Masalları (1-299)

- 1-99: Vahşi hayvanlar
 1-69: Tilki (bazen çakal): Akıllı hayvanlar
 30-35: Çukurun içinden kurtuluş
 70-99: Tilkinin dışındaki diğer vahşi hayvanlar
 100-149: Vahşi ve evcil hayvanlar
 150-199: Vahşi hayvanlar ve insan
 200-219: Evcil hayvanlar
 220-249: Kuşlar
 250-274: Balıklar
 275-299: Diğer hayvanlar ve objeler

II. Asıl Halk Masalları (300-1199)

A. Sihir Masalları (300-749)

300-399: Tabiatüstü rakip

400-459: Tabiatüstü rakip veya sihirli zevce veya akrabalar

400-424: Karı

425-449: Koca

450-459: Erkek veya kız kardeş

460-499: Tabiatüstü vazifeler

460-462: Sorular

500-599: Tabiatüstü yardımcıları

500-503: Yün eğiren kadınlar

505-508: Müteşekkir ölü

500-559: Yardımcı hayvanlar

560-699: Sihirli objeler

560-568: Kahramandan sihirli nesnelere çalınır, fakat o bunları geri alınmasını zorla sağlar

610-619: Sihirli Çareler

650-699: Tabiatüstü kabiliyet ve malumat

700-749: Diğer tabiatüstü masallar

705-712: Karıyı veya evlenmemiş kişiyi sürgüne göndermek

B. Dinî Masallar (750-849)

750-779: Tanrı mükafatlandırır ve cezalandırır

780-789: Gerçek gün ışığına çıkar

800-809: Cennetteki insan

810-814: Şeytan, insana söz verir

C. Romantik Masallar (850-999)

850-869: Prense evlenilir

870-879: Genç kız veya kadın, kahraman prensle evlendirilir

880-899: Sadakat ve masumiyet

900-904: Kurnaz karı iyi bir insan olur

920-929: Nükteli hareket ve sözler

930-949: Kader masalları

950-969: Hırsız ve katiller

970-999: Diğer romantik masallar

D. Aptal Dev Masalları (1000-1199)

- 1000-1029: İş kontratı
 1030-1059: Ademoğlu ve dev ortaklık kurar
 1060-1114: Dev, insan mücadelesi
 1115-11129: Kahramanı öldürme teşebbüsleri
 11145-11154: Korkutulan veya dehşete düşürülen dev
 1170-1199: İnsan, ruhunu şeytana satar

III. Şakalar ve Anekdötler (1200-1999)

- 1200-1349: Mankafa hikayeleri
 1350-1379: Evlilik hikayeleri
 1380-1404: Akılsız karı ve koca
 1405-1429: Aptal adam ve hanımı
 1430-1439: Aptal çiftler
 1440-1449: Kadınlar hakkında hikayeler
 1450-1474: Bir karıya bakmak
 1475-1499: Yaşlı bakireler hakkında fıkralar
 1500-1524: Diğer anekdotlar ve kadın
 1525-1640: Erkekler hakkında hikayeler
 1640-1674: Şanslı kazalar
 1675-1724: Aptal adam
 1725-1777: Mezhepler, dinler ve vaizler hakkında şakalar
 1775-1774: Vaizin ihaneti
 1775-1799: Papaz ve zangoç
 1800-1849: Dinî emirler hakkında diğer şakalar
 1800-1809: Günah çıkarma hücreleri hakkında şakalar
 1850-1874: Diğer halk grupları hakkında şakalar
 1875-1889: Yalan masalları
 1890-1999: Avcı masalları

IV. Formülle Başlayan Masallar (2000-2399)

- 2000-2199: Zincirleme masallar
 2000-2013: Numaralara veya objelere dayanan masallar
 2019-2020: Evliliği içine alan masallar
 2025-2028: Bir şeyi yemeyi içine alan zincirler

2200-2249: Hileli masallar

2250-2299: Bitmemiş masallar

2300-2399: Diğer zincirleme masallar

V. Sınıflamaya Girmeyen Masallar (ALPTEKİN, 2002: 54-57)

Ralp Steele Boggs, **Standard Dictionary**'de folklor ve halk edebiyatının konularını ; A'dan Z'ye doğru sınıflandırarak her konuyu bir harfle göstermiş, sonra da bu konuları tekrar kendi arasında tasnif ederek tip katalogunu hazırlamıştır.

A. Genel folklor

B. Halk nesri

C. Ağıt, türkü, dans, oyun, müzik, şiir

D. Drama

E. Festival geleneği

G. Coğrafya

L. Dil

M. Mimarî ve sanatkârlık

N. Yeme ve içme

P. İnanç

S. Dil, konuşma

V. Atasözü

W. Bilmece

“B” harfiyle gösterilen halk nesri de kendi arasında şu şekilde sınıflandırılmıştır:

B 200. Mitoloji

B 400. Efsane

B 600. Masal

“B 600”de masal, şu alt başlıklar dahilinde sınıflandırılmıştır:

B 620. Hayvan masalı

B 640. Alelâde masallar

B 642. Sihirli

B 644. Dinî

B 646. Romantik, realist

B 648. Aptal dev

B 660. Şaka ve fıkra

B 662. Aptal erkek veya kadın

B 663. Çift evlilik

B 664. Kadın

B 665. Erkek

B 666. Masal Anlatanlar hakkında yalanlar

B 667. Zincirleme masal ve sonu olmayan masallar.

(ŞİMŞEK, 2001:72-76)

2.2.2. TÜRKİYE'DE TİP TASNİFLERİ

Türkiye'de masal tip katalogu ile ilgili ilk çalışmayı, Wolfram EBERHARD ile Pertev Naili BORATAV yapmıştır. Adı geçen araştırmacılar, 2500 masal metnini inceleyerek 378 tip tespit etmiştir. **Typen Türkischer Volksmärchen** (EBERHARD-BORATAV, 1953) adlı çalışmada, tespit edilen masal tipleri 23 başlık altında tasnif edilmiş olup, kitapta yer alan masalların motif sıraları da verilerek, incelenecek masalların tip tespiti kolaylaştırılmıştır. Bu 23 konu başlığı ve başlıklar altındaki tip sayıları şöyledir:

A. Hayvan masalları: 1-22

B. Hayvan-insan: 22-33

C. Hayvan veya bir ruh insana yardım eder: 34-82

D. Tabiatüstü bir ruh veya hayvanla evlenme: 83-109

E. İyi Ruh veya evliyalarla yaşama: 110-122

F. Kaderin hakimiyeti: 123-142

G. Rüya: 143-145

H. Kötü ruhla yaşama: 146-168

I. Sihirbazlar: 169-184

J. Bir kız sevgili bulur: 185-196

K. Bir erkek sevgili bulur: 197-222

L. Fakir kız zenginle evlenir: 223-238

M. Kıskançlık ve iftira: 239-255

N. Hor görülen koca kahraman:256-258

O. Zina ve baştan çıkarma: 259-280

P. Acayip icraat ve olaylar: 281-289

Q. Acayip davalar: 290-301

- R. Realist masallar: 302-310
 S. Acayip tesadüfler: 311-316
 T. Komik hikayeler: 317-322
 U. Aptal tembel erkekler ve kadınlar: 323-338
 V. Hırsız ve dedektif: 339-349
 W. Akıllı hilekâr veya cimri erkek veya kadınlar: 350-378 (SAKAOĞLU, 2002: 57-58)

Türkiye’de tip tasnifi konusunda akla gelen eserlerin başında **Mecma’ül-Letâif** gelir. Lâmiî Çelebi adı geçen eserinde, hikâyeleri altı gruba ayırır:

- a) Çocuklar üzerine hikâyeler
- b) Deliler üzerine hikâyeler
- c) Çeşitli başka insanlar üzerine hikâyeler
- ç) Karı-koca üzerine hikâyeler
- d) Hayvan masalları üzerine hikâyeler
- e) Cansız şeyler üzerine hikâyeler

Naki TEZEL yaptığı çalışmada masalları iki ana başlık altında incelemiştir:

- a) Hayalî masallar
- b) Realist masallar (ŞİMŞEK, 2001: 78)

Mehmet TUĞRUL ise, **Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı** adlı doktora çalışmasında, masalları kahramanları ve genel nitelikleri bakımından iki gruba ayırarak tasnif eder:

A. Kahramanlarına göre:

1. Kahramanı hayvan olan masallar
2. Kahramanı insan olan masallar
3. Kahramanı insan ve hayvan olan masallar
4. kahramanı insan ve vahşi olan masallar
5. Kahramanı insan ve olağanüstü mahlûk olan masallar
6. Kahramanı sembol olan masallar

B. Genel niteliklerine göre:

1. Realist masallar
2. Olağanüstü masallar (ŞİMŞEK, 2001:78)

Warren S. Walker ile Ahmet E. Uysal'ın hazırladığı **Tales Alive in Turkey** (WALKER- UYSAL, 1966) adlı eserde masallar yedi ana başlık altında ele alınırlar:

- a) Tabiatüstü masallar (11 metin)
- b) Şaşırtıcı ve hünerli istidlâlli masallar (6 metin)
- c) Mizahî masallar (13+1 metin)
- ç) Ahlâkî masallar (6 metin)
- d) Köroğlu (2 metin)
- e) Dini küçük düşürücü masallar (3 metin)
- f) Fıkralar (25 metin). (ŞİMŞEK, 2001:79)

Masal konusunda, doktora çalışması yapan araştırmacılar belirli sayıdaki masal metinleri üzerinde durarak, bunları konularına göre tasnif etmişlerdir. Bu çalışmalarını kronolojik olarak ele aldığımızda;

1. Gümüşhane Masalları Metin Toplama ve Tahlil

Saim SAKAOĞLU tarafından 1971'de yılında tamamlanan çalışmada, derlenen 70 masal, **Aerne-Thompson** tasnifi esas alınarak sınıflandırılmıştır:

- a) Hayvan masalları (3 metin)
- b) Asıl halk masalları (64 metin)
- c) Fıkralar (2 metin)
- d) Zincirleme masallar (1 metin)
- e) Sınıflandırmaya girmeyen masallar (yok). (SAKAOĞLU, 2002:81)

2. Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar

Bilge SEYİDOĞLU, doktora çalışmasında, Erzurum merkezden derlemiş olduğu masalların tip tasnifi şöyledir:

I. Alelâde halk masalları

- a) Harikulâde halk masalları (40 metin)
- b) Dinî masallar (2 metin)
- c) Realist masallar (19 metin)

II. Şakalar ve anekdotlar (11 metin). (SEYİDOĞLU, 1975:77-78)

3. Elazığ Masalları

Elazığ Masalları'nda derlenen 70 masalın tip numaraları tespit edilerek, masallar Propp metoduna göre incelenmiştir:

- a) Hayvan masalları (2 metin)
- b) Asıl halk masalları (68 metin) olarak iki grupta incelemiştir. (GÜNAY, 1975:19-

23)

4. Kuzey Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatında Masallar

Ahmet Ali ARSLAN, 30 Kars masalını, Britanya masalları ile formel ve motifler bakımından mukayese etmiştir. Masalların tip tasnifi şöyledir:

- a) Hayvan masalları (10 metin)
- b) Asıl halk masalları (20 metin). (ÖZÇELİK, 2004:13)

5. Taşeli Platosu Masallarında Motif ve Tip Araştırması

Çalışmada tespit edilen masallar;

- a) Hayvan masalları (5 metin)
- b) Asıl halk masalları (61 metin)
- c) Fıkralar (2 metin)
- d) Zincirleme masallar (2 metin)
- e) Sınıflandırmaya girmeyen masallar (yok) olarak tasnif edilmiştir. (ALPTEKİN, 2002: 61)

6. Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması

Çalışmada yer alan masallar, **Aarne-Thompson** tasnifine göre şöyle sınıflandırılmıştır:

- a) Hayvan masalları (5 metin)
- b) Asıl halk masalları (61 metin)
- c) Fıkralar (2 metin)
- d) Zincirleme masallar (2 metin)
- e) Sınıflandırmaya girmeyen masallar (yok) (ŞİMŞEK, 2001:85)

Kitapta masallar **AaTh** ve **EB** katalogundaki tip numaraları ve motif sıralarıyla verildikten sonra, tespit edilen motifler **Motif-Index**'le mukayese edilmiştir.

7. Afyonkarahisar Masalları

ÖZÇELİK tarafından 1992 yılında doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışmada Afyon'dan derlenen 70 masal metni, **Aarne-Thompson** tasnifine göre sınıflandırılmıştır:

- a) Hayvan masalları (4 metin)
- b) Asıl halk masalları (63 metin)
- c) Fıkralar (3 metin)
- d) Zincirleme masallar (yok)

e) Sınıflandırmaya girmeyen masallar (yok). (ÖZÇELİK, 2004:85)

Türkiye’de olduğu gibi, Türkiye dışındaki Türkler arasında da masal derleme ve tasnif çalışmaları yapılmıştır. Bu konuda Azerbaycan, Romanya, Yugoslavya, Kırgızistan gibi ülkelerde tasnif çalışmalarının yoğunlaştığı söylenebilir. Esmâ ŞİMŞEK’in **Yularıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması** adlı eserinde bu çalışmalar ayrıntılı olarak verildiği için, burada bu çalışmaları yapan araştırmacılarından birkaçının adını vermekle yetineceğiz: A.N. Afanesyev, Paşa Efendiyev, Nureddin Seyidov, Vagıf Veliyev, M. Ali Ekrem-M. Ali Hilmiye, Nimetullah Hafız, Par Remy Dor. (ŞİMŞEK, 2001; 80-84)

2.3. BİNGÖL MASALLARININ TASNİFİ, TİP NUMARALARI VE ÖZETİ

Bingöl’den derlenen 55 masal metni, **Aaerne-Thompson** tasnifi esas alınarak sınıflandırılmıştır:

- a) Hayvan masalları: 6 metin (1-6)
- b) Asıl halk masalları: 43 metin (7-49)
- c) Fıkralar: 5 metin (50-54)
- d) Zincirleme masallar: 1 metin (55)
- e) Sınıflandırmaya girmeyen masallar (yok)

Masallar arasında yukarıda da görüleceği gibi ağırlıklı olarak daha çok halk masalları ve ardından hayvan masalları gelmektedir. Aslında bölgede sosyo-kültürel yaşamın da etkisiyle hayvan masallarının hiç de azımsanmayacak kadar çok olduğu dikkat çekmektedir.

Bu bölümde, incelediğimiz masalların tip numaraları verilirken, **EB** ve **AaTh** kataloglarındaki tip numaraları dikkate alınmış olup metinler; **EB** tip kataloguna göre sıralanmıştır. Tip numarası tespit edilemeyen metinleri ise tasnifte bulunması gereken yerlere alarak düzenledik. Tip kataloglarında numaralarına rastlanılmayan bu masalları, (-) işareti ile gösterdik.

Masalların tip numaraları ve özetleri verilirken aşağıdaki maddeler dikkate alınmıştır:

1. Masalın adı
2. Masalın EB ve AaTh Kataloglarındaki tip numaraları
3. Masalı anlatanın adı, soyadı ve bulunduğu yer
4. Masalda verilmek istenen mesaj
5. Masalın özeti

Birinci Masal

1. Tilki ile Kartal
2. EB :2, AaTh :61, 62
3. Said KOÇ, Genç
4. Tilkinin kurnazlığı karşısında aç kalan kartal, aynı oyunla tilkiyi mağlup eder.
5. Masalın özeti
 - a) Tilki, kartalı evine davet ederek ona malez³⁶ verir; ancak kartal bir türlü gagasını hamurdan çıkarıp karnını doyuramadığı için aç kalır.
 - b) Aç kalan kartal, tilkinin kendisini kandırdığını anlayarak ondan öcünü almak ister.
 - c) Bir başka gün kartal, tilkiye nohut ikram edince; bu kez de tilki, nohudu yiyemez. Böylece, kartal sofradan tok kalkarak onu aç bırakır.
 - ç) Tilki, sofradan aç kalkınca hatasını anlar; oyun oynayan kişinin de er geç oyuna gelebileceğini itiraf eder.

İkinci Masal

1. Kurnaz Tilki
2. EB :4, AaTh :275, 500
3. Esmâ VURAL, Genç
4. Yalancılık ve kurnazlık sayesinde başarıya ulaşacağını sanan tilkinin yaptıklarının cezasını, canıyla ödemesi.
5. Masalın özeti
 - a) Tilki, kaplumbağa ve sıçan arkadaş olup birlikte tarla ekmeye karar verirler.
 - b) Tilki; sırasıyla tarla sürme, ekme, sulama ve ekin biçme zamanında onları kandırır. Paylaştırma zamanı gelince de, kendi aralarında yarış yapıp birinci gelenin istediğini almasını teklif eder.
 - c) Yarışta tilkinin ayağına diken batıp geride kalınca kaplumbağa ve sıçan ondan önce gelip buğday ve kepeği alırlar, ona da kalan samanı savurunca yalnızca iki buğday tanesi kalır.

³⁶ Hamur işi, tereyağlı yöresel bir yemek.

- ç) Tilki iki buğday tanesini bir torbaya koyup içine de hava üfleyip torbayı şişirip değirmenciye verir, ertesi gün de gidip torbasını alıp yola koyulur ve bir köye misafir olur.
- d) Misafirlik sırasında tilki, torbasını kullanarak gözüne kestirdiği koçu alır gider, bir diğer köyde de bu koçunun evin gelini tarafından kesildiğini söyleyerek koçuna karşılık köylülerden gelini alıp yoluna devam eder.
- e) Tilki yolda rastladığı çobana, torbasını emanet edip su içmeye gidince çoban, torbada gelinin olduğunu görür. Gelin ona olanları anlatınca çoban, onu oradan çıkarıp yerine azgın köpeğini koyarak torbayı tilkiye verir.
- f) Tilki, yolda sırtının ıslandığını fark edince torbayı açıp içindeki köpeği görerek, çobanın kendisini aldattığını anlar.
- g) Böylece tilki, köpeğin hışmına uğrayarak cezasını çeker.

Üçüncü Masal

1. Yılan ile Tilki
2. EB :48, AaTh :155
3. Muttalip HANSU, Bingöl
4. Yapılan iyiliğin taktir edilmeyip nankörce davranılması sonucu başa gelenler.
5. Masalın özeti
 - a) Bir ilkbahar günü bayırda güneşlenen tilki, henüz erimeyen karın içinde bekleyen bir yılan görür.
 - b) Tilki, yılanı acıyarak onu kardan alıp boynuna sarar; gidip aynı yerde güneşlenmeye devam eder.
 - c) Güneşi görüp canlanan yılan, tilkinin boğazını sıkarak onu öldürmeye çalışır.
 - ç) Tilki, yılanın kendisini öldürmeye niyetli olduğunu görünce ondan son arzunu yerine getirmesini ister.
 - d) Tilki, yılanın güzel gözlerine aşık olduğunu, son defa onları görmek istediğini söyler.
 - d) Yılan, onu kırmayıp başını uzatınca, tilki fırsatını bulup ağzıyla yılanın başını ezerek onu öldürür. Daha sonra yılanı boylu boyunca yere uzatıp kardeşlikle ihanetin yan yana olamayacağını söyler.

Dördüncü Masal

1. Kurt ile Kaplumbağa

2. EB :42, AaTh :156

3. Muttalip HANSU, Bingöl

4. Her varlığın kendine göre bir gücünün, öneminin olması.

5. Masalın özeti

- a) Bir kurt, ormanda gezerken yolda rastladığı kaplumbağaya pençe atarak tam onu öldürecekken kaplumbağa ona yalvarır.
- b) Kaplumbağa, kurda kendisini öldürmemesi halinde, bir gün ona yardımının dokunabileceğini söyleyince kurt onunla alay edip güler.
- c) Bir gün, kaplumbağa ormanda gezerken avcılarının tuzağına düşen kurdu bin bir güçlükle kurtarır; ona kendisini hatırlatır.
- ç) Kurt, hatasını anlayıp her varlığın kendine göre bir değerinin olduğunu anlayarak kaplumbağadan özür diler; onunla dost olur.

Beşinci Masal

1. Ayı ile Üç Kurdun Arkadaşlığı

2. EB: - , AaTh: -

3. Esmâ VURAL, Genç

4. Ayının türlü oyunlarla üç kurdu birbirine düşürmesi ve kurtların birbirlerine yaptıkları ihanetleri canlarıyla ödemesi.

5. Masalın özeti

- a) Bir ayıyla ak, kara ve kızıl renkte olan üç kurt arkadaş olurlar.
- b) Zamanla av ve yiyecek sıkıntısı baş gösterince ayı, bu üç kurttan kurtulmak için onları birbirine düşürmeye karar verir.
- c) Ayı, önce kızıl kurt ile ak kurdu kandırarak çektikleri yiyecek sıkıntısı ve uğursuzluğun sebebinin kara kurt olduğunu söyleyerek onları ikna eder.
- ç) Daha sonra, bir fırsatını bularak ak kurdu kandırıp kızıl kurdu öldürtür; ak kurdu yalnız bırakınca da bu kez onu öldürmek ister.
- d) Ayı, su içtikleri sırada ak kurdun suyu kirlettiğini, kendisine saygı göstermediğini ileri sürerek onu öldürmekle tehdit eder.
- e) Ak kurt, ayının bir bahane bulup kendisini öldürmek istediğini anlayınca, kurda, kendisinin arkadaşlarına ihanet etmekle ölümü zaten hak ettiğini söyler. Böylece ayı, onu da öldürür.

Altıncı Masal

1. Mem Piro
2. EB: -, AaTh: -
3. Nureddin BELTEKİN, Bingöl
4. İyiliğe karşılık iyilik yapmanın ve eski dostlarına güvenmenin iyi bir neticeye ulaşması.
5. Masalın özeti
 - a) Mem Piro adında yaşlı bir kurt, artık avcılık yapamadığı için bir ağacın dibinde beklemektedir.
 - b) Beyaz sırtlı kurt, Mem Piro'yu doyuracağını söyleyerek onunla bir koyun sürüsüne dalar. Köpekler onlara saldırınca, beyaz sırtlı kurt kaçır, Mem Piro köpeklerin elinde kalır.
 - c) Mem Piro, bitkin bir halde yuvasına dönünce bu kez de Benekli kurtlardan olduğunu söyleyen bir kurt gelip, Mem Piro'yu ikna ederek ava götürür. Yine köpekler saldırınca, benekli kurt kaçır, Mem Piro ise köpeklerin elinde perişan olur.
 - ç) Canını güç bela kurtararak boş yere kandırıldığını anlayan Mem Piro, eski yerine gidip yine miskin miskin beklemeye başlar.
 - d) Bu kez siyah sırtlı kurtlardan olduğunu söyleyen bir kurt gelip Mem Piro'ya yardım edeceğini söyleyince; kendisinin siyah sırtlı kurtlara güvendiğini söyleyip onunla ava gider.
 - e) Siyah sırtlı kurt; yük taşıyan bir eşeğe, sonra da sıpasına saldırır; herkes oraya yönelince, boşta kalan sürüye saldırıp beş on koyunu öldürüp Mem Piro'ya götürür. Böylece, Mem Piro karnını doyurur.

Yedinci Masal Masal

1. Gulhatun
2. EB: 21 , AaTh: 85
3. Mahmut VURAL, Genç
4. Birbirlerine söz verip evlenen iki kişinin bir felaket anında birbirlerine yardımcı olması ve böylece saadetlerini sürdürmesi.
5. Masalın özeti

- a) Gulhatun adında bir böcek, sokaktan hızla geçip giderken, kendisinin bu halini görüp soranlara, evlenmek istediği için böyle koşturup durduğunu söyler.
- b) Selim Temur, kendisiyle evlenmesini istese de Gulhatun, onun kendisini neyle döveceğini sorunca; o da elindeki kürekle onu döveceğini söyleyince, Gulhatun hemen oradan uzaklaşıp gider.
- c) Yolda bu kez Gulhatun’u önce bir çiftçi, sonra da bir fare görür. Onlar da Gulhatun’un evlenmek için dolaştığını görünce, onunla evlenmek istediklerini belirtirler.
- ç) Çiftçi ve fare, Gulhatun’la evlenmek için sırasıyla teklifte bulunurlar:
1. Çiftçi, Gulhatun’un, kendisini neyle döveceği sorusuna; “Elimdeki sopayla” deyince, Gulhatun korkup gider.
 2. Aynı soruya fare; “Kuyruğumla” deyince, Gulhatun sevinip onunla evlenir.
- d) Bir gün fare, Paşanın düğününe kendileri için et-kemik getirmeye gittiğinde, dere kenarında yemek pişirmek için ocağı hazırlamaya çalışan Gulhatun, sele kapılıp gider.
- e) Sele kapılan Gulhatun, Çabakçur köprüsünün ayağına tutunur; gelip geçenden yardım ister.
- f) Bir atlıya seslenerek, kocası Belek’e gidip Gulhatun’un boğulmak üzere olduğunu, gelip kendisini kurtarmasını söylemesini istese de atlı, sağına soluna bakınarak etrafta kimseyi göremeyince gider.
- g) Atlı adam düğünde paşaya, yolda kendisinden yardım isteyen birisinden bahsederek; sesini duyup kendisini göremediği o kişinin Gulhatun adında birisi olduğunu söyler.
- ğ) Belek Fare, atlı adamın paşaya söylediklerini işittiği gibi, bu Gulhatun’un kendi hanımı olduğunu anlayarak hemen Çabakçur deresine gider. Belek Fare kuyruğuyla onu sel sularının içinden çekerek kurtarır.

Sekizinci Masal

1. Tilki ile Değirmenci
2. EB: 34, AaTh: 545 B
3. Faik BENĞİ, Genç
4. İyiliğin takdir edilmemesi; nankörlüğün öne çıkması.

5. Masalın özeti

- a) Tilki ile kardeşi değirmenci fakir bir halde yaşayıp giderken değirmenci, tilkiden kendisine padişahın kızını istemesini söyler.
- b) Tilki, padişahın aldığı altın ölçeğinin altına gümüş ve altın yapııştırarak verir. Böylece padişah, değirmenci ve kardeşinin çok zengin olduklarını zanneder.
- c) Tilki, padişahın kızını ister ve padişah da kabul ettikten sonra fakir olan kardeşine, hileyle padişahın elbise getirtip onu giydirebilir.
- ç) Düğün gecesi değirmenci, korkudan altını kirletince tilki, evin küçük çocuğunu onun kucağına oturtturarak değirmenciyi bu zor durumdan kurtarır.
- d) Düğün kafilesi, padişahın kızını götürürken, tilki önden gidip devin evine gider.
- e) Tilki, deve, onu öldürmek için bir ordunun geldiğini söyleyerek kandırır ve devin ot yığınının içerisine saklar; sonra da ot yığınının ateşe verir.
- f) Tilki devin sarayına el koyup düğün kafilesini saraya alır. Böylece değirmenciyle gelini mutlu eder.
- g) Tilki, değirmenciyi sınamak için ölü numarası yapar. Değirmenci; “Bir tekme vurup çöpe atın, derdini çekemeyiz” deyince tilki, kardeşine kızarak onunla “değirmenci” diye alay eder.
- ğ) Gelin, kocasının değirmenci olduğunu duyunca gitmeye kalkışır. Tilki, kardeşini kızdırmak için ona değirmenci dediğini, aslında onun öyle biri olmadığını söyleyerek gelinin gitmesini engeller.
- h) Sonunda tilki, hasta olup ölür; değirmenciyle karısı bu kez onun gerçekten öldüğünü anlayınca çok üzülürler; onun için bir mezar yaparlar.

Dokuzuncu Masal

1. Oduncu ile Ayı

2. EB: 39, AaTh: 154

3. Fatoş CEBBA, Karlıova

4. Başkalarının sırlarını ifşa etmenin kişiye bela getirmesi.

5. Masalın özeti

- a) Oduncu, ayıyı abdest alırken çıplak görür.
- b) Dişi ayı, oduncunun kendisini gördüğünü fark edince utanır, onu tehdit ederek kimseye bundan söz etmemesini söyler.
- c) Ayı, oduncunun sırrını sakladığı her gün için kapısına bir keçi bırakır.

- ç) Oduncun karısı durumu bilmediği için, ne kadar sorsa da kocasından bir şey öğrenemez.
- d) Sonunda karısı oduncudan sırrı öğrenmeyi başarır. Onları dinleyen ayı ise buna kızarak, oduncuyu öldürmekle tehdit eder.
- e) Oduncuyu kollayan ayı, bir gün fırsatını bulup ona saldırır. O sırada karnı guruldayan oduncu, ayının korktuğunu görünce, karnında köpek yavrularının olduğunu söyleyerek onu korkutur.
- f) Ayı, onu bırakıp kaçır, oduncu kurtulur.

Onuncu Masal

1. Yılan ile Abdullah
2. EB:48 , AaTh: 155
3. Nurettin BELTEKİN, Bingöl
4. Düşmana iyilik yapılmasının kişiye felaket getirmesi.
5. Masalın özeti
 - a) Abdullah, soğuk bir günde can vermek üzere olan bir yılanı boynuna dolayarak güneş alan bir bayıra uzanır.
 - b) Yılan, güneşte canlandıktan sonra iğnesini çıkarıp onu öldürmek istediğini söyleyince, Abdullah ona kendisini öldürmeden önce mahkemeye gitmeyi teklif eder.
 - c) Abdullah, yılanı alıp suya götürür. Su, ona kızarak insanların suyun kıymetini bilmeyip yılanı yardım etmesinin sonunun böyle olacağını söyler.
 - ç) Abdullah ve yılan bu kez tilkiye danışınca tilki, hak-hukuk için ikisini birbirinden ayırıp karşı karşıya getirir.
 - d) Tilki, Abdullah'a yılanın düşman olduğunu, ona güvenilemeyeceğini söyleyip belindeki kılıçla onu öldürmesi gerektiğini öğütler.
 - e) Abdullah, hileyle kılıcını çekip yılanı öldürür.

On Birinci Masal

1. Hacı Bayram ile Aruz
2. EB : - AaTh : -
3. Begi PESEN, Bingöl
4. Tamahkâr karısına aldanıp hırsızlık yapan tilkinin türlü belalar görmesi.
5. Masalın özeti

- a) Hacı Bayram ve Aruz adında evli bir çift tilki yaşar.
- b) Hacı Bayram bir gece köye inip av ararken hocanın evinin önünde bir kemer bulur, alıp hanımı Aruz'a götürür.
- c) Kemerini yerinde bulamayan hocayla hanımı bahçede, tilkinin ayak izlerini görüp bu hırsızlığı Hacı Bayram'ın yaptığını anlarlar.
- ç) Hacı Bayram'ın izini, hocanın bolca yem vererek ikna ettiği eşiği bulur ve gider onların kapısında bekler.
- d) Aruz dışarı çıkarken, evin önünde yerde ölü bir eşiğin olduğunu görünce Hacı Bayram'ı çağırır. İkisi de yiyecek bir şey bulduklarını sanarak keyifle onu içeri götürmeye çalışırlar.
- e) Hacı Bayram, eşiği içeri alamayınca kemerin bir ucunu boynuna, bir ucunu eşiğe bağladığı sırada, eşek yerden kalkıp Hacı Bayram'ın bağlı olduğu kemerle kaçır.
- f) Eşek, kemerle birlikte Hacı Bayram'ı hocaya götürür. Hoca, Hacı Bayram'ın derisini yüzüp ona kanlı kanlı ters giydirerek; "Bu sana ders olsun ki bir daha köyümüze gelip zarar vermeyesin," diyerek gönderir.
- g) Aruz, evin önünde gördüğü kanlı tilkiye kocasını sorar. O da Hacı Bayram'ın kendisi olduğunu; bütün bu belaları Aruz yüzünden çektiğini söyler.

On İkinci Masal

1. Akıllı Kardeş ile Deli Kardeş
2. EB :67, AaTh :671
3. Nurettin BELTEKİN, Bingöl
4. Mal hırsının ve kolayca zengin olma arzusunun insanı felakete sürüklemesi.
5. Masalın özeti
 - a) Biri akıllı ve diğeri deli olan iki kardeş vardır.
 - b) Yıkık dökük bir çiftliğe saklanan akıllı kardeş; ayı, kurt ve tilkinin sohbetlerine kulak misafiri olur.
 - c) Üç arkadaş her defasında sırasıyla sahip oldukları zenginlikleri anlatırlar:
 1. Ayı, vadideki ininde sakladığı balından,
 2. Kurt, tenekeye koyup kavurma yaptığı keçisinden,
 3. Tilki de meşelikte sakladığı bir kese altınından söz eder.
 - ç) Akıllı kardeş, ertesi gün gidip onların bal, yağ ve altınlarını alır. Deli kardeş, ondaki bu zenginlikleri sorunca o da; ayı, kurt ve tilkiden dinlediklerini anlatır.

- d) Deli kardeş, zenginlik sırasının kendisinde olduğunu düşünerek çiftliğe gider; orada saklanır. Üç hayvan yine oraya gelir.
- e) Ayı, tilki ve kurt; mallarının çalındığını, birisinin burada kendilerini dinleyerek sırlarını öğrendiğini düşünerek çiftliği ararlar.
- f) Üç hayvan deli kardeşi bulup parçalar. Deli kardeş canından olurken akıllı kardeş zengin olur.

On Üçüncü Masal

1. Ali ile Şahhanım
2. EB :70, AaTh : 555
3. Faik BENGİ, Genç
4. Servet hırsının, tamahkarlığın kötü sonucu.
5. Masalın özeti
 - a) Fakir kadın, rüyasında denizden çıkıp kendisine rızık getiren bir balık görünce bunu kocasına anlatır.
 - b) Ali, karısının isteği üzerine gidip deniz kenarında o balığı görür ve balığın; “Dile benden ne dilersen,” sözü üzerine ondan zenginlik ve makam ister.
 - c) Ali, evine gidip güçlkle muhafızlardan sıyrılarak hanımına ulaştığında, onun gözü doymaz, kibirli bir sultan olduğunu görür.
 - ç) Şahhanım, kocasından, gidip o balıktan dünyaya hükmedecek kadar servet getirmesini isteyince kocası endişeyle balığa gider.
 - d) Ali, balığa karısının yaptığı zulmü, gösterişi anlatarak ona bir daha güç ve zenginlik vermemesini söyler.
 - e) Ali evine geldiğinde hanımını yine eskisi gibi fakir bir halde evin eşiğinde görünce ona; her şey bir rüya olduğunu, kanaat etmek gerektiğini söyler.

On Dördüncü Masal

1. Padişahın Üç Oğlu
2. EB:72, AaTh: 301 A, 301 B
3. Faik BENGİ, Genç
4. Ağabeylerinin ihaneti yüzünden türlü felakete uğrayan kahramanın sonunda içinde bulunduğu dertlerden kurtularak sevgilisine kavuşması.
5. Masalın özeti

- a) Ölmek üzere olan padişah, üç oğlunu çağırıp öldükten sonra sırasıyla her gece birinin gelip mezarı başında nöbet tutmasını vasiyet eder.
- b) İlk gece büyük, ikinci gece de ortanca kardeş aynı şekilde mezarın başında devî görünce korkudan kaçıp eve dönerler.
- c) Üçüncü gece küçük kardeşleri devin, babalarının mezarını kazdığını görünce, onu yaralamayı başarır, sonra da takip ederek mağarasını bulur.
- ç) Küçük kardeş, durumu ağabeylerine anlatarak üçü birlikte mağaraya gider. Küçük kardeş, diğerlerinin korkak davranması üzerine ipi beline dolayarak mağaranın dibine iner.
- d) Mağarada, babalarından kurtulup yer yüzüne çıkmak isteyen devin üç kızını gören oğlan, kızların da yardımıyla devî bulup öldürür.
- e) Oğlan, kızları yer yüzüne çıkarırken, en küçük kız ona yüzüğünü verip zorda kaldığında mağaradaki ak koça binmesini söyler.
- f) Ağabeyleri en son çıkan güzel kızı görünce kardeşlerini aşağıda bırakıp giderler. Oğlan, kızın sözlerini hatırlayarak ak koçu bulup ona biner, koç onu bir köye götürür.
- g) Oğlan, nineden yardım ister. Nine, her gün köyün kızlarından birisini isteyen ejderhayı bulup öldürmesi halinde padişahlarının ona yardım edilebileceğini söyler.
- ğ) Oğlan, ejderhayı bulup öldürür; fakat padişah, onu yeryüzüne çıkarmaya gücünün yetmediğini, ona ancak başı bir yılanla belada olan bir leyleğin yardım edebileceğini söyler.
- h) Oğlan, yılanı öldürüp leyleğin yardımını alarak yer yüzüne çıktığında karşılaştığı yaşlı bir kadından sevdiği kızın evlenmediğini, sevgilisini beklediğini öğrenir.
- ı) Oğlan, kadına içine yüzüğünü koyduğu sütü kızı götürmesini söyler.
- i) Kız yüzüğü görünce, sevgilisinin ölmediğini anlayıp ona gider. Birbirlerine kavuşurlar.

On Beşinci Masal

1. Babanın Oğullarına Vasiyeti
2. EB : 72, AaTh : 301 A
3. Maile YILDIRIM, Bingöl

4. Babasının vasiyeti gereği olağanüstü bir varlığı öldüren kahramanın, sonradan türlü sıkıntılar çekmesi, eşinin bir cadı tarafından kaçırılması ve kardeşlerinin gelip ona yardım etmesi sonucu eşini bulması.

5. Masalın Motif özeti

- a) Bir baba üç oğlunu yanına çağırarak ölümünden sonra sırayla gidip tarlanın kenarındaki sudan abdest alarak namaz kılmalarını ve selam verdikleri sırada gördükleri şeyi takip etmelerini vasiyet eder.
- b) İki büyük kardeş, namaz kılip selam verdiklerinde, bir canavarı görüp korkarlar ve peşinden gidemezler.
- c) Küçük kardeş gidip aynı şeyleri yaptığında aynı canavarı görerek, peşinden gider, ama onu kaybedince ormana gidip bir konağa sığınır.
- ç) Küçük kardeş, köşkte güzel bir kıza rastlar, ona âşık olur. Kız kendisinin canavar şeklinde bir annesinin olduğunu, eğer kendisini görürse öldürüp yiyeceğini söyler.
- d) Günler geçer canavar köşke gelmeyince Ali ile kız evlenir. Ancak aylar sonra bir gece vakti kapılarını çalan Pirey'i içeri almaları başlarına çeşitli felaketlerin gelmesine sebep olur.
- e) Gece olunca, Pirey kalkıp Ali'yi keser, karısını da alıp uçan halısına binerek kaçar.
- f) İki büyük kardeş, küçük kardeşleri Ali gelmeyince aynı yolu takip ederek canavarın köşküne gidip kardeşlerini başı kesilmiş bir halde görünce oturup ağlarlar.
- g) Kardeşlerinin başında ağlarken iki farenin kavga ettiğini, farelerden birinin ölen diğer fareyi iyileştirmek için gidip bahçeden yaprak getirip ona sürdüğünü ve iyileştiğini görünce onlar da aynı şeyi yaparlar ve kardeşleri yeniden canlanır.
- ğ) Küçük kardeş, başına gelenleri anlatır, sonra ağabeylerine altın-mücevher vererek gönderir, kendisi de atına binip karısının peşinden gider.
- h) Küçük kardeş otuz gün siyah, otuz gün de beyazlar giyinen bir köyde, bunun sebebini sorunca ağanın oğluyla evlenecek olan gelinin şartı olduğunu öğrenir.
- ı) Gelinin emri üzerine oğlan, geline götürülünce iki sevgili birbirlerini hemen tanırlar. Daha sonra gizlice anlaşıp düğün gecesinde ata binerek kaçarlar.
- i) Uzak bir diyara giden karı koca yeniden evlenip çoluk çocuğa karışırlar.

On Altıncı Masal

1. İki Kardeş ile Tın Tın Kabak
2. EB :87, AaTh : 402, 313 A
3. Zahide ENSARİOĞLU, Genç
4. Babaları tarafından terk edilen çocukların çektiği sıkıntılardan sonra, bir perinin yardımıyla tekrar babalarına kavuşması.
5. Masalın özeti
 - a) Üvey anne, kocası evde yokken iki kardeşe çok kötü davranır.
 - b) Zaman ilerledikçe kadın, kocasına çocuklardan bıktığını, kendisine hakaret ettiklerini söyleyerek, onları kovmasını söyler.
 - c) Baba, iki çocuğunu ormana götürüp onlar dereye oyun oynarken, odun kesmeye gideceğini söyleyerek çocukları bırakıp gider.
 - ç) İki kardeş, babalarının ağaca astığı boş bir kabağın rüzgarda sallanarak çıkardığı sesin etkisiyle oyalanıp beklerler.
 - d) Babaları gelmeyince iki kardeş ağlayarak dereye gittiklerinde, durumu anlarlar ve “tın-tın kabakçık, bizi aldattı babacık” derler.
 - e) Peri, iki kardeşi kuşa çevirip evlerine gönderir. “Tın tın kabakçık, aldatan babacık” diye öten kuşları gören baba, pişman olup çocukları bıraktığı yere gider; ama orada bulamayınca çok üzülür.
 - f) Aynı peri, çocukların babasına, öten o iki kuşu eve götürüp onları doyurup sevmesi halinde derdine çare bulunacağını söyler.
 - g) Baba, iki kuşa perinin dediği gibi iyi bakar ve sabah uyandığında kuşların yerinde iki çocuğunun olduğunu görür.

On Yedinci Masal

1. Yılan Kılığındaki Delikanlı
2. EB :90, AaTh :403 A, 425 A
3. Nurettin BELTEKİN, Bingöl
4. Olağanüstü özellikleri olan bir genç ile aslında peri olan bir kızın evlenmesi.
5. Masalın özeti
 - a) Hiç çocuğu olmayan bir kadın dua edip; “Tek bir çocuk ver, isterse yılan olsun, razıyım,” deyince, Allah ona gerçekten bir yılan çocuk verir.
 - b) Çoban, karısına çocuğu görmek istediğini söyleyince; kadın, yılan doğurduğunu, onu odaya kapatıp kapı aralığından emzirdiğini söyler.

- c) Yılan, bu şekilde büyüyüp evlilik çağına gelince babasıyla annesine; kendisine Göçer Ağasının kızını istemelerini söyler.
- ç) Ağa, ikna edilerek kız ve oğlan evlendirilir; ancak düğünden sonra oğlan, kızın yatağına girip ona sarılınca kız ölür.
- d) Bir süre sonra yılan, bir kızını işaret ederek tekrar ailesini gönderir. Kız alınır, düğün yapılır; oğlan yine yatağa girince onu gören gelin korkudan ölür.
- e) Yılan yine durmaz ve yörelerine gelen göçerlerin bir kızını ister. Ailesi kız istemeye pek gönüllü olmasa da, yılanın kendilerine bela olacağından korktuğu için mecburen onun isteğini kabul ederler.
- f) Kız verilir ve düğün yapılır. Bu evlendiği kız peri olduğu için, kendisine kirpiden bir elbise diktirip damadın odasına girer.
- g) Yılan, gelinin yanına sokulunca dikenleri kendisine batar, bir türlü ona sokulamaz. Yılan ondan kılıfını çıkarmasını isteyince, kız da ondan kılıfını çıkarmasını ister.
- ğ) Yılan kılıfından çıkınca yakışıklı bir delikanlı olup kızın yatağına girer.
- h) Oğlanın ailesi yine endişeli bir bekleyişte iken gidip odalarına bakınca kapı önünde iki kılıfı görüp anlarlar ki oğulları ve kız iyidir. Hemen odadaki kılıfları alıp yok ederler.
- ı) Sabah kalkan kız ve oğlan, çıkarmış oldukları kılıflarının odada olmadığını görünce çok sevinirler.

On Sekizinci Masal

1. Dev'in Oğlu

2. EB: 108 , AaTh: 1120

3. Gül ÖZEL, Bingöl

4. Olağanüstü bir varlığın oğlu olduğunu öğrenen kahramanın, kendisine bakan aileye öz babasının servetinden bir kısmını getirip bıraktıktan sonra onları terk etmesi.

5. Masalın özeti

- a) Bir adam ve karısı bir kış günü dağda mahsur kalıp devin köşküne sığınır.
- b) Dev, adamın karısına göz koyup onu zindana atırır, karısıyla yemek yiyip, geceyi onunla geçirir.
- c) Adam, büyük çabalar sonucu zindanın üst kapağını aralayarak karısına seslenir ve dev orada yokken gizlice atlara binip kaçarlar.

- ç) Adam ve karısı evlerine gittikten bir süre sonra karısı hamile kalır; bir erkek çocuğu dünyaya getirir.
- d) Çocuk büyüdükçe annesi, onun devin oğlu olduğunu anlar. Çocuk komşularının evlerine, eşyalarına, çocuklarına zarar vermeye başlar.
- e) Devin oğlu delikanlılık çağına gelince iyice bela olup, verdiği zararları karşılamak için ailesinin malını, mülkünü tüketir.
- f) Adam, gittikçe iri ve vahşi bir görünüme bürünen oğlandan şüphelenir ve sonunda karısı adama gerçeği söyler.
- g) Devin oğlu oradan ayrılıp babasını bulur ve yaptığı kötülüklerden dolayı onu öldürür; mallarını, altınlarını annesiyle kocasına getirip verir.
- ğ) Devin oğlu, ailesine verdiği zararlar için devin servetini onlara bıraktığını, babasını da öldürdüğünü, artık o köşkün kendisine ait olduğunu söyleyip gider.

On Dokuzuncu Masal

1. Kaderini Arayan Üç Arkadaş

2. EB :110, AaTh :750 D

3. Nurettin BELTEKİN, Bingöl

4. Yapılan iyilikleri unutmayan ve kanaat sahibi olmakla tanınan kişinin aksi özelliklerde bulunan iki arkadaşına benzemeyip iyi bir neticeye ulaşması.

5. Masalın özeti

- a) Üç arkadaş, kaderlerini aramak amacıyla yola çıkarlar.
- b) Yolda; Hz. Hızır'a rastlarlar. Hz. Hızır, onlara dileklerini sorar. İlk arkadaş, zengin olmak, ikincisi kadı olmak; üçüncüsü de, iyi bir kadınla evlenmek istediğini söyler.
- c) Hz. Hızır; zenginlik isteyene kesesinden bir altın, kadılık isteyene cebindeki kalemi verir. Üçüncüsüne de iyi bir kadının nasip olacağını söyler.
- ç) Bir gün Hz. Hızır, üç arkadaşı görmek ve onları denemek için sırasıyla evlerini ziyaret eder.
- d) Dilenci kılığına girerek zengin olandan sadaka ister. Zengin adam, onu azarlayıp kovar. Bunun üzerine zenginliği hemen yok olur.
- e) Hz. Hızır, kadı olana gidip fakir olduğunu, davası için parasız bir dilekçe yazmasını ister. Kadı da onu azarlayıp kovar. Bunun üzerine kadı'nın da bilgisi, şöhreti kaybolup gider.

- f) Hz. Hızır üçüncüsüne gider. Onun iyi bir kadınla evlendiğini, sığır çobanlığı yaparak kıt kanaat geçindiğini görür.
- g) Hz. Hızır, kendisini hasta-yaralı bir hale sokarak gidip önce çobanın hanımından yardım diler. Kadın ona yardım edip eve götürür, yemek yedirir, dinlendirir.
- ğ) Kocasını, karısının geç kalması üzerine karısından durumu öğrenir, o da karısıyla gidip ihtiyara yardım eder. Ona derman arar.
- h) Hz. Hızır; onlardan dermanının çocuklarının başının kesilip kanının yaralarına sürülmesinde olduğunu, ancak bu şekilde iyileşebileceğini söyler.
- ı) Kadın ile kocası, Hızır'ın dileğini yerine getirir, çocuklarını kesip onu iyileştirirler.
- i) Gece, çocuklarının kahkaha sesleriyle uyanan karı-koca, çocuklarının yatağında oynayıp durduğunu görünce hayretler içinde kalırlar.
- j) Kadın bir şey anlamasa da kocası, ihtiyarın Hz. Hızır olduğunu, kendilerini mükâfatlandığını söyler.

Yirminci Masal

1. Garip ile Nasip
2. EB :110, AaTh :750 D
3. Zahide ENSARİOĞLU, Genç
4. İyilik sahibi, öksüz bir çocuğun yaptığı bir iyilik sonucu dertlerinden kurtulup zengin olması.
5. Masalın özeti
 - a) Bir anne ve babanın Garip isminde bir oğulları varken annenin ölümü üzerine baba ikinci kez evlenir ve bu kadından olan çocuğuna da Nasip adını verir.
 - b) Garip ve Nasip oduna gittiklerinde orada yaşlı bir dedeyle karşılaşılırlar. Aslında bu yaşlı adam Hz. Hızır'dır.
 - c) Hz. Hızır, Nasip'ten kendisini dereden karşıya geçirmesini istese de o yardım etmez. Garip'ten yardım isteyince, ona yardım eder. Bunun üzerine Hz. Hızır, Garip'e sihirli sarı bir öküz vererek kaybolur.
 - ç) Üvey anne, Nasip'e iyi baktığı halde gittikçe zayıfladığını, Garip'in ondan daha sağlıklı olduğunu görünce bir plân yaparak, kocasını ikna edip onları yer altındaki özel bir odaya koyarak besleyeceğini söyler.

- d) İki kardeş odalarında iken üvey annesi, Garip'e yemek artıklarını, öz oğluna ise çeşit çeşit yemekler gönderir. Kadın böylelikle Garip'in zayıflayacağını, oğlu Nasip'in de iyice büyüyeceğini umar.
- e) Garip, sihirli sarı öküzün boynuzlarını ovarak süt çıkarıp içerek karnını doyurur. İki kardeş odalarından çıkarıldığında; Garip'in kilo aldığı, Nasip'in ise iyice zayıfladığı görülür.
- f) Anneleri bu duruma üzülüp Nasip'e sebebini sorunca, sarı öküzün sayesinde olduğunu öğrenir. Hasta numarası yaparak kocasından sarı öküzün kesilip etinden kendisine yedirilmesi durumunda iyileşeceğini söyler.
- g) Garip istemese de, sarı öküzü kesmeye karar verirler. Ancak, hiçbir bıçak onu kesemeyince, Nasip onlara Garip'teki bıçağın öküzü kesebileceğini söyler.
- ğ) Bıçak getirilip öküz kesilecekken, sarı öküz Garip'i boynuzlarıyla alıp ortalığı toz-dumana katarak oradan uzaklaşır.
- h) Öküz ve Garip bir merada dinlenirken bir dev gelip öküzle kavgaya başlar ve bir hileyle dev, öküzü kandırıp öldürecekken öküz, deve yalvarıp kendisini öldürse de Garip'e karışmayıp ona bakmasını ister.
- ı) Dev, öküzü söz verdiği gibi Garip'i yanına alıp konağına götürür.
- i) Garip, sonraki zamanlarda devin sırlarını öğrenir. Bir gün dev, evden çıkıp giderken, devin anahtarını alarak onun altınlarını alıp bir atla kaçır.
- J) Garip uzak bir yere gidip bir köşk yaptırır, orada güzel bir kızla evlenerek mutlu olur.

Yirmi Birinci Masal

1. Ağanın Rüyası
2. EB :124, AaTh :930 A
3. Hikmet HAKAN, Bingöl
4. Kaderin önüne geçilememesi, kaderin er veya geç tecelli etmesi.
5. Masalın özeti
 - a) Ağa gördüğü rüyada bir çobanın oğlunun kendi kızıyla evleneceğini görür.
 - b) Ağa, o çobanı bulup, çocuğunu okutacağını, onlara bol para vereceğini söyleyerek çocuğu alır.
 - c) Ölmesi için çocuğu bir dağ başına bırakan ağa, bu dertten kurtulduğunu sanarak evine gider.

- ç) Dağda kalan çocuğa bir keçi yardım eder; onu emzirerek besler.
- d) Hayvanların sahibi, sürüdeki keçinin sütünün hiç olmadığını, bu sütü çobanın sağdığını zannederek, ona kızar.
- e) Çoban, keçiyi takip ederek çocuğu bulur ve onu evine getirip gizlice besler.
- f) Uzun yıllar sonra ağa yine bir rüya görür ve rüyasında gizli bir sesin çocuğun ölmediğini, hâlâ yaşadığını söyleyince, adamlarıyla delikanlıyı buldurtur.
- g) Ağa, çobanın oğluna bir mektup vererek ona yardım edeceğini söyler ve onu Aftor³⁷ Ağasının kahyasına gönderir.
- ğ) Delikanlı, konağın önüne vardığında bahçede yorgun düşüp uykuya dalar. Ağanın kızı, onun görünce yanına varıp elindeki mektubu açar.
- ı) Mektupta, babasının; “Bu belamdır, onu tez öldürün!” yazısını görüp hemen mektubu değiştirerek, “Bu genç oraya gelince, kızımınla evlendirin.” diye düzeltir.
- h) Ağa, bir zaman sonra Aftor’daki konağına gidince kızıyla bu delikanlının evlendiğini görür. Ağa, önce kabullenemese de, kâhyasının telkinleriyle sakinleşir; kaderde varsa, takdirin değiştirilemeyeceğini öğrenir.

Yirmi İkinci Masal

1. Çoban ve Köyün Güzeli
2. EB :131, AaTh :841
3. Neşat CUCUBOĞA, Bingöl
4. Daima en güzeli, en iyisini isteyen bir kişinin elindekileri yitirip öncekinden daha kötü bir hale düşmesi.
5. Masalın özeti
 - a) Köyün dillere destan en güzel kızına, köyün tüm gençleri gibi çobanı da âşık olur.
 - b) Köyün güzeli, ne çobanı ne de diğerlerini beğenir. Onun gözü yükseklerdedir.
 - c) Çoban, kızın reddi karşısında köyü terk eder, gidip İstanbul’a yerleşir, orada evlenip bir yuva kurar.
 - ç) Yıllar sonra, çobanın yolu köyüne düşünce sevdiği kızın akıbetini merak eder.
 - d) Köyün güzelinin evlendiğini, evinin de köyde olduğunu öğrenen çoban, buna inanmayıp kızını görmeye gider.

³⁷ Bingöl’de eski, zengin bir yerleşim yeri.

- e) Çoban, gidip köyün güzelini evinde bulur ve ona merakından geldiğini, yıllar önce hiç kimseyi beğenmeyen bu kızın şimdi kiminle evlendiğini görmek istediğini söyler.
- f) Köyün güzeli, çobana evlendiği kişiyi gösterince, çoban inanamaz ve ona nasıl olup da onu kabul ettiğini hayretle sorar.
- g) Kız, çobana; “Bana bizim bahçedeki en güzel çiçeği hemen alıp getirir misin?” der ve o da kabul edip bahçeye gider.
- ğ) Çoban dolaşır dolaşır; ama bir türlü en güzel çiçeğin hangisi olduğuna karar veremez. Ancak, kızın seslenmesi üzerine aceleyle bir çiçek koparıp, ona götürür.
- h) Kız, bir çiçeğe, bir çobana bakıp; “Şimdi anladın mı ben niye o adamla evlendim?” deyince, çoban elindeki çiçeğe bakıp mahcubiyetle, anladığını söyler.

Yirmi Üçüncü Masal

1. Evvel mi Gelsin, Sonra mı?
2. EB : 136, AaTh : 398 B
3. Maile YILDIRIM, Bingöl
4. Fakirleşen ve aile saadeti bozulan bir adamın sonradan talihinin yardımıyla önce zengin olması, ardından da ailesine kavuşması.
5. Masalın özeti
 - a) Bir adam, oduna giderken yolda önüne çıkan bir kuş, onun başına bir bela geleceğini, bunun evvel mi sonra mı gelmesini istediğini sorar.
 - b) Adam, dönüşte karısına durumu anlatsa da eşi önemsemez; ancak sonraki üç gün art arda aynı kuş, aynı soruyu yöneltince; “Evvel gelsin” der.
 - c) Bu konuşmadan sonra ailenin başına gelmedik kalmaz; inekleri ölür, koyunlarını kurt yer, mallarını kaybederler. Adam, karısını ve iki çocuğunu alıp başka bir yere göç eder.
 - ç) Yolda bir kervanbaşının hışmına uğrar. Kervan başı adamın karısını alıp kaçıtır.
 - d) Adam ve iki çocuğu yola düşüp bir nehrin kıyısına varırlar. Önce bir oğlunu karşı yakaya geçirir, sonra diğerini götürürken suyun ortasına ulaştığında bir canavar gelip diğer oğlunu kaçıtır.
 - e) Adam, oğluna yetişmek isterken diğer oğlu kucağından suya düşer. Adam çaresiz tek başına yollara koyulur.

- f) Yıllar sonra, adamın yolu bir köye düşer ve o köyde ölen paşanın yerine, başına konan talih kuşu sayesinde köyün paşası olur; köydeki iki garip, ama dürüst kişi de vezirleri olur.
- g) Köye bir kervan gelip paşaya emanet bırakır, paşa da bunu vezirlerine verir.
- ğ) Bu iki vezir, birbirlerine hikâyelerini anlatınca ikisinin kardeşi olduğu ortaya çıkar. Bu arada, sandıkta bir kıpırdanma olur, açıp baktıklarında orada bir kadının olduğunu görürler.
- h) Onların konuşmalarını duyan kadın, onlara anneleri olduğunu söyler.
- ı) Emanetçi, emanetinin yerinde olmadığını görüp paşadan emanetlerini isteyince o da iki vezirini çağırıp idam etmek ister.
- j) İki vezir, idam edilmeden paşaya ricada bulunup emanetçinin annelerini kaçırdığını, başlarına gelenleri anlatır. Paşa, bunların oğulları olduğunu anlar.
- k) Paşa, kervanbaşını idam ettirip hanımıyla iki oğluna yeniden kavuşur.

Yirmi Dördüncü Masal

1. Dev ile Üç Kardeş
2. EB: 160, AaTh: 1119
3. Mahmut VURAL, Genç
4. Kurnaz olan üç kardeşin, türlü hilelerle olağanüstü bir varlığı yok etmesi.
5. Masalın özeti
 - a) Hasan, Kasım ve Şaban adında üç kardeş, kaynanalarından kaçıp başka bir köye çalışmaya giderler.
 - b) Üç kardeş, epey yol gittikten sonra bir buğday tarlasını görüp, hemen biçerek sahibinin kendilerine para vereceğini düşünürler.
 - c) Bir dev bunlara kızınca, Hasan kendisine yardım için yaptıklarını söyler.
 - ç) Dev, Hasan'a bir mektup verip konağına gönderir. Mektupta; "Bu adam eve gelince kafasını kesip etini pilava katıp gönderin" yazılı olduğunu gören Hasan, mektuptaki yazıyı değiştirerek; "Gelen adam, misafirimdir; büyük kızı ona verdim, gece evde kalsın," diye yazar.
 - d) Hasan'ın mektuba yazdığı gibi, devin ailesi onu ağırlar, Hasan büyük kızla yatar ve ertesi gün sarı öküz kesilip eti pilava katılır.

- e) Dev, Hasan'ın gelmesi üzerine çok kızar, gene bir bahane bulup ona; "Bu adam gelirse gözlerini çıkarıp dudaklarını kebab yapıp gönderin" yazılı bir mektup vererek gönderir.
- f) Hasan, gene yazıyı değiştirip; "Bu kez küçük kızla yatsın, yarın için de kırmızı öküzü kesin, pilava katıp gönderin" diye yazar.
- g) Dev, Hasan'ı yine sağlam görünce bu kez çok kızar ve çekip evine gider.
- ğ) Hasan ve kardeşleri de oradan ayrılıp dört gün yol yürüdükten sonra bir şehrin çarşısına girerler.
- h) Hasan, çarşıda kardeşi Kasım'ı bir kahveciye çırak olarak bırakır, döndüğünde Şaban'ı bulamaz. Bir ay sonra Şaban'ın zindanda olduğu anlaşılır.
- ı) Hasan, zindana atılmasının sebebini sorduğunda Şaban, devin kendisini bulup bu zindana attırıldığını söyler. Hasan, kardeşini çıkarıp bir kasaba teslim eder.
- i) Hasan, kasaba durumu anlatıp devden intikam almaya gideceğini söyleyince kasap, devin sırlarını bildiğini ve onu nasıl öldürebileceğini söyler.
- j) Hasan, kasabın dediklerini yapıp konağa gider ve devi kılıcıyla bir darbeye öldürür.
- k) Hasan ve kardeşleri devin konağına yerleşir; Hasan devin büyük kızıyla, kardeşleri de diğer kızlarla evlenip muratlarına ererler.

Yirmi Beşinci Masal

1. Alık ile Dev
2. EB :161, AaTh :327, 1119
3. Mahmut VURAL, Genç
4. Kurnaz bir kahramanın, türlü hilelerle olağanüstü bir varlığı yok etmesi.
5. Masalın özeti
 - a) Alık adında akıllı bir delikanlı, her gün ormana gidip odun getirir.
 - b) Bir gün, Alık ile yedi kız çocuğu ormanda gezerken, yollarını kaybedip yedi başlı devin köşküne rastlarlar.
 - c) Alık ile kızlar, köşkte yedi başlı devi görünce önce çok korksalar da devin kendilerine iyi davrandığını görünce rahatlarlar.
 - ç) Dev, onlara iyi davranarak, onları uyutup yemenin plânlarını kurarken Alık, devin niyetinin kötü olduğunu anlayıp, uyumayarak devi oyalamaya, ondan kurtulmaya çalışır.

- d) Alık, uyuyabilmek için devden önce şilki³⁸ ister; şilkiyi yedikten sonra, kendisine pınardan kalburla su getirmesini ister. Dev, ona şilki yedirip pınara gider.
- e) Dev, pınara gidip kalburla su getirmekle uğraşırken, Alık hemen kızları uyandırıp oradan kaçarak köylere dönerler.
- f) Köye dönen çocuklar, köylülere Alık'ın kahramanlığını ve yedi başlı devin yaptıklarını anlatırlar. Köylüler, ormana gidip yedi başlı devi öldürürler.

Yirmi Altıncı Masal

1. Yedi Kardeşin Bacısı
2. EB :166, AaTh :451
3. Mustafa PESEN, Bingöl
4. İyiliksever olan bir kızın başına pek çok felaketler geldikten sonra yedi kardeşine tekrar kavuşarak saadete ermesi
5. Masalın özeti
 - a) Yedi oğlu olan kadın, sekizinciye hamile kalınca ava giden oğullarına; kız olursa eve yeşil bayrak, oğlan olursa kırmızı bayrak diyeceğini söyler.
 - b) Ava giden yedi kardeş, evlerine dönmeyip bir dağ evinde yaşarlar. Bu sırada, kadının kızı olur ve bunu yeşil bayraklarla onlara ilân eder.
 - c) Yıllar sonra, kız gençlik çağına geldiğinde arkadaşlarının, onun kardeşlerinin olmadığını düşünerek alay etmesi, kızı çok üzer.
 - ç) Annesi ona; “yedi kardeşin bacısısın” diyerek oğullarının evini gösterip, onu kardeşlerine gönderir.
 - d) Kız, gidip ağabeylerinin evine girerek bir dolapta saklanır; onlar gidince on tabak koyup on çeşit yemek yapar, onlar gelince gene saklanır.
 - e) Kardeşleri bu duruma şaşırıp gece boyunca bekleseler de sonunda hepsi uyuya kalır; kız yine onlara gizlice hizmet etmeye devam eder.
 - f) Küçük kardeşi kızı görüp ona kim olduğu sorunca, kız her şeyi anlatır. Bunun üzerine kız, yedi kardeşi ile beraber yaşamaya başlar.
 - g) Büyük ağabey evlenip, eve gelin getirince bu gelin, bir türlü güzel yemek yapamadığı için kızı kıskanır.
 - ğ) Kıskanç gelin, kızı yılan ve kaplumbağa yumurtası yedirir.

³⁸ Yöre mutfağında hamurdan yapılan bir tatlı çeşidi.

- h) Aylar geçtikten sonra hamile gibi kızın karnı büyüyünce ağabeyi, kız kardeşlerinin hamile olduğunu düşünerek onu öldürmeleri gerektiğini söyler. Onu ormana götürüp öldüreceğini söyleyerek gider.
- i) En küçük kardeş, kız kardeşini öldüreceğini söyleyerek ormana götürür; ama onu öldüremez. Kızın gömleğine kan sürüp gömleği kardeşlerine göstererek onu öldürdüğüne inandırır.
- j) Ormanda yalnız kalan kız, en büyük ağabeyine beddua ederek, eline yılan kemiğinin batmasını ve çaresinin de kendisinde olmasını ister.
- k) Kız ormandayken onu bulup eve götüren kadın, onu güzelce yıkayıp temizleyerek yanına alır.
- l) Bir gün ağabeyi gelip eline yılan kemiğinin battığını, kimsenin çare bulamadığı için oraya geldiğini söyleyince, kız onun elindeki kemiği çıkarıp, onu iyileştirir.
- m) Oğlan, kıza kim olduğunu söyleyince, “Yedi kardeşin yedisiyim, biricik bacısıyım” der ve birbirlerine sarılıp evlerine giderler.

Yirmi Yedinci Masal

1. Sel Ehmed ile Hate
2. EB: -, AaTh: -
3. Ahmet BÜRLÜKARA, Bingöl
4. Birbirlerini çok seven iki sevgilinin onca zahmete katlanmalarına rağmen birbirlerine kavuşamaması.
5. Masalın özeti
 - a) Sel Ehmed, bir pınarın başında beklerken Ağanın adamları gidip Sel Ehmed’i oradan uzaklaştırmak isterler. Sel Ehmed’in karşı koyması üzerine bir kavga başlar.
 - b) Sel Ehmed, Ağanın üç adamını dövünce, Ağa olunla barışır.
 - c) Bir gün ağayla Sel Ehmed, beraber gezerken, yaylada bir çadıra rastlarlar. Sel Ehmed, çadırda yedi oğlan kardeşiyle kalan Hate’ye âşık olur; Ağa da durumu öğrenince, kız kardeşlerinden, Sel Ehmed için ister.
 - ç) Sel Ehmed düğün hazırlıklarını tamamlayıp şehirden yaylaya gelir. Ancak, Hate’nin çadırının yerle bir edildiğini, sevgilisinin de Ağanın adamları tarafından kaçırıldığını öğrenir.
 - d) Sel Ehmed, Ağayla adamlarını yenerek Hate’yi ellerinden alıp Akdağ’a kaçar.

- e) Sel Ehmed, Hate'nin isteği üzerine dağda yedi geyikten en küçüğünü avlayıp ona getirmek isterken uçuruma yuvarlanıp bir ağacın üzerine düşer.
- f) Sel Ehmed'in gelmemesi üzerine Hate, onu aramaya başlar. Hate, Sel Ehmed'i bir uçurumda, ağacın dalları arasında yaralı olarak görünce, onu kurtarmak için, yedi köyün ipini saçına ekleyerek uçurumdan aşağıya uzatır, fakat onu kurtaramaz.
- g) Sel Ehmed'i oradan çıkaramayan Hate, ona kavuşamayacağını düşünerek kendisini sevgilisinin olduğu yere atar; ikisi de ölür. İki sevgilinin öldüğü o ağaç yıllarca hep hep yeşil kalır.

Yirmi Sekizinci Masal

1. Padişahın Oğlu ile Üç Kız Kardeş
2. EB :223-239, AaTh :707
3. Şefika SÖNMEZ, Solhan
4. Kıskanç kardeşleri tarafından iftiraya uğrayıp evden kovulan kadının onca sıkıntıdan sonra iki çocuğuna kavuşması ve kocasının gerçeği öğrenmesi üzerine de onunla tekrar evlenip saadete kavuşması.
5. Masalın özeti
 - a) Padişahın oğlu, ülkenin en güzel üç kızının olduğu evin önünden geçerken büyük kız, padişahın oğlunun kendisini alması durumunda, ona güzel bir halı yapacağını söyler.
 - b) Padişahın oğlu, bu kızla evlenir, ama kızın elinden hiçbir iş gelmeyince onu kovar.
 - c) Başka bir gün ortanca kız, padişahın oğlunun kendisini alması halinde ona cacım³⁹ yapacağını söyler. Padişahın oğlu, onunla da evlenir, ama kız beceriksiz çıkınca onu da kovar.
 - ç) En küçük kız, padişahın oğluyla evlendiği takdirde ona bir kız, bir oğlan doğuracağını söyler. Padişahın oğlu onunla evlenir.
 - d) Kadın hamile olur; ablaları kocalarını ellerinden aldığına inandıkları kardeşlerini kıskanır. Pirey'in yardımıyla onun doğurduğu ikizleri alıp yerine köpek yavrularını bırakırlar.

³⁹ Mahalli bir dokuma, kilim

- e) Pirey, bebekleri bir sandığa koyup suya bırakır. Sandığı bulan yaşlı bir adam onu karısına götürür, ağlayan iki bebeği alıp büyütürler.
- f) Yıllar sonra yaşlı adam ölünce onlara atını bırakır; bir hafta sonra da ölen kadın ise onlara iki elmas bırakır.
- g) İki kardeş ata binip padişahın sarayının olduğu yere giderler. Orada, sarayın tam karşısında bir ev yapıp yaşamaya başlarlar.
- ğ) İki kardeş, gittikleri bir yerde, köpek yavrusu doğurduğu için eşeğin derisine sarılı olarak yol kenarındaki ağaca bağlanmış olan bir kadın görürler.
- h) Oğlan, bu kadına her seferinde gül atarak, onu sevindirir. Bunu gören iki kız kardeş, Pirey'i çağırıp çocukların sağ olduğunu, oğlanı uzaklara göndermesi için onun kız kardeşini kandırması gerektiğini söylerler.
- ı) Pirey, kızını ikna edip oğlanı uzaklara gönderir; ama oğlan dönmeyi başarır; üstelik yanında bir peri de getirir.
- i) Peri kızı; Pirey'le diğer iki kız kardeşi görünce onların kötü olduklarını hemen anlar. Peri kızı, Pirey'i korkutup ondan bütün gerçekleri öğrenir. Cezalandırılan kadının da iki çocuğun annesi olduğu ortaya çıkar.
- j) Ağaca bağlı olarak bekletilen kadının iki kardeşin anneleri olduğu anlaşılınca padişahın oğlu, Pirey'le kötü kalpli iki kız kardeşi öldürtür. Padişahın oğlu karısıyla iki çocuğuna yeniden kavuşur.

Yirmi Dokuzuncu Masal

1. Üç Kız Kardeş ile Çoban
2. EB: 239 , AaTh: 707
3. Esmâ BÜRKE, Bingöl
4. Kardeşleri tarafından iftiraya uğrayıp sıkıntılar çeken kadının yıllar sonra eşine ve iki çocuğuna kavuşması.
5. Masalın özeti
 - a) Annelerinin ölümü üzerine üç kız kardeş, babalarının tavsiyesiyle hocanın yanına Kur'an dersi almaya giderler.
 - b) Kadın hoca, çocukların babalarının dul olduğunu öğrenince onlara iyi davranır; babalarının kendisiyle evlenmesi halinde onlara daha da iyi olacağını söyler.
 - c) Kadın, babalarıyla evlendikten sonra üç kıza çok kötü davranmaya başlar ve sonunda onları bir kuyuya atar.

- ç) Üç kardeş, kuyudan çıkmayı başarıp epeyce yol gittikten sonra bir çobana rastlayıp başlarından geçenleri anlatırlar.
- d) Çoban, üç kız kardeşle evlenir. Kız kardeşlerden en küçüklü hamile kalınca, ablaları onu kıskanıp, doğurduğu ikizleri gizlice alarak, yerine köpek yavrularını bırakırlar.
- e) İki kız kardeş kocalarına, karısının köpek doğurduğunu söyleyince, adam karısını beline kadar bir çukura gömer.
- f) Diğer tarafta bir sürünün sahibi olan kadın, sürüdeki keçilerden birinin sütünün hiç olmadığını görünce şüphelenip keçiyi takip eder.
- g) Kadın, keçiyi takip edince onun biri kız, diğeri oğlan iki çocuğu emzirdiğini görür. Kadın, bebekleri alıp besler.
- ğ) Yıllar sonra kadın, iki çocuğa, onları nasıl bulduğu gerçeğini ve duyduğuna göre çobanın evi önünde çukura yarı gömülü olarak bekletilen kadının da onların anneleri olduğunu söyler.
- h) İki kardeş, tanıştıkları çobanın davetlisi olarak onun evine gidince, annelerini orada görürler
- ı) İki kardeş, çobana dışarıdaki kadının anneleri olduğunu; teyzelerinin onlara yaptığı kötülükleri anlatırlar.
- i) Çoban, iki karısını çağırıp onları dövünce gerçeği öğrenir; iki kadını kovup haksızlık ettiği karısıyla çocuklarını yanına alır.

Otuzuncu Masal

1. Yılanlı Kadın ile Çoban

2. EB: 246 , AaTh: 706

3. Aydın Başoğuz, Bingöl

4. İftiraya uğrayarak evinden kovulan kadının, tanıştığı bir çoban sayesinde önce ölümden kurtulması; ardından onunla evlenerek saadete kavuşması.

5. Masalın özeti

- a) Evli olan Mehmedi, âşık olduğu kızla evlenerek ikinci evliliğini gerçekleştirir.
- b) Mehmedi'nin ilk eşi, yeni gelinin kocasını elinden aldığını düşünerek, onu kıskanmaya başlar. Kadının içeceği süte yılan yavrusunu koyarak ona içirtir.
- c) Kadının karnı zamanla, büyümeye başlar: Kocası, kendisinin kısır olduğunu söyleyerek, karısının kendisini aldattığını düşünüp onu evden kovar.

- ç) Kovulan kadın, karnının iyice büyümesi üzerine, hamile olduğuna kendisi de inanarak, çaresiz gezerken bir çobana rastlar.
- d) Karnı çok acıkan kadın, çobandan kendisine et vermesi halinde onunla evleneceğine dair söz verir. Çoban, kadının isteği üzerine bolca tuzladığı eti ona yedirir.
- e) Eti yiyen kadın, çobandan bir kova su isteyip kendisini ağaca bağlamasını ister. Saatlerce aç-susuz kalan kadının karnındaki yılan, acı çekmeye başlayınca kovadaki suyu görüp karnından çıkar.
- f) Böylece kadın, karnındaki yilandan ve çektiği acılardan kurtulur; çobanla evlenir.

Otuz Birinci Masal

1. Tuz Kadar Sevgi
2. EB :256, AaTh :923
3. Nafia ÖZDEMİR, Genç
4. Padişah olan babası tarafından kovulan bir gencin, babasına olan sevgisini tuz sayesinde ispatlayarak tekrar onun sevgisini ve güvenini kazanması.
5. Masalın özeti
 - a) Yaşlı padişah, tahtını kime bırakacağına karar vermek için, üç oğlunu yanına çağırıp, hangisinin kendisini daha çok sevdiğini sorar.
 - b) Padişahın büyük oğlu babasını, dünyadaki altınlar kadar; ortanca oğlu, dünyadaki elmaslar kadar; en küçük oğlu ise yemeğindeki tuz kadar sevdiğini söyler.
 - c) Padişah, büyük oğlunu padişah, ortanca oğlunu vezir yapmaya karar verir; en küçük oğlunu ise, kendisini hiç sevmediğini düşünerek ülkesinden kovar.
 - ç) Yıllar sonra en küçük oğlu gittiği ülkede akli, başarısı ve güveniyle kısa sürede tanınır ve sevilir; daha sonra ülkenin başına getirilir.
 - d) Küçük oğlan padişah olunca, babasını ülkesine davet edip ona güzel bir sofraya hazırlar. Baba, yemekleri yiyince hiçbirinin tadının ve tuzunun olmadığını belirtir.
 - e) Oğlu babasına; bir kese altın, bir kese elmas getirerek, bunları yemeğe katmasını söyleyince, babası; yemeğin altınla, elmasla değil tuzla tatlanacağını söyler.
 - f) Oğlu babasına, kendisinin yıllar önce kovduğu oğlu olduğunu söyleyince; babası yaptığı hatayı anlayarak, aslında kendisini en çok sevenin onun olduğunu anlar.

Otuz İkinci Masal

1. Çapkın Hoca
2. EB :268, AaTh :1730
3. Enver BEKTAŞ, Kiğı
4. Çapkınlık yapan hocanın felakete sürüklenip hadım edilmesi; sonra da karısı tarafından terk edilmesi.
5. Masalın özeti
 - a) Hoca köyde bir gelini taciz edince, gelin de bunu kocasına anlatır.
 - b) Kocas, önce karısına inanmasa da kadın ona, hocaya bir oyun oynayarak onun gerçek yüzünü ortaya çıkaracağını söyler.
 - c) Kadın, kocasını evde gizleyerek hocayı akşam yemeğine davet eder. Hoca pişirmesi için bir horoz göndererek, kadının davetine geleceğini söyler.
 - ç) Hoca, kadının kocasının evde olmadığını görünce, yemek esnasında ona kur yapmaya başlar. O sırada kadının kocası içeriye girer.
 - d) Hoca, gizlice ahıra saklanır. Kadının kocası, yerdeki sofraya görünce karısına tebessüm edip sofraya otur, yemekleri yer bitirir.
 - e) Kocas, karısına yeni doğan danayı görmek isteğini söyleyince birlikte ahıra giderler. Samanın olduğu yerde bir kıpırdanma görülünce adam; “Demek danamız orada!” diyerek sevinir.
 - f) Adam; “Dana erkektir inşallah; onu hadım edeyim de azgınlaşmasın” diyerek, karısından kaynar su istetip, suyu hocanın olduğu yere döker; sonra da onu hadım eder.
 - g) Hadım edilen hocanın ne çapkınlığı, ne de erkekliği kalır; kendi halinde zavallı bir adam olur.
 - ğ) Kocasının hadım edildiğini gören kadın; hocadan ayrılır.

Otuz Üçüncü Masal

1. Molla ile Dul Kadın
2. EB: 269, AaTh: -
3. Neşat CUCUBOĞA, Bingöl
4. Sabırlı olmayı bilen ve aklını kullanan hocanın, evlenmek istediğı kadına kavuşması.
5. Masalın özeti

- a) Molla, dul bir kadınla evlenmek isteyince, kadın ona üç şart koşar:
1. Cuma günü hutbede sigara içecek
 2. Camide halay çekecek
 3. Cinsel organını cemaate gösterecek.
- b) Molla düşünür, düşünür Cuma hutbesinde bir yolunu bulup şartları yerine getirir:
1. Gençlerin Allah'a isyan edencesine sigara içtiklerini öne sürerek, nasıl sigara içilmesi gerektiğini gösterir.
 2. Gençlere kızıp halay çekmeyi bilmediklerini, sarhoş gibi oynadıklarını söyleyerek nasıl oynamaları gerektiğini gösterir.
 3. Kendisinin sünnetli olmadığına dair dedikoduların yapıldığını, ancak bunun iftira olduğunu söyleyen Molla; cemaate hayasını gösterip üç şartı da yerine getirir.
- c) Kadın; caminin dışında, pencereden Mollanın şartları yerine getirdiğini görünce hayretler içinde kalır.
- ç) Molla şartları yerine getirerek, kadınla evlenmeyi başarır.

Otuz Dördüncü Masal

1. Yeşil Gözlü Sarışın Adam
2. EB: 274 , AaTh: 1360 B
3. Evin İPEKÇİ, Solhan, 178-181
4. Karısı iffetsiz çıkan bir tüccarın karısının dostunu öldürmesi; hiçbir kadına güvenmeyerek, erkekleri bu konuda uyarması.
5. Masalın özeti
 - a) Karısının ziyaret için gittiği baba evinden dönmemesi üzerine kocası onun bir dostu olduğunu öğrenir.
 - b) Kadın, kendisini almaya gelen kocasını dostu olan adama dövdürtüp gönderir.
 - c) Kadının kocası, bir fırsatını bulup karısıyla münasebet kuran yeşil gözlü, sarışın adamı öldürür.
 - d) Kadın bunun üzerine kocasının yanına dönüp ondan af diler. Ama adam artık hiçbir kadına güvenemediğini söyler.
 - e) Pazarda karısını çok sevdiğini söyleyen birisini görünce kendi başından geçenleri anlatıp onu kadınlara güvenmemesi konusunda uyarır.

- f) Aldatılan kocayla karısına çok güvenen adam, bahse girerek birlikte gidip onun karısını gözetlemeye karar verirler.
- g) Bu kadının da birkaç erkekle münasebet kurduğunu birlikte görürler.
- ğ) İddiayı kaybeden adam, tüccara hak verir; karısından ayrılıp uzaklara gider.

Otuz Beşinci Masal

1. Bundan Büyük Dert Olur mu?
2. EB: 278 , AaTh: 1510
3. Neşat CUCUBOĞA, Bingöl
4. Dünyada dertsiz insanın olamaması; bazen dertsiz gibi görünenlerin daha büyük dert sahibi olması.
5. Masalın özeti
 - a) Fakir bir adam, dünyayı gezip dolaşarak dertsiz bir insanın olup olmadığını öğrenmek ister.
 - b) Gezgin adam, aradığı dertsiz insanı bulamayıp ümidini yitirerek bir tepede otururken; camii altından, evleri gümüşten bir şehir görünce çok sevinir.
 - c) Adam hemen şehre gidip, görkemli köşkün sahibiyile görüşür. Ona dertsiz bir insan aramaya çıktığını; ilk defa böyle halkı mutlu, evleri mamur bir belde görünce aradığı kişiyi burada bulacağına inandığını söyler.
 - ç) Köşkün ağası önce gülmeye başlasa da sonra bir of çekip derdini anlatır: “Karım ölüm döşeğindeyken kendisinin evlenmesinden korkacağını söyleyip ağlamaya başlayınca, cinsel organımı kesip onun üzülmemesini sağladım.”
 - d) Ağanın karısı iyileşip köşteki Arap köleyle zina eder. Ağa bunları ağlayarak gezgin adama anlatıp; “Bundan daha büyük dert olur mu?” diye dert yanar.
 - e) Gezgin adam haline şükredip evine döner.

Otuz Altıncı Masal

1. Baykuş ile Padişah
2. EB: 279 , AaTh: -
3. Begi PESEN, Bingöl
4. Bazı kötü kadınlar yüzünden bütün kadınların kötü görülmesi karşısında, zeki ve iffetli olan bir kadının eşine yardım ederek kadınlar hakkındaki ön yargıyı yıkması.
5. Masalın özeti

- a) Belkıs Sultan, kuşlara hükmedebilen kocasından kuşlara emrederek kendisine kuş tüyünden bir yatak yaptırmasını ister. Padişah da kuşlara haber verip, her bir kuşa bir elçi kuşu gönderir.
- b) Serçe, baykuşa elçi olarak gidip durumu anlatınca baykuş, kabul etmeyerek kadınların akıyla hareket eden bir padişahın emrine uyulamayacağını söyler. Serçe ise, her kadının aynı olmadığını söyleyip ona bir hikaye anlatır:
- c) Bir beyin oğlu evlendirilir, mutlu olur; ancak sonradan Arab-ı Zengin adında bir padişahın güzel kızını görünce ona âşık olur.
- ç) Beyin oğlu, bir heybe altını alıp âşık olduğu kızı aramaya giderken, yolda kumar oynayıp bütün altınlarını, sonra da üzerindeki elbisesini kaybedip çıplak kalınca bir konakta hizmetçilik yapmaya başlar.
- d) Kadın, kocasının gelmemesi üzerine kayınbabasından kırk günlük yiyeceğini alarak, erkek kılığına girip kocasına yardım etmek için Arab-ı Zengin'in ülkesine gider
- e) Kadın yolda, kocasının oyunda kaybettiği yerde oyuna dahil olup, kocasının kaybettiklerini yeniden kazanıp kocasının çalıştığı konağın yerini öğrenir.
- f) Erkek kılığına giren kadın, kocasını bulup sahibine yüklüce bir ücret vererek onu hizmetçisi olarak yanına alır.
- g) Yolda bir karınca sürüsüne yardım ettikleri için karıncalar onlara iki kanat; balıklar da iki pul vererek, zorda kalmaları halinde bunları kullanmalarını ister.
- ğ) İki arkadaş Arab-ı Zengin'in konağına gidip, onun kızına talip olunca padişah, onlara iki şart koşar:
1. Yedi ton tahıl akşamdan sabaha kadar ayıklanacak
 2. Babasının yetmiş yıl önce kaybolan kılıcı denizden çıkarılacak.
- h) Kız, önce iki kanadı birbirine değdirerek karıncaların yardımıyla birinci şartı, iki pullu kullanarak da balıkların yardımıyla kılıcı getirip iki şartı da yerine getirir.
- ı) Arab-ı Zengin, kızını onlara verip güzel bir düğün yaparak uğurlar.
- i) Erkek kılığındaki kadın, hizmetçisine, bu gelinle serveti ona verebileceğini ancak yüzüğünü ısıtıp onun bacağını dağlamayı şart koşar.
- j) Kadın, kızı hizmetçisine verip gizlice konağa gider; daha sonra da kocasıyla gelin konağa gelir.

- k) Kocasını yeni gelinle evlendikten sonra eski karısına çok kötü davranıp onu üzmeye başlayınca, kadın durumu kayın babasına anlatıp yüzükle dağlanan bacağını kocasına göstererek onu inandırır.
- l) Kayınbabası bunun üzerine kadını ödüllendirir, şehrin riyasetini ona verir.
- m) Bu hikayeyi dinleyen baykuş, padişahın huzuruna çıkarak, onun üç sorusuna cevap verir:
- 1) Gözlerinin maviliğini zekaya,
 - 2) Kuyruğunun uzunluğunu havaya borçlu olduğuna,
 - 3) “Bir diri, yarı ölü olan sizle birlikte, diriler ölüden fazladır” der.
- n) Baykuş, padişaha; “yarı ölü”yü de anlatıp onun hanımı için kış soğuşunda kuşları yoldurup ölüme terk etmesine bağlayınca, padişah hatasını anlayıp kuşları serbest bırakır.

Otuz Yedinci Masal

1. Horoz Çocuk
2. EB:- , AaTh: -
3. Esmâ BÜRKE, Bingöl
4. Horoz olarak doğan çocuğun yıllar sonra ailesini fakirlik ve sıkıntılardan kurtarıp onları zengin yapması.
5. Masalın özeti
 - a) Yıllardır evli olan karı-kocanın çocukları olmayınca adam, karısına bu yıl da çocuk sahibi olmaması halinde onu kovacağını söyler.
 - b) Doğum zamanı kadın, kocasının korkusundan bir horoz getirip onu bebek diye sarar.
 - c) Kadın, kocasına oğlunu gösterince horoz, babasına iki gaga atar; babası oğlunun cesur ve yiğit olduğuna inanıp sevinir.
 - ç) Yıllar sonra babası; Mir'den⁴⁰ çok korktuğunu, ondan alacağını tahsil edemediğini söyleyip yardım isteyince horoz oğlu, hazırlıklarını yapıp yanına tilki, ayı ve nehir dolusu su alarak Mire'nin konağına gider.
 - d) Horoz, “üürü, ürü” diyerek konağa girip alacağını isteyince Mire, onu tavukların içine atıp cezalandırmak ister. Horoz, yanında getirdiği tilkiyi kümese salıp onları öldürterek kurtulur.

⁴⁰ Masalın anlatıldığı bölgede; bey, başkan.

- e) Mire, horozu sağ görünce bu kez onu domuzların içine atar. Horoz bu kez ayıyı, domuzların içine salarak oradan da kurtulur.
- f) Mire sinirlenip bu kez de horozu ateşe atmalarını söyler. Horoz da nehir dolusu suyu ateşe döküp kurtulunca, Mire pes edip horozla konuşur.
- g) Horoz, babasının selamlarını iletip Mire'den altınlarını ister. Mire, onu altın deposuna gönderir.
- ğ) Horoz, küpteki altınların hepsini içine alıp yutar, yalnızca birisini dilinin altına koyup evine gider.
- h) Horoz, annesine yorulduğunu, yıkanmak istediğini söyleyip kendisini baş aşağı tutup tokmakla vurmasını ister. Annesi istemese de oğlunun ısrarı üzerine dediğini yapar.
- I) Kadın, oğluna vurunca etraf altınlarla dolup taşar; annesi buna çok sevinir.
- i) Komşu kadın, onların bu zenginliğini görüp sebebini sorunca; kadın ona çocuklarını tokmakla dövdüğünü söyler.
- j) Komşu kadın, bunun üzerine altın bulmak için tokmakla çocuğuna vura vura öldürür. Horoz ve ailesi ise zenginliğin keyfini çıkarır.

Otuz Sekizinci Masal

1. Mezarlığı olmayan Köy
2. EB: -, AaTh: -
3. Neşat CUCUBOĞA, Bingöl
4. Ölümün olmadığı bir yer arayan karı kocanın hüsrana uğraması.
5. Masalın özeti
 - a) Bir karı-koca, ölümün olmadığı bir yer aramaya karar verirler.
 - b) Karı-koca, epeyce yol gidip diyar diyar gezdikten sonra nihayet, hiç mezarlığı olmayan bir köy görüp; “Burada mezarlık yoksa, ölüm de yok!” diyerek oraya yerleşirler.
 - c) Yeni yerleştikleri yerde, adam köyün çobanı olur; karısı da evinin hanımı olup hayatlarına devam ederler.
 - ç) Adam, dışarıda sürüye çobanlık yaptığı sırada, karısı aniden hastalanıp ölüm döşeğine düşer. Köylüler, ölmek üzere olan kadını kesip etini köylülere dağıtırlar. Çünkü köy halkı, ölmek üzere olan insanları, ölmeden önce kesip etini yiyen inançsız, vahşi insanlardır.

- d) Çoban köye gelip karısını evde göremeyince, köylüler ona durumu anlattıktan sonra; “Seni unutmamak, sana da bu kalça kısmını bıraktık,” deyince adam başına gelen felakete inanamaz.
- e) Şaşkınlık ve korkuyla baş başa kalan çoban; “Bana kalan ne ettir, ne kemiktir, kalça kemiğidir,” deyip geldiği yere geri döner.

Otuz Dokuzuncu Masal

1. Trenzede
2. EB: 317, AaTh: 990
3. Aydın BAŞOĞUZ, Bingöl
4. Saf bir gencin, cahilliği yüzünden ilk kez gittiği şehirde eşeğini kaybederek babasını zor durumda bırakması.
5. Masalın özeti
 - a) Bir baba ve oğlu dağ köyünden şehre alışverişe gittiğinde oğlu, eşeği tren istasyonunda bir vagona bağlayarak pazara gider.
 - b) Alışveriş bittikten sonra babası, oğlundan eşeği getirmesini ister.
 - c) Oğlu istasyonda eşeği bulamayınca, baba; “Eşeği nereye bağladın?” diye sorar. Oğlu, eşeği ev sandığı vagonlardan birine bağlamıştır.
 - ç) Babası, oğlunun; “Eşeği değil, evleri bulamıyorum. Evler nerede?” demesi üzerine hem kızarak hem de gülererek, ona yaptığı hatayı söyler.
 - d) Tren hareket edince eşek, bağlı olduğu vagonla sürüklenip gitmiştir.

Kırkıncı Masal

1. Fakir Köylü
2. EB: 318, AaTh: 1360 A
3. Abdullah AYMAN, Solhan
4. Fakir bir köylünün talihinin iyi gitmesi sonucu gittiği yerde karnını doyurup kazançlı çıkması.
5. Masalın özeti
 - a) Gittiği yabancı bir köyde dışarıda kalan fakir bir köylü çok acıkınca bir düğün evine gider.
 - b) Düğün evinde yiyip içtikten sonra yanlışlıkla zihaf odasına girince, gelinle damadın gelmesi üzerine oraya saklanıp çıkamaz.

- c) Gelinle damat sohbet ederken gelin, damattan kendisi için kılıç gösterisi yapmasını ister. Damat, gösteriyi yaparken kılıcıyla dolaba vurunca orada saklanan adamın can havliyle haykırması sonucu gelinle damat bayılırlar.
- ç) Fakir köylü odadaki yemek sinisini alıp köyün saman yığınları arasında saklanıp yemeğini yer. O sırada bir hırsız gelip saman yığınlarını çalmaya çalışırken yemek yemekle meşgul olan adam; “Eyvaah!” diye bağırınca hırsız korkudan düşer bayılır.
- d) Fakir köylü sinisini, hırsızın torbasını ve ipini alıp keyifle köyüne geri döner.

Kırk Birinci Masal

1. İki Kardeş
2. EB : 323, AaTh : 1600, 1643
3. Mehmet ÇAPARLAR, Bingöl
4. Dilini tutamayıp ölçülü konuşmayı bilmeyen bir kişinin topluluk karşısında zor duruma düşmesi.
5. Masalın özeti
 - a) Biri doğruluğuyla, diğeri yalancılığıyla tanınan iki kardeş vardır.
 - b) Doğru konuşan kardeş, yalancı kardeşinin kendisinden daha çok sevildiğini görünce, kardeşine özenip artık topluluğa yalan söylemeye karar verir.
 - c) Doğru konuşan kardeş; “Gökten köpek sesi duydum” diyerek yalan söyleyince, kimse aldirış etmeyip onunla alay eder. İnsanların kardeşiyle alay etmesine dayanamayan yalancı kardeş, onun söylediklerini doğruymuş gibi anlatıp herkesi ikna eder.
 - ç) Doğru konuşan kardeş, bir yalan daha atıp okla keklığı vurduğunu, gidip onu almak istediğinde keklığın piştiğini, yanında da bir tas cacık olduğunu söyleyince insanlar yine gülmeye, onunla alay etmeye başlarlar.
 - d) Yalancı kardeş, bu kez kardeşine dönerek; “Bu kadar da olmaz!” deyip keklığı vurmasını, onun kendi kendine pişmesinin normal olması düşünülse de, oradaki cacığın kime nasıl anlatılacağını sorar.

Kırk İkinci Masal

1. Deli Kadın ile Kocası
2. EB : 333, AaTh : 1009, 1260, 1381
3. Gülseren KUTLUKTEMUR, Adaklı

4. Kurnaz bir adamın karısının akıl dışı hareketlerinden yararlanıp karısını hapse attırması; sonra da onun sayesinde zengin olması.

5. Masalın özeti

- a) Kocasının kendisine pantolon yapması için kumaş verdiği deli kadın, deredeki kurbağaların seslerini duyunca kumaşı onlara atıp, kocası için pantolon yapmalarını ister.
- b) Bir hafta sonra kocası ondan pantolonu isteyince gidip kurbağaların olduğu dereye bekler. Pantolonu göremeyince suya giren kadın, orada bir altın top bulur.
- c) Kadın, kurbağaların terazisini aldığını sanarak altın topu alıp kocasına götürür. Kocasına, terzinin pantolonu yapmaması üzerine terazilerini çalıp getirdiğini söyler.
- ç) Kocasının evde olmadığı bir saatte bir bohçacı gelip, kadını kandırarak altın topu ondan alır; ona birkaç parça kumaş verir.
- d) Adam eve geldiğinde karısının, topu bohçacıya sattığını öğrenince onu evden kovar.
- e) Kadın dışarıda ağlarken konaklayan kervandaki yüklü bir devenin başını aşağı yukarı kaldırıp indirmesine bakarak, devenin kocası tarafından gönderilen elçi olduğunu sanıp onunla evine geri döner.
- f) Adam deveyi görünce, karısını ambarın içine atıp ambarın üzerine de içi bulgur dolu olan tepsiyi koyup tavuklara gagalattırır. Bu çıkan sesi soran karısına, dolu yağdığını, oradan çıkmaması gerektiğini söyleyip devenin altın ve elmasla dolu olan yükünü indirir.
- g) Devenin sahibi Mir, devesinin kaybolduğunu duyurunca; deli kadın, Mir'e gidip devesinin kendilerinde olduğunu söyler.
- ğ) Deli kadınla kocası mahkemedeysen adam, suçlamaları kabul etmeyip karısının deli olduğunu, onu ambarda saklayıp dolu yağıyormuş gibi gösterdiği olayla ispatlar.
- h) Kadının deli olup olmadığından emin olmak isteyen hakim, kadını imtihan eder. Kadının önüne içi böcek ve kuru üzümle dolu olan tepsiyi koyup onun bunları yiyip yiyemeyeceğini bekler.
- ı) Kadın; "Bunlar kaçır, önce onları yiyeyim!" diyerek böcekleri yemeye başlayınca onun deli olduğuna tamamen inanılır.

- i) Kadının kocasının doğru söylediğine inanılır. Adam hapisten çıkar; altın ve elmaslar da kendisine kalır.

Kırk Üçüncü Masal

1. Köylü ile Üç Hırsız
2. EB: 341, AaTh: 1525 D
3. Enver BEKTAŞ, Kiğı
4. Üç kurnaz hırsızın çeşitli hilelerle saf bir köylüyü kandırıp onun her şeyini elinden alması.
5. Masalın özeti
 - a) Fakir bir köylü, yanına eşeğiyle keçisini alarak şehre gider.
 - b) Pazarda fakir köylüyü gören üç hırsız arkadaştan, biri onun eşeğini, ikincisi keçisini, üçüncüsü de onun elbiselerini kaçıracaklarını söyler.
 - c) Sonuçta, birinci hırsız adamın zilden kurtardığı keçiyi; ikincisi köylüye yardım edeceğini söyleyip eşeğini; üçüncü hırsız ise adamı kandırıp kuyuya göndererek elbiselerini alıp kaçar.
 - ç) Üç hırsız tarafından soyulunca güvenini kaybeden köylü, artık pazarda dolaşırken herkesten korkup kaçan birisi olur.

Kırk Dördüncü Masal

1. Köse Adam
2. EB : 357, AaTh : 1132
3. Hüseyin ÇAPARLAR, Bingöl
4. Kahramanın, ağabeylerini kandırıp mallarını elinden alan kösedan intikamını alması; onu yenilgiye uğratması.
5. Masalın özeti
 - a) Bir baba üç oğlunu uyarıp köse adamlara güvenip onlarla ticaret yapmamalarını söyler.
 - b) Babasının kendisine bir miktar para ve bir öküz verip kasabaya gönderdiği ağabey, yolda karşılaştığı Köse'yle iddiaya girer, elindekileri kaybeder.
 - c) Evine eli boş dönen ağabey, babasından utandığı için gerçeği anlatmayıp, yolda eşkıyalar tarafından soyulduğunu söyler. Baba bu kez ortanca oğlunu yollar; ancak o da aynı şekilde Köse tarafından kandırılır.

- c) Babası son çare olarak küçük oğlunu yolladığında, Köse'yle karşılaşınca onun kendisini kandırmaya çalıştığını anlar.
- d) Köse ısrar edince, küçük kardeş yanına şahitleri de alarak ona iyi bir ders vermek için yalan atma iddiasına girer; sonuçta Köse'yi yenmeyi başarır.
- e) Küçük kardeş, hiç olmadık yalanlar sıralayıp; anne-babasının düğününde onlarla sohbet ettiğini, horozla çift sürdüğünü, bir ceviz kırıp içini yaralanan horozun boynuna sürdüğünde kocaman bir ceviz ağacının olduğunu söyleyerek Köse'yi yener.
- f) Küçük kardeş, kardeşlerinin kaybettiklerini Köse'den alır, alışverişini de yaparak evine elleri ve cebi dolu olarak döner.

Kırk Beşinci Masal

1. Kurnaz Muhtarın Tokadı
2. EB: -, AaTh: -
3. Hikmet HAKAN, Bingöl
4. Ev sahibinin işine karışılmaması; aksi takdirde toplum önünde mahcup duruma düşüleceği.
5. Masalın özeti
 - a) Lice Ağasıyla kâhyası, Bingöl'e bir muhtarın evine misafir olurlar.
 - b) Çabakçur⁴¹ Muhtarı, Ağayla kâhyasına ikrâmda bulunur, onlara aynı gün içinde öğlen ve akşam için ayrı ayrı birer keçi keser.
 - c) Ağa, bunun gereksiz olduğunu söyleyince muhtar; ev sahibinin işine karışılmayacağını söyleyip ona bir tokat atar. Ağa, neye uğradığını şaşırır, Kâhyası buna çok içerler.
 - ç) Bir gün, muhtarın yolu Lice Ağasının köyüne düşünce Ağayla kâhyası, bu fırsatı değerlendirip ondan intikam almak isterler.
 - d) Üçü birlikte yemek yerken, kâhya boşalan bütün tabak çanağı alıp dereye fırlatır; ama Muhtarın sesi soluğu hiç çıkmaz.
 - e) Kâhya daha fazla dayanamayarak, Muhtarın neden kendisine kızmadığını sorunca; Muhtar bu kez de ona bir tokat atarak, ev sahibinin işine karışılmaması gerektiğini hatırlatır.

⁴¹ Bingöl'ün eski adı.

- f) Böylece kurnaz Muhtar, hem evinde hem dışarıda karnını doyurup, Ağayla kâhyasını tokatlamayı başarır.

Kırk Altıncı Masal

1. Filit ile Mire
2. EB : 363, AaTh : 1920 C, 1960 D
3. Mehmet ÇAPARLAR, Bingöl
4. Filit'in, kurnazlığı sayesinde servet sahibi olması.
5. Masalın özeti
 - a) Bingöl'de yaşayan Mire, kendisine sonu gelmeyen, hiç bitmeyen bir hikâye anlatan kişiyi servetine ortak ederek, ödüllendireceğini söyler.
 - b) Herkes gidip şansını denese de, kimse başarılı olamaz. Şehrin fakirlerinden olan Filit⁴² de, gidip Mire'ye bir hikâye anlatmaya karar verir.
 - c) Filit, Mire'ye uzunca bir hikâye anlatarak sonlara doğru; "Karınca gidip bir buğday tanesini alıp kasabaya götürür, sonra yine gelip bir buğday tanesini daha alıp götürür..." sözlerini tekrarlayıp durur.
 - ç) Uzun bir süre bu sözleri tekrarlayıp durunca, Mire dayanamayarak; "Bu hikâye bitmez mi, bu buğday hiç mi bitmez? Yeter!" diyerek, Filit'in kazandığını söyler.
 - d) Böylece Filit, Mire'nin servetine ortak olur.

Kırk Yedinci Masal

1. Tüccarın Bir Gecesi
2. EB: - , AaTh: -
3. Rıza GÖNDÜK, Bingöl
4. Felakete uğrayan bir tüccarın iki hanımından, akrabası olanının kendisi için daha çok kaygılandığını anlayıp diğerini boşaması.
5. Masalın özeti
 - a) Tüccar, yanına birkaç adamını alıp, develerini yükleyerek Serhad⁴³ boylarına gider.

⁴² Bingöl yöresinde bir erkek adı.

- b) Kervan, gece dağda mahsur kalıp fırtınaya yakalanır. Tüccarın babası, evinde oğlu için endişelenir.
- c) Tüccarla arkadaşları, soğuktan korunmak için büyük bir deveyi kesip onun postunun içine girerler. Sabah olunca, gevşeyen posttan çıkıp kurtulurlar.
- ç) Tüccarın biri yabancı, diğeri amcasının kızı olan iki karısı vardır. Kadınlardan biri uyurken, akrabası olan kadın, eşini merak ettiğinden sık sık dışarıya bakıp endişelenir; sabaha kadar uyamaz.
- d) Evine dönen Tüccar, eşlerine dün gece ne gördüklerini sorunca biri, havanın biraz ayaz olduğunu; akrabası olan eşi de, gece hiç uyuyamadığını, havanın yedi kez açılıp kapandığını, fırtına koptuğunu söyler.
- e) Tüccar, onları dinledikten sonra akrabasının kendisi için üzüldüğünü, diğerinin ise hiç umursamadığını anlar. Böylece, bir eşinden boşanıp yalnızca akrabası olanıyla evli kalır.

Kırk Sekizinci Masal

1. Deli Adam ile Karısı

2. EB :373, AaTh :-

3. Pakize AYDIN, Bingöl

4. Kocasının deliliklerine dayanamayan kadının, kocasını terk edip gitmesi.

5. Masalın özeti

- a) Akıl almaz davranışlarıyla tanınan deli adam, karısını korkmak isterken komik duruma düşer.
- b) Karısı, ondan çalışmasını isteyince o, karısını korkutmaya çalışarak, kendisinin ne kadar sinirli biri olduğunu göstermek ister.
- c) Kadın, bir akşam kocası dışarı çıkarken, arkasından kapıyı kilitler. Adam yolunu kaybedip başka bir mahalleye gider; evine ancak başkasının yardımıyla, gece geç saatlerde döner.
- ç) Adam, karısına havanın karlı ve tipi olduğunu, ondan yolunu kaybedip geç kaldığını söyleyince, kadın ona inanmayarak gülmeye başlar.

⁴³ Yörede anlatılan hikâyelerde sıkça geçen ad; sınır boyları anlamına gelip çoğunlukla da Van, Hakkari yöresi için kullanılır.

- d) Kadın, yalan söylemeye ve akılsızca davranmaya devam eden kocasına çok sinirlendiği için ona bir oyun oynar. Bir gece, erkek kılığına girip onu dışarıda adamakıllı döver.
- e) Evine yaralı olarak getirilen adam, bunun sebebini soran karısına yine yalan söyleyerek, eşkıyaların saldırısına uğradığını, çoğunu dövmeği başardığını söyler.
- f) Kocasının yalanlarına daha fazla dayanamayan kadın; “Yeter bu deliden çektiğim!” diyerek, sabah gizlice evi terk edip gider.

Kırk Dokuzuncu Masal

1. İstanbul’da Üç Köylü

2. EB : -, AaTh :-

3. Aydın Başoğuz, Bingöl

4. Üç saf köylünün, İstanbul’da kandırılması sonucu zor duruma düşmeleri.

5. Masalın özeti

- a) İlk kez köylerinden çıkıp İstanbul’a giden üç arkadaş, şehrin büyüklüğü karşısında şaşkına dönerek, yüksek bir binanın katlarını saymaya başlar.
- b) Oradan geçen bir yabancı, bunların saf görünümlü olduğunu sezince, onları kandırmaya çalışır.
- c) Adam, binanın kendisine ait olduğunu söyleyerek, saydıkları kat adedince üçünden para alır. Böylece onları kandırmış olur.
- ç) İçlerinden uyanık olduğunu sanan genç; adama yirmi beş yerine, beş katın parasını verdiğini söyleyip onu kandırdığı zanneder.
- d) Parayı alan adam hızla uzaklaşıp giderken, uyanık davrandığını sanan genç, arkadaşlarına nasıl da uyanıklık yaptığını, söyleyip böbürlenir.

Ellinci Masal

1. Üç Arkadaş

2. EB : -, AaTh :-

3. Hasan ALINCA, Karlıova

4. Kurnaz bir yolcunun, yolun kenarında bekleyen üç arkadaşı konuşturup hileyle onları yalancı durumuna düşürmesi.

5. Masalın özeti

- a) Bir yolcu, yolun kenarında oturan üç kişiye selam verip geçince, üç arkadaş selamın kime verildiği konusunda tartışmaya girerler. Gidip yolcuya sorarlar.
- b) Yolcu, karısından en çok korkan kişiye selam verdiğini söyleyince, onlar da karısından en çok kendisinin korktuğunu söyleyip sırayla kısa birer hikaye anlatırlar.
- c) Birinci kişi, karısından gizli olarak yağlı ekmek yerken yakalandığını, kendisinin de yağlı ekmeği külahının içine koyduğunu, yağın başından aktığını gören karısının da, kendisini dövdüğünü anlatır.
- ç) İkinci kişi, karısından gizli olarak çökelek yerken karısının içeri girdiğini, kalkmak isterken çökelek postunu yanlışlıkla kendi şalvar kuşağıyla bağladığını, karısının da bunu görmesi üzerine, kendisini dövdüğünü anlatır.
- d) Üçüncü kişi ise, karısının civcivleri kendisine emanet ettiğini, ancak bir kartalın gelip civcivleri kaçırdığını, karısından korktuğu için yumurtaların üzerine oturduğunu belirtir. Bunu gören karısının kendisini dövdüğünü, bir hafta kalkamadığını söyler.
- e) Bu üç kişiyi dinledikten sonra yolcu; “Karısından bu kadar korkanlara selam vermek neyime?” diyerek çekip gider; üç arkadaş da öylece kalır.

Elli Birinci Masal

1.Mollanın Köye Dönüşü

2. EB : -, AaTh :-

3. Muttalip HANSU, Bingöl

4.Yıllar geçse de çok önceden yaşanmış olan olumsuz bir hadisenin toplum tarafından kolay kolay unutulmaması.

5. Masalın özeti

- a) Köyde Cuma namazı kıldıran molla, ikinci rekatta kendisi tutamayıp gaz kaçıır.
- b) Namazdan sonra cemaat, mollanın haline gülüp onu utandırır. Molla, köylünün diline düşer.
- c) Köylülerin diline düşen molla, bir akşam gizlice evini toplayıp köyden ayrılır.
- ç) Molla yıllar sonra, köyünün hasretine dayanamaz. Yaşadığı o olayın artık unutulmuş olduğu düşüncesiyle, kılık değiştirip eski köyüne gizlice gider.

- d) Köyün girişinde rastladığı bir çocuktan adını öğrenip ona, yaşını sorar. Çocuk; yaşını tam olarak bilmediğini, ancak annesinin dediğine göre, mollanın camide gaz kaçırdığı yılda, doğduğunu söyleyince, molla kızarmaya başlar.
- e) Molla, yıllar geçse de yaşanan kötü bir olayın kolay kolay unutulamayacağını anlayarak, geldiği yoldan tekrar geri döner.

Elli İkinci Masal

1. Nikah Suali

2. EB : -, AaTh :-

3. Esmâ VURAL, Genç

4. Saf bir köylünün nikah soruları karşısında komik duruma düşmesi.

5. Masalın özeti

- a) Evlenmek üzere olan bir genç, nikah kıydırmak için arkadaşlarıyla hocaya gider.
- b) Hoca, nikah için damada; Allah'ın kaç tane olduğunu sorunca o da; "On tane" diye cevap verir.
- c) Hoca, damadı azarlayıp kovar; nikahını kıymaz
- ç) Damat, durumu dışarıda bekleyen babasına anlatıp, neden nikahın kıyılmadığını bir türlü anlayamadığını söyler.
- d) Babası, oğluna kızarak verdiği cevabın yanlış olduğunu, Allah'ın bir tane olduğunu söyleyince, oğlu gülererek; "Ben on dedim hoca kabul etmedi, nerde biri kabul edecek!" der.

Elli Üçüncü Masal

1. Yedi Kaplumbağa ve Tuz

2. EB: - , AaTh: -

3. Mehmet ÇAPARLAR, Bingöl

4. Birbirine güvenmeyip inatlaşan kişilerin yarar elde etmek yerine zarar etmesi.

5. Masalın özeti

- a) Yedi kaplumbağa, hazırlıklarını yapıp pikniğe gitmek için yüz yıl boyunca yürürler.
- b) Yedi kardeş piknik yerinde sofrayı kurup yemeği yiyecekleri sırada, tuzu unuttuklarını fark ederler. Aralarında anlaşarak en küçük olanı, tuz getirmeye gönderirler.

- c) Küçük olan kardeş, onların yemekleri yemesinden korktuğu için ötede bir çalının arkasına saklanarak yüz yıl boyunca bekler. Onları gözetlemeye devam eder.
- ç) Diğerleri, yüzyıl boyunca sabırsızlıkla küçük kardeşlerinin gelmesini beklerken, onun bir türlü gelmediğini görünce oturup yemeği yerler.
- d) Bu sırada çalılıkların arkasından çıkan kardeşleri, yanına gidip; “Hımm beni tuza yollayıp yemeği yiyecektiniz, öyle mi?” diyerek tuza gitmeyip orada saklandığını söyleyince, kardeşleri birbirlerine bakıp hayretler içinde kalırlar.

Elli Dördüncü Masal

1. Filit Dayı ile Eşeği

2. EB : -, AaTh :-

3. Muttalip HANSU, Bingöl

4. Kurnaz davranıp iddiayı kazanmak isteyen Filit’in, bir kara tavuk için kara eşeğini ölüme terk edip zarara uğraması.

5. Masalın özeti

- a) Filit, kara eşeğiyle ormandan odun getirip satar; böylece geçimini sağlar.
- b) Karısı, kışın gelmesine yakın günlerde kocasını bir türlü ikna edip eve odun getiremeyeceğini anlar. Odunları getirmesi karşılığında, kara tavuğu onu için keseceğini söyler.
- c) Filit ile kara eşeği de kendi aralarında anlaşarak, önce gelenin tavuğu yiyeceğini söyleyip oduna giderler.
- ç) İddiayı kazanmak isteyen Filit, eşeğe ağır bir yük yükleyip onu yarı yolda bırakır. Eve önce varan Filit, karısına eşekten önce geldiğini söyleyerek pişirilen tavuğu yer.
- d) Eşeğin gelmemesi üzerine Filit, onu aramaya koyulur. Eşeği yarı yolda bitkin bir halde yerde yatmış halde görünce Filit, eşeğe iddiayı kazandığını söyleyip boşuna ağzının suyunu akıtmaması gerektiğini söyler.
- e) Eşeğin kalkmaması üzerine korkmaya başlayan Filit, dikkatlice baktığında eşeğin onca yükün altında kalıp öldüğünü anlar ve kendi kendine; “Tavuğu yiyeyim derken eşeğimden oldum!” der.

Elli Beşinci Masal

1. Pirey ile Pisink

2. EB: 29 , AaTh: 2032, 2034

3. Esmâ VURAL, Genç

4. İyiliğe iyilikle karşılık vermeyen bir kişinin bazı sıkıntıları çektikten sonra, iyiliğin değerini anlayıp tekrar eski konumuna kavuşması.

5. Masalın özeti

- a) Köyde Pirey adında yaşlı bir kadın, çocuğu olmadığı için kendine “Pisink” adını verdiği bir kedi alarak onunla avunur.
- b) Pirey, sık sık kendisine zarar veren, dere kenarında çamaşır yıkarken kendisini suya atan; ocaktaki ateşini söndüren Pisink’in kuyruğunu koparır.
- c) Pisink gelip, Pirey’den kuyruğunu isteyince, gidip komşusundan ateş getirmesi halinde kuyruğunu ona geri vereceğini söyler.
- ç) Pisink gidip komşudan ateş ister. Komşusu ondan kendisine süt getirmesini ister. İnek ot, ot için mera su, su için çeşme kundura, kundura için kunduracı yumurta, tavuk da ondan yem ister.
- d) Pisink gidip değirmenciden aldığı yemi tavuğa verip ondan yumurta alır. Yumurtayı kunduracıya, kunduraları kızlara verir, kızları da oynaması için çeşme başına, çeşmenin suyunu meraya, meranın otunu ineğe, sütü de götürüp komşu kadına verir.
- e) Pisink, komşu kadından ateş alır ve götürüp Pirey’e verir.
- f) Pirey onu affeder, o da kuyruğuna kavuşur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BİNGÖL MASALLARININ MOTİF YAPISI

3.1. MOTİF NEDİR?

“Motif” kavramı günlük hayatta kullanıldığı gibi; musiki, resim, el sanatlarında ve halk edebiyatında da kullanılmaktadır. Ancak halk edebiyatında kullanılan bu kavram; günlük hayattaki kullanımdan ve diğer sanat dallarındaki kullanımından oldukça farklıdır.

Motif ile ilgili en önemli çalışmayı yapan Stith Thompson, **Motif Index of Folk-Literature** adlı eserinde motifi şöyle tanımlar: “*Eskiden beri yaşamak kabiliyetine sahip olan masalın en küçük unsurudur.*” (ALPTEKİN, 2002:113)

Motif üzerine çalışan araştırmacılardan biri olan Arthur Christensen motifi şöyle tarif eder: “Canlılıkları ile kendilerini kabul ettiren, tarifi güç bir kanuna göre dinleyiciyi avuç içine alabilen ve iptidaî fikir silsilelerinden yeni terkiplere girmek için az veya çok parçalara ayrılabilen unsurlardır.” (ŞİMŞEK, 2001:156)

Vesselovski ise motifi; “Hikâyenin, parçalara ayrılmayan en küçük kısmıdır.” diye tarif etmiştir. (ALPTEKİN, 2002:114)

Masallarda kullanılan motiflerin çeşitleri ise anlatıcının kültürüne, yaşam biçimine göre değişir. Anlatıcı, bildiği ya da duyduğu konuları, değiştirerek onları masal içerisinde motif olarak kullanabilir. Ancak tespit edilen masallarda kullanılan motiflerin çoğunun, **Motif Indeks**'te de bulunduğu görülür.

Thompson'ın **Motif Indeks**'in ilk beş cildi, narratif türlerde bulunan motiflere ayrılmış olup, konularına göre A'dan Z'ye alfabetik olarak sıralanmıştır. Her harf bir konuyu göstermektedir.

Bu konular:

- A. Mitolojik Motifler
- B. Hayvanlar
- C. Yasak

- D. Sihir
- E. Ölüm
- F. Olağanüstülükler
- G. Devler
- H. İmtihanlar
- J. Akıllılar ve Aptallar
- K. Aldatma
- L. Kaderin Ters dönmesi
- M. Geleceğin Tayini
- N. Şans ve Talih
- P. Cemiyet
- Q. Mükafatlar ve Cezalar
- R. Esirler ve Kaçaklar
- S. Anormal Zulümler
- T. Cinsiyet
- U. Hayatın Tabiatı
- V. Din
- W. Karakter Özellikleri
- X. Mizah
- Z. Çeşitli Motif Grupları (ŞİMŞEK, 2001: 156-158)

Kitapta yer alan motifler önce konularına göre bu şekilde tasnif edildikten sonra, aynı konudaki çeşitli motifler de harflerin önüne konulan rakamlarla, sistematik olarak belirtilmiştir. Örnek olarak aşağıdaki tasnif gösterilebilir:

- P. Cemiyet
- P200-299: Aile
- P 251. Erkek kardeşler
- P 251.5. İki erkek kardeş
- P 251.6.1. Üç erkek kardeş
- P 251.6.3. Altı veya yedi erkek kardeş
- P 251.6.5. Altı veya yedi erkek kardeş
- P 252.2. Üç kız kardeş
- P 252.3. Yedi kız kardeş

3.2. MASALLARDA MOTİF ÇALIŞMALARI

Türkiye’de masallar üzerinde motif çalışmaları Pertev Naili BORATAV’la başlar. 1953 yılında W. EBERHARD’la beraber hazırladıkları **Typen Türkischer Volksmarchen**’de tespit ettikleri 378 masal tipi ve motif sıralarını vermişlerdir. (EBERHARD- BORATAV, 1953)

Masallarla ilgili motif araştırmaları bundan sonra artarak devam etmiştir. Ahmet Edip UYSAL ve W. S. WALKER’in birlikte hazırladıkları; **Tales Alive in Turkey** adlı eserde derledikleri masal metinlerini **AaTh** ve **EB**’deki tip numaraları ile motifleri, **Motif Indeks**’e göre göstermişlerdir. (WALKER- UYSAL, 1966)

Bu araştırmalardan başka Türkiye’de masal motifleriyle ilgili olarak çok sayıda çalışmada bulunulmuştur. Bunlara dair bilgiler hemen hemen her akademik çalışmada ayrıntılı olarak tanıtıldığı için, biz burada birkaçının adını vermekle yetineceğiz: Saim SAKAOĞLU, **Gümüşhane Masalları Metin Toplama ve Tahlil** adlı çalışmasında bir bölgenin masallarını sistematik bir incelemeye tabi tutarak kendine mahsus bir yol tutmuştur. “Temler”, “Âdetler ve İnanmalar” gibi başlıkları da işlemiştir. Bilge SEYİDOĞLU, **Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar** adlı çalışmasında; Ali Berat ALPTEKİN, **Taşeli Platosu Masallarında Motif ve Tip Araştırması** adlı çalışmasında; Esmâ ŞİMŞEK, **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, Mehmet ÖZÇELİK, **Afyonkarahisar Masalları** adlı çalışmasında ise derledikleri masalların motif sıralarını vererek bunların benzerlerini **Motif Indeks**’te araştırmışlardır. Umay GÜNAY da, **Elazığ Masalları**’nda derlediği masalları Propp metoduna göre incelemiş ve motif yerine “fonksiyon” kelimesini kullanarak, metodu uygulamıştır. (ALPTEKİN, 2002; 116-118)

Ayrıca, çok sayıdaki doktora ve yüksek lisans tezlerinde motif çalışmaları yapılmıştır.

3.3 HALK EDEBİYATININ DİĞER TÜRLERİNDE MOTİF ÇALIŞMASI

Türkiye’de masal üzerine yapılan motif çalışmalarından başka, ayrıca halk hikâyesi, destan, efsane, fıkra ve hatta anonim halk şiiriyle ilgili olarak da motif çalışmaları yapılmaktadır. Burada da yapılan bu çalışmalardan birkaçını tanıtmaya çalışacağız:

Halk hikâyeleri alanında Orhan Şaik GÖKYAY, **Dedem Korkudun Kitabı** (GÖKYAY, 1973) adlı eserinde hikâyelerin motiflerini değerlendirmiştir. Bu konuda çalışma yapan araştırmacılarından biri olan Ali Berat ALPTEKİN, **Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı** (ALPTEKİN, 1997) adlı kitabındaki hikâyeleri, daha önceleri masal üzerinde uygulanan ve

Stitih Thompson tarafından hazırlanan, **Motif Indeks of Folk-Literature** adlı esere göre tasnif etmiştir.

Halk hikâyelerinde motif konusu üzerinde Muhan BALI, **Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi Varyantlarının Tespiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi**; Metin KARADAĞ, **Erzurum ve Çevresinden Derlenen Halk Hikâyeleri Üzerinde Araştırmalar**; Fikret TÜRKMEN, **Tahir ile Zühre**, Ali DUYMAZ, **Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma**, Esmâ ŞİMŞEK, **Arzu ile Kamber Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma**, Hasan KÖKSAL, **Battalnamelerde Tip ve Motif Yapısı**, Zeynelâbidin MAKAS **Tufarganlı Abbas ve Gülgez Peri**, Faruk ÇOLAK **Şah İsmail**, Pakize Erciş AYTAÇ **Asuman ile Zeycan**, Saffet AKKAŞ **Derdiyok ile Zülfüsiyah**, Ebru ŞENOCAK **Leyla ile Mecnun** adlı eserleriyle ilgilenmiştir. (ŞİMŞEK, 2001; 162-163)

Destan konusunda çalışan isimlerin başında Nihat Sami BANARLI gelir. **Resimli Türk Edebiyatı** eserinde “Türk Destanlarının Millî ve Bedîî Unsurları” adı altında motifler üzerinde durmuştur. (BANARLI, 1971) Bundan sonra bu konuda; Ali ÖZTÜRK’ün, **Çağları İçinde Türk Destanları**, İsa ÖZKAN’ın **Abdurrahman Han Destanı**, Mehmet AÇA’nın **Kozi Körpeş-Bayan Sulu Destanı Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma**, İsmet ÇETİN’in **Türk Edebiyatında Hazreti Ali Cenknemeleri**, Ali Berat ALPTEKİN ile Esmâ ŞİMŞEK’in **Türk Destanlarının Motif Yapısı** gibi adlı çalışmaları görülmektedir. (ALPTEKİN, 2002; 114)

Efsanelerle ilgili ilk motif çalışması diğer türlere göre yeni sayılır. Saim SAKAOĞLU’nun **Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu** (SAKAOĞLU, 1980) eserinde efsanelerdeki taş kesilme motifi üzerinde durulmuştur. Daha sonraları; Bilge SEYİDOĞLU’nun, **Erzurum Efsaneleri**; İsmail GÖRKEM’in, **Elazığ Efsaneleri**; Muhsine Helimeoğlu YAVUZ’un **Diyarbakır Efsaneleri**; Ali DUYMAZ’ın, **Bingöl Efsaneleri** adlı çalışmalarında motif yapısı üzerinde durulmuştur. Bu çalışmalardan başka son yıllarda çok sayıda doktora ve yüksek lisans tez çalışması yapılmaktadır. (ŞİMŞEK, 2001; 163)

Fıkraların motifleriyle ilgili olarak Türkiye’de henüz başlı başına bir eser yayımlanmamıştır. Ancak, Saim SAKAOĞLU ve Ali Berat ALPTEKİN’in bu konuda yayımlanmış makale ve tebliğleri olduğunu söylemek mümkündür.

Bütün bu çalışmaların yanında Ali BERAT ALPTEKİN’in “Tarihi-Coğrafi Metodu Anonim Halk Şiirine Tatbik Edebilir miyiz?” adlı makalesinde Thompson metoduyla şiir

üzerinde de motif çalışması yapılabileceğini göstermektedir. ALPTEKİN makalesinde şiirlerde tespit ettiği motifleri örneklerle verirken yazısının sonunda şöyle bir temennide de bulunur: “Temennimiz, ilmî çalışmalarda, en çok tatbik ettiğimiz; tarihi-coğrafi metodun, sadece nesir şeklindeki metinlere değil, manzum olanlara da, uygulanması doğrudur. (ALPTEKİN, 1989; 24)

3.4. BİNGÖL MASALLARINDA TESPİT EDİLEN MOTİFLERİN MOTİF INDEX OF FOLK- LİTERATURE’A GÖRE TASNİFİ

Bu bölümde, Bingöl’den derlediğimiz 55 masalın motiflerini, **Motif İndeks**’teki⁴⁴ benzer motifleri ile birlikte vereceğiz.

Tespit edilen masallara bakıldığında, “Asıl halk masalları” motif yönünden oldukça zengin iken, “Hayvan masalları” ile “Mizahî masallar”da çok az motif olduğu görülecektir.

Motifler verilirken, konu bütünlüğünün bozulmaması için, her bölümün başında, **Motif İndeks**’te bulunan ana motifler tercüme edilerek belirtilmiştir.

A. MİTOLOJİ

A₀-A₉₉. Yaratıcı

A₁₀₀-A₅₉₉. Tanrılar

A₁₀₀-A₁₉₉. Genelde Tanrılar

A₂₀₀-A₂₉₉. Gökyüzünün Tanrıları

A₃₀₀-A₃₉₉. Yeraltının Tanrıları

A₄₀₀-A₄₉₉. Yeryüzünün Tanrıları

A₅₀₀-A₅₉₉. Yarı Tanrılar ve Kahramanların Terbiyesi

A₆₀₀-A₁₁₉₉. Tanrılar

A₆₀₀-A₆₉₉. Kâinat

A₇₀₀-A₇₉₉. Gök Cisimleri

A₈₀₀-A₈₉₉. Yeryüzü

A₉₀₀-A₉₉₉. Yeryüzünün Şeklinin Topografyası

A₉₁₀-A₉₄₉. Suyun Görünüşü

A₉₅₀-A₉₉₉. Karanın Görünüşü

A₁₀₀₀-A₁₀₉₉. Dünyevî Felaketler

⁴⁴ **Motif İndeks**’teki motiflerin tercümelemi; Esmâ ŞİMŞEK’in **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s. 168,395 ve Ali Berat ALPTEKİN’in **Taşeli Masalları**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002, s. 118-193’teki ilgili yerlerden alınmıştır.

A₁₁₀₀-A₁₁₉₉. Tabiatın Düzeninin Kurulması

A₁₂₀₀-A₁₆₉₉. İnsan Hayatının Düzeni ve Yaratma

A₁₂₀₀-A₁₂₉₉. İnsanın Yaratılması

A₁₃₀₀-A₁₃₉₉. İnsan Hayatının Düzeni

A₁₄₀₀-A₁₄₉₉. Terbiyenin Kazanılması

A₁₅₀₀-A₁₅₉₉. Geleneklerin Menşei

A₁₆₀₀-A₁₆₉₉. İnsanların Farklılığı ve Bölünmeleri

A₁₇₀₀-A₂₁₉₉. Hayvanların Yaratılması

A₁₇₀₀-A₁₇₉₉. Genelde Hayvanların Yaratılması

A₁₈₀₀-A₁₈₉₉. Memelilerin Yaratılması

A₁₉₀₀-A₁₉₉₉. Kuşların Yaratılması

A₂₀₀₀-A₂₀₉₉. Böceklerin Yaratılması

A₂₁₀₀-A₂₁₉₉. Diğer Hayvanlar ve Balığın Yaratılması

A₂₂₀₀-A₂₅₉₉. Hayvanların Özellikleri (Karakteristikleri)

A₂₂₀₀-A₂₂₉₉. Hayvanların Karakteristiklerinin Farklı Sebebi

A₂₃₀₀-A₂₃₉₉. Hayvanların Karakteristiklerinin Sebebi: Vücut

A₂₄₀₀-A₂₄₉₉. Hayvanların Karakteristiklerinin Sebepleri: Davranışlar
ve Ortaya Çıkma

A₂₅₀₀-A₂₅₉₉. Hayvanların Karakteristiklerinin Çeşitleri

A₂₆₀₀-A₂₆₉₉. Bitkiler ve Ağaçların Menşei

A₂₆₀₀-A₂₆₄₉. Bitkiler Menşeinin Farklılıkları

A₂₆₅₀-A₂₆₉₉. Ağaç ve Bitki Çeşitlerinin Menşei

A₂₇₀₀-A₂₇₉₉. Bitkilerin Karakteristiklerinin Menşei

A₂₇₀₀-A₂₇₄₉. Bitkilerin Menşeinin Çeşidi ile İlgili Karakteristikler

A₂₇₅₀-A₂₇₉₉. Çeşitli Bitkilerin Orijininin Karakteristikleri

A₂₈₀₀-A₂₈₉₉. Çeşitli Konular

A 463.1. Kaderler

Ağa, çobanın oğlunun kendi kızıyla evleneceğini öğrenir, onların kaderlerini tespit eder. (21)

A 1549. Dinî merasimler

Babaları, iki kız çocuğunu camiye Kuran okumaya gönderir. (29)

Molla, evleneceği dul kadının şartlarını yerine getirirken, minberde hutbe okur. (33)

Evlenecek olan gençlerin nikahı camide kıydırılır. (52)

A 2493. Hayvanlar arasında dostluk

Kaplumbağa, avcılarının tuzağına düşen yaralı kurda yardım edip onu tuzaktan çıkarır.

(4)

(T) A 2493.4. Hayvanlarla insanlar arasındaki dostluk

Leylek, yavrularını koruyan gence, yardım ederek onu yer altındaki dünyadan kurtarır.

(14)

Ayı, babasının alacak hesabını zorba bir beyden almaya giden gence yardım edip, onu domuz sürüsünden korur. (37)

Karıncalar zor durumda olan kıza, bakliyatı ayıklamasında yardımcı olurlar. (36)

Balıklar, zor durumda olan kıza, denizdeki kılıcı bulup getirmesinde yardımcı olurlar.

(36)

Keçi, dere kenarında bulduğu kimsesiz bebeği emzirerek ona yardımcı olur. (29)

Sarı öküz, aç ve susuz kalan çocuğa yiyecek temininde ve onu devden koruma konusunda yardımcı olur. (20)

(T) A 2493.4.1. Tilki ve insan arasındaki dostluk

Değirmenci ile kardeş olan tilki, kurnazlıkları sayesinde onu hem zengin eder, hem de padişahın kızı ile evlendirir. (8)

Tilki, babasının alacak hesabını zorba bir beyden almaya giden gence yardım edip, onu tavuk kümesinden çıkarır. (37)

B. HAYVANLAR

B₀-B₉₉. Mitolojik Hayvanlar

B₁₀₀-B₁₉₉. Sihirli Hayvanlar

B₁₀₀-B₁₉₉. Hayvanların Hazinesi

B₁₂₀-B₁₆₉.Sihir Kabiliyetine Sahip Olan Hayvanlar

B₁₇₀-B₁₈₉. Diğer Sihirli Hayvanlar

B₂₀₀-B₂₉₉. İnsan Özelliği Gösteren Hayvanlar

B₃₀₀-B₅₉₉. Dost Hayvanlar

B₃₀₀-B₃₄₉. Yardımcı Hayvanlar

B₃₅₀-B₃₉₉. Müteşekkir Hayvanlar

B₄₀₀-B₄₉₉. Yardımcı Hayvanların Çeşitleri

B₅₀₀-B₅₉₉. Yardımcı Hayvanların HizmetleriB₆₀₀-B₆₉₉. Hayvanla İnsanın EvlenmesiB₇₀₀-B₇₉₉. Hayvanların Tuhaf ÖzellikleriB₈₀₀-B₈₉₉. Hayvanlarla ilgili Çeşitli Motifler

B 11.5. Ejderhanın gücü

Ejderha bütün bir köyü perişan eder. (14)

B 12.1. Genellikle yedi yaşındaki horozdur

Horoz mitolojik bir varlıktır. Burada zorbaları yener. (37)

B 163.1. Tilkiden öğrenilen akıl

Tilki, kurnazlığı sayesinde, değirmenciye padişahın kızı ile evlendirip zengin eder. (8)

Tilki, hile ile yılanı esir alıp öldürür. (10)

B 175. Sihirli balık

Sihirli balığın solungaçlarına el sürüldü mü o kişi servet sahi olur. (13)

Balığın verdiği iki pul birbirine sürtülünce balıklar o kişinin emrine girer. (36)

B 179.1. Sihirli karınca

Karıncanın iki kanadı birbirine sürülünce bütün karıncalar o kişiye yardımcı olur. (36)

B 184.2.4. Sihirli öküz

Sihirli öküz, sahibiyile konuşur, boynuzlarından ona süt, şeker akıtır ve zorda kaldı mı onu alıp bir at gibi koşar. (20)

B 211.1.3.1. Konuşan eşek

Eşek kahramanlar konuşup onunla yarışır. (54)

B 211.1.8. Konuşan kedi

Kedi, Pirey adındaki yaşlı kadınla, insanlarla ve diğer hayvanlarla, bitkilerle konuşur. (55)

B 211.2.3 Konuşan ayı

Ayı, kurtlar ile karşılıklı konuşur. (5)

Ayı, oduncu ile karşılıklı olarak konuşur. (9)

Ayı, tilki ve kurt ile karşılıklı olarak konuşur. (12)

B 211.2.4. Konuşan kurt

Kurt ile kaplumbağa karşılıklı konuşurlar. (4)

Kurt, ayı ile karşılıklı konuşur (5)

Kurt diğer kurtlarla konuşur. (6)

Kurt, tilki ve ayı ile konuşur. (12)

B 211.2.5. Konuşan tilki

Tilki insanlar ve diğer hayvanlarla konuşur. (1,2,3)

Tilki değirmenci ve diğer insanlarla konuşur. (8)

Tilkiler kendi aralarında ve insanlarla konuşur. (10, 12)

B 211.3. Konuşan kuş

Kartal tilki ile konuşur. (1)

Kuş insan gibi konuşur. (23)

Baykuş, serçe ve diğer kuşlar kendi aralarında ve insanlarla konuşur. (36)

(T) B 211.3.11. Konuşan leylek

Leylek, yavrularıyla ve kahramanla konuşur. (14)

B 211.4.1. Konuşan karınca

Karınca, kadın ve kocasına iki kanat parçasını darda daldıkları zaman bunları birbirine sürtmelerini tembihler. (36)

B. 211.5. Konuşan balık

Konuşan balık, kahramana yardım eder. (13)

Balık, kadın ile kocasına iki pul verip emrinde olduklarını söyler. (36)

B 211.6.1. Konuşan yılan

Yılan tilki ile konuşur. (3)

Yılan Abdullah'la konuşur, onunla tartışır. (10)

B. 211.7.3. Konuşan osturgan böcü

Gulhatun böcek, Selim Temur adında biriyle ve diğer hayvanlarla konuşur. (7)

B 211.7.6. Konuşan kaplumbağa

Kaplumbağalar kendi aralarında konuşurlar. (53)

B 296. Hayvanlarla beraber seyahat

Oğlanı, leylek kurtarır. (14)

Değirmenci, tilkiyle beraber kız istemeye gider. (8)

B 300. Yardımcı hayvan

Tilki ve ayı, kahramanla beraber zorba bir beye karşı koyarlar. (37)

B 411.2. Yardımsever öküz

Sihirli öküz, öksüz bir çocuğa yardım eder; onu tehlikelerden korur. (19)

B 435.1 Yardımcı tilki

Tilki, kardeşine yardım ederek onu padişahın kızı ile evlendirir. (8)

Tilki, adamı yılanın elinde hile ile kurtarır (10)

B 470. Yardımcı balıklar

Balık, fakir olan karı-kocaya zenginlik verir. (13)

Balıklar, kıza denizdeki kılıcı bulup getirmesinde yardımcı olurlar. (36)

B 560. Hayvanlar, insanlara nasihat eder.

Tilki, değirmenciye nasihatte bulunur. (8)

Baykuş, bütün kadınların kötü olduğunu düşünen padişaha nasihatte bulunur. (36)

C. YASAK

C₀-C₉₉. Tabiatüstü Varlıklara Bağlanmış Yasaklar

C₁₀₀-C₁₉₉. Cinsel Yasak

C₂₀₀-C₂₉₉. Yeme ve İçme İle İlgili Yasaklar

C₂₀₀-C₂₄₉. Yeme Yasakları

C₂₅₀-C₂₇₉. İçme Yasakları

C₃₀₀-C₃₉₉. Bakma Yasağı

C₄₀₀-C₄₉₉. Konuşma Yasağı

C₅₀₀-C₅₄₉. Dokunma Yasağı

C₅₅₀-C₅₉₉. Sınıf Yasağı

C₆₀₀-C₆₉₉. Tek Örneği Olan Yasak ve Mecburiyetler

C₆₀₀-C₆₄₉. Bir Şey ile İlgili Yasaklar

C₆₅₀-C₆₉₉. Bir Şey ile İlgili Mecburiyet

C₇₀₀-C₈₉₉. Çeşitli Yasaklar

C₉₀₀-C₉₉₉. Tabunun Kırılması ile İlgili Cezalandırma

C 420. Sırları Açıklama Yasağı

Ayı oduncunun kendisini çıplak olarak gördüğünü kimselere söylememesini ister. (9)

C 423. Olağanüstülüklerin ifşa edilmesi

Çocuk, sarı öküzün sihirli olduğunu açıklamak zorunda kalır. (20)

Kız, kocasına kendi gerçek kimliğini açıklayarak, onu kurtaran kişinin kendisi olduğunu söyler. (36)

C499.3. Köse ile Konuşma Yasağı

Baba, üç oğluna da köse ile konuşma yasağı getirir (44)

C611. 1. Yasaklanan kapı

Yedi kardeş, kız kardeşlerine kapıyı kimseye açmamasını tembih eder. (26)

C755. Bir işi muayyen bir zamanda yerine getirme

Kadın kendisine talip adamın evlilik teklifini kabul etmek için, onun camide hutbe okurken, oynamasını, sigara içmesini ve hayasını göstermesini ister. (33)

Kadın, kocasını bulmak için kayınbabasından kırk gün mühlet alır. (36)

Kendisine en güzel ve en uzun hikâyeyi anlatan kişi ödüllendirilecektir. (46)

D. SİHİRD₀-D₆₉₉. DÖNÜŞÜMLER

D₀-D₉₉. İnsanın Farklı İnsan Şekline Dönüşmesi

D₁₀₀-D₁₉₉. İnsanın Hayvana Dönüşmesi

D₂₀₀-D₂₉₉. İnsanın Nesneye Dönüşmesi

D₃₀₀-D₃₉₉. Hayvanın İnsana Dönüşmesi

D₄₀₀-D₄₉₉. Değişmenin Diğer Şekilleri

D₅₀₀-D₅₉₉. Çeşitli Tesadüfi Değişmeler

D₇₀₀-D₇₉₉. Sihrin BozulmasıD₈₀₀-D₁₆₉₉. Sihrin NesneleriD₈₀₀-D₈₉₉. Sihirli Nesnelere Sahip OlmaD₉₀₀-D₁₂₉₉. Sihirli Nesnelerin ÇeşitleriD₁₃₀₀-D₁₅₉₉. Sihirli Nesnelerin FonksiyonlarıD₁₇₀₀-D₂₁₉₉. Sihirli Güçler ve Belirtileri

D₁₇₁₀-D₁₇₉₉. Sihirli Güçler Vasıtasıyla Sahip Olma Vazifesi

D₁₈₀₀-D₂₁₉₉. Sihirli Güçlerin Belirtilmesi

D₁₈₀₀-D₁₉₄₉. Sihirli Özelliklerin Kaybolması

D₁₉₅₀-D₂₀₄₉. Geçici Sihirli Özellikler

D₂₀₅₀-D₂₀₉₉. Yıkıcı Sihirli Güçler

D₂₁₀₀-D₂₁₄₉. Diğer Sihirli Güçlerin Belirtilmesi

D₂₁₅₀-D₂₁₉₉. Çeşitli Sihir Belirtileri

D 150. Kuşa Dönüşme

Ormana terk edilen iki kardeş, bir perinin sihriyle Yusufçuk kuşuna dönüşürler. (16)

D 231. İnsanın taşa dönüşmesi

Peri kızı, yaşlı kadını yaptığı kötülükleri yüzünden elindeki sihirli değneğiyle taşa çevirir. (28)

D 350. Kuşun insana dönüşmesi

Yusufçuk kuşu olan iki kardeş, tekrar insana dönüşürler. (16)

D 661. Dönüşümle cezalandırma

Peri, yaşlı kadını yaptığı kötülükleri yüzünden taşa çevirir. (28)

D 831. Hileli değiştirme sayesinde sihirli objelerin kazanılması

Genç adam, hile ile devin sihirli kılıcını ondan alıp devi öldürür. (24)

D 925 Sihirli çeşme

Devin sarayındaki çeşmelerin birinden altın, diğerinden gümüş akar. (8)

D 955 Sihirli yaprak

Devin evinin bahçesinde bulunan ağacın yaprağı, başı kesilen gencin yüzüne sürülünce iyileşir. (15)

D 1025. Hayvanın sihirli derisi

Derisinden kurtulan yılan, yakışıklı bir genç olur. (17)

D 1081. Sihirli kılıç

Devin sihirli bir kılıcı vardır, ancak onunla öldürülebilir. (24)

D 1155. Sihirli halı

Pirey, sihirli halısına binip onunla uçarak istediği yere gider. (15)

D 1192. Sihirli kese

Sihirli bir para kesesiyle adam, zengin olur. (19)

D 1266.1. Sihirli değnek (baston)

Peri kızı elindeki sihirli değneğiyle kötü kalpli yaşlı kadını taşa çevirir. (28)

D 1254. Sihirli yazma-kalem

Sihirli kalemle, adam iyi bir kadı olur. (19)

D 1601.4.2. Otomatik kılıç

Sihirli kılıcın sahibi, ancak o kılıçla öldürülebilir. (24)

D 1601.5. Otomatik sopa

Sihirli değnekle vurulduğu vakit, o kişi istenilen şekli alır. (28)

D 1812.3. Rüyada geleceğin bildirilmesi

Kadın, sihirli bir balıkla zengin olup şah hanım olacağını, daha önce rüyasında görür. (13)

Ağa, rüyasında gelecekte kızının kimle evleneceğini öğrenir. (21)

D. 1717. Çocuğun sihirli gücü

Hiç çocuğu olmayan ailenin yılan şeklinde bir çocukları olur, sihirle derisinden kurtulur. (17)

D.1862.2. Derinin çıkarılması ile güzelleşme

Yılan, bir perinin yardımıyla derisinden çıkınca, yakışıklı bir genç olur. (17)

E. ÖLÜM

E₀-E₁₉₉. Diriltme

E₂₀₀-E₅₉₉. Hayaletler ve Diğer Hortlaklar

E₂₀₀-E₂₉₉. Ölüden Gelen Kötülük

E₃₀₀-E₃₉₉. Ölüden Dostça Geri Dönüş

E₄₀₀-E₅₉₉. Hayaletler ve Hortlakların Çeşitleri

E₆₀₀-E₆₉₉. Yeniden Dirilme

E₇₀₀-E₇₉₉. Ruh

E 11. Dönüşme ile Tekrar Dirilme

Oğlanın boynuna yaprak sürülünce tekrar canlanır. (15)

Başı ve bedeni birbirinden ayrılmış olan çocuk, gece yatağında tekrar canlanır. (19)

E 226. Erkek kardeşin ölümden dönmesi

Bir mağaranın içinde bırakılan küçük kardeş, büyük tehlikelerden sonra tekrar memleketine döner. (15)

E 711.6. Çubukta hayat

Sihirli çubuk kime vurulursa, o, istenilen şekle dönüşür. (28)

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER

F₀-F₁₉₉. Diğer Dünyalarla Seyahatler

F₁₀-F₇₉. Üst Dünyaya Seyahat

F₈₀-F₁₀₉. Alt Dünyaya Seyahat

F₁₁₀-F₁₉₉. Diğer Dünyaların Çeşitleri

F₂₀₀-F₆₉₉. Harikulade Yaratıklar

- F₂₀₀-F₂₉₉. Periler ve Cinler
 F₃₀₀-F₃₉₉. Periler ve Ruhlar
 F₄₀₀-F₄₉₉. Ruhlar ve Şeytanlar
 F₅₀₀-F₅₉₉. Harikulade Şahıslar
 F₆₀₀-F₆₉₉. Harikulade Güçlü İnsanlar
 F₇₀₀-F₈₉₉. Harikulade Yerler ve Eşyalar
 F₉₀₀-F₁₀₉₉. Harikulade Olaylar

F 80. Alt dünyaya seyahat.

Küçük kardeş, alt dünyaya indikten sonra, büyük maceralardan sonra memleketine döner. (14)

F 96. Alt dünyaya iple inme

Babanın küçük oğlu, beline bir ip bağlayıp, ağabeylerinin yavaş yavaş bu ipi salmaları ile yerin altına iner. (14)

F 101. Alt dünyadan dönüş

Küçük oğlan, bir süre yer altında yaşadktan sonra bir leyleğin sırtında yer yüzüne çıkar. (14)

F 253. Perilerin olağanüstü gücü

Peri kızı elindeki değnekle yaşlı kadına, pireye vurunca, hemen taş oluverir. (28)

Peri, acı çeken iki kardeşi kuşa dönüştürür. (16)

F 300. Perilerle evlenme veya irtibat kurma

Aslında bir peri kızı olan göçer kızı, yılan şeklindeki peri oğlu ile evlenir. (17)

F 347. Periden nasihat

Peri kızı çocukların babalarına nasihatte bulunarak dışarıdaki iki kuşa bakmasını söyler. (16)

F 531.6.3. Devlerin evleri

Devin güzel bir köşkü vardır. (18)

Devin evi ormanın derinliklerinde saklıdır. (25)

F 531.6.7. Devlerin hazinesi

Üç erkek kardeş devi öldürerek onun konağına ve tükenmek bilmeyen hazinesine sahip olur. (24)

F 572.2. Yakışıklı genç

Derisinden kurtulan genç olağanüstü derecede yakışıklı olur. (17)

F 601.7 Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı

Tilki, değirmenciyle kardeş olur, onu yalnız bırakmaz. (8)

Balık, fakir olan karı-kocaya yardım eder. (13)

Zor durumda kalan çocuğa dağdaki keçi bakar, ona sütünü verir, emzirir. (21)

Karıncalar kıza bakliyatı ayıklamasında yardım ederler. (36)

F 628.2.3. Kuvvetli adam devi öldürür

Padişahın oğlu, mağaradaki devi öldürmeyi başarır. (14)

Üç kardeş anlaşarak devi öldürürler. (24)

F 811. Olağanüstü ağaç

Devin bahçesindeki ağacın yaprağı yaraları iyileştirir. (15)

F 859. Olağanüstü çubuk.

Çubukla kime vurulsa taşa dönüşür. (28)

F 900. Olağanüstü hadiseler

İhtiyar kadın sandıkta bulduğu iki bebeği emzirmeye başlar, yaşlılığına rağmen memelerine süt gelir. (28)

F 932.12. Olağanüstü ırmak (su)

Devin sarayındaki çeşmelerin birinden altın, bir diğerinden de gümüş akar. (8)

Su, yılan ve Abdullah'la konuşur. İnsanoğlunu uyarır. (10)

F 950. Olağanüstü tedaviler

İki kardeş, yaralı olan kardeşlerinin boğazına birkaç yaprak sürerek onu iyileştirirler. (15)

F 980. Hayvanlarla ilgili olağanüstü hadiseler.

Kız, iki kılı birbirine sürtünce balık ona yardıma gelir. (36)

Yer altına inen küçük kardeş kapıdan içeri girince iki koç gelir. (15)

(T) F 980.11. Olağanüstü yılan

Yılan, bir kıza dünür olarak onunla evlenir. (17)

Kadının karnından çıkarıp suya atlayan yılan, altın olur. (30)

(T) F..... Olağanüstü kıl

Kız, elindeki kılları birbirine sürtünce balık ona yardıma gelir. (36)

G. DEVLER

G₀. Devler

G₁₀-G₃₉₉. Devlerin Çeşitleri

G₁₀-G₃₉₉. Yamyamlar ve Yamyamlık

G₁₀-G₄₉. Düzenli Yamyamlık

G₅₀-G₇₉. Ara Sıra Yamyamlık

G₁₀₀-G₁₉₉. Çok Büyük Devler

G₂₀₀-G₂₉₉. Cadılar (Büyücüler)

G₃₀₀-G₃₉₉. Diğer Devler

G₄₀₀-G₄₉₉. Devlerin Hakimiyetine Girmek

G₅₀₀-G₅₉₉. Yenilen Dev

G₆₀₀-G₆₉₉. Diğer Dev Motifleri

G 11.6. İnsan eti yiyen dev

Dev, üç kardeşi birbirine düşürüp onları yemek ister. (24)

Ormanda kalan dev, aslında insan eti yer. (25)

(T) G 407. Devin evine sığınma

Yolda kar yüzünden mahsur kalan kadın ve kocası devin evine sığınır. (18)

Alık ve yedi kız çocuğu yollarını bulamayınca devin evine sığınır. (25)

G 410. Devin hakimiyetini kırma

Küçük kardeş, devin yastığı altında bulunan kılıcıyla devi öldürür. (14)

Üç kardeş bir tuzak kurup devi öldürmeyi başarır. (24)

G 501. Aptal dev

Tilki, devi kandırarak ot yığının içine girip onu yakar. (8)

Alık, devden kurtulup kaçabilmek için onu kandırarak kalburla pınardan su getirmeye gönderir. Böylece kaçır. (25)

G 512 Devlin öldürülmesi

Babanın en küçük oğlu devin yastığı altında bulunan kılıcı alıp devi öldürür. (14)

Annesi insan, babası dev olan çocuk annesinden babasının kötülüklerini duyunca gidip babasını öldürür. (18)

Hasan devin kılıcını çalarak onunla devi öldürür. (24)

G 530.2 Devlin kızından yardım

Devlin kızları, babalarını öldürmesi için oğlana yardım ederler. (14)

G 610.3.1. Devden kılıcı çalma

Oğlan, hile ile devin kılıcını çalar. (24)

H. İMTİHANLAR

H₀-H₁₉₉. Tanıma İmtihanları

H₂₀₀-H₂₉₉. Doğruluk İmtihanları

H₃₀₀-H₃₉₉. Evlenme İmtihanları

H₃₁₀-H₃₅₉. Aşk İmtihanları

H₃₆₀-H₃₉₉. Gelinlik İmtihanları

H₄₀₀-H₄₅₉. Namus İmtihanları

H₅₀₀-H₈₉₉. Zeka İmtihanları

H₅₃₀-H₈₉₉. Bilmeceler

H₉₀₀-H₁₁₉₉. Cesaret İmtihanlarının Vazifeleri

H₉₀₀-H₉₉₉. Vazifenin Tayini ve Ortaya Konması

H₉₀₀-H₉₄₉. Vazifenin Tayin Edilmesi

H₉₅₀-H₉₉₉. Vazifenin Yerine Getirilmesi

H₁₀₀₀-H₁₁₉₉. Vazifelerin Tabiatı

H₁₂₀₀-H₁₃₉₉. Kahramanlık İmtihanları : Araştırmalar

H₁₂₀₀-H₁₂₄₉. Devam Eden Şartlarda Araştırmalar

H₁₂₅₀-H₁₃₉₉. Araştırmaların Tabiatı

H₁₄₀₀-H₁₅₉₉. Diğer İmtihanlar

H₁₄₀₀-H₁₄₄₉. Korku İmtihanı

H₁₄₅₀-H₁₄₉₉. Dikkat İmtihanı

H₁₅₀₀-H₁₅₉₉. Tahammül İmtihanları

H₁₅₅₀-H₁₅₆₉. Karakter İmtihanları

H₁₅₇₀-H₁₅₉₉. Çeşitli İmtihanlar

H 11.1. Hayat hikâyesi anlatarak tanıma

Yılanı kurtaran adam, yılanın kendisine yaptığı nankörlükleri suya, sonra da tilkiye anlatır. (10)

Kahraman yer altı dünyasından kurtulup yeryüzüne çıkınca bir nineye hikayesini anlatarak sevgilisini bulur. (14)

Anne ve babalarını kaybeden iki kardeş birbirlerini anlattıkları hikaye ile tanır. (23)

Kız, iyileştirdiği gence hayat hikayesini anlatınca kardeş olduklarını anlar. (26)

İki kardeş, çobana başlarından geçeni anlatınca annelerine kavuşurlar. (29)

Ağa, mutsuzluğunu ve başına gelecekleri fakir bir köylüye anlatınca tanışma gerçekleşir. (35)

Gelin, damada onu ne zamandan beri sevdiğini ve kendi duygularını anlatır. (40)

Üç arkadaş sırasıyla başından geçenleri anlatarak kendilerini yolcuya tanıtır. (50)

H 94. Yüzük vasıtasıyla tanıma

Oğlan, sevdiği kızı yüzükle tanır. (15)

(T) H 270. Sürat imtihanı

Kadın, odunu daha önce getirene tavuğu kesip ziyafet verecektir. (54)

(T) H 383.2.1.1. Gelin imtihanları : Halı dokuma

Üç kız kardeşten büyüğü, eğer padişahın oğlu ile evlenirse, çok güzel bir halı dokuyacaktır. (28)

H 501. Akıl imtihanı

Padişah, yerine geçecek oğlunu tespit edebilmek için onları akıl imtihanından geçirir. (31)

H 507.3.2. Üç kardeşin aynı kızı istemesi

Üç kardeş de üç kız kardeşin en küçüğüne taliptir. (14)

H. 1001.1. Karıncaların yardımı ile birbirine karışan tahılları ayırma.

Padişah kızını isteyen gençten, bir gecede birbirine karışmış tahılları ayırmasını ister; genç, karıncaların yardımı ile istenilenleri yapar. (36)

(T) H 1012. Kahramanın devlerden yapmasını istediği vazifeler

Alık, devden kalburla su getirmesi halinde uyuyacağını söyler. (25)

(T) H 1014. Olağanüstü kahramanı getirme vazifesi

Padişah, kahramandan başlarına bela olan ejderhayı bulup getirmesini ister. (14)

H 1202. En küçük kardeş, araştırmayı tek başına başarır.

Padişahın en küçük oğlu, devi öldürür. (14)

Padişah, yerine geçecek oğlunu tespit imtihanında en küçük oğlan başarılı olur. (31)

H 1210.1. Baba tarafından araştırma kararlaştırılır.

Padişah olan baba, yerine geçecek oğlunu belirlemek için onları imtihan eder. (31)

H 1385.4. Kaybolan kocanın araştırılması

Kadın, evi terk eden kocasını aramak için uzaklara gider. (36)

H 1545. Hızlılık imtihanı

Ormandan eve ilk gelen imtihanı kazanmış sayılır. (54)

H 1553. Sabır imtihanı

Muhtar, misafiri olduğu evde bütün kışkırtmalara rağmen sabırlı davranır. (43)

H 1556. Sadakat imtihanı

Hızır dualarını kabul ederek diledikleri şeyleri verdiği üç adamı denemek için, kılık değiştirerek yanlarına gider. (19)

J. AKILLILAR VE APTALLAR

J₀-J₁₉₉. Kazanılan ve Elde Edilen Akıl (Bilgi)

J₂₀₀-J₁₀₉₉. Akıllı ve Akılsız Davranışlar

J₂₀₀-J₄₉₉. Seçmeler

J₂₃₀-J₂₉₉. Gerçek ve Açık Değerler

J₃₀₀-J₃₉₉. Seçilen Halihazırdaki Değerler

J₃₃₀-J₃₉₉. Kaybetmeler ve Kazanmalar

J₄₀₀-J₄₉₉. Birlikte Seçmeler

J₅₀₀-J₅₉₉. İhtiyat ve Tedbir

J₆₀₀-J₇₉₉. Önceden Düşünme

J₈₀₀-J₈₄₉. İntibak

J₈₅₀-J₈₉₉. Talihsizlikte Teselli

J₉₀₀-J₉₉₉. Alçak Gönüllülük

J₁₁₀₀-J₁₀₉₉. Aklın Diğer Görünüşleri

J₁₁₀₀-J₁₆₉₉. Zekilik

J₁₁₀₀-J₁₂₄₉. Zeki İnsanlar ve Hareketleri

J₁₂₅₀-J₁₄₉₉. Zekice Karşılık Vermeler

J₁₅₀₀-J₁₆₄₉. Zekice Pratik Hazır Cevaplar

J₁₆₅₀-J₁₆₉₉. Çeşitli zeki Davranışlar

J₁₁₀₀-J₁₆₉₉. Aptallar (ve Diğer Akılsız İnsanlar)

J₁₇₀₀-J₁₇₂₉. Aptallar

J₁₇₃₀-J₁₇₄₉. Gülünç Cahillik

J₁₇₅₀-J₁₈₄₉. Gülünç Anlamama

J₁₈₅₀-J₁₉₉₉. Gerçeklere Karşı Mantıksız Lâkaytlık

J₂₀₀₀-J₂₂₅₀. Mantıksız Şüphencilik

J₂₀₅₀-J₂₁₉₉. Mantıksız Dar Görüşlülük

J₂₂₀₀-J₁₆₉₉. Mantıksızca Mantığın İhmali

J₂₂₆₀-J₂₂₉₉. Mantıksız İlmî Teoriler

- J₂₃₀₀-J₂₃₄₉. Kolay Aldanır Ahmaklar
- J₂₃₅₀-J₂₃₆₉. Aptalların Gevezeliği
- J₂₃₇₀-J₂₃₉₉. Aptalca Soru Sorma
- J₂₄₀₀-J₂₄₄₉. Aptalca Taklit
- J₂₄₅₀-J₂₄₉₉. Hakiki Aptallar
- J₂₅₀₀-J₂₅₄₉. En Yüksekteki Aptal
- J₂₅₅₀-J₂₅₉₉. Müteşekkir Aptallar
- J₂₆₀₀-J₂₆₄₉. Korkak Aptallar
- J₂₆₅₀-J₂₆₉₉. Acemi Aptallar
- J₂₇₀₀-J₂₇₄₉. Kolay Problemi Zorlaştırma
- J₂₇₅₀-J₂₇₉₉. Aptalların ve Akıllıların Diğer Görünüşleri
- J 130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi
- Değirmenci, tilkinin verdiği bilgilerle, padişahın kızı ile evlenir. (8)
- Delikanlı, leyleğin nasihatıyla beladan kurtulur. (14)
- Padişah, baykuşu dinleyerek hata yapmaktan kurtulur. (36)
- J 153. Kutsal adamdan akıl
- Kaderini arayan üç arkadaşa yardım eder. (19)
- Hızır, zorda kalan öksüz bir çocuğa nasihat eder. (20)
- J 154. Ölmek üzere olan babanın nasihati
- Baba üç oğluna nasihatte bulunur. (14)
- Padişah, üç oğluna vasiyetini açıklar. (15)
- J 155.4. Kadının nasihati
- Kadın, bir türlü akıllıca davranmayan kocasına nasihatte bulunur. (48)
- J 175. Genç adamdan akıl
- Padişah babasının sorularına mâkul cevabı en küçük oğlu verir (31)
- J 200. Seçimler
- Küçük kardeş, devin üç güzel kızından en küçüğünü kendisine seçer. (14)
- J 1110. Akıllı adam
- Padişahın oğullarından en küçüğü, imtihanı başarıyla geçer. (31)
- Karısının saflığından ve değerlendirdiği fırsatlar sayesinde adam, servet kazanır. (42)
- Filit, Mire'nin sorusunu doğru cevaplayıp bahsi kazanır. (45)

J 1172.3. Nankör hayvan hapsedildiği yere gönderildi

Tilki, iyiliklerine nankörce karşılık veren yılanı hapsedip öldürür. (3)

Kendisini kurtaran kişiye ihanet eden yılan cezasını bulur. (10)

J 1700. Ahmaklar

Köylü genç, eşeği ev sandığı tren vagonlarına bağlayınca, hayvanın ölümüne sebep olur. (39)

Kadın, tepsiye kuru üzümle karışık olarak bırakılan böcekleri de yer. (42)

J 1736. Hayvanın Bilgisizlik ve aptallıkları

Tilki, kendisine ihanet eden yılanı kandırarak ele geçirir. (3)

Yılan, Abdullah'ın sözlerine kanıp onun eline düşer ve ölür. (10)

En küçük kaplumbağa, inadı yüzünden hem aç kalır, hem de diğerlerini aç bırakır. (53)

J 2600. Korkak aptal

Korkak ve inatçı kaplumbağa hem evine gitmeye korkar, hem de inatçı olduğundan zarar görür. (53)

K. ALDATMAK₀-K₉₉. Aldatma ile Müsabakayı KazanmaK₁₀₀-K₂₉₉. Aldatıcı Anlaşmalar

K₁₁₀-K₁₄₉. Aldatıcı Eşya Satışı

K₂₀₀-K₂₄₉. Borç Ödemede Aldatma

K₃₀₀-K₄₉₉. Çalıntılar ve Hileler

K₄₁₀-K₄₃₉. Çalıntılar

K₄₄₀-K₄₉₉. Diğer Hileler

K₅₀₀-K₆₉₉. Aldatma Yoluyla KaçmaK₇₀₀-K₇₉₉. Aldatma Yoluyla YakalanmaK₈₀₀-K₉₉₉. Kadere Bağlı AldatmalarK₁₀₀₀-K₁₁₉₉. Kendi Kendini Yaralayarak AldatmaK₁₂₀₀-K₁₂₉₉. Şahsiyetini Rencide Etme Pozisyonunda AldatmaK₁₃₀₀-K₁₃₉₉. İğfal Edilmiş veya Aldatılmış EvlilikK₁₄₀₀-K₁₄₉₉. Kolay Aldatılmış Kişinin Şahsiyeti Tahrif EdilirK₁₅₀₀-K₁₅₉₉. Zina ile İlgili AldatmalarK₁₆₀₀-K₁₆₉₉. Aldatıcı Kendi Tuzağına DüşerK₁₇₀₀-K₂₀₉₉. Yalan Söyleyerek Aldatmalar

K₁₇₀₀-K₁₇₉₉. Blöf Yoluyla Aldatma

K₁₈₀₀-K₁₈₉₉. Tebdil-i Kıyafet veya Hayal Şeklinde Aldatma

K₁₉₀₀-K₁₉₉₉. Hileler, Sahtekarlıklar

K₂₀₀-K₂₀₉₉. İki Yüzlülükler

K₂₁₀₀-K₂₁₉₉. Sahte İthamlar

K₂₂₀₀-K₂₂₉₉. Alçaklar ve İhanet Edenler

K₂₃₀₀-K₂₃₉₉. Diğer Aldatmalar

K1350. Kadın hile ile ikna eder veya kur yapar

Üvey anne kendisinin hasta olduğunu söyleyerek hile ile üvey oğlunu aç bıraktırır, evden uzaklaştırır. (20)

Kadın hile ve kurla kocasını aldatır. (34)

K 1571. Zinanın hile ile keşfedilmesi

Tüccar arkadaşının yardımıyla adam, pazara gideceğini söyleyip gizlice karsını gözetler; onun kendisini aldattığını öğrenir. (34)

(T) K 1811.6. Hz. Hızır, kıyafet değiştirerek insanların yanına gider.

Hz. Hızır, yaşlı bir insan kılığına girerek, daha önce dileklerini yerine getirdiği insanları denemeye gider. (19)

Hz. Hızır, zor durumdaki çocuğa yaşlı bir adam kılığında yardım eder. (20)

K 1837. Kadın, kıyafet değiştirerek erkek kılığına girer.

Kadın erkek kılığına girip kaybolan kocasını arar. (48)

K 1870. Aldatma

Tilki hile ile yalan söyleyerek misafir olduğu evin koçunu alır. (2)

Tilki hile ile havayla doldurduğu boş tarlayı değirmenciye verip ondan dolusunu alır. (2)

Tilki hile ile yalan söyleyerek düğün evinde koçun kesildiğini söyleyip gelini onlardan alır. (2)

Tilki kendisini öldürmeye çalışan yılanı hileyle öldürür. (3)

Ayı yalan söyleyerek hile ile kurtları aldatıp yer. (5)

Tilki; padişahın aldığı ölçeğin dibine iki altın yapııştırarak onunla altın ölçtüğünü zannetmesini sağlar. (8)

Tilki yemek isteyen devi kandırarak kendisinin arkasından gelen askerleri yemesini isteyince onu ikna eder. (8)

K 1931.2. Sahtekârlar, kahramanı yer altı dünyasına bırakırlar

Padişahın büyük oğulları, kardeşlerini kıskanıp, onu yer altında bırakırlar. (14)

K 2211 Hain erkek kardeşler

Büyük kardeşler, kendisine en güzel kızı ayıran küçük kardeşi kuyuda bırakırlar. (14)

K 2212. Hain kız kardeş (Abla)

Kötü kalpli, hain ablalar, iki çocuk dünyaya getiren kardeşlerini kıskanarak iftirada bulunurlar. (28, 29)

(T) K 2212.3. Hain gelin

Yedi erkek kardeşin eşlerinden en büyük olanı, kızı kıskanarak onun hamile olduğunu söyleyerek evden kovdururlar. (26)

K 2213. Hain eş (karı)

Kadın, gittiği köyde kocasını aldatır. (34)

Kadın, kocasından gizli köşkteki Arap köleyle buluşur. (35)

(T) K 2216. Hain baba

Hain baba, iki çocuğunu ormanda bırakıp eve döner. (16)

(T) K 2219. Hain Teyze

Kıskanç teyzeler, yeğenlerini bir cadının yardımıyla annelerinden ayırırlar. (29)

K 2293. Hain Yaşlı kadın

Kadın, misafir olarak kaldığı evin sahibini öldürür. (15)

Yaşlı kadın, çaldığı bebekleri bir sandığa koyup suya bırakır. (28)

(T) K 2306. Dev, insanlardan yamyamlıklarını gizler.

Dev, Alık ve yanındaki çocuklara şirin görünerek yamyamlığını gizler. (25)

L. KADERİN TERS DÖNMESİ

L₀-L₉₉. En Genç Çocuğun Zaferleri

L₁₀₀-L₁₉₉. Talihi Yaver Gitmeyen Kahraman (Hanım Kahraman)

L₂₀₀-L₂₉₉. Alçak Gönüllüğün Mükafat Getirmesi

L₃₀₀-L₃₉₉. Zayıf ve Takatsiz Olmanın Zaferi

L₄₀₀-L₄₉₉. Kibir Aşağılık Getirir

L 10. En küçük çocuğun zaferi

Babasını vasiyetini yerine getirmeyi başarır. (14)

En küçük kardeş, ye altından çıkmayı başarır. (15)

Padişahın en küçük oğlu türlü zahmetlerden sonra muradına erer, zengin olup babasının gönlünü alır. (31)

L11. Talihli en küçük oğul

Padişahın en küçük oğlu, imtihanı başararak babası tarafından en çok sevilen olur. (31)

L 12. Sevilen en küçük oğul

Babasının sevgisini kazanan en küçük oğul, onun yerine geçer. (31)

L 13. Vicdanlı en küçük oğul

Babanın en küçük oğlu, kendisini ölüme terk eden kardeşlerini affeder. (14)

L 31. En küçük kardeş, daha büyüklerine yardım eder

Padişahın küçük oğlu, devi öldürdükten sonra, mağaradaki kızları ağabeylerine gönderir. (14)

L101. Talihi yaver gitmeyen kahraman

Kahramanın önce eşi kaçırlır, sonra da iki oğlu kaybolur, talihsiz bir kahramandır. (23)

L 112.7.1. Miskin kahraman

Miskin olan kaplumbağa eve gidip tuz getirmeye üşenir. (53)

L 114.1. Tembel kahraman

Korkak olan adam, aynı zamanda tembel biri olup evden dışarı çıkmaz. (48)

L161. Fakir genç ile zengin kızın evlenmesi

Çoban, zengin ağanın kızı ile evlenir. (19)

L 200. Mütevazı kişinin mükâfatlandırılması

Filit, beyin sorusuna makul cevaplar vererek mükâfatını alır. (46)

L 312. Küçük kuvvetli adam, devi mağlup eder.

Padişahın en küçük oğlu, devi öldürür. (14)

M. GELECEĞİN TAYİNİ

M₀-M₉₉. Hükümler ve Kararlar

M₁₀₀-M₁₉₉. Ant ve Yeminler

M₂₀₀-M₂₉₉. Anlaşmalar ve Söz Vermeler

M₃₀₀-M₃₉₉. Kehanetler

M₄₀₀-M₄₉₉. Beddualar

M 100. Yeminler ve antlar

Pazarda alışveriş yapan adam, tüccar olanı ikna etmek için karısının üzerine yemin eder. (34)

Adam, karısını inandırmak için Kuran'a yemin eder. (48)

M 130. Evlilikle ilgili yeminler

Adam, karısının üzerine yemin içerek ona çok güvendiğini söyler. (34)

M 150. Diğer antlar ve yeminler

Oduncu, ayının sırrını kimseye söylemeyeceğine dair yemin eder. (9)

(T) M 244.3. Tilki ile insan arasındaki anlaşma

Tilki ile değirmenci anlaşarak kardeş olurlar. (8)

(T) M 244.5. Kedi ile insan arasındaki anlaşma

Kedi, yaşlı kadına söz vererek ona itaat edeceğini söyler. (55)

M 301.5 Azizler

Hz. Hızır kaderini arayan üç adamın dileklerini kabul ederek, istediklerini verir. (19)

Hz. Hızır, öksüz bir çocuğa yardım eder. (20)

M 312.1. Fakir çocuğun zenginler evleneceğinin önceden bilinmesi

Ağa rüyasında çobanın oğlunun kendi kızıyla evleneceğini görür. (21)

M 370. Geleceği değiştirmeye boşuna teşebbüs ederler

Ağa, büyüdüğünde kendi kızıyla evlenecek olan çobanın oğlunu öldürmek için değişik yollara başvurur, ama netice değişmez. (21)

M 411.8. Azizın bedduası

İhtiyar, dileklerini yerine getirdiği iki kişinin ona ihanet etmesi üzerine onlara ah eder. (19)

N. ŞANS VE TALİHN₀-N₉₉. Bahisler ve KumarlarN₁₀₀-N₂₉₉. Şansın ve Talihin Yolları

N₁₀₀-N₁₆₉. Şansın ve Talihin Özellikleri

N₃₀₀-N₃₉₉. Şanssızca KazalarN₄₀₀-N₄₉₉. Şanslı Tesadüfler

N₄₁₀-N₄₃₉. Şanslı İşlerin Riski

N₄₄₀-N₄₉₉. Kıymetli Sırların Öğrenilmesi

N₅₀₀-N₅₉₉. Meydana Çıkarılan Sahipsiz Hazine

N₆₀₀-N₆₉₉. Diğer Şanslı Tesadüfler

N₇₀₀-N₇₉₉. Tesadüfi Karşılaşmalar

N₈₀₀-N₈₉₉. Yardımcılar

N 2.6. Hanımla bahse girme

Karı koca bahse girerek, kim önce gelirse, tavuğu onun yiyeceği hususunda anlaşılır.

(54)

N 2.6.1. Kız kardeşlerle bahse girme

Üç kız kardeş, birbirleri ile bahse girerek, padişahın oğlu ile evlendiklerinde neler yapacaklarını söylerler. (28)

(T) N 95.3. Yılanla bahse girme

Yılanla evlenen kız, onun çıkardığı deriye karşılık, kendisi de kirpi derisini çıkaracaktır. (17)

(T) N 103. Kaderin değiştirilmezliği

Ağa, bütün gayretlerine rağmen kızının çobanla evlenmesine mani olamaz. (21)

N 121. Kader doğmadan önce bellidir

Ağa, çobanın oğlunun kızıyla evleneceğini çok önceden rüyasında görür. (21)

N 122.1. Şansız yerler

Alık ve kızların ormanda sığındığı ev, devin evidir. (24)

N 130. Şans ve kaderin değişmesi

Değirmenci, tilkinin yardımıyla padişahın kızıyla evlenir. (8)

(T) N 135.2.2. Şansın verilmesi ile zengin olma

Oğullarını arayan adam şans eseri, talih kuşunun başına konmasıyla hem paşa olur, hem de zengin. (23)

Filit şansının yardımıyla Mire'ye rastlayıp hikaye anlatarak zengin olur. (46)

(T) N 402. Kazaen zengin olma

Adam, ayıdan kaçmak için girdiği ahırda, saklanır; orada konuşanların sırlarını öğrendiğinde zengin olur. (12)

N 452. Hayvanların konuşmalarından gizli sırların öğrenilmesi

Akıllı kardeş, kendi aralarında konuşan üç hayvanın sırrını öğrenir. (12)

(T) N 726. Padişahın oğlu yer altında bulduğu kızla evlenir

Küçük kardeş, yer altından çıkarken oradan getirdiği güzel bir kızla evlenir. (14)

N 815. Yardımcı peri

Peri, zavallı iki kardeşe ormanda yardım eder. (16)

N 825.1. Çocuğu olmayan ihtiyarlar, kahramanı evlat edinirler.

Hiç çocuğu olmayan adam, suda bulduğu iki çocuğu kendisine evlat olarak alır. (28)

(T) N 848.0.2. Yardımcı Hızır

Hızır, üç adamın dualarını kabul ederek, arzularını yerine getirir. (19)

Garip, Hızır'ın verdiği öküz sayesinde açlıktan kurtulur, onunla kaçmayı başarır.

(20)

N 825.3. Yardımcı yaşlı kadın

Yaşlı kadın, yer altında delikanlıya yardım ederek oradan çıkmasını sağlar. (14)

P. CEMİYET

P₀-P₉₉. Krallık ve Asilzadelik

P₁₀₀-P₁₉₉. Diğer Sosyal Kurumlar

P₂₀₀-P₂₉₉. Aile

P₃₀₀-P₃₉₉. Diğer Sosyal Akrabalıklar

P₄₀₀-P₄₉₉. İşler ve Meslekler

P₅₀₀-P₅₉₉. Hükümet ve İdare Etme

P₆₀₀-P₆₉₉. Adetler

P₇₀₀-P₇₉₉. Cemiyet ile İlgili Çeşitli Motifler

P 150. Zengin adamlar

Sihirli balığın yardımıyla adam ve ailesi zengin olur. (13)

P 210. Karı koca

Oduncu ile karısı ayının sırrını konuşurlar. (9)

Hoca ile hanımı tilkinin kemeri çaldığını öğrenirler. (11)

Ali ile Şahhanım çok fakirdirler ve çocukları yoktur. (13)

Karı koca oğullarını özel bir barınağa koyarlar. (20)

Karı koca buldukları çocuğa bakmaya karar verirler. (28)

Adam ve karısı derdi olmayan birisinin olup olmadığına dair konuşurlar. (35)

Adam ve karısı ölümün olmadığı bir yerin olup olmadığına dair konuşurlar. (38)

Filit ve karısı kışlık odunu temin etme hususunda tartışır. (54)

P 233. Baba ve oğlu

Baba iki çocuğunu alıp oduna götürür, onları kandırarak orada bırakarak eve gelir. (16)

Baba, kendisini tuzla eş değer tutan oğlunu ülkesinden kovdurur. (31)

Baba ve safça oğlu alışveriş için kasabaya giderler, ancak oğlu onu zorda bırakır. (39)

P 251. Erkek kardeşler

P 251.5. İki erkek kardeş

İki erkek kardeşten biri akıllı, diğeri delidir. (12)

İki erkek kardeş babalarının kendilerini kandırdığını anlayıp üzülmürler. (16)

P 251.6.1. Üç erkek kardeş

Üç erkek kardeş babalarının vasiyetine uyar. (14, 15)

Üç erkek kardeş, yaralı devî takip ederler, en küçüğü onu öldürür. (14, 15)

Üç kardeşin üç tane de kaynanası vardır. (24)

Padişahın üç oğlu vardır. (28)

Üç kardeş değişik zamanlarda köseyle iddialaşır. (44)

P 251.6.3. Altı veya yedi erkek kardeş

Yedi erkek kardeş ile bunların bir bacıları vardır. (26)

Çadırda yedi oğlan bir de kız kardeşleri var. (27)

P 252.2. Üç kız kardeş

Devin üç güzel kızı vardır. (14)

Padişahın oğlu, üç kız kardeşten en küçüğünü seçer. (28)

Üç kız kardeş, üvey anne elinden kaçır. (29)

P.252.2. Üç kız kardeş

Padişah ülkesinde üç güzel kız kardeş vardır. (28)

Üç kız kardeşin anneleri ölür. (29)

P 264. Görümce yenge, baldız

Yedi erkek kardeşin hanımları, görümcelerini kıskanarak, onun hamile olduğunu söyleyerek evden kovdururlar. (26)

P 282: Üvey anne

Üvey anne kendi çocuğuna iyi diğeri iki çocuğa ise çok kötü davranır. (16)

Üvey anneleri üç kız kardeşi gizlice bir kuyuya atar. (29)

P 412. Çoban

Ağa çobana, bolca para vererek oğlunu satın alır. (21)

Çoban zorda kalan kimsesiz çocuğa bakar. (23)

Çoban üç kız kardeşe evlenip onları korur. (29)

Çoban kadını yılan belasından kurtarır. (30)

Çoban köyün en güzeline aşık olur. (31)

Çoban ve karısı ölümün olmadığı bir köy ararlar. (38)

P 414 Avcılık

Sel Ahmed, Sevgisi hate için geyik avlamaya gider. (27)

P 431. Tüccar (kervancı)

Kervancı adam misafiri olduğu adamın karısına göz koyar. (29)

Tüccar, kendisiyle alışveriş yapan adama kadınlara çok güvenilmemesi hususunda uyarıda bulunur. (34)

Tüccar ve arkadaşları dağda mahsur kalır. (47)

P 443. Değirmenci

Bir değirmenci ile tilki arkadaş olurlar. (8)

P 448. Kasap

Hasan, kasap başına kardeşini teslim eder. (24)

Q. MÜKAFATLAR VE CEZALAR

Q₀. Cezalar ve Mükafatlar

Q₁₀-Q₉₉. Mükafatlandırılmış İşler

Q₁₀₀-Q₁₉₉. Mükafatların Özellikleri

Q₂₀₀-Q₃₉₉. Cezalandırılmış İşler

Q₄₀₀-Q₄₉₉. Cezaların Çeşitleri

Q1.1. Misafirperverliğin mükâfatlandırılması, tersinin ise cezalandırılması.

Hızır, yaşlı bir adam kılığında girip üç evi ziyaret eder. İlk ikisi eve almadığı için, onları tekrara eski hallerine çevirir. Üçüncüsü ise en güzel şekilde ağırladığı için mükafatlandırır. (19)

Q.2. İyiler ve kötüler

Yılan, kendisine iyilik yapan tilkiyi öldürmek ister. (3)

Yılan, hayatını kurtaran adamı sokmak ister. (10)

Adam, hastalanan karısı için erkekliğinden vazgeçer; ama karısı iyileştiğinde onu aldatır. (35)

Yaşlı kadın, kediye ne kadar iyi baksa da, kedi ona nankörce davranır. (55)

Q. 10. Mükâfatlandırılmış işler

Siyah sırtlı kurt söz verdiği üzere Mem Piro'ya koyun ve sığa etini getirir. (6)

Kaplumbağa, kendisine acıyıp affeden kurda borcunu, onu avcılarının tuzağından kurtararak öder. (4)

Yaşlı adam, iyi kalpli, misafirperver adamın dileğini yerine getirir. (19)

Öksüz çocuk, iyi kalpliliğinin karşılığında servet ve saadete kavuşur. (20)

Padişahın takdirini kazanan en küçük oğlu, babasının yerini geçer. (31)

Mire, kendisine en uzun hikâyeyi anlatan Filit'i servetine ortak eder. (46)

Sahibinin dediklerini yapan kedi, eski konumuna tekrar kavuşur. (55)

Q 64. Sabır mükâfatlandırılır

Ablalarının iftirası yüzünden yıllarca sıkıntı çeken kız, gerçeklerin ortaya çıkması üzerine muradına erer. (29)

Kendisini yanlış anlayan babası tarafından sürgün edilen prenses, gerçeklerin anlaşılması üzerine muradına erer. (31)

Q 91. Akıllılık mükâfatlandırılır

Babasının yaptığı imtihanda başarılı olan genç, geleceğin padişahı olarak seçilir. (31)

Mire, akıllıca davranan Filit'i servetine ortak eder. (46)

Q 93. Olağanüstü yardımla mükâfatlandırma

Leylek, yavrularını kurtaran genci sırtına alarak yeryüzüne çıkarır. (14)

Q 111. Zenginlikle mükâfatlandırma

Mire, sorusuna doğru cevabı veren Filit'i servetine ortak eder. (46)

Q 114. Hediye vererek mükâfatlandırma

Yaşlı adam (Hz. Hızır), kendisine yardım eden çocuğa, sarı bir öküzle bıçak hediye eder. (20)

Q 149. Kerâmetler ve diğer sihirli mükâfatların çeşitleri

Yaşlı adam (Hz. Hızır), öksüz çocuğa sihirli, sarı bir öküz verir. (20)

Yaşlı adam (Hz. Hızır), öksüz çocuğa sihirli bir bıçak verir. (20)

Q 211. Öldürerek cezalandırma

Abdullah ölümden kurtardığı yılanın kendisine nankörlük yapıp öldürmeye kalkışması üzerine onu öldürür. (10)

Hoca kemerini çalan, kendisini kandıran tilkiyi yakalayıp öldürür. (11)

Q 281. Nankörlük cezalandırılır

Tilki, kendisini sokmak isteyen yılanı öldürür. (3)

Abdullah, nankörce davranan yılanı öldürür. (10)

Tüccar kendisi zorda iken onun için kaygılanmayan karısının nankörlüğü üzerine onu boşar. (47)

Pirey kendisine nankörce davranan kendinin kuyruğunu keserek onu cezalandırır. (55)

Q 302. Kıskançlık cezalandırılır

Kıskanç iki abla, kötülüklerinden dolayı öldürülür. (28)

Adam, karsını kıskanıp ona kötülük yapan ablalarını cezalandırır. (29)

Q 551.3.4. Taşa çevirerek cezalandırma

Peri kızı, yaşlı kadını yaptığı kötülükleri yüzünden elindeki sihirli değneğiyle taşa çevirir. (28)

R. ESİRLER VE KAÇAKLAR

R₀-R₉₉. Esirlik

R₁₀₀-R₁₉₉. Kaçmalar

R₂₀₀-R₂₉₉. Fırarlar ve Takipler

R₃₀₀-R₃₉₉. Sığınaklar ve Tekrar Ele Geçirmeler

R 39.2. Yaşlı kadın vasıtasıyla kaçırma

Kıskanç iki abla, yaşlı kadının yardımıyla yeğenlerin kaçırırlar. (28)

Yaşlı kadının vasıtasıyla iki bebek kaçırılıp suya bırakılır. (29)

R 41.3. Zindana hapsedme

Dev, karısını elinden almak istediği adamı zindana attırır. (18)

R 41.3.4. Kuyuya hapsedme

Adam, karısının kendinse insan yerine köpek doğurduğuna inandırılınca, karısını kuyuya hapseder. (29)

R 111.1. Prensesin devden kurtulması

Devin kızları evlerine sığınan prensesi, dev annelerinin elinden kurtarır. (15)

(T) R 124. Çocuğun sudan kurtarılması

Yaşlı adam, suya atılan bir bebeği sandığın içinde bulur. (28)

R 131.2. Terk edilen çocuğu değirmenci kurtarır

Yaşlı bir kadın tarafından suya atılan çocukları yaşlı bir değirmenci bulur.(28)

R 141. Kuyudan kurtulma

İki kardeş, kuyuya atılan annelerini kurtarır. (29)

R 152. Kocasını kurtaran kadın

Kadın, devin zindanında esir tutulan kocasını oradan çıkarmayı başarır. (18)

Kadın, kocasını zor durumdan kurtarır. (36)

S. ANORMAL ZULÜMLER

S₀-S₉₉. Zalim Akrabalıklar

S₁₀₀-S₁₉₉. Korkunç Katliamlar veya Sakat Etmeler

S₂₀₀-S₂₉₉. Zalimce Kurban Etmeler

S₃₀₀-S₃₉₉. Terk Edilmiş veya Öldürülmüş Çocuklar

S₄₀₀-S₄₉₉. Zalim İşkenceler

(T) S 21.6. Zalim erkek kardeşler

Kıskanç ağabeyler, en küçük kardeşlerini kuyunun içerisinde bırakırlar. (14)

(T) S 25.4. Zalim ablalar

Kıskanç ablalar, kız kardeşleri erkek çocuk sahibi olunca, onu alıp sandığa bırakırlar, yerine köpek yavrusu koyarlar. (28)

Kıskanç ablalar, kız kardeşleri ikiz bebek dünyaya getirince, bunları suya atırıp, kızın yanına köpek yavruları koyarlar. (29)

S 31. Zalim üvey anne

Üvey anne, iki öksüz çocuğa kötülük yapar. (16)

Üvey anne, öksüz çocuğa yapmadığı kötülüğü bırakmaz. (20)

S 62. Zalim koca

Adam, karısına iftira eden ablalarına inanarak, karısını evin önünde kazdığı çukura, beline kadar gömer. (29)

S 142. Şahıs, suya atılır ve terk edilir. Kıskanç teyzeleri yeniden doğan yeğenlerini, bir cadı karısı vasıtasıyla suya atırırlar. (28)

S 143. Ormana Terk etme

Baba, iki çocuğunu ormana bırakıp kaçır. (16)

S 146.1. Kuyuya terk etme

Üvey anneleri üç kızdan kurtulmak için onları kuyuya atar. (29)

S 147. Dağa terk etme

Ağa, ileride kızıyla evlenecek olan çocuğu kaçıırıp dağa terk eder. (21)

S 350. Terk edilen çocuğun alın yazısı

Dağa bırakılan çocuğa yaşlı bir aile bırakıp onu büyütür. (21)

Suya bırakılan bebekleri yaşlı bir aile alıp büyütür. (29)

T. CİNSİYET

T₀-T₉₉. Aşk

T₁₀₀-T₁₉₉. Evlilik

T₂₀₀-T₂₉₉. Evlilik Hayatı

T₃₀₀-T₃₉₉. Namus ve Bakirelik

T₄₀₀-T₄₉₉. Yasak Cinsi Münasebetler

T₅₀₀-T₅₉₉. Hamile Kalma ve Doğum

T₆₀₀-T₆₉₉. Çocukların Bakımı

T 10. Âşık olma

Kahraman, Hate'ye ilk görüşte âşık olur. (27)

Mehmedî, âşık olduğu kızla evlenir. (30)

T 22.3. Kocanın önceden bilinmesi

Ağa, rüyasında kızının kimle evleneceğini öğrenir. (21)

T 30. Sevgililerin karşılaşmaları

Kahraman, sevdiği kızı yaşlı bir ninenin yardımıyla bulur. (14)

T 70. Sevgiliyi hâkir görme

Köyün güzeli, kendisine âşık olan gençleri küçük görür. (22)

T 91.5.1. Aşkta kız zengin, erkek fakirdir.

Değirmenci, padişahın kızı ile evlenir. (8)

T 92. Aşkta rakip

Sel Ehmed ve ağa, aynı kız için mücadele ederler. (27)

T 102. Kahraman geri döner ve ilk sevgilisi ile evlenir.

Kardeşlerinin hilesi ile yer altında kalan oğlan, büyük maceralardan sonra, geri dönerek sevgilisi ile evlenir. (14)

T 110. Olağanüstü evlilik

Yılan kılığındaki oğlan, güzel bir kızla evlenir. (17)

T 130. Evlenme adetleri

Tilki, Allah'ın emri ile padişahın kızını değirmenciye ister. (8)

Gencin ailesi oğulları için kıs istemeye gider. (37)

T 131. Evlenme şartları

Dul kadın, kendisiyle evlenmek isteyen molladan;

a. Hutbede sigara içmesini

b. Hutbede halay çekmesini

c. Hutbede hayasını göstermesini ister. (33)

(T) T 145.1.4. İki kızla evlenme

Mehmedî evli olmasına rağmen, âşık olduğu güzel bir kızla evlenerek, ikinci evliliğini yapar. (30)

T 210.1. Sâdık kadın

Kadın, kendisini terk edip başka bir kadının peşine takılan kocasını aramaya koyulur. (36)

T 230. Evlilikte sadakatsizlik

Tüccarın karısı eşini başka bir erkekle aldatır. (34)

Kadın, köşkteki Arap köleyle ilişki kurarak kocasını aldatır. (35)

T 400. Uygun olmayan evlilik

Güzel bir kız, yılan kılığındaki gençle evlendirilir. (17)

T 540. Mucizevî doğum

Hiç çocukları olmayan ailenin horoz şeklinde bir çocukları dünyaya gelir. (37)

T 554.7. Yılan doğuran kadın

Kadın, ilk doğumunda yılan şeklinde bir oğlan doğurur. (17)

T 685. İkizler

Teyzeler, kız kardeşlerinin dünyaya getirdiği ikiz çocukları yaşlı bir kadının yardımıyla kaçırlar. (29)

T 685.1. İkizlerin maceraları

Suya atılan ikizlere yaşlı bir karı-koca bakar (29).

U. HAYATIN TABİATI

U₀-U₉₉. Hayatın eşitsizlikleri

U₁₀₀-T₂₉₉. Hayatın tabiatı ile ilgili çeşitli motifler

U 30. Güçlünün hakları

Dev gücüyle, sarı öküzü yenerek istediklerini elde eder. (20)

U 60. Zenginlik ve yoksulluk

İki kardeşten biri zengin diğeri fakirdir. (12)

(T) U 62. Fakir adam, Allah'ın yardımıyla zengin olur

Fakir olan Filit, Allah'ın yardımıyla Mire'nin sorusuna cevap verip servetine ortak olur. (46)

U 110. Aldatmanın ortaya çıkması

Adam, yıllar sonra, hanımına ablalarının iftira ettiğini anlar. (29)

Adam, karısının kendisini aldattığını hile ile öğrenir. (34)

Kocası karşı için fedakârlık yapar, ama karısının kendisini aldattığını öğrenir. (35)

U 250. Hayatın kısalığı

Molla köyüne döndüğünde yılların ne çabuk geçtiğini anlar. (51)

V. DİN

V₀-V₉₉. Dini Merasimler

V₁₀₀-V₁₉₉. Dini Binalar ve Nesnelere

V₂₀₀-V₂₉₉. Mukaddes Şahıslar

V₃₀₀-V₃₉₉. Dini İnanışlar

V₄₀₀-V₄₉₉. Dini Kuvvetler

V₅₀₀-V₅₉₉. Çeşitli Dini Motifler

(T) V 56. Namaz

(T) V 56. Bir işi yapmaya başlamadan önce iki rekat namaz kılma.

Babasının vasiyeti gereği üç kardeş sırasıyla iki rekat namaz kılar ve öylece devri aramaya koyulurlar. (15)

(T) V 56.1.2. Öğle namazı

Molla, Cuma namazını kıldırır. (51)

(T) V 57.4. Çocuk sahibi olmak için dua etme

Kadın, Allah'a yalvarıp hiç olmazsa horoz şeklinde bir çocuğu olmasını ister.

(T) V 58.6. Namaz kılmadan önce abdest alma

Üç kardeş iki rekat namaz kılmak için önce abdest alırlar. (15)

V 112.2. Camiler

Molla, camide hutbe okur. (33)

Molla, köyün camisinde cuma namazını kıldırır. (51)

Damat ve arkadaşları nikah için camiye gider. (52)

(T) V 206. Hz. Hızır

Hz. Hızır, üç arkadaşa yardım eder. (19)

Hz. Hızır, öksüz çocuğa sarı bir öküz verir. (20)

(T) V 207. İmam

Köyün hocası, kadınları taciz edince foyası ortaya çıkar. (32)

İmam, dul kadının şartlarını yerine getirip onunla evlenir. (33)

İmam (molla) utancın eski köyünden taşınıp uzaklara gider. (51)

Hoca (imam) damada nikah sorusu sorar. (52)

V 254. Selamlaşma

Hırsız adam, köylüye selam verip onu kandırmaya çalışır. (43)

Kadın, kocasının kıyafetlerini giyip onun yanına gider, ona selam verir. (48)

Yolcu, yolda gördü üç kişiye selam verir. (50)

(T) V 305. Mezarlığı ziyaret etme

Üç kardeş, babalarını vasiyeti gereği onun mezarını ziyaret ederler. (14)

V 380. Çeşitli dini inanışlar

Yılan ile anlaşmazlığa düşen Abdullah; dinin gereği olarak şeriata giderler. (10)

(T) V 390. Kader inancı

Ağa, bütün çabalarına rağmen kızının çobanın oğlu evlendiğini görünce, kaderin değiştirilemeyeceğini anlar. (21)

W. KARAKTER ÖZELLİKLERİ

W₀-W₉₉. Karakterin Güzel Özellikleri

W₁₀₀-W₁₉₉. Karakterin Çirkin Özellikleri

W₂₀₀-W₂₉₉. Çeşitli Karakter Özellikleri

W 10. Müşfiklik-merhamet

Tilkinin kalbine merhamet düşer, can vermek üzere olan yılanı kurtarır. (3)

W 26. Tahammül/sabır

Babasının kendisini yanlış anlaması üzerine sürgün edilen kahraman, bütün zorluklara sabrederek muradına erer. (31)

Köyün diline düşüp kendisiyle alay edilen Molla sabreder. (51)

W 27. Minnettarlık

Kadın, kendisini karnındaki yılandan kurtaran adamla evlenerek ona minnet borcunu öder. (30)

W 31. İtaat

Tilki, değirmenci kardeşinin her dediğini yapar. (8)

Kahramanın iyilik yaptığı kahramanlar, isteklerini yerine getirerek onu zor durumdan kurtarırlar. (36)

W 32. Cesaret

Yer altına inen genç, ejderhayı öldürmeyi başarır. (14)

Sarı öküz, kendisinden güçlü olan devle mücadele etmekten geri durmaz. (20)

Üç kardeş birlikte hareket ederek, başlarına bela olan devi öldürürler. (24)

W 33. Kahramanlık

Padişahın küçük oğlu, kimsenin yakalayamadığı devi yaralar. (14)

Sel Ehmed, sevgilisi için ağanın bütün adamlarını öldürür. (27)

Horoz çocuk, tek başına zorba Mire'yi yenmeyi başarır. (37)

W 34. Bağlılık

Kaplumbağa, kendisini öldürmeye kıyamayan kurda daha sonra iyilik yapar. (4)

Kadın, kendisini bırakıp giden kocasına sevgi duymaya devam ederek onu zor durumdan kurtarır. (36)

W 111. Tembellik

Dışarı çıkmaya korkan adam, aynı zamanda çok tembel birisidir. (48)

W 131. Çapkınlık

İmam köyün, kadınlarına tacizde bulunur. (32)

Molla, kendisiyle evlenmek istemeyen kadının ileri sürdüğü güç koşulları yerine getirip onunla evlenir. (33)

W 151. Açgözlülük

Şahhanım, sihirli balık sayesinde zengin olsa da gözü doymaz, ondan çok daha fazlasını da ister. (13)

W 154. Nankörlük

Değirmenci, kendisine büyük iyilikler lapan tilkinin öldüğünü görünce onu çöpe atmalarını söyler. (8)

Yılan, kendisini ölümden kurtaran, Abdullah'ı öldürmek ister. (10)

Kedi, kendisine iyilikler yapıp onu besleyen Pirey'e zarar verir. (55)

W. 154.2.1. Kurtulan hayvan, kurtarıcısını tehdit eder.

Yılan kendisini kurtaran tilkinin boynuna sarılarak onu öldüreceğini söyler. (3)

Yılan, kendisini ölümden kurtaran kişiyi öldürmeye çalışır. (10)

W 157. Namussuzluk

Kervan başı kendisine yardımcı olan adamın karısına göz koyar, onu kaçıtır. (23)

Ağa, arkadaşının sevgilisini hilelerle elde etmek ister. (27)

Yeşil gözlü, sarışın adam, evli kadınla ilişki içine girer. (34)

W 158. Misafirperver olmama

Üç arkadaştan ikisi, ihtiyar adamı evlerine almazlar. (19)

W 167. İnatçılık

Yedi kaplumbağa birbirinden inatçıdır. (53)

W 171. İkiyüzlülük

Sel Ehmed'e dost gibi görünün ağa, onun sevgilisini elinden almak için uğraşır. (27)

W 181. Kıskançlık

Üvey anne, üvey oğlunun kendi oğlundan daha güzel daha başarılı olmasını çok kıskanır. (20)

Yedi kardeşin hanımları, eşlerinin görümcelerine gösterdiği ilgiyi kıskanırlar. (26)

Ablaları, kız kardeşlerini kıskanır. (28)

İki kız kardeş, kıskançlıkları yüzünden, kardeşlerine çok acı çektirirler. (29)

W 185: Zor kullanma

Çocukları olmadığı için koca, karısını sık sık döver. (37)

X. MİZAH

X₀-X₉₉. Rahatsızlığın Mizahı

X₁₀₀-Z₁₉₉. Kabiliyetsizliğin Mizahı

X₂₀₀-X₅₉₉. Kahramanlar

X₂₀₀- X₂₉₉. Esnaf ile Alış-verişin Mizahı

X₃₀₀- X₄₉₉. İş Sahipleri ile Alış-verişin Mizahı

X₅₀₀- X₅₉₉. Diğer Sosyal Sınıflarla İlgili Mizah

X₆₀₀- X₆₉₉. Milliyet ve ırklarla İlgili Mizah

X₇₀₀- X₇₉₉. Cinsiyet İle İlgili Mizah

X₈₀₀- X₈₉₉. Sarhoşlukla İlgili Mizah

X₉₀₀- X₁₈₉₉. Mübalağa ve Yalanın Mizahı

X₉₁₀- X₁₀₉₉. Olağanüstü Adamla İlgili Yalan

X₁₁₀₀- X₁₁₉₉. Balıkçılar ve Avcılar Hakkında BüyükYalanlar

X₁₂₀₀- X₁₃₉₉. Hayvanlar Hakkında Yalanlar

X₁₄₀₀- X₁₄₉₉. Ağaçlar, Meyveler, sebzeler ve Bitkiler Hakkında Yalanlar

X₁₅₀₀- X₁₅₉₉. Topografya ve Coğrafya Hakkında Yalanlar

X₁₆₀₀- X₁₆₉₉. İklim ve Hava Hakkında Yalanlar

X₁₇₀₀- X₁₇₉₉. Mantıkî Maskaralıklar

X₁₈₀₀- X₁₈₉₉. Çeşitli Mübalağa ve Yalanlar

X 542 Deli adama ait komiklikler

Akıllı kardeş zenginliğini anlatırken, deli kardeş de ona öykünür, gidip onun yaptığı gibi yapmaya çalışır. Ancak başı belaya girer. (12)

Babası, oğluna eşeği uygun bir yere bağla diye tembihleyince, o da eşeği alıp istasyonda yolcu bekleyen tren vagonuna bağlar. Tren hareket edince eşek de ardınca gider. (39)

Çok komik hareketlerde bulunan, saf bir adam vardır. (48)

X 942. Olağanüstü taşıyıcı hakkında yalanlar

Leylek, kahramanı sırtında taşıyarak yer altından çıkarır. (15)

X 1280. Böcekler hakkında yalanlar

Karıncı, kopan kanadını kıza vererek onu eline sürttüğü vakit kendisine yardıma geleceğini söyler. (36)

X 1560. Şehirler hakkında yalanlar

Şehrin bütün evleri altından yapılmış, halkı hep mutludur. (35)

X 1850. Diğer masal anlatanlar

Kahraman, bütün kadınların kötü olduğuna inanan baykuşu ikna etmek amacıyla iyi kadınların da olduğu fikrini işleyen bir masal anlatır.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GRUPLARI

Z₀-Z₉₉. Formüller

Z₁₀₀-Z₁₉₉. Sembolizm

Z₂₀₀-Z₂₉₉. Kahramanlar

Z₃₀₀-Z₃₉₉. İstisnalar

Z49.6. Hayvanlar arasında duruşma

Yılan ile kahraman aralarındaki ihtilaf için su ve tilkinin yanına duruşmaya giderler.
(10)

Z64. Atasözleri

Kahraman, eşinin ahmaklıkları yüzünden çektiği eziyetler sonrası ona; “Akıllı düşman ahmak dosttan iyidir,” der. (48)

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı:3

Tilki, kaplumbağa, sıçan arkadaş olurlar. Üç arkadaşlırlar. (2)

Bir ayıyla üç kurt arkadaş olurlar. (5)

Gökten üç elma düşer. (13)

Üç tane birbirinden güzel kız kardeş. (14)

Bir baba ile üç oğlu vardır. (14, 15)

Üç gün aradan geçer. (16)

Üç arkadaş yola düşerler. (19)

Öküzün boynuzunda günde üç öğün süt-şeker akar. (20)

Üç gün art arda adamın karşısına çıkmış. (23)

Üç kardeşin üç tane de kaynanası vardır. (24)

Üç gün boyunca buğday biçerler (24)

Devin üç kızı, oğlanı görürler (24)

Ağa üç adamını pınara gönderir. (27)

Bir padişahın üç oğlu varmış. (28)

Kız padişahın oğluna günde üç halı yapmak ister. (28)

Padişahın ülkesinde üç güzel kız varmış. (28, 29)

Üç hırsız, bir köylünün peşine takılır. (43)

Babanın üç oğlu vardır. (44)

Üç arkadaş İstanbul'a gider. (49)

Üç arkadaş yolun kenarında bekler. (50)

Z71.1.19. Üç Şart

Kadın, üç şart ileri sürer (33)

Z71.5. Formülistik sayı:7

Yedi gün yedi gece. (11)

Yedi kat yerin dibi. (14)

Dev oğlanı tehdit ederek yedi yolun üzerinde bırakacağını söyler. (24)

Köyün yedi kız çocuğu ... (25)

Yedi başlı devin köşküne rastlarlar (25)

Bir kadın ve yedi oğlu vardır. (26)

Çadırda yedi oğlan bir de kız kardeşleri var. (27)

Dağda yedi geyik görmüşler. (27)

Yedinci günün sonunda huzura alınır. (36)

Yedi ton mercimek ayıklanır (36)

Hava yedi kez açılıp kapanır. (47)

Yedi kaplumbağa vardır. (53)

Z71.5.6.13. İnsanların yedi kız evladı

Padişahın yedi kızı vardır. (14)

Z71.6. Formülistik sayı:9

Kurt daldığı sürüden 9 koyunu öldürür. (6)

Z71.12. Formülistik sayı:40

Kırk günlük yiyeceğini alıp yola koyulur. (36)

Z71. 12.0.1. Kırk gün, kırk gece düğün

Kırk gün ve kırk gece düğün yapılır. (17)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BİNGÖL MASALLARININ FORMEL YAPISI

4.1. FORMEL NEDİR?

Masalla bütünleşen, onunla sıkı sıkıya bağlı olan formelin tarifi şöyle yapılmıştır: “*Masalın bünyesinde, muayyen vazifelere ve muayyen bir şekle sahip olan kalıplaşmış ifadelerdir.*” (SAKAOĞLU, 2002:251)

Formeller, masal metinleriyle öylesine bütünleşmiştir ki, masal denince formel; formel denince de akla masal gelir. Bu formellerden bazıları masalın başında kullanılırken, bazıları da bitiş formelleri olarak kullanılır. Ayrıca metin içerisinde bağlayış göreviyle kullanılan geçiş formelleri de vardır.

Anlatıcının becerisi, kültürü ve yaşama bakış biçimine göre metinlerde kullanılan formellerin niceliği ve niteliği değişebilir. Aynı anlatıcının ağzından çıkan masalarda genellikle aynı formellerin kullanıldığı, formellerin anlatıcılara göre değişkenlik arz ettiği görülür.

Türkiye’de özellikle Saim SAKAOĞLU, **Gümüşhane ve Bayburt Masalları**, (SAKAOĞLU, 2002) eserinde bu konuyu geniş bir şekilde ele almıştır.

4.2. BİNGÖL MASALLARINDA YER ALAN FORMELLER

Biz de üzerinde durduğumuz 55 masaldan tespit ettiğimiz formelleri, SAKAOĞLU’nun tasnifinden yararlanarak vermek istiyoruz:

1. Başlangıç formelleri
2. Bağlayış (geçiş) formelleri
3. Benzer durumlarda kullanılan formeller
4. Bitiş formelleri
5. Çeşitli Formel unsurları

4.2.1. BAŞLANGIÇ FORMELLERİ

Anlatıcının masala başlamadan önce, dinleyiciyi masala hazırlamak için başvurduğu formellerdir.

4.2.1.1. Bir Varmış’lı Girişler:

Bir varmış, bir yokmuş bir ile bir varmış. (1, 8)

- Bir varmış, bir yokmuş, bir birvarmış. (2,22,35)
- Bir varmış, bir yokmuş bir varmış. (6)
- Bir varmış, bir yokmuş, iki.....varmış. (12,17,41)
- Bir varmış, bir yokmuş üç kardeş yaşarmış. (24)
- Bir varmış, bir yokmuş, bir varmış. (33, 43)
- Bir varmış, bir yokmuş, bir ile üç varmış. (44)

4.2.1.2. Evvel Zamanlı (Vakitli) Girişler:

- Vakitlerden bir ilkbahar vaktiymiş, bir varmış. (3)
- Vakti zamanında, bir varmış. (4, 26, 47)
- Vakti zamanında fakir bir başka bir gitmiş. (40)
- Bir zamanlar birile üç arkadaş olmuşlar. (5)
- Bir zamanlar birile göç etmişler. (18)
- Bir zamanlar kuşlara hükmeden bir padişah varmış. (36)
- Bir zamanlar üç çalışmaya gitmiş. (49)
- Bir zamanlar bir (yedi) kaplumbağa varmış (53)
- Bir gün bir , gitmiş. (9)
- Bir gün bir , yürüyormuş, bir rastlamış. (10)
- Evvel zamanın birinde ile , Bingöl'e gezmeye gitmişler. (45)
- Evvel zaman içinde bir bir genç evleniyormuş. (52)
- Evvel zaman içinde bir bir yaşarmış. (35)

4.2.1.3. Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Girişler:

- Bir varmış, bir yokmuş evvel zaman içinde bir adında biri varmış. (13, 55)
- Bir varmış, bir yokmuş evvel zaman içinde bir....., üç..... varmış. (14)
- Bir varmış, bir yokmuş evvel zaman içinde biryedivarmış. (26)
- Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde üç.....varmış. (28, 29, 31)
- Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde bir varmış. (51)
- Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde bir varmış. (54)
- Bir varmış, bir yokmuş, vakti zamanında bir varmış. (48)
- Bir varmış, bir yokmuş, bir zamanlar bir ve iki varmış. (16)

4.2.1.4. Bir Yer Yokmuş'lu Girişler:

Bir yer varmış, bir yer yokmuş, bir ile üç varmış. (15, 50)

Bir yer varmış, bir yer yokmuş, bir ile varmış. (20, 42)

Bir yer varmış, bir yer yokmuş,..... varmış.(21, 27, 46)

Bir yer varmış, bir yer yokmuş, bir ve iki varmış. (23)

Bir yer varmış, bir yer yokmuş, bir varmış (37,38)

4.2.1.5. Sade girişler:

Ormanda ile adında bir çift yaşarmış (11)

Olmuş, olmamış bir üç arkadaş varmış. (19)

Mehmedi evli olmasına rağmen ikinci kez evlenmeye karar vermiş. (30)

Yeşil gözlü sarışın adam lakaplı biri varmış. Şimdi onun masalını anlatalım. (34)

Cumhuriyetin ilk yıllarıymış. (39)

4.2.2. BAĞLAYIŞ (GEÇİŞ) FORMELLERİ

Bir olaydan bir başka olaya geçişi sağlayan formellerdir. Masalda olay ve kahramanı değiştirmek için kullanıldığı gibi dinleyicinin dikkatini artırmak için de kullanılır.

Metinlerde geçen geçiş formelleri şunlardır:

Bir gün bir ay derken üvey anne kendi çocuğuna iyi diğerlerine kötü davranmaya başlar. (16)

“Bir vakit sonra bir gün ormancı oduna gitmemiş mi?... (9)

Epey bir vakit sonra günler, aylar geçtikten sonra... (18)

Gel zaman git zaman ormanda avlanacak hayvan bulamaz olurlar. (5)

Gel zaman git zaman, Şahhanım halkı üzerinde baskılı bir yönetim sürdürmeye başlar.(13)

Gel zaman, git zaman kapıdan bir adam çıkmış. (22)

Gel zaman, git zaman kız hamile kalmış. (28)

Gel zaman git zaman beyin oğlu eski hamına soğuk davranır. (36)

Hayli zaman geçmiş, bir gün kocasını ziyaret etmiş. (42)

Günler, aylar geçmiş, en büyük kardeşi evlenir. (26)

Günler, aylar geçmiş, muhtarın yolu Diyarbakır'a düşer. (45)

Derken o sırada düğün alayı gelmiş. (8)

- Derken oradan çok seneler geçmiş, kışlar bahara; baharlar kışa dönmüş... (37)
- Tam yüz yıl boyunca gittikten sonra piknik yapacakları yere varırlar. (53)
- Gitmiş, gitmiş, dağları aşıp düze gitmiş. (15)
- Garip ve öküzü az gitmişler, uz gitmişler bir meraya rast gitmişler. (20)
- Az gitmişler, uz gitmişler, yüksek bir dağın tepesine varmışlar. (24)
- Az gitmişler, uz gitmişler sonunda bir çobana rastlarlar. (29)
- Ejderha tam kızı yiyecekken oğlan kılıcını çeker; hemen ejderhayı öldürür. (14)
- Tam bu esnada bir kervan gelmiş (23)
- Çocuklar çok sevinir, hemen köşke girerler. (25)
- Öyle bir tokat atar ki adam neye uğradığını şaşırır. (27)
- Adam da gelir pencereden bakar ki ne baksın! (17)
- Kadın sen ne diyorsun? Hoca böyle bir şey yapmaz. (32)
- Adam epeyce dolaşır, dünyada dolaşmadık yer bırakmaz. (35)
- Adam üzgün ve bir o kadar da şaşkın(38)
- Adam bakmış yemek dolu sini ortadadır, onu alıp kaçmış. (40)
- Tabii bu durum yalancı kardeşin zoruna gider. (41)
- Köylü, bakmış ne adam ne elbiseleri ortada yok! (43)
- Karısı fırsat bu fırsat, kapıyı arkadan kilitlemiş. (48)
- Eh bu üç arkadaş İstanbul'u ilk kez görüyorlar ya, ne yapsınlar... (49)
- Birinci rükuda molla sıkışmaz mı? (51)
- Kadın ne yapmalı, ne yapmalı diye düşünür ve aklına bir fikir gelir... (54)
- Atlı durup bakmış kimse yok, sağa bakmış yok, sola bakmış yok... (7)

4.2.3. BENZER DURUMLARDA KULLANILAN FORMELLER

Aynı olayın bir masal içinde veya ayrı masalarda benzer biçimlerde kullanılması durumunda görülen formellerdir. Benzer ifadeler kullanılarak yapılır. Tasvirlerde, karşılıklı konuşmalarda, soru-cevaplarda görülür.

4.2.3.1. Karşılıklı iki varlığın konuşmaları bazı yerlerde aynı kalıptan çıkmış gibi benzerlik gösterebilir. Bu durum soru-cevap ve normal konuşmalarda görülür.

4.2.3.1.1. Soru-cevap şeklinde olanlar:

“İn misin, cin misin?

Ben ne inim, ne cinim; sizin annenizim.” (23)

“İn misin, cin misin?

Ben ne inim, ne de cinim; yedi kardeşin biricik bacısıyım.” (26)

“Bu sandık da neyin nesi, hele bir açıp bakalım.” (28)

“Benden ne istersin? Nedir derdin?” (37)

4.2.3.1.2. Normal konuşma şeklinde olanlar:

“Dile benden, ne dilersen dile.

Senden zenginlik ve makam dilerim. ” (13)

“Benden ne dilersen dile.

Memleketime dönmek isterim.” (14)

“Nedir derdin?

Sende babamın bir altını varmış, onu isterim.” (37)

4.2.3.2. Çeşitli varlık ve kahramanların tasvirleri:

Büyük, suyu berrak bir denizde kocaman pulları apak olan bir balık vardır. (13)

Ayın on dördü gibi bir delikanlı. (17)

Bir dudağı üste kuş topluyor bir dudağı da yerde ne varsa silip süpürüyor. (20)

Öyle bir öküz ki dilediğin zaman boynuzlarından süt-şeker akıtır. (20)

Birbirinden güzel yedi geyik görmüşler. (28)

Yolda giderken ufak tefek bir köseye rast gelir. (44)

4.2.3.3. Masal kahramanlarının birinin konuşması formel olabilir:

“Koçlardan ak koçun sırtına binersen seni yukarı çıkartır. Yoksa aksini yapıp kara koçun sırtına binersen seni yedi kat yerin dibine atar.” (14)

“Öyleyse onu bir görelim, imtihan edelim.” (42)

“Siz siz olun hayatınızda köse adamlarla ticaret yapmayın.” (44)

“Kim ki karısından çok korkuyor, ben ona selam verdim.” (50)

4.2.3.4. Bir olayın masalcı tarafından anlatılması bir formel olabilir:

Kapıyı açıp bakmış; bir çeşmeden altın, bir çeşmeden de gümüş akıyor. (8)

Şahhanım astığı astık, kestiği kestik biri olmuş; artık kocasını bile yanına yaklaştırmaz olmuş. (13)

Kışlar bahara; baharlar kışa dönmüş de bu bebek iyice büyümüş. (37)

İşte benimle karım arasında olay budur. (34)

Hal mesele böyle, karın öldü (38)

4.2.4. BİTİŞ FORMELLERİ

Masalların sonunda söylenen formellerdir. Anlatıcıya göre değişir.

4.2.4. 1. Çıplak Bitiş:

Yiyip içip muratlarına ermişler. (8)

Bir süre sonra da evlenip muratlarına ermişler. (14)

Üç kardeş devin üç kızı ile zevk ve sefa içinde yaşamlarını sürdürmüş, muratlarına ermiş. (24)

Çoban, çocuklarının annesiyle yeniden evlenir; hep beraber o evde yaşarlar. (32)

Babayla oğlu mutlu olmuş. (31)

Filit muradına erer. Şehrin yeni zenginlerinden olur. (46)

4.2.4. 2. Devam Eden (İleriye Giden) Bitişler:

Üç arkadaş gülü güle İstanbul sokaklarına dalıp gitmişler. (49)

Oğün bu gündür Filit Dayı tavuk yemez olmuş. (54)

Pireyle beraber yaşayıp gitmiş. (55)

4.2.4. 3. Ani Bitiş Formelleri:

Oduncu kurtulmuş. (9)

Yılan ölmüş, Abdullah da dertten kurtulmuş. (10)

Herkesin korkulu rüyası olan yedi başlı devi öldürmeyi başarırlar. (25)

Tüccar da çekip evine gider. (34)

4.2.4. 4. Şahsi Bitiriler:

Benden yalan, Allah'tan doğru. Bu masal burada bitti. (1)

Benden yalan, Allah'tan doğru,

Ben bir tava helva yaptım, dinleyicilere sundum... (3, 17)

Benden yalan, Allah'tan doğru

Böyle bitmiş, bu masalın sonu. (5)

Bizden yalan Allah'tan hak,

Oklavayı attım, ovanın düzüne bak,

Üç elma düştü nasibimize,

Pay edelim diye birbirimize. (7)

Hacı Bayram bunu kabul etmez; “Akıllı düşman, ahmak dosttan iyidir.” der.(11)

Akıllı kardeş toplamış, deli kardeş ise canından olmuş. (12)

“Eh gökten üç elma düştü. Birisi yazanın, birisi anlatanın, birisi de sizin...” (13)

O günden sonra iki kardeş ve babaları hiç ağlamamış, hep mutlu olmuşlar. (16)

Ağa öfkesinden vazgeçmiş, evliliğe razı olmuş. Ne yapsın kader böyle imiş. (21)

“Sana en güzel çiçeği getireyim dedim; ama bula bula neyi getirmişim...” (22)

Mutlu sona ulaşamamışlar, ama hatıraları hep anlatılır olmuş. (27)

Gökten üç elma düşmüş, biri anlatanın, biri yazanın, biri okuyanın başına. (28)

Çobanın yardımıyla derdine derman bulan kadın, çobana verdiği sözü tutarak onunla evlenir. (30)

Bu masal burada bitmiş, ancak hocanın derdi hiç bitmemiş. (32)

Kadın... çaresiz kabul eder ve mollayla evlenir. (33)

Onu dinleyen adam haline şükredip evine geri dönerler. (35)

Padişah, baykuşun dediklerine hak verir, hem baykuşu hem de diğer kuşları serbest bırakır. (36)

Adam, “vay beni, ben nereye düştüm öyle!” demiş. (38)

“Yav ben bu cacığa ne diyeyim şimdi!” (41)

Benden yalan Allah’tan doğru

Bir tava helva yaptım

Onu dinleyenlere sundum. (42)

Zavallı köylü avare avare evine dönmüş. (43)

Muhtar da hem evinde hem de dışarıda karnını doyurup onları tokatlamayı başarmış. (45)

Benden yalan, Allah’tan doğru

Ben bir tava helva yaptım,

Dinleyenlere ikram ettim. (47)

“Yeter valla bu deliden çektiğim.” deyip söylenmiş. (48)

Bu masal benden bir yalandı, ben söyledim topluluk doğruladı. (50)

Molla bu köye uğramamış, iyice uzaklara gitmiş. (51)

Bu mesel böyle imiş. (52)

4.2.4. 5. İç İç Giren Bitiş Formelleri:

Onlar ikisi kaçıp, birbirlerine kavuşmuşlar. Onlar orada kalsın, biz burada işimize bakalım. (15)

Devin oğlu geri döner, babasının köşküne gider, orada yaşamaya başlar. (18)

Çoban ile karısı muratlarına ermiş; biz ise burada kaldık. (19)

İşte böyle... Garip ermiş muradına, darısı tüm gariplerin başına... (20)

Hem mutlu, hem daha zengin olmuşlar; nihayet muratlarına ermişler. (23)

Böylece onlar ermiş muradına, biz çikalım kapı ardına. (26)

Bu masal da burada son bulmuş, horoz ve ailesi de bir ömür mutlu olmuş. (37)

4.2.5. ÇEŞİTLİ FORMEL UNSURLARI

Yukarıdaki formellerin dışında kalan; sayı, renk ve yerle ilgili konuları kapsar.

4.2.5.1. Sayılar: Masalarda çokça kullanılan 3, 7 ve 40 sayıları formel olarak kabul edilir.

4.2.5.1. 1. 3 sayısı:

3 kardeş:

Kız kardeşler: 14, 24, 28

Erkek Kardeşler: 14, 15, 24, 28, 44

İnsanlarla İlgili Olanlar:

3 arkadaş : 2, 19, 49, 50

3 adam: 24

3 kız: 28, 29

3 hırsız: 43

Hayvanlarla ilgili Olanlar:

3 kurt: 5

Yiyeceklerle İlgili Olanlar:

3 elma: 13

Zamanla İlgili Olanlar:

3 gün: 17, 23, 24

3 öğün: 20

Eşyalarla İlgili Olanlar:

3 halı: 28

İş Yapma:

3 şart: 33

4.2.5.1. 2. 7 sayısı:

7 kardeş:

Kız kardeşler: 14

Erkek Kardeşler: 26, 27

İnsanlarla İlgili Olanlar:

7 kız: 25

Hayvanlarla ilgili Olanlar:

7 kaplumbağa: 53

7 geyik: 27

Yiyeceklerle İlgili Olanlar:

7 ton mercimek: 36

Zamanla İlgili Olanlar:

7gün: 11, 36

7 gece: 11

Tabiatüstü Varlık:

7 başlı dev: 25

Diğerleri:

7 kat yerin dibi: 14

7 yol kavşağı: 24

7 kez: 47

4.2.5.1. 3 40 sayısı:

Zamanla İlgili Olanlar:

40 gün 40 gece: 17, 36

4.2.5.2. Renkler: Bu formeller daha çok sıfat olarak ve sembolik fonksiyon göreviyle kullanılır.

4.2.5.2. 1. Kırmızı:

Kırmızı kurt: 5
Kırmızı tilki: 13
Kırmızı bayrak: 26

4.2.5.2. 2. Beyaz:

Beyaz kurt: 5, 6
Ak koç: 14
Beyaz giysi: 15

4.2.5.2. 3. Kara:

Kara kurt: 5, 6
Kara koç: 14
Kara tavuk: 54
Kara eşek: 54

4.2.5.2. 4. Yeşil:

Yeşil konak: 26
Yeşil bayrak: 26

4.2.5.2. 5. Elâ:

Alaca kurt: 6

4.2.5.2. Yer Formelleri: Masallarda geçen yer adlarını gösteren formellerdir.

4.2.5.2.1. Ülkeler:

Serhad (Metinde ülke olarak İran için kullanılır): 47

4.2.5.2.2. Şehirler:

Çabakçur (Bingöl): 7

Bingöl: 45

Diyarbakır: 45

Serhad (Van): 47

İstanbul: 49

4.2.5.2.3. İlçeler:

Genç: 27, 39

Lice: 45

4.2.5.2.3. Kasabalar-köyler:

Sancak : 46

4.2.5.2.4. Dağlar ve Ovalar-yaylalar:

Bingöl Ovası (Aftor): 21

Akdağ: 27

SONUÇ

Türk masalları üzerine yapılan çalışmaların her geçen gün artarak devam ettiği görülse de maalesef, Bingöl masalları ile ilgili olarak henüz müstakil bir çalışma yapılabilmemiş değildir. Çalışmamızın “Giriş” bölümünde yer alan “Bingöl Masalları Üzerine Yapılan Çalışmalar” kısmında görüldüğü gibi, bölge masallarıyla ilgili geniş kapsamlı, ciddi çalışmalar yapılmamış; sadece birkaç masal derlenerek bazı çalışmalarda kullanılmıştır.

Bingöl ve yöresinden derlenen 55 masal metninin incelenmesine dayanan bu çalışmadan elde edilen sonuçlar şunlardır:

1. Tez çalışmamıza aldığımız 55 masal, bizzat saha çalışması yapılarak kaynak kişilerden derlenmiştir. Böylece her geçen gün kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya olan ve sözlü kültürün en önemli ürünlerinde biri olan bu masallarımızı yazıya aktararak kaybolmalarını önlemeye çalıştık. Derlediğimiz metinlerin bu bakımdan ayrıca önem taşıdığı kanaatindeyiz.

2. Bölge ile ilgili olarak yapılan saha araştırması sırasında başta yaşlılar olmak üzere birçok kaynak şahıs aslında bölgenin; halk edebiyatı ve folklor bakımından zengin olduğunu; halk hikâyesi, efsane, fıkra, masal gibi pek çok edebî ürünün geçmiş dönemlerde yaygın olduğunu belirtmiştir. Ancak bu zenginlikler yıllarca değerlendirilemediği için olsa gerek ki günümüze zayıflayarak, kısalarak ve bazı orijinalliklerini kaybederek ulaşabildiği tespit edilmiştir.

3. Tezimizde yer alan masallar derleme metotlarına riayet edilerek 27 anlatıcıdan (kaynak şahıs) derlenmiştir. Anlatıcılarının yarısından fazlası (15 kişi) okuma-yazma bilmemektedir. Bunlardan 11’i kadın olup bu sayı aynı zamanda kaynak şahıslar arasında yer alan toplam kadın anlatıcı sayısına denk düşmektedir. Diğer bir deyişle, kadın anlatıcıların hiçbiri okuma-yazma bilmemektedir. Tahsili olan şahıslar içerisinde ise; yüksek öğrenim mezunu olanlar ancak üç kişi olup, bunun dışındakiler ilkokul ve lise mezunlarıdır. Genel olarak ilde, okuma-yazma bilenlerin oranı, Türkiye ortalaması dikkate alındığında hiç de iç açıcı durumda olmadığı gibi, biz de çalışmamız sırasında masalların orijinal olanlarını tespit edebilmek için kaynak şahısları daha çok okuma-yazması olmayanlar arasından seçmeye çalıştık.

Anlatıcıların cinsiyetlerine göre dağılımı dikkate alındığında ise; 16 erkek, 11 kadın olduğu görülmektedir. Aslında bilindiği gibi masal anlatıcılığında kadınlar erkeklere oranla daha öndedir. Ancak, Bingöl’de erkek anlatıcıların sayısı da azımsanmayacak derecededir. Erkek anlatıcı sayısının çok olmasında ilde, başta kırsal kesimler olmak üzere pek çok yerde

muhafazakâr yapının hâkim olmasının etkisi vardır. Kadınların önemli bir kısmı iyi birer masal anlatıcısı olmasına rağmen, geleneksel değerlerin tesiriyle, değil derlemecilere, çocuklar dışında, köylerindeki yetişkin erkeklere bile masal anlatmamaktadır. Dolayısıyla çalışmamızdaki kadın anlatıcı sayısı azınlıkta kalmaktadır.

4. Derlenen 55 masal metni, **Aaerne-Thompson** tasnifi esas alınarak sınıflandırıldığında aşağıdaki masal türlerinin olduğu tespit edilmiştir:

- a) Hayvan masalları: 6 metin (1-6)
- b) Asıl halk masalları: 43 metin (7-49)
- c) Fıkralar: 5 metin (50-54)
- d) Zincirleme masallar: 1 metin (55)
- e) Sınıflandırmaya girmeyen masallar (yok)

Masal türleri arasında yukarıda da görüleceği gibi ağırlıklı olarak asıl halk masalları ve ardından da hayvan masalları gelmektedir. Her ne kadar çalışmamızda altı adet hayvan masalına yer versek de aslında derlediğimiz yaklaşık yüz elli masaldan neredeyse üçte birine yakını, bu türün örnekleri içerisindeydi. Bunda da, bölgenin sosyo-kültürel yaşamın ve coğrafi yapısının etkili olduğu söylenebilir.

5. Elde edilen masallar motif bakımından incelenerek, tespit edilen çok sayıda motif, **Motif Index of Folk- Literature**'daki başlıklara göre tasnif edilmiştir. Bu çalışmalar neticesinde **İndeks**'te bulunmayan ancak, bölge masallarının özelliklerini yansıtan birçok motif olduğu tespit edilmiştir. Türk motiflerini içeren masalların kolayca anlaşılabilmesi için, ilgili motifin başına (T) işareti konularak Türk masallarına ait olduğu gösterilmiştir.

6. Bingöl masallarının motif yapısı incelendiğinde; **“hayvanlar”**, **“sihir”**, **“olağanüstülükler”**, **“aldatma”**, **“cemiyet”** ve **“karakter özellikleri”** gibi motifler yönünden zengin olduğu tespit edilirken; buna karşılık özellikle **“mitolojik motifler”**, **“yasak”**, **“kaderin ters dönmesi”**, **“esirler ve kaçaklar”** konulu motiflerin ise daha zayıf olduğu görülmüştür.

7. Masallarda kullanılan formellerin her geçen gün zayıfladığı görülmektedir. Daha önceleri masallarda “giriş”, “geçiş”, “bitiş” ve “benzer durumlarda kullanılan formeller”e çokça rastlanılırken; artık günümüzde bu formellerin gittikçe kısaltıldığı, hatta hiç kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bu durumu, hızla gelişen teknoloji ve şehirleşmenin sözlü kültüre olan olumsuz etkisi olarak değerlendirmek mümkündür. Bingöl masallarında sıkça kullanılan ve manzum şekilde olan “giriş” ve “bitiş” formelleri zayıflasa da araştırmamız sırasında bu formellere ait örneklerin kullanıldığı masallar derlenebildi. (3,7, 17, 42, 47,)

8. Masalların dünyada çeşitli yöntemlere bağlı kalınarak incelendiği bilinmektedir (Tarihî-coğrafi metot, Psikolojik metot, Antropoloji metodu, Propp metodu gibi.). Çalışmamızda Tarihî-coğrafi metoda bağlı kalarak derlediğimiz masalların motif sırası, motif ve formelleri bulunduktan sonra üzerinde durduğumuz masalın dünya masalları arasındaki yerini tespit etmeye çalıştık. Ayrıca yanında “Kaynak Şahıslar Hakkında Bilgiler” kısmında görüleceği gibi; masal anlatıcılarının eğitim durumunu, çevre koşullarını, masal geleneğini dikkate alan antropoloji metodunu da esas aldık.

9. Derlediğimiz masallar incelendiğinde, bu masallara bölgenin coğrafi özelliklerinin, ikliminin ve sosyo-kültürel yapısını aksettiren izlerin tesir ettiği görülebilir. Metinlerde bölgenin engebeli arazisi, soğuk ve karlı kış günleri, avcılık, hayvancılıkla ilgili kavramlar sıkça geçmektedir. Adı en çok geçen hayvanlar; tilki, ayı, geyik, kurt, kaplumbağa ve leylek iken; bildik masal ülkeleri yerine de Çabakçur (Bingöl), Diyarbakır, Serhad (Van), Lice, Genç, İstanbul vs. gibi yer adları kullanılır.

10. Metinlerin içerisinde fıkra (49), atasözü (38), efsane (27), dua (21), gelenek ve görenekler (23) ile dinî inanışlara (51) ait örneklere rastlamak mümkündür. Bu sözlü anlatım geleneğinin ne denli zengin olduğunu gösterdiği gibi, masalın aynı zamanda halk kültürünün önemli bir taşıyıcı unsuru olduğunu göstermektedir. Masalın anlatıcısının yaşama biçimi ve kültür birikimi de bu değerleri etkilemektedir.

11. Masallar, sadece zevk almak için dinlenen, hoşça vakit geçirmeye yarayan ürünler olarak görülmemelidir. Masallar aynı zamanda insanları eğitme amacı olan, halk kültürünü yaşatan değerler olarak da önemli bir yere sahiptir.

Metinlerde yardımlaşma (8, 24), sadakat (36, 47), misafirperverlik (21), kaderin değişmezliği (20, 21), aşırı hırsın zararları (13), dile hakim olmak (41) vs. gibi konular sıkça işlenir. Genel olarak masallarda iyiler mükâfatlandırılır, kötüler ise cezalandırılır.

Netice itibarıyla; Bingöl’den derlenen 55 masal üzerinde inceleme yapılarak; masalların özellikleri ve masal üzerine yapılan çalışmalar tespit edilmiş; bölgede masal anlatma geleneği üzerinde durularak derlenen masalların tip numaraları ve özetleri çıkarılmıştır. Masalların motifleri, **Motif Index of Folk- Literature**’a göre tasnif edilip formel unsurlar ayrıca değerlendirilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

METİNLER

1. TİLKI İLE KARTAL

Bir varmış, bir yokmuş, bir tilki ile kartal varmış. Bu ikisi arkadaşlanmış.

Bir gün tilki, kartala demiş:

“Yarın evime gel, sana bir davetim var.”

Kartal kabul etmiş. Ertesi gün davete gitmiş. Tilki, ona malez⁴⁵ yapmış.

Kartal, maleze bir gaga vurmuş ama gagası hamura bulaşmış, bir türlü onu çıkaramamış. Kartal gagasını silene kadar, tilki yemeği silip süpürmüş.

Tilki doymuş; ama kartal sofradan aç kalkmış; eve de aç gitmiş. Giderken de:

“Tilki bu yanına kalmayacak!” demiş.

Bir başka gün bu kez kartal, tilkiyi davet etmiş, tilki de kabul etmiş. Kartal sofrayı kurmuş. Tilki de gelince onu sofraya buyur etmiş. Tilki sofraya oturunca yemekte nohut olduğunu görünce telaşlanmış.

Tilki daha bir nohut tanesi bile yiyememişken, kartal birkaç gaga vuruşuyla nohudu yiyip bitirmiş.

Tilki çaresiz aç kalkmış sofradan. Açlıktan midesi kazınırken kendi kusurunu anlamış ve demiş ki:

“Eh... ben sana malez vermeseydim, sen de bana nohut vermezdin..!”

Benden yalan,

Allah’tan doğru.

Bu mesel de burada bitti.

Sadullah Koç

⁴⁵ Bir tür hamur işi, yöresel yemek.

2. KURNAZ TILKI

Bir varmış bir yokmuş, bir ormanda bir tilki, bir kaplumbağa bir de sıçan, arkadaş olmuşlar. Bu üç arkadaş bir gün birlikte tarla ekmeye karar vermişler. Hazırlıklarını yapıp başlayacakları zaman tilki:

“Siz tarlayı sürün, ben ekerim,” der.

Ekme vakti gelince de;

“Siz ekin, ben sularım;” sulama vakti gelince de bu kez:

“Siz sulayın, ben biçerim,” demiş.

Gel zaman git zaman ekinlerin biçilme zamanı gelmiş.

Tilki bu defa da;

“Siz biçin, ben paylaştırım.” der.

Neyse paylaşma zamanı gelmiş.

Tilki bu kez ise şöyle der:

“Gelin aramızda bir yarış yapalım, birinci gelen istediğini alsın.”

Bunun üzerine üç arkadaş ürünü saman, kepek ve buğday olmak üzere üç kısma ayırırlar. Yarış başlar. Koşu sırasında tilkinin ayağına diken batmış, onun için geride kalmış. Kaplumbağa ile sıçan ondan önce gelip buğday ile kepeği alırlar. Tilkiye de kala kala saman kalmış. Samanı savurunca geriye iki buğday tanesi kalmış. O da bu buğday tanelerini bir torbaya koyar, üzerine de hava üfleyip doldurur. Bu torbayı da götürüp değirmenciye verir. Oradan ayrılırken de değirmenciye;

“Yarın gelip unumu alırım.” demiş ve gitmiş.

Değirmenci torbayı açınca boşalan havayla buğday taneleri fırlayıp onun gözlerine gelir. Değirmencinin bir gözü kör olur.

Ertesi gün ununu almaya gelen tilki, torbasını alıp yola koyulur. Gide gide bir köye misafir olur. Misafir olduğu evde bir koç görür. Bu koça göz koyan tilki gece kalkıp torbasını koçun boynuzlarına takar. Sabah olunca torbasını bulamadığını söyleyen tilki, evdekilerden torbasını ister. Torbasını koçun boynuzlarında gören tilki:

“Suçlu bu koçtur. Onu alıp gideceğim.” der.

Onlar da koçu çaresiz ona verirler. Koçu almayı başaran tilki, tekrar yola koyulup gider. Yolu bu kez başka bir köye düşmüş. Bu köyde ise düğün yapan bir eve misafir olur. Gece olunca tilki uyanıp bu kendi, koçunu keser. Bıçağı da gelinin odasına koyar.

Sabah olduğunda uyanan tilki koçunun kesilmiş olduğunu söyleyerek evdekileri suçlar.

“Gelin bıçağı aryalım. Suçlu kimmiş göreceğiz.” demiş ve gidip gelinin odasında bıçağı bulmuşlar. Tilki onlara dönerek:

“Gördünüz değil mi? Suçlu gelinmiş. Valla onu alıp götürceğim başka çaresi yok.” demiş. Köylüler ne yapsa da onu bu kararından caydıramazlar. Tilki gelini alıp gene yola düşer.

Tilki gene yolunda giderken gide gide bir çobana ve koyun sürüsüne rastlar. Çok yorulan tilki burada konaklamış. Gelini içine sakladığı torbasını çobana emanet ederek:

“Çoban kardeş ben şu pınardan bir su içem de gelem, olur mu?” der ve çoban da kabul eder. Tilki gidince çoban tuhaf görünümlü bu torbanın içinde ne olduğunu merak ederek onu açar. Torbayı açınca kızı görür. Kız, çobana her şeyi anlatır. Çoban kızı torbadan çıkarıp yerine azgın köpeğini bırakır.

Bir zaman sonra tilki gelip çobandan torbasını almış ve gene yola düşmüş. Yolda ilerlerken sırtının ıslandığını fark eder. Torbayı indirip açınca içindekinin kız değil de köpek olduğunu görünce şok olur. Tilki, çobanın ona bir oyun oynadığını anlar ama iş işten geçer. Tilki daha şaşkınlığını atmadan azgın köpeğin eline düşer ve yaptıklarının cezasını canıyla öder.

Esmâ VURAL

3. YILAN İLE TILKI

Vakitlerden bir ilkbahar vaktiymiş. Bir tilki gitmiş, güneş alan bir bayıra uzanmış, güneşlenmiş.

Tilki öyle orada güneşlenirken bir de bakmış ki, bir yılan az ileride henüz erimeyen karın içinde bekliyormuş.

Yılan can vermek üzereymiş. Tilkinin kalbine merhamet düşmüş, yılanı kurtarmak istemiş. Gidip yılanı boynuna sarmış, sonra da gelip aynı yerde güneşlenmeye başlamış. Böylece tilkiyle birlikte güneşlenen yılan ısınmaya başlayınca, kanlanmış. Yeniden canlanmaya başlayan yılan, tilkinin boynuna sıkı sıkıya sarılmış.

Tilki nefes nefese kalıp yorulmuş ve yılanı demiş:

“Yılan kardeş, ne yapıyorsun?”

Yılan demiş:

“Ben seni öldüreceğim.”

Tilki demiş:

“Suçum ne ki? Sana ne kötülük yaptım ki beni öldüreceksin!”

Yılan demiş:

“Suçun yok, seni öylesine öldüreceğim.”

Tilki demiş:

“Ya sen bana bir fırsat vermeyecek misin?”

Yılan demiş:

“Vasiyetini yapabilirsin.”

Tilki biraz durmuş ve demiş:

“Vasiyetim budur ki, ben senin o güzel boğazına aşık oldum. Dilerim ki senin o güzel boğazını temaşa edeyim. Hele bir boynunu uzat da bir güzel seyredeyim seni.”

Yılan tilkiyi kıramamış, boynunu onun ağzına doğru uzatmış. Tilki bir anda saldırıp yılanın boğazını yakalamış, sıkmaya başlamış. Yılan nefessiz kalıp ölmüş.

Tilki, yılanı kuyruğundan tutup onu yere uzatmış. Yılanı dümdüz uzattıktan sonra ona bakıp şöyle demiş: “Kardeşlik doğrulukla olur; ihanetle olmaz!”

Benden yalan,

Allah’tan doğru,

Ben bir tava helva yaptım,

Dinleyicilere sundum.

4. KURT İLE KAPLUMBAĞA

Vakti zamanında bir kurt varmış. Bir gün bu kurt ormanda gezerken yolda kaplumbağaya rastlamış. Kaplumbağaya bakıp bakıp gülmüş, onunla alay etmiş. Sonra pençeleriyle kaplumbağaya vurmaya başlamış, onu hırpalamış.

Kaplumbağa yalvarıp demiş:

“Kurt, beni öldürme. Bir gün bir darlığa düşersin, benim de sana yardımım dokunabilir.”

Kurt gülererek demiş:

“Hah, ha, ha!.. Senin gücün kuvvetin ne ki? Senin bana ne yardımın olur!”

Aradan çok zaman geçmiş. Kaplumbağa gezerken bakmış ki kurt tuzağa düşmüş. Avcıların tuzağına düşen kurt ne etmişse de kendini kurtaramamış, öylece can derdiyle çekişiyormuş.

Kaplumbağa demiş:

“Kurt ne oldu sana?”

Kurt demiş:

“Ah, hiç sorma kaplumbağam, beni tuzağa düşürdüler.”

Kaplumbağa demiş:

“Hiç korkma sen. Seni şimdi kurtaracağım.”

Kaplumbağa avcılarının tuzağını çeke çeke, ite ite gevşetip onu kurtarmış. Kurdu çıkarmanın gururuyla demiş:

“Kurt, sana bir şey söyleyeceğim.”

Kurt demiş:

“Tamam, söyle.”

“Kurt hatırına geliyor mu? Benimle alay edip beni hırpalamıştın.”

“Evet kaplumbağa kardeş.”

Sonra kurt devam etmiş gene:

“Valla haklısın. Bilemedim. Meğer herkesin bir gücü, bir değeri varmış. Beni seni beğenmedim. Ama bak bu işe ki, sen olmasaydın tuzakta kalırdım, avcılar da gelip beni öldürürdü. Hayatımı kurtardın. Hayatımı kurtardın, ama gururumu da yedin bitirdin.”

Kaplumbağa gülmüş, kurda sarılıp sevinmiş.

Muttalip HANSU

5. AYI İLE ÜÇ KURDUN ARKADAŞLIĞI

Bir zamanlar bir ormanda bir ayıyla üç kurt arkadaş olmuşlar. Bu kurtlar üç ayrı renkteymiş. Kurtlardan biri ak, biri kara, biri de kızıl renkliymiş. Bu ayı ile üç kurt birlikte yaşayıp birlikte yer içerlermiş. Arkadaşlıkları öylece sürüp gidiyormuş.

Gel zaman git zaman ormanda avlanacak hayvan bulamaz olmuşlar. Artık karınları eskisi gibi doymuyormuş. Tabii ayı bu durumdan hiç memnun değilmiş. Kurtlardan kurtulmak istiyormuş. Ancak üç kurtla kavgayı da göze alamadığı için onlardan kurtulmak için bir çare düşünmüş. Sonunda kendince bir plan hazırlamış.

Nihayet bir sabah ayı uykusundan yeni uyanmışken kızıl kurt ile ak kurdun birlikte olduklarını görmüş. Kendi kendine “Oh be. Fırsat bu fırsat!” deyip iki kurdun yanına gitmiş ve onlara:

“Dostlarım dün gece bir rüya gördüm. Rüyamda bir ak saçlı ak sakallı bir ihtiyar bana kısmetinizin kara kurttan kaynaklandığını, kara kurdun kara talihiyle bize uğursuzluk getirdiğini söyledi. Yaa, duydunuz mu?” der.

Ayının anlattığına inanan iki kurt ona dönerek:

“Ee... ne yapabiliriz ki?” diye sorunca ayı:

“Kara kurttan kurtulmalıyız. Ondan kurtulmanın tek yolu da bir fırsatını bulup onu öldürmektir. Belki o zaman avımızın bereketi de artmış olur.” der.

Ayı ve iki kurt, arkadaşları kara kurdu öldürürler. Kalan iki kurt ile ayının da arkadaşlıkları sürüp gitmiş. Lâkin ayının planında bu iki kurttan da kurtulmak olduğu için aklı onlardaymış.

Günlerden bir gün ayı ile ak kurt baş başa kaldıklarında kurda, uğursuzluğun bitmediğini, onun kızıl kurtla devam ettiğini, bu yüzden de ondan kurtulmaları gerektiğini yoksa açlıktan öleceklerini söyler. Ak kurt ayının bu sözüne inanarak ayıyla birlik olup kızıl kurdu öldürmüşler. Ama yine de avlanacak hayvan bulamamışlar. Ayının da sabrı kalmamış, gittikçe asabileşmiş.

Bir gün ayı ile ak kurt ormanda avlanmak için gezerlerken ayı, bu kurttan da kurtulmak için bir bahane arıyormuş. İki arkadaş bir dereden su içerlerken ayı bir bahane bulup kurdu yiyecek ya söylenmiş:

“Hey miskin kurt, ben senden daha güçlü daha itibarlı değil miyim? Sen bana nasıl olur da saygısızlık ediyorsun?”

Kurt:

“Ne saygısızlığıymış? Beraberce su içiyoruz ya...” deyince,

Ayı:

“Sen kim oluyorsun da benden yukarıda su içip suyumu bulandırıyor sun? Çekil oradan!” der.

Ak kurt ayıya dönerek:

“Evet efendim. Haklısın tabii(!) Ne zaman ki ben sana inanıp arkadaşlarıma ihanet ettim, işte o zaman asıl ölümü hak etmişim.” demiş ve cezasını çekmiş.

Benden yalan, Allah’tan doğru

Böyle bitmiş bu masalın sonu.

Esmâ VURAL

6. MEM PİRO

Bir varmış bir yokmuş, Mem Piro adında bir kurt varmış.Yıllar gelmiş geçmiş Mem Piro ihtiyarlamış; artık ne evcil ne de yabancı hayvanları öldürüp yiyemiyormuş. Bir ağacın altına girip orada öyle aç susuz oturmuş.

Bir gün görmüş ki bir kurt çıkagelmiş.

Kurt demiş:

“Mem Piro burada ne yapıyorsun?”

Mem Piro demiş:

“Ne yapayım? Allah’ın rahmeti altında durmuşum. Yaşlandım, dişlerim dökülmüş; hayvanları öldüremiyorum. Aç, susuz bir şekilde burada kaldım.”

Kurt ona demiş:

“Mem Piro arkama takıl.”

Mem Piro demiş:

“Sen kimlerdensin?”

O demiş:

“Ben beyaz sırtlılardanım!”

Mem Piro demiş:

“Valla beyaz sırtlılardan adam çıkmamış, ama madem gel diyorsun...”

Mem Piro kalkar beyaz sırtlılardan olan kurdun ardına takılır ve bir sürünün yakınına giderler.

Kurt demiş:

“Mem Piro sen burada dur, beni ve sürüyü izle.”

Beyaz sırtlı kurt sürüye dalar. Köpekler kurdu fark eder, kurt bir şeyler yapamaz ve köpeklerin korkusundan koşarak Mem Piro’nun yanından geçer. Köpekler gelir Mem Piro’ya saldırır; her tarafını yırtarlar, onu perişan ederler.

Çoban ve köpekler giderler. Gece olunca, Mem Piro’ya biraz can gelir, yavaş yavaş sürünerek sığındığı ağacın altına gelir.

Bir süre geçtikten sonra başka bir kurt çıkagelmiş. O da sormuş:

“Mem Piro, burada ne yapıyorsun?”

Mem Piro demiş:

“Yaşlandım, ağızımda diş kalmadı; hayvanları avlayamıyorum artık, aç susuz Allah’ın rahmeti altında durmuşum.”

O demiş:

“Mem Piro, sen gel bana takıl, seni bu halden kurtarayım.”

Mem Piro beyaz sırtlılardan olan kurt ile kendi meselesini anlatır ve der:

“Hayranın olayım ısrar etme!”

Kurt demiş:

“Hayır, Allah’a and olsun, eğer benimle gelirsen; sana koyun ve büyükbaş hayvanlar da avlayacağım.”

O sormuş:

“Sen kimlerdensin?”

Kurt demiş:

“Ben sırtı benekli olanlardanım.”

O da Mem Piro’nun kafasına yatmaz, der:

“Valla sizden pek iyi adam çıkmamış, fakat neyse...”

Kurdun arkasına takılır. O da önceki kurt gibi yapar. Gider sürüye dalar, çobanlarla köpekler kovalarlar; o da Mem Piro’nun yanından geçer. Köpekler Mem Piro’in başına üşüşürler, onu hırpalarlar, nefessiz bırakırlar, öldüğünü sanarak bırakıp giderler.

Mem Piro zavallı, bir süre durduktan sonra biraz akli başına gelir. Kalkar der:

“Bunlar boş yere beni süründürüyorlar,”

Gene gider ağacının altına öylece oturur.

Bir süre kalır, yaraları biraz iyileşir. Bakar ki diğer bir kurt çıkagelir. O da hal hatır sorduktan sonra demiş:

“Allaha’a kalmış, bana kalmış, ben sana et getiririm.”

Mem Piro sormuş:

“Sen kimlerdensin?”

O demiş:

“Ben Siyah sırtlılardanım.”

Mem Piro’nun keyfi gelmiş, demiş:

“Siyah sırtlılardan adam çıkar oğul. Haydi bakalım!”

Ardına takılır, kayalık bir yere gelirler, görürler ki bir koyun sürüsü otluyor, bir adam eşeğe elma yüklemiş ve yavrusunu da arkasına takmış, ovaya elma götürüyor. Fakat eşeğin yavrusu biraz geride kalmış. Siyah sırtlı kurt önce yavruya saldırıp öldürür. Sahip yavru için dönene kadar, kurt eşeğe saldırır eşeği de öldürür. Eşeğin sahibi bağırır, çobanlar da adamın imdadına koşarlar. Bu defa kurt sürüye saldırır, dokuz tane öldürür ve kucağına alarak Mem Piro’nun yanına gelir ve der:

“Mem Piro koyun eti yersen sen bilirsin, eşek eti yersen sen bilirsin, sıpa eti yersen sen bilirsin ve ekşi elma yersen sen bilirsin. Seni açlıktan kurtardım.”

Kurt, Mem Piro’dan Allahısmarladık isteyerek ayrılır.

Mem Piro öyle yer öyle yer ki; uçkurunu çıkarıp atar, sonra da keyfince yiyip yiyip dinlenir...

Nureddin BELTEKİN

7. GULHATUN

Bir bok böceği varmış. Bir gün sabah kalkıp, “vınnn” deyip ara sokaktan geçip gitmiş. Selim Temur, damın önünde oturuyormuş, onu görünce demiş:

“Gulhatun böcek nereye gidiyorsun?”

Gulhatun demiş:

“Evlenmek için dolaşıp duruyorum.”

Selim demiş:

“Ya beni alsan olmaz mı ki?”

Gulhatun demiş:

“Peki beni neyle döversin ki?”

Selim demiş:

“Kolay, yanımdaki bu kürekle.”

Gulhatun demiş:

“Vay!.. Valla onunla bir kez vurdun mu bana yere yapışır kalırım. Olmaz, seni almam!”

Gulhatun “vınn!” diyerek tekrar gitmiş ve bu kez de tarlada çift süren bir çiftçiye rastgelmiş.

Çiftçi onu görünce demiş:

“Gulhatun, nereye?”

O demiş:

“Gidiyorum, belki evlenirim.”

Çiftçi demiş:

“Ya beni alsan, olmaz mı ki?”

Gulhatun demiş :

“Peki beni neyle döversin ki?”

Çiftçi demiş:

“Neyle olacak, sopayla”

Gulhatun demiş.

“Vay!.. Valla onunla bir kez vurdun mu bana, yere yapışır kalırım. Olmaz, seni almam!”

Gulhatun gene “vınnn...” deyip gitmiş. Gittiği yerde duvarın deliğinden bir fare çıkıvermiş. Gulhatun’a demiş:

“Gulhatun, nereye gidiyorsun?”

Gulhatun demiş:

“Gidiyorum, belki evlenirim.”

Fare demiş:

“Ya beni alsan olmaz mı ki?”

Gulhatun demiş:

“Peki, beni neyle döversin ki?”

Fare demiş:

“Neyle olacak bu kuyruğumla tabii ki?”

Gulhatun demiş:

“Öyleyse seni alırım.”

Böylece Gulhatun ile fare anlaşmış ve birlikte aynı duvarın deliğine girmişler.

Sabah olmuş, fare demiş:

“Bu gün paşanın oğlunun düğünüdür. Gidip oralarda dolaşacağım, belli mi olur, bize et kemik falan bulurum.”

Gulhatun demiş:

“Ben de bu gün dere kenarına gideceğim.”

Gulhatun çıkıp gitmiş dere kenarına. Orada ocak kurup ateşini yakmış, kazanını üzerine koymuş. Bu esnada aniden gökte bulut toplanmış, yağmur yağmış. Öyle yağmış ki sel gelmiş, Gulhatun’u alıp götürmüştü.

Gulhatun sele kapılmış, suyla akıp akıp gitmiş. Çabakçur köprüsünün ayağına tutunu orada kalmış. Yoldan bir atlı gelip geçerken Gulhatun seslenmiş:

“Hey atlı, alını açık yiğit atlı! Paşanın oğlunun düğününe gidiyorsan Belek Fareye, de “Gulhatun’un sele kapılmış, Çabakçur köprüsünün ayağına tutunabilmiş.”

Atlı durup bakmış kimse yok, sağa bakmış yok, sola bakmış yok. Adam çekip gidince Gulhatun gene seslenmiş:

“Hey atlı, alını açık yiğit atlı! Paşanın oğlunun düğününe gidiyorsan Belek Fareye, de “Gulhatun’un sele kapılmış, Çabakçur köprüsünün ayağına tutunabilmiş.”

Adam gene durmuş, sağına bakmış yok, soluna bakmış kimse yok, çekip düğüne gitmiş.

Düğün sahibi sofrayı kurmuş, misafirlerini buyur etmiş. Atlı yiğit de oradaymış, Paşanın oğlunu görünce demiş:

“Yahu ben bu gün acayip şeyler yaşadım.”

Paşanın oğlu demiş:

“Neden kardeş, ne oldu ki?”

Adam demiş:

“Köprünün oradan geçiyordum ki biri seslenip : “Atlı, alını açık yiğit atlı, Düğüne gidiyorsan Belek fareye de Gulhatun’un sele kapılmış, Çabakçur köprüsünün ayağına tutunabilmiş.” dedi. Ben de durdum, sağıma baktım yok, soluma baktım yok. Biraz gittim gene aynı ses, ama gene göremedim.”

Adamla paşanın oğlu konuşurken Belek fare odada dolanıp dururken ona ses gitmiş. Fare kendi kendine:

“Vallahi Gulhatun’umdur bu, sele kapılmış!..” demiş.

Fare hemen koşup eve gitmiş, eh orada değilmiş. Oradan koşup dereye gitmiş, orada da yokmuş. Oradan da koşa koşa köprüye varmış. Bakmış, ne görsün, Gulhatun’u oradaymış, köprünün ayağına dolanıp bekliyormuş. Seslenmiş:

“Gülüm, Gulhatun’um. Söyle ne yapayım senin için? Nasıl kurtarayım seni?”

O demiş:

“Kuyruğunu sal bana, onunla yukarı çıkarım.”

Fare kuyruğunu salmış, o da ona tutunup yukarı çıkıvermiş. Gulhatun ile faresi evine gitmiş.

Bizden yalan Allah’tan hak,
Oklavayı attım, ovanın düzüne bak,
Üç elma düştü nasibimize,
Pay edelim diye birbirimize.

Mahmut VURAL

8. TILKI İLE DEĞİRMENCİ

Bir varmış bir yokmuş. Bir padişah bir de tilki ile tilkinin kardeşi değirmenci varmış. Değirmenci çok fakirmiş. Ama ne yapsın gönlü padişahın kızına düşmüş. Unutmaya çalışmış. Onu görmek istemiş, yapamamış. Günün birinde değirmenci, tilkiye:

“Git bana padişahın kızını iste,” demiş.

Tilki:

“Biz fakiriz, padişah kızını hiç verir mi?” demiş.

Sonra bakmış olmayacak. Bu işe bir çare düşünmüş. Padişahın sarayından, padişahın altın ölçeğini getirmiş; onlara da biz altınlarımızı ölçeceğiz demiş. Ölçeğin altına beş kuruş, on kuruş metal para yapıştırıp göndermiş. Padişah, ölçeğin altını görünce:

“Demek ki bunlar çok zengin, hem de bizden de zenginler,” demiş. Daha önce kendisinden kızını isteyeceklerini duyan padişah onların çok zengin olduğunu düşünerek kızını vermiş.

Nişan günü gelmiş çatmış. Tilki kardeşini almış, bir derenin başına götürmüştü. Kardeşine de:

“Çamaşırlarını suya at benim bir bildiğim var,” demiş. Kardeşi çamaşırlarının hepsini suya atmış. Tilki bağırmış:

“Amanın!” demiş, “Kardeşimin elbiselerini su götürdü. Çabuk bir takım elbise getirin, kardeşimi giydireyim,” demiş.

Bir takım elbise getirmişler. Düğün gecesi de padişahın sarayında damat, milletin içinde korkusundan altını pislemiş. Tilki bunun farkına varmış. Kardeşi de kabahatinden dolayı suspus olmuş. Bunu görenler:

“Tilki bacı senin kardeşin niye üzgündür, pek konuşmuyor?” demişler.

Tilki de:

“Onun bir altın topu vardır. Her zaman onunla oynuyordu. Evinizde küçük bir çocuk yok ki kardeşim onunla oynasın,” demiş.

Hemen küçük bir çocuk getirip tilkinin kardeşinin kucağına vermişler. Tilki kardeşinin altındaki pisliği gizliden hep çocuğa sürmüştü, sonra da:

“Alın bu çocuğu kardeşimi hep pisledi,” diye bağırmış. Oradakiler hemen sabun, kolonya, sıcak su hazırlamışlar.

Tilki:

“Ben yalnız kardeşimi temizlerim. Çünkü çok utangaçtır,” demiş.

Kardeşini götürüp üstünü temizlemiş. Biraz kardeşine kızıp:

“Sen aptal mısın, niye öyle yaptın?” demiş.

O da:

“Korktum, utandım,” demiş.

Neyse; sabah olmuş. Gelin gidecek, ancak tilkinin evi yokmuş. Kardeşinin evi de değirmenmiş. Padişahın kızı hiç değirmene gelin gider mi? Tilki düşünüp taşınır:

“Ben önden gidiyorum, evi hazırlayacağım. Siz de gelini alıp arkamdan gelirsiniz,” demiş.

Tilki bir ovadadan geçince bir deve rast gelmiş.

Dev:

“Aman ne hoş lokma geldi,” demiş.

Tilki de:

“Allah seni alsın. Ben bir tek lokmayım, senin dişinin arasında kaybolurum. Biraz bekle arkamdan padişahın askerleri geliyor, onları ye ki adam akıllı doyasın,” demiş.

Tilkinin söylediklerini duyan dev, çok kalabalık bir kafilenin geleceğini düşünerek korkmuş:

“Tilki bacı! Ben ne yapayım, nereye saklanayım?” demiş.

Tilki, devi bir ot yığının altında saklamış. Ot yığınının üzerine de gaz döküp ateşe vermiş. Dev, yanan otların içinde can vermiş. Tilki, devin anahtarlarını almış, devin sarayına gitmiş. Kapıyı açıp bakmış ki bir çeşmeden altın, bir çeşmeden de gümüş akıyormuş. Her taraf bülbüllerle doluymuş.

Derken o sırada düğün alayı gelmiş. Gelini içeri götürmüşler. Tabii gelin sarayı görünce şaşırılmış. Babasının sarayından daha güzel bir saraymış. Düğün bitmiş, herkes evine dağılmış.

Birkaç gün geçtikten sonra tilki, kardeşini sınamak için kendisini hastalığa vermiş. Padişahın kızı, kocasına:

“Senin bacın çok hasta olmuş, ne yapalım?” demiş.

“Bir tekme vur, al aşağı at, onun derdini çekemeyiz,” demiş.

Tam o anda tilki kalkmış kardeşine:

Değirmenci, pis küllü değirmenci. Ben olmasaydım padişahın kızını alamazdın, bana bunu mu yapacaktın?” demiş.

Bunu duyan padişahın kızı sinirlenip:

Demek ben bir değirmenci ile evlenmişim ha!” demiş.

Babasının evine gitmek için hazırlanmış. Tilki önüne geçip:

“Sana ne yav? Ben kardeşimle tartıştım. Biz onunla kardeş değil miyiz? Her şey söylerim. Biz kendi aramızda hallederiz. Hem kardeşimin sarayı senin babanın sarayından daha güzel değil mi ki? Niye küsüp gidiyorsun?” demiş.

Gelin ona hak vermiş, gitmekten vazgeçmiş. Tilkiyi yatağına yatırmışlar. Tilki ateşler içinde yanıyormuş ve sonra da ölmüş.

Tilkinin bir haftası bitmiş. Onu hâlâ dışarı çıkarmamışlar. Çünkü onun yine kendilerini sınamak için ölü numarası yaptığından korkmuşlar. Onun ölmediğini sanıyorlarmış. Ancak tilkiye baktıklarında onun gerçekten de ölmüş olduğunu fark etmişler. Onun için bir mezar kazıp gömmüşler. Ona bolca dua etmişler.

Padişah, kızı ve damadı ise yiyip içip muratlarına ermişler. Onlar ermiş muratlarına, tilki ise gitmiş öbür aleme.

Faik BENGİ

9. ODUNCU İLE AYI

Bir gün bir oduncu, ormana odun getirmeye gitmiş. Oduncu odun keserken, çalılarının arasında dişi bir ayının çıplakken abdest aldığı görüncce şaşırılmış, onu seyretmiş. Ayı, onun kendisini seyrettiğini fark edince çok utanmış. Yerinden kalkıp onun yanına gitmiş ve ona demiş ki:

“Eğer bunu kimseye söylersen, seni yakaladığım yerde yerim. Yok, eğer kimselere demeşsen her akşam sana bir keçi getiririm.”

Oduncu:

“Sana söz kimseye demeyeceğim,” demiş.

Bunun üzerine ayı, onu bırakmış. Akşam olunca da ayı, bir keçi alıp oduncunun kapısının önüne bırakmış ve gidip damda, bacada ayının sırrını söyleyip söylemediğini dinlemiş.

Ertesi gün adamın karısı sormuş:

“Bu keçi kimin, nereden gelmiş davarlarımızın içine?”

O demiş:

“Kadın, o artık bizim keçimiz, sorma.”

Birkaç gün sonra ayı gene bir keçi alıp oduncunun ağılının kapısına bırakmış ve sonra da gitmiş.

Bir gece gene bir keçi daha getirmiş ve gene bacaya gidip oduncu ve karısını dinlemeye koyulmuş. Oduncu ve karısı yatakta uyumaya çalışıyormuş.

Kadın demiş:

“Bey, bu ne haldir? Her gün kalkıyoruz ki bir keçi daha davarımızın arasına katılmış.”

Oduncu demiş:

“Kadın, sorma!”

Karısı demiş:

“Vallahi sen bana bunu anlatmayana kadar, bu gece uyumayacağım. Doğru-yanlış bana söyleyeceksin. Bu keçiler nereden geliyor?”

Adam, bakmış karısının elinden dilinden kurtulacağı yok; hal-mesele böyledir deyip anlatmış. Ayı onun dediklerini duymuş, ona:

“Peki oduncu, sen oduna gelirsin İnşallah!” demiş ve öfkeyle oradan uzaklaşıp gitmiş.

Bir vakit sonra bir gün oduncu oduna gitmiş. Ayı onu görmüş, bir fırsatını bulup önüne çıkmış.

Ayı:

“Benim sırrımı söyleme, yoksa belan olurum. Elimden kurtulamazsın!” demiş ve hemen adamın üzerine yürümüş. Ayı onu sere serip, pençeleriyle boğazından sıkıp tam öldürecekken oduncunun karnından guruldama sesleri duyulmuş. Ayı korkmuş.

Oduncu kahvaltı yapmadığı için karnı öyle gurulduyormuş ki ayı korkuyla sormuş:

“Nedir bu? Bu ses de ne böyle?”

Oduncu, ayının köpeklerden çok korktuğunu biliyormuş. Demiş:

“Onlar benim köpek yavrularımdır, içimdedirler. Diyorlar ki bizi bırak da dışarı çikalım, bu ne gürültüdür?”

Ayı demiş:

“Yo bırakma sakın; sen onları tut ben gidene kadar.”

Oduncu demiş:

“Tamam ben onları tutmaya çalışırım; sen acele et! Bak gene kızmaya başladılar, off off!..”

Ayı, oduncuyu bırakmış, hiç ardına bakmadan kaçıp gitmiş. Oduncu kurtulmuş.

Fatoş CEBBA

10. YILAN İLE ABDULLAH

Bir gün bir adam yolda yürüyormuş; yolda sulak, serin bir yerde bir yılanı rast gelmiş. Bu adamın adı Abdullah'mış. Abdullah yılanın bitkin bir halde olduğunu görünce ona acımış. Yılanı alıp kendine dolamış, sonra da gidip bir bayırda güneşlenmek için oraya uzanmış.

Burada güneş yılanı vurunca, yılan ısınmaya başlamış. Yılan ısınınca, ona kan gelmiş, hatta öncekinden daha zinde olmuş. Yılan canlanınca da iğnesini çıkarmış ve ona dönerek demiş:

“Benim seni öldürmem gerek.”

Abdullah demiş:

“Neden beni öldürmen gerek? Ben seni ölümden kurtardım.”

Yılan demiş:

“Sen beni ademsin, siz benim düşmanımsınız; seni öldüreceğim.”

O demiş:

“Haydi öyleyse şeriata⁴⁶ gidelim.”

Yılan demiş:

“Gidelim.”

Yılan ile Abdullah yola düşüp bir dereye gitmişler. Abdullah, derenin suyuna eğilerek suya şöyle demiş:

“Hal-meselemiz budur: Ben bu ölümden kurtardım, o ise beni öldürmeye kalkıştı. Ne dersin?” Su demiş:

“Öyledir, seni öldürsün. Bakın, ben bu kadar pak duruyum ama yine de hatırımlı bileniniz yok! Siz beni bulandırıp kirletiyorsunuz. Eh, yılanı iyilik yaparsan da böyle olur işte! Seni öldürsün!”

Neyse yılan ile Abdullah yola koyulmuşlar, bu kez de bir tilkiye rast gelmişler.

Abdullah, tilkiyi görünce söylemiş :

“Bacım hal-meselemiz budur: Ben bu yılanı ölümden kurtardım, o ise beni öldürmek istiyor. Hadi sen bize şeriat yap.”

Tilki demiş:

“Ben şimdi size şeriat yapacağım, ama bir kişiyle şeriat yapılmaz. Şeriat için iki kişi lazımdır. Siz, hala bir kişisiniz, önce sizin birbirinizden ayrılmanız gerekecek. Eğer yılan seni bırakıp uzakta durursa, ben o zaman size şeriat yapacağım.”

Yılan, Abdullah'tan ayrılıp uzaklaşır. Tilki demiş:

⁴⁶ Hak, hukuk aramak.

“Abdullah, o nedir öyle ötede bakıyor?”

Abdullah demiş:

“Yılaan!”

Tilki demiş:

“Peki ya o belindeki nedir öyle?”

“Kalme⁴⁷!”

Tilki demiş:

“De vur o zaman yılanı öldür! Yılan güvenilir biri değildir, ona itibar edilmez!”

Abdullah hemen kılıcını çekip yılanı vurmuş, ondan kurtulmuş. Yılan ölmüş. Abdullah da dertten kurtulmuş.

Nurettin BELTEKİN

⁴⁷ Yöresel dilde kılıç.

11. HACI BAYRAM İLE ARUZ

Ormanda Hacı Bayram ile Aruz adında bir çift tilki yaşamış. Bunlar gündüzlerini uyku ile geçirir; geceleri ise erkek tilki, Hacı Bayram, yemek bulmak için ava çıkarmış.

Ormanın yakınlarında bulunan köyde ihtiyar bir imam yaşamış. Köylüler, ölen bir adamın yeni kemerini imama verirler. İmam da kemeri evine getirip hanımına teslim eder. Hanımı kemeri yıkayıp dışarı serer. Ama akşam olunca kemeri içeri almayı unuttur.

Gece ava çıkan Hacı Bayram, köyde yiyecek bir şeyler bulmak için dolaşmaya başlar. Bu sırada dışarıda, bahçe duvarına asılı duran kemeri görür, onu alıp eve götürür. Kemerini Aruz Hanım'a verir. Aruz Hanım da kemeri saklar.

Sabah olunca hoca, hanımından kemeri ister. Hanımı sağa sola bakınırken kemeri dışarıda unuttuğunu hatırlar. Gidip bahçeye bakarlarsa da kemeri bulamazlar. Hoca üzülür. Karısı bahçedeki ayak izlerini görünce hocaya gösterir. Hoca ayak izlerine bakarak tilkinin kemerini çalmış olduğunu anlar.

Hocanın bir de eşeği vardır. Eşek de, hocanın bu durumuna çok üzülür.

Eşek:

“Hocam kemerinizi getirebilirim. Ancak bir şartım var.” deyince;

Hoca:

“Söyle şartını” der.

“Yedi gün yedi gece beni bol bol arpa ile besleyip semirteceksin,” der.

Hoca; “Tamam kabul ediyorum,” diyerek yedi gün yedi gece eşeği bolca arpa ile besler. Yedinci günün sonunda eşek gece karanlığında tilkinin evini arar. Sonunda gidip ormanda tilkinin evinin bulur, evin önünde ölü gibi yatmaya başlar.

Aruz hava almak için dışarı çıkar. Karanlıkta yatan eşeğe çarpıp düşer. Neye çarptığını anlamaya çalışır. Aruz, bunun ölü ve etli bir eşek olduğunu görünce sevinçle Hacı Bayramı uyandırır.

“Kalk Hacı Bayram kalk. Bir rüya gördüm ki ne sen sor ne ben söyleyeyim,” der.

Hacı Bayram:

“Hele bir sakinleş de öyle anlat,” deyince, Aruz gördüklerini anlatır. Birlikte dışarı çıkarlar, bunun rüya değil de gerçek olduğunu anlarlar.

Hacı Bayram:

“Hemen bunu içeri alalım. Diğer hayvanlar görmeden acele etmeliyiz,” der. İkisi de sevinir. “Bu bize bir kış yeter.”

Eşegi bütün çabalarına rağmen içeriye alamazlar. Bu işin böyle olmayacağını anlayan Hacı Bayram'ın aklına kemeri gelir. Hacı Bayram Aruz'dan kemeri getirmesini ister. Kemer alan Hacı Bayram, kemerin bir ucunu kendi boynuna dolar, öteki ucunu da eşeğe bağlar. Eşegi tam çekmek için uğraşırken eşek aniden kalkar. Anıarak dört nala koşmaya başlayan eşek, Hacı Bayram'ı sürüklemeye başlar. Aruz Hanım hemen orada düşüp bayılır. Eşek, Hacı Bayram'ı peşinden sürükleyerek perişan bir halde hocanın evinin önüne getirir.

Eşegin geldiğini gören hoca, hanımından bıçak ister. Diri diri Hacı Bayram'ın derisini yüzer. Deriyi ters çevirip tekrar Hacı Bayram'a giydirirler. Hacı Bayram'ı bu halde salar. Ardından da bağırır:

“Bu sana ve arkadaşlarına iyi bir ders olsun. Bir daha bu köye girmezsiniz” der.

Hacı Bayram kan revan içinde evinin yolunu tutar. Aruz Hanım ise onu evde, kılıfının önünde tedirgin bir şekilde bekler. Aruz Hanım karşıdan tuhaf bir tilkinin geldiğini görünce sorar:

“Kırmızılara bürünmüş tilki kardeş Hacı Bayram'ımı gördün mü?”

“Gördüm gördüm,” der ve “Sen ki Aruz'sun, gündüz yatar, gece rüya görürsün, Hacı Bayram'ı nice beladan belaya sürüklersin...”

Bu sesi tanıyan Aruz, bunun Hacı Bayram olduğunu anlar. Ona sarılmak ister. Fakat Hacı Bayram bunu kabul etmez ve; “Akıllı düşman, ahmak dosttan iyidir,” der.

Begi PESEN

12. AKILLI KARDEŞ İLE DELİ KARDEŞ

Bir varmış bir yokmuş, iki kardeş varmış. Biri deli diğeri akıllı imiş. Akıllı kardeş bir gün yıkık dökük bir çiftliğe gitmiş. Bir bakmış ki bir ayı yukarıdan geliyor, korkmuş ve çiftlikteki ahırda saklanmış. Ayının da ahıra gireceğini anlayan akıllı kardeş ahırda yere yığılıp ölü numarası yapmış.

Bir süre sonra bir bakmış ki bir kurt içeri girmiş. Kurttan sonra bir tilki de içeri girmiş. Gelip sohbet etmeye başlamışlar. Her defasında biri sahip olduklarından bahsediyor.

Ayı der:

“Benim bir lezzetli balım var ki onu vadideki inimde saklamışım. Her gün gidip yiyorum, bu sonbahar bana yeter.”

Kurt der:

“Ben de keçi getirip kavurma yaptım ve büyük bir tenekeye koydum. Her gün gidip biraz çıkarıp yiyorum.”

Tilki der:

“Benim de bir kese altınım var, meşeliğin orada çalının içinde saklamışım. Günde bir defa gidip çıkarıp biraz oynuyorum doyunca tekrar yerine koyuyorum.”

Akıllı kardeş eve gelir. Sabah gider ayının bal peteğini getirir. Gider kurdun kavurma tenekesini ve sonra da gider tilkinin çalının içindeki altın kesesini de getirir.

Deli kardeş eve gelir ki ne görsün! Akıllı kardeş bal, kavurma ve altın toplamış. Der:

“Kardeş sen bunları nereden getirdin?”

O der:

“Ben bir çiftliğe gittim. Ayı , kurt ve tilki geldi; her defasında biri sahip olduklarını anlattı, yerlerini söyledi, nerede sakladıklarını söylediler. Ben de gittim, topladım ve geldim. Hal mesele böyle işte.”

Deli kardeş der:

“Bu gece sıra bende!”

Gece olur, gider o çiftliğin ahırında saklanır. Bir bakar ayı geldi, gözü yaşlı. Kurt geldi, çok hasta. Tilki geldi, pek keyifsiz. Oturlar; ayı ağlayıp der:

“Biri balımı çalmış, beni mahvetmiş.”

Kurt ağlar der ki:

“Biri kavurma tenekemi çalmış, ocağımı söndürmüş.”

Tilki ağlar der ki:

“Biri altın kesemi çalmış, beni her şeyden etti,” der, “Bu her kim ise geçen akşam burada bizi dinlemiş olmalı.”

Kalkıp ararlar, deli kardeşi ahırda kısıtırlar, onu parça parça edip yerler.

Eh bu mesel de böyle imiş, akıllı kardeş toplamış, deli kardeş ise canından olmuş.

Nureddin BELTEKİN

13. ALİ İLE ŞAHHANIM

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde memleketin birinde karı ve kocadan ibaret bir aile varmış. Bu aile o kadar fakir, o kadar fakirmiş ki bir lokma ekmeğe muhtaçmış. Aynı zamanda bu karı koca fakir olmakla birlikte bir de çok utangaç olduklarından kimseden bir lokma ekmek istemezmiş.

Karı koca akşam olmuş yatağa girip uyumuş. Kadın rüyasında suyu berrak bir denizden kocaman bir balık görmüş. Balığın sırtında çeşitli rızklar varmış. Balık, kadına bu rızkları verirken birden uyanmış. Kadın uyandığı gibi kocasını kaldırmış.

“Ali, ben bir rüya gördüm.”

Kocası:

“Hayırdır, inşallah.”

“Gördüm ki; büyük ve suyu berrak bir denizde kocaman bir balık, bu balığın sırtında çeşitli rızklar vardı. Balık bu rızklardan bana verirken uyandım,” demiş.

Kocası:

“İnşallah bizlere hayırlı bir kılıfı açılır.”

“Bak Ali senden ilk defa bir isteğim olacak. Benim için deniz kenarına gidip o balığı görmelisin. Muhakkak bu rüyada bir hayır vardır,” demiş.

Ali karısının sözünü dinlemiş ve yola çıkmış. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, bir deniz kenarına varmış. Ali, dalgaları seyre dalmışken birden çok büyük bir balık sudan çıkıp kıyıya yaklaşmış ve:

“Dile benden ne dilersen ey insan oğlu?” demiş.

Ali şaşkın şaşkın etrafına bakınmış ve ilave etmiş:

“Senden zenginlik, makam ve mevki dilerim.”

Bunun üzerine balık; sağ solungacıma dilini sür ve istediğin her şeye sahip olursun. Ali dilini balığın solungacına sürmüş, balık ortadan kaybolmuş.

Ali biraz düşündükten sonra evin yolunu tutmuş. Hayaller kurarak evine varmış. Kapıda muhafızları görünce şaşırılmış; onlara, evin sahibi olduğunu ve karısını görmek istediğini söylemişse de bir türlü muhafızları inandıramamış. Çok ısrar edince muhafızlardan birisi Ali'nin karısının huzuruna çıkmış, kapıda olan hadiseyi anlatmış. Ali'nin karısı o kişiyi huzuruna getirmelerini istemiş. Huzura çıkarılan Ali bir de ne görsün; karısı kraliçe tahtında oturuyormuş ve etrafındakiler ona Şahhanım diye hitap ediyorlarmış.

Ali ne yaptığını ve balık ile arasında geçen konuşmaları bir bir Şahhanım'a anlatmış. Şahhanım kocasını güzel bir giydirmiş ve hiçbir şeye karışmaması için tembihlerde bulunmuş, kendisinin de bu ülkenin kraliçesi olduğunu anlatmış.

Gel zaman git zaman Şahhanım halkı üzerinde baskılı bir yönetim sürdürmeye başlamış. Astığı astık, kestiği kestikmiş. Her türlü kibir, gurur ve hırs onda yer tutmuş. Öyle bir duruma gelmiş ki; artık kocasını bile yanına yaklaştırmaz olmuş.

Günlerden bir gün Ali'yi huzuruna çağırılmış ve demiş ki:

“Ali git, o balığı gör ve de ki Şahhanım bütün dünyaya hükmetmek istiyor. Ona bu fırsatı da ver.”

Ali aldığı emir üzerine üzgün ve bir o kadar da endişeli olarak yola koyulmuş. Gide gide gene o deniz kıyısına varmış. Bu sırada balık tekrar kıyıya yanaşır:

“Dile benden ne dilersen ey insanoğlu?”

Ali, büyük bir mahcubiyetle:

“Ey Allah’ın güzel mahluku bize makam ve servet sahibi olma imkanı sundun. Fakat benim karım bununla kalmıyor şimdi de bütün dünyaya hakim olmak istiyor. Eğer bu fırsatı karıma verirsen bütün insanlığın başı belaya girmiş olur.”

Balık:

“Ey insan oğlu sen evine dön, ben ne yapacağımı çok iyi biliyorum,” demiş.

Balık suya dalıp kaybolmuş. Ali de evinin yolunu tutmuş. Yolda düşüne düşüne yürürken, öyle derin bir düşünceye dalmış ki bir de bakmış ki evin önüne varmış. Şahhanım dedikleri hanımı ise bu kez perişan bir durumda kılıfının eşliğinde öylece oturmuş, Ali'sini bekliyormuş.

Ali karısına yaklaşınca:

“İşte karı gördün, her şey yalan ve bir rüyadan ibarettir.”

“Evet efendim evet, anladım her şey bir yalandan, bir rüyadan ibaretmiş. Anladım,” demiş.

Karı, koca o günden sonra elindekilerle yetinmeyi, hakikatin kanaatkar olmaktan olduğunu öğrenmişler. Böylece huzur ve mutluluk içinde yaşamının sırrına varmışlar.

Eh gökten üç elma düşmüş. Birisi yazanın, birisi anlatanın, birisi de sizin...

14. PADİŞAHIN ÜÇ OĞLU

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde ülkenin birinde bir baba ile üç oğlu varmış. Derken baba bir gün yataklara düşmüş. Ölmeden önce üç oğlunu yanına çağırarak onlara şu vasiyette bulunmuş:

“Bakın evlatlarım ben ölürsem her gece biriniz mezarımın başında nöbet tutacak. Bu, benim size vasiyetimdir,” demiş ve ölmüş.

Babaları öldükten sonra çocukları onun vasiyetini yerine getirmek için sıra ile her gece babalarının mezarı başında nöbet tutmaya başlamış. İlk gece büyük oğul nöbet beklerken bir de ne görsün: Kocaman bir dev gelip mezarı eşmeye başlamış. Tabii büyük oğlu korkmuş ve bir ağacın kovuğuna saklanarak dev izlemiş. Sabah olunca dev gitmiş, adam da eve gidip kardeşlerine hiçbir şey söylememiş.

Neyse ikinci gece sıra ortanca kardeşe gider. O da aynı şekilde nöbet beklerken yine aynı dev gelip mezarı kaldığı yerden tekrar eşmeğe başlamış. Ortanca kardeş de ağabeyi gibi korkudan bir köşeye saklanmış, eve dönünce de bu olaydan kimseye söz etmemiş.

Üçüncü gece ise sıra en küçük kardeşe gelmiş. Küçük kardeşleri nöbet yerine gidince bir de ne görsün: Babasının mezarı yarıya kadar kazılmış durumdadır. Bu işte bir iş var diyerek mezarın yanı başında bulunan ağacın kovuğuna girmiş, nöbet beklemiş. O sırada kocaman bir devin geldiğini görmüş. Dev kaldığı yerden mezarı eşmiş. Tam babasının tabutunu çıkarmak üzere iken padişahın küçük oğlu ağacın kovuğundan fırlayıp kılıcı ile dev yaralamış. Dev kaçmaya başlamış. Oğlan da onu takip etmiş ve devin mağarasını tespit etmiş.

Küçük kardeş devin mağarasını tespit ettikten sonra eve dönünce durumu ağabeylerine anlatmış. Üç kardeş oturup dev öldürmek için plan yapmışlar. Yanlarına uzunca bir ip de alarak mağaranın başına gitmişler. Önce en büyük kardeşleri mağaraya ben ineceğim demiş ve ipin bir ucunu beline bağlayıp:

“Eğer seslenirsem beni yukarı çekersiniz,” demiş.

Bu sözünü söyledikten sonra aşağı inmiş. Yarıya kadar inince bağırarak, kardeşleri de onu geri çekmiş. Sıra ortanca kardeşe gelmiş. O da yarıya varmadan:

“Beni yukarı çekin,” demiş. Böylece sıra en küçük kardeşlerine gelmiş. Küçük kardeş hem çok cesur hem de çok yakışıklıymış. Ağabeylerine demiş ki;

“Bağırırsam da, çağırırsam da beni yukarı çekmeyin.”

O da ipi beline doladıktan sonra aşağı inmeye başlar. İner iner de bir de ne görsün, karşısında üç tane birbirinden güzel kız var. Oğlan ilk bakışta kızların en güzeli ve en çekicisi

olan küçük kız kardeşe aşık olur. Kız da aynı şekilde ona karşı bir ilgi duyar. Kızlar bu apansız anda gelen oğlana sorarlar:

“Ne işin var burada? Çabuk git, babamız uyanırsa seni hemen yer,” derler. Meğer bunlar yaraladığı devin kızları imiş. Dev ise yaralı şekilde sancılar içinde yatağında uyuyakalmıştır. Kızlar da bir an önce babalarından kurtulup yeryüzüne çıkmak için can atıyorlar. Babalarını öldürmesi için oğlana yardım ederler.

Nihayet oğlan devin yastığı altında bulunan kılıcı alıp devi öldürür ve kızları da yukarı çıkartmak için mağaranın başında bekleyen ağabeylerine seslenir. Ağabeyleri önce iki büyük kızları yukarıya ipe çekerler. Aşağıda birbirlerini deliler gibi seven padişahın küçük oğlu ile devin küçük kızı kalır. Oğlan düşünür; "Ben yukarı çıkarsam kız gelmeyebilir. Önce kızı gönderirsem çok güzel olduğu için ağabeylerim bana ihanet edip beni yukarı çekmeyebilirler."

Kız:

“Önce sen git,” der.

Oğlan da kıza:

“Hayır önce sen git,” der ve kızı yukarı çıkmaya ikna eder.

Kız yukarı çıkmadan önce parmağındaki yüzüğü çıkarıp oğlana verir:

“Ne olur ne olmaz, burada kalırsan bu odalardan birinde ak diğeri kara olmak üzere babama ait iki koç var. Eğer bu koçlardan ak koçun sırtına binersen seni yukarı çıkartır. Yoksa aksini yapıp kara koçun sırtına binersen seni yedi kat yerin dibine atar,” der. Hemen yukarı çıkar.

Yukarı çıkan kızı gören padişahın diğer iki büyük oğlu kızın güzelliği karşısında büyülenirler. Ona sahip olabilmek için küçük kardeşlerini mağarada bırakırlar. Küçük kardeşin korktuğu başına gelmiştir, artık ne yapsa faydasız; kız ise bağırır çağırır, gözyaşları döker. Yine nafile. Mağarada kalan küçük kardeş, kızın dediğini yapmak için birer birer odaları kontrol eder. Birinci kapıyı açtığında ne görsün, duvarlarda asılı bulunan bir sürü insan kafası, diğer kapıyı açar; altın, gümüş ve mücevherat gibi pahalı ve kıymetli eşyalar, üçüncü kapıyı açınca da; kızın dediği gibi biri ak diğeri de kara olmak üzere iki koç vardır. Bir an önce kıza kavuşmak heyecanı ile ak koça bineceğine kara koça biner ve kendisini yedi kat yerin dibinde yabancı bir diyarda bulur.

Biraz yürümeye başladıktan sonra bir eve rastlar. İçeri girince yaşlı bir nineyle karşılaşır. Ona başından geçenleri bir bir anlatır. Nineden yeryüzüne tekrar çıkmak için

yardım ister. Nine küçük kardeşe der ki:

“Biz, su ihtiyacımızı bu görmüş olduğun nehirden sağlıyoruz. Ama bir haftadır çok büyük bir ejderha nehrin önünü kesip köye su bırakmıyor. Ejderha da günde bir saatliğine suyu bırakmak için padişahın her gün bir kızını ister. Padişahın yedi kızı vardı. Her gün bir tanesini ejderhaya verip bir saatliğine de olsa su ihtiyacımızı karşılamaya çalışmaktadır. Bu gün padişah, son kızını gönderiyor. Eğer bizi bu ejderha belasından kurtarırsan belki padişah seni vatanına gönderir.”

Bu söylenenleri dinledikten sonra küçük kardeş, ejderhanın yerini nineden öğrenip gider. Büyükçe bir kayanın arkasına saklanarak bekleyedurur, biraz zaman geçince kızın geldiğini görür, ejderha tam kızı yiyecek iken kılıcını çeker ve ejderhayı öldürür. O sırada kız elini ejderhanın kanına bulayıp oğlanın sırtına vurur. Artık sular bırakılmıştır. Köylüler bayram eder. Herkes çok sevinir. Padişah da ferman eder:

“Bizi bu ejderha belasından kurtararak iyilik eden hangi yiğit kişi ise her ne dileği varsa karşılanacaktır,” der.

Padişahın bu fermanını duyan bir sürü genç, ejderhayı ben öldürdüm diyerek meydana çıkar. Padişahın kızı ise:

“Öldüreni ben tanıyorum. Çünkü sırtına damga vurdum, der” ve nihayet oğlanı yaşlı ninenin evinde bulurlar. Padişah, oğlanı huzuruna çağırır:

“Benden ne dilerse dile,” der.

“Yeryüzüne, memleketime, dönmek istiyorum,” der demesine de, padişah:

“Keşke sana yardım edebilseydim ama; ne fayda ki elimden bir şey gelmez. Fakat falan yerde bir leylek var. Her yıl yavru yapıyor ancak; büyük bir yılan gelip yavrularını yiyor. O yılanı öldürürsen belki sana yardım edebilir,” der.

Çaresiz, oğlan oradan da ayrıлып tarif edilen leyleğin yuvasına ulaşır. Bakar ki yılan yavruları yemek üzeredir. Oğlan, hiç vakit kaybetmeden yılanı paramparça ederek ağacın dibinde üst üste yığar. Yılanı lokma olmaktan kurtulan yavrular çok sevinip oğlana:

“Gel bizim kanatlarımızın dibinde saklan yoksa leylek anamız gelip seni öldürür. Bunun üzerine oğlan da yavruların kanatları dibine girer ve leyleği bekler. Leylek gelip yılanı öldürülmüş bir halde görünce çok sevinir ve yavrularına der:

“Bu iyiliği kim yapmışsa benden ne dilerse dilesin, dileğini yerine getiririm.”

Yavruları oğlanı, kanatlarının dibinden çıkartıp:

“O yiğit, bu gördüğündür,” derler.

Leylek ana, oğlana dileğini sorar. O da yeryüzüne çıkmak istediğini, söyler. Leylek

oğlanın bu dileğini yerine getirebileceğini söyleyerek onu yer yüzüne çıkartır, vedalaşıp ayrılırlar.

Aradan yıllar geçmiş, her yer değişmiştir. Oğlan, biraz yürüdüktan sonra ileride bir ev görüp içeri girince yaşlı bir nineyle karşılaşır.

Oğlan, nineye:

“Nine ne ediyorsun? Kimin kimsen yok mu?” diye sorunca nine:

“Üç oğlum vardı. Yıllar önce bir devin mağarasına gittiler. İki büyük oğlum döndü sonra da evlendiler. Çoluk çocuğa karıştılar. Şimdi ise bana bakmıyorlar. Küçük oğlum ise mağarada kaldı, hala geri dönmedi. Onu çok merak ediyorum,” der.

Bu sözleri duyan oğlan, yaşlı ninenin annesi olduğunu anlar fakat; açığa vermez, hemen devin en güzel kızını sorar. Evlenip evlenmediğini merak eder.

Nine der:

“Oğlum, bu memleketin en varlıklı, en yakışıklı erkekleri geldi ama; o hiç kimseyi kabul etmedi. Geldiğinden beri ne yiyip ne içiyor. Her gün ağlıyor. Sadece ona günde bir bardak süt götürüp içirtiyorum.”

Küçük kardeş, sevdiği kızın hâlâ yaşadığını ve kendisini sevdiğini duyunca mağarada kızın kendisine vermiş olduğu yüzüğü çıkartıp sütün içine atar ve nineye kıza götürmesini söyler.

“Eğer sütü içmeyecek olursa parmağını sütün içinde gezdirsin,” demiş.

Nine hemencecik sütü kıza götürür ama; kız inat edip içmez.

Nine der ki:

“Kızım madem ki sütü içmiyorsun bari parmağını içinde gezdir,” der.

Kız, kabul eder ve parmağını gezdirince yüzüğünü görür. Büyük bir sevinç ve hayretle:

“Nine, bu yüzüğün sahibi nerede? Çabuk bana söyle!” deyince Nine:

“Benim evimde,” der.

Bunun üzerine hiç vakit kaybetmeden eve, oğlanın yanına giderler. Birbirlerini hemen tanırlar. Nihayet devin en küçük ve en güzel kızı ile padişahın küçük ama yiğit oğlu yıllar sonra birbirlerine kavuşurlar. Bir süre sonra da evlenip muratlarına ermişler.

Faik BENGİ

15. BABANIN OĞULLARINA VASIYETİ

Bir yer varmış, bir yer yokmuş, bir baba ile üç oğlu varmış.

Bir gün babaları demiş:

“Ben artık yaşlandım. Ölümüm yakın. Size vasiyetimi söyleyeceğim. Ben öldükten sonra gidip tarlanın kenarındaki pınardan abdest alıp namaz kılacaksınız. Namaz bittiğinde, selam verip sola döndüğünüzde ne görürseniz onun peşine düşün.”

Babalarının vasiyetinden sonra iki büyük kardeş gidip pınarın yanında abdest alıp namaz kılmışlar sola selam verdiklerinde bir canavarın gittiğini görmüşler. İki kardeş canavarı görünce korkularından peşinden gidememişler.

Bir başka gün de küçük gidip aynı yerde abdest alıp namaz kılmış. Yine aynı şekilde sola dönüp selam verdiği o da bir canavar görmüş. Küçük kardeş atına binip canavarın ardına düşmüş.

Küçük kardeş gitmiş, gitmiş ama canavarı bulamamış. Hava da iyice kararmış. Küçük kardeş içinden: “Hava da iyece karardı. Bari kendime bir yer bulsam...”

Küçük kardeş dolaşmış, dolaşmış, bakmış dağın ardından bir duman yükseliyormuş. Gidip oraya bakınca orada bir köşk olduğunu görmüş. Hemen köşke gitmiş. Köşkte bir kız görmüş, ama öyle güzel bir kızmış ki ne kimse görmüş, ne de kimse duymuş.

Bu güzel kız, adama;

“Heey Ali oğlan hoş geldin” demiş, “Ben seni gökte ararken yerde buldum.”

Kız yine demiş:

“Ah, ah ! Benim bir anam var ki insan yer, canavarın biridir. Ah seni görmesin valla seni yer, yazık olur sana.”

Bu kızın annesi de ormana gitmiş, orada kaybolmuş ve günler geçmiş gene de köşke dönmemiş. Bu durumu fırsat bilen kız ve oğlan evlenmiş, köşkte yaşamaya başlamışlar.

Bir gün hava kararmak üzereyken köşkün kapısından, dışarıdan bir inilti, ağlama sesi duymuşlar. Adam dışarı çıkıp bakmış, Pirey kapının önünde hasta bir şekilde oturuyormuş. Adam, Pirey’i bitkin görünce karısına;

“Biz, bu Pirey’i içeri alalım.”

Kadın:

“Hayır, alma sakın içeri!” demiş.

Adam:

“Bak hava da kararmış, Pirey de hasta. Hem şu ihtiyarın bize ne zararı var ki! Bırak da içeri alalım” demiş.

Kadın:

“Ben bilmem. Bana lazım değil...” demiş.

Adam bildiğini yapmış, pireyi içeri almış, onun yatağını hazırlamış. Pirey'in abdest alması için ibriğini de odasına bırakmış.

Gece olmuş, herkes yatmış. Pirey, gece uyanıp adamın odasına gitmiş, adamı kesmiş. Kadını da alıp dışarı çıkmış. Dışarıda onun uçan bir halısı varmış. Pirey, kadını da yanına alıp halısına binip uçmuş.

Günler gelip geçmiş, iki büyük kardeş, küçük kardeşlerinden bir haber alamayınca onu merak etmişler. İki kardeş yine aynı pınarın başına gitmiş. Abdest alıp namaz kılmışlar. Sola selam verdiklerinde yine bir canavar görmüşler. Bu kez iki kardeş korkmayıp canavarın ardına düşmüşler. Onlar da epey gittikten sonra canavarı kaybetmişler. Hava da kararmış. İki kardeş dağın arkasından bir dumanın yükseldiğini görmüş. İkisi de oraya gitmiş, aynı köşkü görmüşler. Köşke yaklaşınca kardeşlerinin atını görmüşler. At onları görünce kişnemeye başlamış. Artık anlamışlar kardeşleri buradadır.

İki kardeş gidip köşkün içine bakmış, kardeşleri yatakta, başı kesik olarak yatıyormuş. İki kardeş onu böylece görünce dizlerinin bağı çözülüp yere yığılmışlar. İki kardeş öylece ağlamış, ağlamış, kendilerinden geçmişler.

Bir zaman sonra kardeşlerden biri ayılınca, iki farenin birbiriyle didişip oynadığını görmüş. Farelerden biri öbürünün başını koparmış. Bu saldıran fare hemen oradan kaçıp kılıfının dibinden çıkıp gitmiş. Biraz sonra da dönüşte bir yaprakla çıkıp gelmiş. Fare bu yaprağı alıp diğer farenin boynuna sürmüştü ve fare iyileşip canlanmış. Sonra da iki fare uzaklaşıp gitmişler.

Bütün bunları gören bu adem kardeşini uyandırıp ona gördüklerini anlatmış. İki farenin ve yaprağın sırrını anlatmış. İki kardeş de farenin yaprağı getirdiği yöne gidip kapıyı açmışlar. Kapı açılınca dışarıda cennet gibi güzel, yemyeşil bir bahçe görünmüş. Bahçedeki en büyük ağacın dalından bir yaprak koparıp kardeşlerinin boynuna sürmüşler. Kardeşlerinin gözleri açılmış, kendine gelmiş. İki kardeş:

“Kardeş ne oldu böyle sana? Kim seni bu hale koydu?” demişler.

Her üç kardeş birbirlerine sarılıp kucaklaştıktan sonra, küçük kardeş demiş :

“Ben bu köşkte bir kızla evlendim. Mutluyduk. Bir gün kapımıza gelen hasta bir kadına, pireye acıdık içeri aldık. Karım istemediyse de onu eve misafir olarak aldım. Bu Pirey, gece uyanıp başımı kesmiş. Karımı da herhalde o alıp götürmüştür.”

Diğer iki kardeş:

“Peki ne yapacaksın şimdi?” demiş.

Küçük kardeş de:

“Tabii ki onlara aramaya, karımı almaya gideceğim.” demiş.

İki kardeş:

“O halde biz de evimize gideceğiz,” demiş.

Bunun üzerine küçük kardeş, ağabeylerinin atlarını hazırlamış, atlarına altın, mücevher yüklemiş, onları yola koymuş.

Küçük kardeş de atına binip karısını bulmak için yola çıkmış. Gitmiş, gitmiş; dağları aşıp düzde gitmiş ve sonunda bir köyün önünde durmuş. Bu köy merakını çekmiş. Bakmış bütün köylüler hep beyaz giyinmiş. Onları böyle görmek onu çok şaşırtmış. Biraz daha ilerleyip köyün girişindeki çeşmeye varmış. Bu çeşmenin önünde köyün yolunu tutan iki asker görmüş. Onları görünce sormuş:

“Yahu kardeşlerim, bu köy neden böyle baştan başa hep beyaz giyinmiş?”

Onlar da demiş ki:

“Köyün ağasının oğlu evleniyor da... Gelin de şart koşmuş; köylüler otuz gün siyah elbise, otuz gün de beyaz elbise giyerse hele ağının oğluyla evlenecekmiş, ondandır.”

İki asker, adamın yabancı olduğunu anlamışlar. Adama:

“Gelin bize dedi ki, gidin bu çeşmenin başında nöbet tutun. Eğer köye bir yabancı gelirse onu alıp bize getirin, misafirim olacak. Biz de onun için buradayız. Şimdi bizimle geleceksin.” demişler.

Adam; “Bakalım ne var bu köyde? Kimmiş bu gelin?” diyerek bu iki askerle gitmeye karar vermiş.

İki asker adamı alıp ağanın evine, gelinin yanına götürmüşler. Kız onu görünce bunun kocası, adamda kızı görünce onun karısı olduğunu anlamış. Kız onun yanına gidip demiş:

“Tam zamanında geldin. Yarın evleniyorum. Kaç gündür seni bekliyorum. Şimdi ben gidip bahçeye, kılıfının önüne iki at bırakacağım. Gece herkes uyuyunca ben gelip seni uyandırırım, atlarla kaçıp gideriz.”

Gece herkes uyuyunca, kız gelip adamı çağırılmış. Karı-koca gizlice atlarına binip hızla uzaklaşıp gitmişler.

Onlar ikisi kaçıp kurtulmuş, birbirlerine kavuşmuşlar. Gidip uzak bir diyara yerleşip orada çoluk çocuğa karışmışlar.

Onlar orada kalsın, biz burada işimize bakalım...

16. İKİ KARDEŞ İLE TIN TIN KABAK

Bir varmış, bir yokmuş. Bir zamanlar bir köyde bir baba ve iki çocuğu yaşarmış. Çocukların annesi ölünce adamcağız çocuklarla kalakalmış.

Baba bin bir zorlukla çocuklarını büyötmeye çalışmış; onlara hem babalık hem annelik yapmış. Ancak bir türlü başarılı olamamış, sonunda canından bezmiş.

Her geçen gün sabrı tükenen adam, çocuklarına bir anne gerektiğini düşünerek evlenmeye karar vermiş. Nihayet, yakın bir köyde bir çocuğuyla yaşayan dul bir kadın bulmuş ve onunla evlenmiş.

Bir gün, bir ay derken üvey anne kendi çocuğuna iyi, diğerlerine kötü davranmaya başlamış. Adam evdeyken iyi oluyor, o gidince çocuklara işkence yapıyor, onları ağır işlerde çalıştırıyormuş.

Bir gün kadın kocasına çocukların hiçbir işe yaramadığını söyleyip onları evden atmasını istemiş. Baba çaresiz kabul etmiş. İki çocuğunu almış oduna gitmiş. Çocuklara;

“Siz burada odun kesin, ben aşağıda dereye odun keseceğim,” der ve babaları dereye doğru iner.

İki kardeş odun kesmeye başlar. Babaları ise deredeki bir ağaca boş bir kabak “süs kabağı” bağlamış, kabak rüzgar estikçe ağaca çarpıp ses çıkarıyormuş. Çocuklar bu sesi duydukça babalarının odun kestiğini zannedermiş.

Hava kararmış, akşam olmuş ne gelen var, ne giden. Çocuklar seslenmiş, babaları yokmuş. Ama hâlâ dereден aynı ses geliyormuş. Merak etmişler, gidip bakınca da ses çıkaran şeyin boş bir süs kabağı olduğunu görmüşler. Bunun üzerine anlamışlar ki babaları onları terk etmiş.

İki kardeş sarılıp korku içinde ağlamaya başlamışlar. Ağlarken de;

“Tın tın kabakçık, bizi aldatıp da giden babacık” diye ah ederlermiş.

Onların bu içli hallerini gören bir peri gelmiş ve bu iki kardeşin daha fazla acı çekmemesi için onları kuşa çevirmiş.

Bu kuşlar öterken yine;

“Tın tın kabakçık bizi aldatıp da giden babacık,” diye yas edermiş.

Bu iki kardeş kuş olarak evlerine çok yakınmışlar ama mutsuzmuşlar. Kuşların sesini her gün duyan babanın aklına yavruları gelmiş pişman olmuş ve çocuklarını bıraktığı yere gitmiş. Çocukları bulamayınca oturup ağlamaya başlamış.

Peri ona yaklaşıp çocukların yerine evin önündeki o iki kuşu eve götürüp bakmasını söylemiş, baba kabul etmiş. İki kuşu içeri almış onlara yer hazırlayıp, yemlerini vermiş.

Sabah uyandığında kuşların yerinde iki çocuğunun olduğunu gören baba çok sevinmiş; onlara sarılarak ağlamaya başlamış.

O günden sonra iki kardeş ve babaları hiç ağlamamış, hep mutlu olmuşlar.

Gülseren KUTLUKTEMUR

17. YILAN KILIĞINDA BİR DELİKANLI

Bir varmış bir yokmuş, bir memlekette bir kadınla kocası yaşarmış. Onların hiç çocukları olmuyormuş.

Bir gün kadın dua etmiş:

“Ya Rabbi, bana bir çocuk ver, istersen yılan olsun, razıyım.”

Bu duasından uzun bir süre sonra kadın hamile olur. Kadın altı aylık hamile olunca kocası çobanlığa gitmiş. Kadının süresi dolar ve doğurur, gerçekten bir yılan yavrusu doğurur. Kadın yılan yavrusunu bir odaya atar ve kapısını kapatır. Açtığına kapı aralığında emzirek tekrar kapıyı kapatır. Adam çobanlıktan döner ve karısına sorar:

“Hanım, çocuğum nerede? Doğurmadın mı?”

Kadın der:

“Bey, Allah bize bir yılan yavrusu verdi. Onu odaya kapattım.”

Yılan odasında büyür, evlilik çağına gelir.

Her yıl yazın bir grup göçer köylerine gelir birkaç ay kalır tekrar kışın memleketlerine dönerlermiş. Bu grubun miresinin⁴⁸ bir kızı varmış.

Bir gün yılan babasına der:

“Baba bana o kızı isteyeceksin?”

Baba der:

“Oğul, sana göçerlerin miresinin kızını nasıl isterim? Kimse sana kızını vermez?”

Yılan der:

“Hayır, isteyeceksin.”

Baba gider mireye der:

“Geldim Allah’ın emri , Peygamberin kavli ile kızını oğluma istiyorum.”

Göçerlerin miresi der:

“Peki senin oğlun var mı? Oğlun nerede? Neden hiç görmedik?”

Adam der:

“Bir oğlum var, henüz gün yüzü görmemiş, odasında ders alıyor.”

Mire kızını verir. Düğününü yaparlar. Gece kız odasına gidince, yılan gelir kızı sarar, kız ölür. Sabah olunca odaya gidenler kızın öldüğünü görürler. Kızın babasına giderler ve derler ki:

“Allah’ın emrini kabul etmiyor musun? Kızın ölmüş.”

⁴⁸ Yöresel dilde bey, başkan.

Başkan gidip kızının cenazesini alır.

Bir süre sonra yılan tekrar bir kızı işaret eder ve der:

“Bu defa bana bu kızı isteyin?”

Babası der:

“Oğul bir defa seni evlendirdik, kız öldü. Bu defa gene kız ölürse ne yaparız?”

Yılan der:

“Gidip isteyeceksiniz, yoksa bela gibi üstünüze gelirim!”

Anne ve baba yine kızı isterler. Düğünü yaparlar, kızı getirirler. Akşam yine yılan kızı sarmalar. Kız korkudan ölür.

Yine uzun bir süre geçtikten sonra, köye göçerler gelir.

Yılan der:

“Baba gidin bana bu göçerlerin miresinin kızını isteyin.”

Baba der:

“Oğul, yapma! Kimse kızını bize vermez. Bu defa da elin kızı ölürse, buradan göçmemiz gerekecek vallahi.”

Yılan der:

“Bu kızı isteyeceksiniz, yoksa başınıza bela getiririm!”

Adam ve karısı, mirenin evine gider ve derler:

“Allah’ın emri, peygamberin kavli ile kızınızı istemeye geldik.”

Mire der:

“Senin oğlun yok ki! Sen nereden oğlan getirdin? Niçin bugüne kadar oğlunu hiç görmedik?”

Onlar derler:

“Oğlumuz gün yüzü görmemiş. O sürekli evde ders alıyor.”

Baba kızını verir.

Meğer bu kız periymiş. Kız anne, babasına der:

“Bana düğün için kirpiden elbise yapın.”

Onlar derler:

“Kirpiden elbise mi getirelim?”

Kız der:

“Kirpiden elbise olmaz ise evlenmem!”

Kirpiden elbise bulurlar, düğün yapılır, kızı getirirler. Akşam kız yılanın odasına gider. Yılan gelir kızı sarıp sarmalar, dikenler batar, geri çekilir. Kaç defa dener, tekrar geri çekilir.

Yılan, kıza der:

“Kabını çıkar.”

Kız der:

“Sen niçin kabını çıkarmıyorsun? Sen çıkar ben de çıkaracağım.”

Kız, Yılan kabından çıkar ki nazlı bir delikanlıdır bakmaya kıyılmaz. Kız da kabını çıkarır. Sarılıp yatarlar. Anne ve baba sabah korkarlar, derler:

“Muhakkak ki bu gelin de ölmüş, babasından nasıl kurtulacağız?”

Fakat kız ölmemiştir. Kız kalkıp yanlarına gelir. Üç gün aradan geçer, karı koca derler ki:

“Muhakkak bunda bir iş var.”

Dördüncü gün kadın gidip pencereden içeri bakmış ki bir delikanlı ve kız sarılmış, uyuyorlar. Odada, yerde ise iki kap var.

Kadın koşup kocasına der:

“Bey, bey bi gel! Oğlumuz öyle nazık ve öyle güzel ki, ayın on dördü gibi bir delikanlı olmuş. Bakmaya kıyılmaz!”

Adam da gelir pencereden bakar ki ne baksın! Yatakta bir delikanlı var ki, ay der ki “benim”, güneş der “ben.”

Çok sevinirler, kapları yakarlar.

Sabah kız ve yılan kalkarlar ki kapları yok.

Tekrar kırk gün ve kırk gece çift davul zurnalı düğün kurarlar. Kız ve delikanlı mutlu olurlar.

“Bizden yalan, Allah’tan doğru

Ben bir tava helva yaptım

Dinleyenlere sundum”

Nureddin BELTEKİN

18. DEVİN OĞLU

Bir zamanlar bir adam ile karısı kış ortasında doğuya göç etmişler. Kar ve tipi yüzünden yolda kalmışlar. Ancak tam umutlarını kaybetmek üzere iken; bir dağın başında kocaman taşlarla örülmüş büyükçe bir köşk görmüşler. İki de çok sevinmiş, hemen gidip kapıyı çalmışlar. Kapıyı bir dev açmış.

Onlar:

“Yolda kaldık sana sığınıyoruz,” demişler.

Dev kabul eder ve onları içeri alır. Dev gözünü adamın karısından alamıyormuş. Kadın da çok güzelmiş. Dev hizmetçisini çağırarak kendilerine yemek yapmasını emreder. Hizmetçisi sofrayı hazırlar. Hazırladığı yer sofrasında büyük bir tepsinin içerisine pilav koyarak üzerini etle doldurur. Yanına iki tane tahta kaşık koyar. Dev tepsinin başına oturur, sonra da adamın karısının oturmasını ister. Kadın mecburen kabul eder ve oturur. İki yemeklerini yerken adamı alıp aşağıdaki zindanına attırır. Bu öyle bir zindan ki kapısı yokmuş, tepesinde kocaman bir taş kapak varmış, buradan içeri girilebilirmiş.

Dev, adamı zindana tiktirerek adamın karısıyla geceyi geçirir. Sabah olunca da dev eline kocaman kılıcını alarak zindanın başına geçmiş ve kılıcını aşağıya salarak adamı öldürmeye çalışmış. Dev kılıcını sağa sola gezdirerek adama isabet ettirip onu öldürmeye uğraşsa da adam uyanık davranıp zindandaki cesetlerden birini kılıcın ucuna denk getirip kendisini kurtarır. Dev kılıcını çekip ucunda kanı görünce onu öldürdüğüne inanır.

Bu sırada zindanda bulunan adam boş durmayarak orada bulunan bütün cesetleri üst üste dizmiş, böylelikle kapağa ulaşabilmiş. Kapağı kaldırıp oradan dışarıya bakan adam, devin orada olmadığını görünce fısıltıyla karısına seslenip taşı kaldırmasını istemiş. Karısı taşı iterek kocasını kurtarmış ve ahıra giderek atları alıp kaçmışlar.

Devin elinden kurtulup kaçan karı-koca, şehirlerine gitmiş. Epey bir vakit sonra günler, aylar geçtikten sonra adamın karısı hamile kalmış. Kadın bir erkek çocuk dünyaya getirmiş. Çocuk üç-dört yaşına varınca bütün komşuları şikayete gelmiş. Komşulardan kimi “Çocuğumun kolunu kırmış,” kimi “Camımı kırmış,” kimi de “Paramı çalmış,” diyerek onlara şikayete gelmiş. Adam bütün malını komşuların zararını ödemek için vermiş.

Nihayet çocuk büyümüş, bir delikanlı olmuş. Çocuk büyüdükçe irileşmeye, gittikçe kabalaşmaya başlayınca adam, bu duruma bir anlam verememiş. Karısını sıkıştırmaya başlamış. Karısı iyice bunalınca kocasına:

“Bu senin oğlun değil, o devin oğludur,” der.

Adam çocuğu niçin sevemediğini anlamış.

Devin oğlu zaman ilerledikçe onlara bela olmaya başlayınca kadın ona babasının adresini vermiş. Zaten onun da isteği onlardan ayrılmakmış.

Devin oğlu vakit kaybetmeden dağa doğru yol almış, gidip babasının köşkünü bulmuş. Babasının yaptıklarına kızan bu oğlu onu öldürmüş ve bütün altınlara el koymuş. Bütün bu altınları aldıktan sonra da hemen yola koyulup yıllarca kendisine bakan adam ile karısına gitmiş. Onlara:

“Alın bunlar sizindir. Benim yüzümden bunca zamandır malınızı kaybettiniz. Alın bunları ve bir daha bana görünmeyin,” der, tekrar geri, babasının köşküne gider, orada yaşamaya başlar.

Gül ÖZEL

19. KADERİNİ ARAYAN ÜÇ ARKADAŞ

Olmuş olmamış, bir diyarda üç arkadaş varmış.

Bir gün bu üç arkadaş oturup konuşmuş ve sonunda; “Gidip kaderimizi arayalım,” demişler.

Ertesi gün üç arkadaş yola düşmüş. Gitmişler, gitmişler sonunda bir pınara rastlamışlar. Çok susamışlar, pınarda su içerken o da ne! Ak sakallı bir ihtiyarın orada oturduğunu görmüşler. Selam verip yanına oturmuşlar.

İhtiyar onlara sormuş:

“Siz kimsiniz, nereden gelip nereye gidersiniz?”

Onlar demiş:

“Biz üç arkadaşız, kaderimizi arıyoruz.”

İhtiyar demiş:

“Ne diye ararsınız ki, ne isteyeceksiniz?”

Birinci arkadaş demiş:

Ben dilerim ki çok zengin olayım, bu ülkede hiç kimse benim kadar zengin olmasın!”

Diğer arkadaş demiş:

“Ben dilerim ki kadı olayım, bu ülkede hiç kimse benim gibi olmasın! Kimin bir davası oldu mu, bana gelsin.”

Sonuncu arkadaş demiş:

“Ben bir şey dilemiyorum, sadece helal süt emmiş bir hanım isterim.”

İhtiyar, onların bu sözlerinden sonra ayağı kalkıp, cebindeki kesesinden para çıkarıp zengin olmak isteyeneye vermiş. Bir kalem çıkarıp kadı olmak isteyeneye vermiş. Helal süt emmiş bir kadınla evlenmek isteyeneye ise demiş ki:

“Sen evine git. O kadını ki diliyorsan er geç nasibin olur. Hiç tasalanma!”

İhtiyar, bu sözlerinden sonra ortalıktan kaybolmuş. Onun kayboluşunu gören üç arkadaş bu duruma çok şaşırılmış:

“Bu ihtiyar, Hızır’dı!” diyerek gezmekten vazgeçmişler ve evlerine geri dönmüşler.

Vakit gelip geçmiş ve bir gün o adam ki zengin olmayı istemişti, o zengin olmuş. O ülkede kimse onun kadar zengin olmamıştır.

Kadı olmayı isteyen adam da öyle şöhretli bir kadı olmuş ki, ülkedeki en önemli mahkemeler ondan sorulur olmuş.

O üç arkadaştan üçüncüsü, yani helal süt emmiş bir kadınla evlenmek isteyen adam da evlenmiş. Hanımı hem güzel hem de helal süt emmiş iyi bir kadınmış. Adam da gavunluk⁴⁹ yaparak kıt kanaat geçinirmiş.

Bir gün ihtiyar:

“Hele bir gidip adamlarımı göreyim, bakalım ne yapıyorlar,” demiş ve gitmiş onları ziyarete.

Önce o zengin olan adamına gitmeye karar vermiş. Ona giderken kıyafetini değiştirip eski püskü bir elbise giymiş, öyle varmış kapısına.

İhtiyar demiş:

“Allah rızası için bir sadaka...”

Zengin adam, hizmetçilerine seslenmiş:

“Bunu kapının önünden def edin! Gidip çalışmıyor da gelip benden sadaka dileniyor!”

Hizmetçiler, ihtiyarı oradan def etmişler. Ne zaman ki ihtiyarı göndermişler; efendilerinin zenginliğinin bir anda yok olduğunu görmüşler. Efendileri ah u vahla dizlerini dövüp demiş:

“Ah, ah bilemedim! Bu ihtiyar, o ihtiyardı. Artık geçti...”

İhtiyar bu kez kadı olan adamın yanına gitmiş. Kadı kapıya yaşlı pasaklı, fakir birini görünce yüzünü ekşitti.

İhtiyar demiş:

“Param yok, acizim, geldim kapına bana bir dilekçe yazarsın diye.”

Kadı memurlarına seslenip demiş:

“Çabuk bu ihtiyarı atın dışarı! Hele bu ihtiyar haline bakın da gelmiş, benden parasız dilekçe yazmamı istiyor. Bunak ihtiyar, nerde görülmüş parasız dilekçe yazıldığı!”

Kadı, ihtiyarı tartaklayıp kapı dışarı etmiş. Ne zaman ki ihtiyarı göndermiş, o zaman masaya oturunca okumayı, yazmayı unuttur olmuş. Kalem elinde öyle kala kalmış. Kadı, hatasını anlamış ve o da dizini döve döve demiş.

“Ah, ah bilemedim! Bu ihtiyar, o ihtiyardı! Artık geçti...”

Nihayet ihtiyar bu kez de son adamını denemek için kendisini hastalığa vermiş ve gidip onun evinin yolu üzerinde uzanıvermiş. Yolda hasta hasta beklerken, gavunun karısının geldiğini görmüş. Kadın, kocasına yemek götürüyormuş.

⁴⁹ Yöresel dilde sığır çobanı.

Kadın, ihtiyarın yanına varınca yaşlı her tarafı yara bere içinde olan bir adamın yerde çaresizce beklediğini görmüş. İhtiyardan öyle kötü kokulan geliyormuş ki onu gören kaçıyormuş. Ama bu kadın ona acıyarak demiş :

“Piro, piro⁵⁰ ne olmuş sana?”

İhtiyar demiş:

“Ah kızım, çok hastayım, yürüyecek halim yok.hayrına bana yardım etsen.”

Kadın, ihtiyarın omzuna girerek onu evine götürmüş. Onun için su ısıtıp onu yıkatmış, sonra onun karnını doyurup yatırmış.

Kadın ona demiş:

“Kocam çobandır. Bu yemeği ona götürmem lazım. Sen rahatına bak, geliriz.”

İhtiyar demiş:

“Kızım, sen git işine bak. Yerim güzel, Allah senden razı olsun. Sağ olasın kızım!”

Kadın, kocasının yemeğini götürmüş. Çoban, karısına sormuş:

“Neden geciktin bu gün?”

Kadın demiş:

“Adam, geliyordum, yolda yaşlı, hasta birini gördüm. Hiç hali yoktu. Benden yardım istedi, onu eve göturdüm. Yemek verdim, yıkandı, şimdi de evde uyuyor. Ondan geciktim.”

“İyi yapmışsın.” demiş çoban.

Akşam olmuş. Kadın ile kocası davarlarıyla birlikte köye gitmiş. Kadın ile kocası eve gitmiş. Çoban; misafirin hali hatırını sormuş, ihtiyarın çok hasta olduğunu görmüş.

“Lo lo ihtiyar, hastalığın nedir? Dermanı yok mu? Bize söyle de yaralarını iyileştirebiliriz belki.”

İhtiyar demiş:

“Oğlum, oğlum hiç sorma. Hastalığım çok ağırdır. Dermanını peyda edemezsiniz.”

Çoban demiş:

“Hele söyle, belki dermanın bizde saklıdır. Eğer bizde yoksa, arayıp bulalım senin için.”

İhtiyar biraz düşünmüş, gözü çobanın küçük oğluna değince dönüp çobana demiş:

“Hekimler bana dedi ki, “iyileşmen için bir çocuğun kesilip kanının yara berelerine sürülmesi gerekiyor.” Yan ne yapayım ki hiç oğlum da yok. Kim oğlunu bana verir ki?”

İhtiyarın bu sözlerinden sonra çoban düşünmüş, düşünmüş, sonra da gidip karısına demiş:

⁵⁰ İhtiyar, dede anlamında kullanılır.

“Gel bu oğlumuzu keselim, kanını bu ihtiyar misafirimizin yaralarına sürelim. O ki bize evlatlar vermiş, isterse gene bir evlat verir bize.”

Kadın; kocasının dediğini kabul etmiş. Kadınla kocası gidip çocuklarını kesmişler, kanını da getirip ihtiyarın yaralarına sürmüşler. İhtiyar sormuş:

“Siz bu kanı nereden getirdiniz?”

Çoban demiş:

“Bir yerden getirdik işte, sorma. Yaraların iyileşsin de gerisi mühim değil.”

İhtiyar onların çocuklarını kestiğini biliyormuş. Çoban ile ihtiyar o gece epey konuşmuş. Sonra da ihtiyar, ondan müsaade isteyerek yatağına uyumaya gitmiş. Çoban ile karısı da uyumuş.

Gecenin sonraki saatlerinde kadın, kestikleri çocuklarının sesiyle uyanınca şaşırılmış, inanamamış. Rüya gördüğünü sanmış. Ama gene aynı sesleri işitince, kocasını uyandırıp demiş:

“Odadan oğlumuzun sesi geliyor.”

Çoban demiş:

“Oğlumuzun sesi değildir. İhtiyarın yaraları iyileşmeye başladı herhalde onun iniltileridir. Bu iniltileri oğlumuzun sesi sanmışsın.”

Kadın ile kocası gene uyumaya başlamış. Henüz uyumamışlardı ki gene çocuklarının sesini duymuşlar. Kadın ile kocası gidip çocuklarının beşiğine bakmışlar. Gözlerine inanamamışlar, çocuklar, beşiğin içindeymiş. Ayaklarıyla beşiğini sallayıp annesiyle babasını seyrediyormuş.

Meğer ihtiyar, gece uyanmış; onların çocuklarının başını ve bedenini bulup getirmiş onu iyileştirmiş. Sonra da beşiğine bırakıp onu alnından öpüp gitmişti.

Çoban ile karısı gidip misafirlerinin yatağına bakmışlar ki misafirlerinin yatağı bomboşmuş. İhtiyar çekip gitmiş. Kadın bir şey anlamamış, ama kocasının başını hafif hafif salladığını görünce sormuş:

“Ne oldu? Anlamadım.”

Çoban, karısına dönerek demiş:

“Ah, ah, bu ihtiyar, o ihtiyardı!”

Bundan sonra kadı ve zengin olan iki arkadaş fakir olmuş; çoban ise her geçen gün daha bir zengin olmuş; iki çocuğu daha olmuş.

Çoban ile karısı muratlarına ermiş, çocuklarıyla mesut olmuşlar.

20. GARİP İLE NASİP

Bir yer varmış, bir yer yokmuş. Köyün birinde bir anne, bir baba ve Garip isminde bir de oğulları varmış. Bir zaman sonra Garip'in annesi ölmüş. Babası tekrar evlenmiş. Evlendiği kadından bir oğlu daha olmuş. Onun ismini de Nasip koymuşlar.

Günler gelip geçmiş. Üvey annesi Garip'i çok fazla çalıştırdığı halde o her geçen gün daha çabuk büyümüş ve Nasip'ten daha bir sağlıklı, daha diri biri olmuş.

Bir gün anneleri Garip ile Nasip'i çepere yollamış. Onlar derede çeper toplarken derenin kenarında ak sakallı, yaşlı bir adam onları yanına çağırması. Önce Nasip'e:

“Oğul gel dedeni bu dereden tepeye çıkar,” demiş. Nasip:

“De git ! Benim başka işim mi yok seni çıkaram!” demiş.

Yaşlı adam bu kez Garip'e:

“Oğul gel beni sen tepeye çıkar,” demiş.

Garip gitmiş, sakallı dedenin elini tutarak onu tepeye çıkarmış. Meğer bu ihtiyar kişi Hızır imiş. Hızır dede bu iyiliğinden dolayı Garip'e sihirli bir öküz vermiş. Öyle bir öküz ki dilediğin zaman boynuzlarından süt-şeker akıttırması. Bu dede hediyesini verdikten sonra birden her taraf toz duman olmuş ve ihtiyar bir anda kaybolup gitmiş. İki kardeş de çeperlerini toplayıp eve gitmişler.

Annesi:

“Oğul Nasip niye geç kaldınız?” demiş. Nasip neden geç kaldıklarını söylememiş.

“Çeper⁵¹ topladık,” demiş.

Neyse, günler geçtikçe Nasip en güzel yemekleri yediği halde yine bir türlü kilo alamamış, gittikçe zayıflamaya, erimeye başlamış. Garip ise aksine ha bire büyümeye ve güzelleşmeye başlamış. Bu durumu fark eden üvey anne, Garip'in kendi öz oğlundan daha güçlü olmasını engellemek için onu zayıflatıp eritecek bir plan yapar ve kocasına da:

“İkisine de yerin dibinde pencere, temiz, ayrı birer barınak yapalım; erzaklarını verelim. Belki o zaman durumları daha iyi olur,” demiş.

Tabii kocasının karısının bu kıskançlığından haberi yokmuş. Karısının fikrini uygun bulmuş. Garip ve Nasip'e uygun bir barınak yapmış.

İki kardeş bu barınakta iken anneleri Nasip'e, çeşit çeşit güzel yemekler götürürken, Garip'e de kıyıda köşede kalmış kuru ekmekleri, yemek artıklarını götürmüş. Ancak Garip bu

⁵¹ Çalı-çırpı.

yemek artıklarını yemeyip Hızır'ın verdiği öküzün boynuzundan günde üç öğün süt-şeker olarak karnını doyurmuş. Hem bu öküz, köyün hayvanlarını Garip'in barınağına da sokmayarak onu korumuş. Ama hayvanlar Nasip'in barınağının üstünden geçip her tarafı pisletmiş. Bu durum bir ay kadar devam etmiş. Nasip'in annesi kendi kendine keyiflenerek; “Nasıl olsa bu sefer Nasip'im iyice gelişmiştir, Garip de iyice zayıflamıştır,” diye düşünürmüş.

Nihayet bir gün onları çıkarmaya karar vermişler. Biri kalın, diğeri ince iki ipi de yanlarına alarak barınağa gitmişler. Önce Garip'in barınağının başına giderek seslenmişler:

“Oğul Garip, sana ince ip mi salalım yoksa kalın ip mi?” Garip:

“Vah vah! Bilmez misiniz ki ben ince ipin adamıyım, adımdan belli olmuyor mu garip olduğum,” demiş.

Bu sözleri duyan kadın onun iyice zayıfladığını düşünerek keyiflenmeye başlamış. Kendi Nasip'ine sağladığı imkanları düşünerek; “Nasıl olsa oğlumun durumu daha iyidir,” diye içinden seviniyormuş.

Derken Garip'i çıkartmışlar. Maşallah aslan gibi bir delikanlı olmuş. Eskisinden daha güçlü, daha güzel olmuş. Bu kez Nasip'e seslenmiş kadın:

“Nasip aslan oğlum, can ciğerim. Sana kalın ip mi, ince ip mi salalım?”

Nasip'in sesi güçlkle çıkmış:

Anneciğim bana ince ip salın, ölmek üzereyim,” demiş.

Kadın telaşla oğlunu çıkarmış, bakmış ki, Nasip daha da beter olmuş, çöp gibi biri olmuş. Annesi hemencecik oğlunu kenara çekip gizlice sormuş:

“Oğul sana o kadar baktım, nefis yemekler gönderdim. Sana ne olmuş böyle? Kilo alıp geliyeceğine iyice zayıflamışsın. Aha Garip'e hep kuru ekmek gönderdim, yemek artıklarını gönderdim, ama o gene senden daha sıhhatlidir. Bunun bir sebebi var mı?”

Nasip başlamış anlatmaya. Çepere gidişlerini, yaşlı adamın Garip'e bir öküz verişini, sonra yaşadıklarını baştan sona kadar anlatmış.

Annesi boş durur mu? Hemen kendisini hastalığa vermiş. Ah etmiş, vah etmiş ve kocasına:

“Bey, bilirsin ki bunca zamandır hastayım. Hastalığım için hep çare ararım ya gittiğim hekimler de bana, senin hastalığının ilacı sarı öküzün etidir, derler. Beni ölüme mi terk edeceksin?” demiş.

Zaten pek korkak olan, karısının bir dediğini iki etmeyen kocası, onun bu söylediğini de hemen kabul etmiş. Babası gidip Garip'ten öküzün kesilmesi için müsaade istemiş. Garip

ağlamış, sızlamış; vermek istememiş. Ancak babasının üzülmüne gönü razi olmamış, mecbur kalıp kabul etmiş.

Onlar da öküzü getirip, yere yatırmışlar fakat hiç bir bıçak onu kesmemiş. Civarda ne kadar bıçak varsa denemişler, gene de olmamış. Meğer Hızır aleyhi selam; öküzü, Garibe verirken ona bir de bıçak vermiş. Garip'e de:

“Oğul, bu bıçağın haricinde dünyadaki bütün bıçakları da getirselers bu öküzü kesemezler,” demiş.

Bunu Nasip de duyduğu için hemen annesine söylemiş. Evdekiler bunun üzerine Garip'e çok baskı yaparak onu iyice bıktırmışlar. Nasip:

“Yardım etmezsen annem senin yüzünden ölecek,” demiş. Sonunda bu baskılar karşısında Garip'in dayanacak gücü kalmamış; bir köşeye çekilip ağlamaya başlamış. Onun bu perişan halini gören sarı öküz, Garip'in yanına gelerek dile gelmiş ve konuşmaya başlamış:

“Üzülme hemen Garip! Tez bu diyeceklerimi yap! O zalim kadının bir hesabı varsa bizim de bir hesabımız vardır. Önce bir tencere kül burnumun ucuna, bir tencere çakıl da ayağımın önüne getir ve sen de boynuzlarıma binip kendini sıkıca tut. Sonra bıçağı onlara ver, tamam mı?” demiş.

Garip, şartlarını bildirip bunları yerine getirmeleri durumunda bıçağı onlara verebileceğini söylemiş. Onlar kabul edince Garip bıçağı vermiş. Babası bıçağı alıp öküzün boynuna çalacağı sırada öküz bir üfler, ayaklarıyla da tencereye bir vurur ki her yer toz-duman olmuş. Bu sırada Garip de öküzle birlikte kaçmış.

Garip ve öküzü az gitmişler, uz gitmişler; bir meraya rast gitmişler.

Öküz:

“Ben bu merada otlanacağım, sen de şu kavağa çık, sağı solu gözetle,” demiş.

Garip kavağa çıkmış, sağı solu gözetlemiş. Bir müddet sonra öküz sormuş:

“Kimse var mı?”

“Yok, bir şey yok.” Sonra tekrar sormuş öküz:

“Kimse var mı?”

Tam o sırada Garip:

“Uzaktan bir şey geliyor; ama tuhaf; bir dudağı üste kuş topluyor bir dudağı da yerde ne varsa silip süpürüyor. Ne desem bilmem ki; acayip bir şey bu!” demiş.

Meğer bu gelen devmiş. Dev öküzü görünce başlamış hemen kapışmaya. Dev ve öküz

bir süre kapıştıktan sonra, sakinleşmişler, ikisi de çok susadıkları için su içmeye karar vermişler. Dev demiş ben önce içeyim; öküz demiş ben önce içeyim; dev demiş ben önce içeyim, öküz demiş ben önce içeyim. Derken dev, öküze:

“Söz önce ben içersem, sana da içiririm,” demiş.

Öküz kabul etmiş. Dev kendisi suyu içmiş, fakat sıra öküze gelince ona içirtmemiş. Bunun üzerine öküzle dev tekrar kapışmaya başlamış. Susuz kalan öküz yere yığılıp kalmış. Dev, tam öküzü öldürecekken öküz, ona:

“Madem beni öldüreceksin, şu ağaçtaki Garip kişi, önce Allah'a sonra sana emanet,” demiş.

Dev, öküzü öldürdükten sonra Garip'e seslenmiş:

“Hey ağaçtaki, sana diyorum aşağı in!” demiş.

Garip korkusundan inmemiş, dev tekrar bağırılmış:

“Sen ağaçtaki insene! Sarı öküzün hatırı olmasaydı vallahi seni de yerdim. Ama ne yapayım ki ona söz verdim,” demiş.

Garip de başka çare bulamayınca mecburen inmiş. Neyse dev, Garib'i alıp evine götürmüş ve yanındaki kocaman anahtarları da ona teslim ederek:

“Bu atlara iyi bak onları tımar et,” demiş. “Onlardan sen sorumlusun artık.”

Zamanla dev bütün huylarını Garib'e anlatmış. Dev evden ayrıldığı zaman tez dönerim dese geç gelirmiş, geç gelirim dediği zaman da tez gelirmiş. Garip de bunu iyi bildiği için hep kaçmak için uygun bir zamanı beklemiş Kaçmak için de devin atları içinde özellikle kır ata iyi bakarmış. Ne de olsa onunla kaçacak ya.

Epey zaman geçmiş. Günler haftaları, haftalar ayları kovalamış. Bir gün dev çabuk gelirim diye evden çıkıvermiş. Garip fırsat bu fırsat diyerek kaçmayı düşünmüş. Anahtarlarla bir kapıyı açtığında ne görsün her taraf çil çil altınlarla doluymuş. Alabildiği kadar altın alan Garip, kır atına binip oradan kaçmış.

Garip az gitmiş, uz gitmiş. Uzak, çok uzak bir yere gitmiş. Orada kendine güzel bir konak yaptırıp oraya yerleşmiş. Güzel de bir kız görüp onula evlenmiş. Nihayet aradığı mutluluğu bulmuş.

İşte böyle... Garip ermiş muradına, darısı tüm gariplerin başına...

21. AĞANIN RÜYASI

Bir yer varmış, bir yer yokmuş. Bingöl ovasında Aftor denilen bir yerde zengin bir ağa yaşarmış.

Bir gün bu ağa bir rüya görmüş. Rüyasında dağ köylerinden birinde bir çobanın oğlunu görmüş. O çobanın oğlu kendi kızıyla evlenecekmış. Ağa bu rüyadan sonra çok korkmaya başlamış. “Nasıl olur da kızımı o çobanın oğluna veririm,” diye hayıflanıyormuş. Ağa bunun üzerine sora sora o çobanın köyünü bulup çobana gitmiş. Ona:

“Bu çocuğu bana ver de çiftliğimde çalışsın. Onu okutur beslerim. Hem sana para da veririm.” demiş.

Çoban biraz düşünüp; “Tamam,” demiş.

Ağayla çoban anlaşılıyorlar. Çocuğun annesi önce kabul etmemiş ama onu da ikna etmişler. Ağa çobana birkaç altın verip çocuğu almış. O ve çocuk yola düşmüşler. Ağa çocuğu bir dağın başına bırakmış ölmesi için.

Dağlarda hayvan otlatan başka bir çobanın sürüsünden bir keçi bu çocuğu emzirmiş. Keçi her gün gidip o çocuğu emzirdiği için sütü çekilmiş. Keçinin sahibi bu durumu fark edememiş; ama sütün çoban tarafından sağıldığını düşünmüş.

Kadın çobana sormuş:

“Çoban bu keçimin sütünü ne diye sağıyorsun? Söyle bakalım.”

Çoban:

“Hayır, ben sağmıyorum,” demiş.

Ertesi gün çoban bu keçiyi takip ediyormuş. Bir de bakmış ki, bu keçi gidip mağarada bir çocuğu emziriyormuş. Çoban hemen çocuğu alıp evine götürmüş, karısı bu çocuğu büyütmüş.

Aradan uzun yıllar geçmiş, bu çocuk bir delikanlı olmuş. Ağa yine rüya görmüş ve rüyada bir ses: “O çocuk ölmedi, yaşıyor ve gelip senin kızını alacak,” demiş.

Ağa yine sora sora delikanlıyı bulmuş ve ona bir mektup vermiş.

“Al oğlum, bu mektubu Aftor ağasının kahyasına götür,” demiş.

Ağa bu mektupta yazmış: “Bu delikanlı işte belam. Gelince tez elden öldürün!”

Neyse bizim delikanlı mektubu alıp gitmiş. Tam ağanın konağının bahçesine girince uykusu gelmiş, oracıkta uyumaya başlamış. Ağanın kızı da pencereden bakmış, onu görünce hemen yanına gitmiş. Delikanlıyı gördüğü gibi o çok beğenmiş. Elinde bir mektup olduğunu görünce onu alıp açmış, okumuş. Babasının yazısını alıp yeni bir yazı yazmış, altına da ağa

babasının imzasını atmış. Mektuba da şöyle yazmış: “Bu genç oraya gelince kızımı ona nikahlayın, düğün yapın!”

Ağa da birkaç gün sonra gelmiş ki düğün kurulmuş, çobanın oğlu kızını almış.

Ağa inat etmiş:

“Ben bu adamı öldüreceğim!”

Ama ağanın kahyası, dostları araya girmiş: “Ağam etme, gençler evlenmiş. Olan olmuş. Takdiri ilahi budur, eh nasip neyse o olurmuş.”

Ağa da öfkesinden vazgeçmiş, bu evliliğe razı olmuş. Ne yapsın kader böyle imiş...

Hikmet HAKAN

22. ÇOBAN İLE KÖYÜN GÜZELİ

Bir varmış, bir yokmuş. Yıllar önce bir köyde çok güzel bir kız varmış. Güzelliği dillere destanmış. Bütün gençlerin gözü bu kızdaymış. Kız o kadar güzelmiş ki onu gören güzelliğine vurulmuş. Onunla evlenmek isteyenler onun için bütün mal varlıklarını fedaya razıymış. Ama bu güzel kız hiç kimseyi beğenmiyormuş. Onun gözü yükseklerdeymiş. O, evleneceği kişinin hem çok zengin, hem yakışıklı, hem de çok bilgili olmasını istiyormuş.

Bu güzel kızın yaşadığı köyde bir de o köyün çobanı varmış. O da bu güzel kıza aşıkmiş. Bir gün karar vermiş, gidip bu güzel kıızı kendisine istetmiş.

Kızın babası da demiş ki bir de kızıma sorayım. Kızına sormuş, güzel kız da çobanı kırmamak için demiş ki: “Ben şimdilik evlenmeyi düşünmüyorum.” Tabii çoban durumu anlamış ve bunun üzerine köyünü terk etmiş.

Bu çoban, İstanbul’a gitmeye karar vermiş. Bir müddet sonra da İstanbul’a yerleşip orda evlenmiş. Çoluk çocuğa karışmış. Ama geçen bunca zamana rağmen o, köydeki güzel kıızı unutamamış, unutamadığı gibi köyüne dönmemeye de yemin etmiş. Böylece yıllar geçip gitmiş.

Ancak bir gün çobanın köye bir işi düşmüş ve oraya gitmek zorunda kalmış. Yolda köyüne giderken aklı hep o güzel kızdaymış. Yol boyunca da içinden dua edermiş; “İnşallah yolda tanıdık birine rastlarım da güzel kıızı ona sorarım.”

Çobanın duası kabul olmuş, köye az bir mesafe kalmışken bir arkadaşına rastlamış. Arkadaşına hemen sormuş:

“Köyün güzeli evlenmiş mi?”

Çobanın aldığı cevap onu iyice yıkmış.

“Evet evlendi,” demiş arkadaşı.

Çoban merakından dayanamamış ve demiş:

“Yav kardeşim bu kız hiç kimseyi beğenmezdi. Merak ediyorum doğrusu. Bu kız nasıl biriyle evlendi?”

Arkadaşı da kızarak:

“Git kendin gör,” demiş.

Bunun üzerine çoban sora sora gidip kızın evinin kapısında beklemiş.

Gel zaman git zaman kapıdan çok şişman, çirkin, üstü başı püslü bir adam çıkmış. Adamı görünce gözlerine inanamamış: “Yok canım, bu onun kocası olamaz” demiş. Birkaç

saat öylece hayretler içinde kalmış ve sonunda dayanamamış, güzel kızın kapısını çalmış. Kapı açılınca sormuş:

“Beni tanıdın mı?”

Kız biraz düşündükten sonra;

“Evet,” demiş.

“Seni rahatsız ettim ama merakımdan geldim. Sen hiç kimseyi beğenmezdin acaba evlendiğin kişi nasıldır diye merak ettim. Gelip kapının önünde kocanın çıkmasını bekledim.”

Kız da ona:

“Bir iki saat önce evden biri çıktı. Onu gördün mü?”

“Evet,” demiş çoban.

“İşte ben onunla evlendim.”

Çoban çok şaşırılmış, inanamamış:

“Nasıl oldu da onunla evlendin?”

Güzel kız bir süre sustuktan sonra çobana:

“Senden bir şey isteyebilir miyim?” demiş.

Çoban da:

“Hay hay,” demiş.

“Bak çoban efendi, bizim bahçede ne kadar güzel, ne kadar çok çiçek var, görüyor musun? Bana oradan bir tane güzel çiçek getirir misin?” demiş.

“Tabii,” demiş çoban ve hemen bahçeye gitmiş.

Her taraf güzel çiçeklerle doluymuş. Dolaşmış, dolaşmış, bir türlü karar verememiş. Vakit de epey ilerleyince kız seslenmiş; “Ee acele et.” Bunun üzerine çoban aceleden getirdiği çiçeğin farkında değilmiş. Çiçeği hemen kıza uzatmış. Kız bir çiçeğe, bir çobana bakmış ve demiş ki:

“Şimdi anladın mı ben niye o adamla evlendim?”

Çoban da elindeki çiçeğe bakıp bakıp:

“Evet, şimdi anladım,” demiş. “Sana en güzel çiçeği getireyim dedim ama bak bula bula neyi getirmişim!..”

23. EVVEL Mİ GELSİN SONRA MI?

Bir yer varmış, bir yer yokmuş. Bir adam, karısı ve iki çocuğu varmış. Adam kendi halinde biriymiş. Her sabah eşeğini alıp oduna gidermiş.

Bir gün yine böyle oduna giderken yolda bir kuşa rastlar. Bu kuş adama;

“Başına bir hal gelecek. Evvel mi gelsin, yoksa sonra mı?...” demiş.

Adam eve dönüşünde karısına demiş:

“Yolda bir kuşa rastladım. Kuş bana; başına bir hal gelecek, evvel mi gelsin yoksa sonra mı? dedi.”

Adam karısına: “Ben ne yapayım?” demiş.

Karısı: “Şimdilik git” demiş, “Bakalım.”

Aynı kuş üç gün art arda adamın karşısına çıkmış; “Başına bir hal gelecek. Evvel mi gelsin, yoksa sonra mı?...” demiş.

O da demiş ki : “Hadi, evvel gelsin...”

Bu konuşmadan birkaç gün sonra adamın ineği ahırında ölmüş. Koyun ve keçilerini de bir canavar yemiş. Git gide de adamın malı bitmeye başlamış. Hali vakti kalmamış. Karısına:

“Hanım, çocuklarımızı alıp bir tarafa gidelim,” demiş.

Adam ve ailesi yola koyulup gitmişler. Gide gide bir ovada durmuşlar. Tam bu esnada bir kervan gelmiş. Kervan başı, adamı çağırıp söylemiş:

“Kirli çamaşırımız var. Yıkayacak yeriniz varsa çamaşırlarımızı yıkayın.”

Adam: “Tabii olur,” demiş ve çamaşırını getirip karısına yıkatmış. Karısı çamaşırını yıkayıp katlamış ve kocasıyla kervan başına göndermiş.

Kervan başı çamaşırını böyle temiz görünce kadını görmek istemiş ve gidip kadını görmüş. Adam kadının güzelliğini görünce ona hayran kalmış ve kendi kendine: “Bu güzel kadın bu adama hiç layık değil,” demiş ve bir fırsatını bulup kadını alıp kaçmış.

Adam ve iki çocuğu ortada kalmış. Bunun üzerine iki çocuğunu alan adam gide gide bir nehrin kıyısına varmış. Karşıya geçmek için adam önce bir oğlunu sırtına alıp karşıya geçirmiş sonra da gelip diğer oğlunu götürüyormuş. Tam suyun ortasına varınca bir canavar gelip karşıya geçirdiği çocuğu alıp götürmüştü. Adam onlara yetişeyim derken sırtında taşıdığı diğer çocuğu suya düşmüş, su onu alıp götürmüştü.

Adam çaresiz kalmış. Neyse canavarın götürdüğü çocuğu bir çoban kurtarabilmiş, suya kapılıp giden çocuğu da değirmenin su yolunda bir değirmenci görüp kurtarmış. Böylece adamın iki çocuğu da iki ayrı adam alıp korumuş.

Günler, aylar gelip geçmiş. Meğer iki kardeş de aynı köyde birbirinden habersiz yaşarmış. Bir gün babalarının da yolu o köye düşmez mi? Bu köyün de paşası öldüğünden herkes kimin paşa olacağıyla meşgul imiş.

O köyde bir kuş varmış. Köylüler bu kuşu havaya salıp uçurlarmış. Bu kuş uçup kimin başına konduyorsa o kişi köyün ağası olurmuş. Çocukların babası köyün bir sokağında tek başına oturuyormuş. Bu kuş uçup adamın başına konmuş. Köylüler: “Bu kuş şaşırmış, tekrar uçuralım,” demiş.

Köylüler kuşu tekrar uçurmuşlar. Kuş gidip tekrar aynı adamın başına konmuş. Köylüler:

“Bu nasıl bizim paşamız olur!” demişler. Adamı da alıp bir ahıra kapatmışlar. Kuşu tekrar uçurmuşlar. Kuş havada uçmuş, uçmuş ama kimsenin başına konmamış. Köylüler:

“Hele bi ahırdaki adamı bırakın” demiş. Onlar da adamı bırakmış; kuş uçup yine bu adamın başına konmuş. Bunu gören köylüler mecburen bu adamı Paşa yapmışlar. Köylerindeki kimsesiz iki genci de ona vezir yapmışlar.

Gel zaman git zaman bu köye bir kervan gelmiş, onlara misafir olmuş. Kervan başı, Paşaya: “Benim bir emanetim var. Onu ne yapayım?” demiş.

Paşa da: “Emanetlerini vezirlerime teslim ederiz. Onlar emanete bakar,” demiş.

Bunun üzerine kervan başının büyükçe bir sandıkta bulunan emaneti iki vezirin yanına bırakılmış. İki vezir de bu sandığın yanında beklemiş. Vezirlerden biri ötekine ; “Sen kimsin, nerelisin?” diye sormuş. Diğeri de başlamış anlatmaya:

“Benim anam, babam ve bir de erkek kardeşim vardı. Halimiz vaktimiz iyiydi. Babam her gün oduna gider gelirdi. Bir gün yine böyle oduna giderken bir kuşa rastlamış. Kuş, ona; Başına bir hal gelecek. Evvel mi gelsin yoksa sonra mı? demiş. Babam da, evvel gelsin, demiş. Bir zaman sonra da başımıza belalar gelmeye başladı, malımızı mülkümüzü kaybetmeye başladık. Bunun üzerine de babam bizi alıp yollara düştü. Yolda bir kervan başı annemizi kaçırdı, diğerkardeşimi bir canavar alıp götürdü, beni de nehrin suları alıp götürdü. Neyse ki talihim vardı ki değirmenci beni buldu ve getirip evine aldı. İşte hal bu. Babam, anam ve kardeşim şimdi nerede bilmiyorum.”

Bu sözleri duyan diğervezirin gözleri dolmaya başlamış:

“Eğer sen oysan, ben de senin kardeşinim. Beni de o canavarın elinden bir çoban kurtarıp buraya getirdi” deyince iki kardeş birbirine sarılıp sevinmişler.

İki kardeş böyle sevinirken başında bekledikleri emanetten, sandıktan bir ses duyulmuş, sonra da bir kıpırdanma olmuş. Sandığı hemen açınca içinden bir kadın çıkmış. Kadına sormuşlar:

“İn misin, cin misin?”

Kadının ağızındaki bezi çıkardıklarında kadın:

“Ben ne inim, ne cinim, sizin annenizim, siz oğullarımsınız! Zavallı yavrularım!” demiş ve çocuklarına sarılıp sevinmiş.

Kervan başı, paşadan emanetlerini istemiş. Ancak emaneti yerinde bulamamış ve paşaya durumu anlatmış. Paşa da emir vererek:

“Derhal vezirleri çağırın onların kellesini koparacağım. Emanete ihanet neymiş görürler...” demiş.

Vezirler gelince paşaya:“Paşam bizi önce bir dinle sonra istersen öldür,” demiş.

Paşa kabul etmiş ve onları dinlemeye başlamış. İki veziri ona başlarından geçenleri ve bu emaneti anlatıp: “Hal mesele bundan ibarettir,” demişler.

Konuşmaları bitince paşa da bir heyecan, bir sevinç olduğunu görenler şaşırılmış ve onun bu vezirlerine ne yapacağını merak etmişler.

Paşa; “Evlatlarım! Evlatlarım!.. Ben sizin babanızım demiş. Hemen adamlarına emir verdirip vezirlerini serbest bıraktırmış, kervan başının da kellesini koparttırmış.

Böylelikle bu aile belalardan kurtulmuş. Babaları Paşa, kendileri vezir olmuş. Anneleri de paşa hanımı olmuş. Hem mutlu, hem daha zengin olmuşlar; nihayet muratlarına ermişler.

Maile YILDIRIM

24. DEV İLE ÜÇ KARDEŞ

Bir varmış bir yokmuş, memleketin birinde Hasan, Kasım ve Şaban isiminde üç kardeş yaşarmış. Bu üç kardeşin üçünün de kaynanası varmış. Üç kardeş de kaynanalarından usanmış.

Bir gün Hasan demiş: Kardeşler kalkın bu memleketten gidelim. Başka bir aşirete sığınalım, bir iş bulup çalışalım ve geçimimizi sağlayalım.

Bunun üzerine bu üç kardeş kalkıp gitmişler. Az gitmişler uz gitmişler yüksek bir dağın tepesine varmışlar. Bu dağın tepesinden aşağıya bakmışlar ki genişçe bir ova görünüyor ve bütün ova buğday ekilidir.

Hasan demiş: Kardeşler kalkın gidip bu buğdayı biçmeye başlayalım; elbet bir sahibi vardır. Buğdayı biçsek belki sahibi bize bir iyilik yapar.

Üç kardeş kendiliğinden buğdayı biçmeye başlamışlar ve üç gün boyunca buğdayı biçmişler. Üç günden sonra bir dev çıkıp gelmiş. Dev karşıdan gelirken bağıarak söylenir: Siz kimsiniz? Siz niye benim buğdayımı biçtiniz? Ben oraya gelirse üçünüzü de yerim.

Hasan demiş: Kardeşler korkmayın. O karşıdan gelen devdir. O şimdi buraya geldi mi niye benim buğdayımı biçtiniz? diye kızar. Siz sesinizi çıkarmayın ben onun cevabını veririm.

Biraz sonra dev yanlarına gelmiş.

Dev demiş: Siz kimsiniz? Nerelisiniz? Siz benim adımı duymadınız mı? Ben devim. Ben şimdi üçünüzün de kafasını kesip yerim. Hadi şimdi sen anlat bakayım yavrum.

Hasan demiş: Biz üçümüz kardeşiz. Biz geldik burada bu buğdayı böyle gördük, başladık biçmeye. Biz düşündük ki, elbette bu buğdayın bir sahibi vardır ve bizim bu iyiliğimizi karşılıksız bırakmaz.

Dev demiş: Aferin oğlum biçmeye devam edin. Dev Hasan'ın yanına gitmiş. Hasan'a demiş: Oğlum sen orağını bana ver ben biraz buğday biçeyim. Sen burada otur biraz dinlen.

Dev bir taraftan buğday biçmiş, Kasım ve Şaban diğer taraftan. Böylece buğday biçme işi ikinci vaktine kadar sürmüştü.

Dev bir kağıda bir not yazıp Hasan'a vermiş ve ona demiş: Bu yolu tutup böyle dosdoğru git. Benim konağım ileride görünen dağın üstündedir. Eşim üç kızıyla birlikte orada yaşıyor. Bu kağıdı götürüp eşime ver o bilir.

Hasan kâğıdı alıp gitmiş. Hasan iki saat yol yürüdüktan sonra kağıdı açıp okumuş. Dev kağıtta yazmış ki, eğer bu adam eve gelirse kafasını kes, etini pilava kat ve bana gönder yiyeyim. Hasan kağıdı yırtıp atmış ve başka bir kağıda şöyle yazmış: Bu adam eve gelince bu

gece bizim büyük kızımızla yatsın. Yarın sabah bizim sarı öküzü kes, öküzün etinden güzelce bir pilav pişir ve pilavı ver bana getirsin.

Hasan bu kendi yazdığı kağıdı götürüp devin hanımına vermiş. Kadın kağıdı açıp okumuş. Dev yazmış ki, Hasan bu gece büyük kızımızla yatsın. Yarın sabah sarı öküzü kesip etini pilava katın. Bu etli pilavı Hasan'a ver bana getirsin.

Devin hanımı hemen sarı öküzü getirip kesmiş. Sarı öküzün etinden güzelce bir pilav pişirdi ve pilavı Hasan'a vermiş. Hasan pilavı alıp gitmiş. Hasan gitmiş devin yanına, pilavı deve vermiş. Dev pilavı Hasan'dan alıp ona demiş: Ben kağıtta böyle yazmamıştım. Bu köpeğin kızı nasıl böyle yemek hazırlayıp sana vermiş; sen bana böyle yemek getirdin. Ben kağıtta böyle yazmamıştım. Ben yazmıştım ki, Hasan'ı kes, Hasan'ın etini bana pilava kat ve gönder.

Hasan demiş: Eğer bu sefer sen gitmek istiyorsan sen git, yoksa ben giderim. Senin hanımın benim kafamı kessin, etimi pilava katsın sana getiririm.

Dev Hasan'a demiş: Yavrum sen sesini çıkarma. Ben şimdi bir kağıt sana veririm. Bu sefer de sen git bu kağıdı benim eşime ver. Eğer bu sefer de sen gelersen bir daha ki sefere ben kendim giderim.

Hasan demiş: İyi olur efendim. Dev Hasan'a verdiği kağıtta şöyle yazmış: Bu sefer Hasan'ın gözlerini çıkar, dudaklarını kes, kebab yapıp pişir ve bana gönder. Eğer bu defa da bu adam sağ salim benim yanıma dönerse ben gelir sen köpeğin kızının ayaklarını, ellerini ve kafasını keser, seni götürüp yedi yolun üzerine bırakırım.

Dev kağıdı yazdıktan sonra Hasan'a vermiş. Hasan kağıdı alıp iki saat gittikten sonra açmış ve okumuş. Görmüş ki dev kağıtta bu defa Hasan gelirse benim için dudaklarını kes, gözlerini çıkar kebab yap, pişir bana gönder; eğer bu defa bu adam sağ dönerse eve gelir kafanı, ayaklarını, ellerini keser; seni götürür yedi yolun üzerine bırakırım. Kimse sana sahip çıkmaz, diye yazmış. Hasan bu defa da devin yazdığı kağıdı yırtıp atmış.

Başka bir kağıda şöyle yazmış: Bu defa Hasan için kırmızı öküzü kes, etini kebab yap, pişir, pilava kat ve bu pilavı bana gönder. Bu gece Hasan küçük kızıyla yatsın, yarın bu pilavı bana gönderirsin.

Hasan kendi yazdığı kağıdı götürüp devin hanımına vermiş. Kadın kağıdı açıp okur ki dev şöyle yazmış: Benim için kırmızı öküzü kes, etini kebab yap, pişir ve bana gönder. Bu gece Hasan küçük kızıyla yatsın, yarın bana kebab ve pilavını getirsin.

Devin hanımı kırmızı öküzü kesmiş, öküzün etini kebab yapmış. Hasan o gece küçük kızla yatmış, sabah kalkıp devin haremine gitmiş. Dev in eşine bana yaptığın yemeği ver deve

götüreyim demiş. Dev'in hanımı kalkıp yaptığı yemeği Hasan'a vermiş ve demiş ki: Benim yerime deve selam söyle, de ki; ey teres sen benim evimin mayasını bozdun.

Hasan kalktı dev'in hanımına demiş: Şimdilik eyvallah ben gidiyorum. Dev'in hanımı demiş: Sen hoş gelmişsin, sana uğurlar olsun. Hasan demiş: Berhudar ol, Allah senden razı olsun.

Hasan yemeği alıp götürdü deve vermiş. Dev yemeği almış fakat çok kızmış, yemeği koyup, kalkıp eve doğru gitmiş.

Hasan kardeşlerine demiş: Kardeşler ben dev'in evinin mayasını bozdum, kalkın buradan gidelim.

Hasan'ın kardeşleri kalkmışlar. Hasan kardeşlerinin önüne düşmüş ve hep beraber çekip gitmişler. Dev geri gelmiş, fakat Hasan ve kardeşlerini bulamamış. Hasan ile kardeşleri dört gün boyunca yürümüşler sonunda bir şehre varmışlar.

Hasan kardeşlerini şehrin çarşısına götürmüş ve onlara demiş ki; canınız nereye istiyorsa oraya gidin. Hasan'ın kardeşi Kasım demiş ki; kardeş sen niye bizi burada bırakıyorsun? Hasan'ın kardeşi Kasım ağlamış.

Hasan demiş: Kardeşim sen niye ağlıyorsun? Allah büyüktür. Kardeşi Kasım, Hasan'a demiş: Sen bizi ikimizi burada bırakıyorsun, biz şimdi ne yapalım? Burası yabancı bir yerdir, yerimiz yoktur, burada kimse bizi evine almaz.

Hasan demiş: Gidin herhangi bir ağanın yanında hizmetçi olarak çalışın. Hasan kardeşi Kasım'ı götürüp bir kahvecinin yanına bırakmış. Hasan, kahveciye demiş: Ağa bu benim kardeşimdir, adı Kasım'dır, sana hizmet etsin.

Kahveci, Hasan'a demiş: Yavrum senin kardeşinin elinden ne iş gelir? Hasan kahveciye demiş: Ağa sen ne iş dersen kardeşimin elinden gelir.

Kahveci demiş: Peki oğlum.

Hasan kardeşi Kasım'ı orada bırakmış. Tekrar çarşıya gelmiş, aramış taramış kardeşi Şaban'ı görememiş. Hasan nihayet bir ay sonra Şaban'ı bir zindanda bulmuş.

Hasan kardeşi Şaban'a demiş: Kardeşim kim seni getirip bu zindana attı.

Şaban, Hasan'a demiş: Ben abdest almaya giderken dev beni gördü, getirip bu zindana attı.

Hasan kardeşi Şaban'ı zindandan çıkarıp kendi yanına getirmiş. Hasan kardeşi ile dört gün kaldıktan sonra Şaban'ı hamama götürmüş, sabunlamış, yıkamış, tertemiz yapmış. Kardeşi Şaban'ı hamamdan çıkarmış götürüp kasap başına teslim etmiş.

Hasan kasap başına demiş: Bu kardeşim sana emanet.

Kasap başı Hasan'a demiş: Yiğit sen nereye gidersin ?

Hasan kasap başına demiş: Devden intikamımı alacağım.

Kasap başı Hasan'a demiş: Yiğit sen git, ben bir dev avcısıyım. Bu devin bir kılıcı var, bu kılıç bir altın kılıfın içinde ve keçenin içindedir ve devin yattığı odada yastığının altındadır. Sen devin kılıcını al kapının önüne gel, sağ tarafta küçük bir pencere var, sen git bu pencerede saklan. Dev içeri geldiği zaman elindeki kılıçla bir darbe vur. Devin kafası o anda kopar ve yere düşer. Fakat dev henüz konuşabilir, o sana der ki: Bir tane daha vur, sen de ki: Hayır ben bir daha vurmam, yiğitliğin adeti bir darbedir.

Hasan kalkıp devin konağına gitmiş. Devin konağını aramış, taramış; odasında yastığının altında kılıcını bulmuş. O kılıcı alıp kapının önüne çıkmış, kapının sağ tarafında küçük bir pencere görmüş; bu pencereye girip beklemeye başladı. Dev kapıdan kafasını içeri sokunca Hasan elindeki kılıcı Devin kafasına sallamış, devin kafası kopup yere düşmüş. Dev Hasan'a demiş: Bir tane daha vur.

Hasan deve demiş: Hayır, yiğitliğin adeti bir tanedir.

Dev burada ölmüş. Hasan devin cesedini götürüp zindana atmış ve devin evinde gezmeye başlamış. O devin üç kızını ve hanımını buldu.

Hasan devin büyük kızını kendine nikahlamış, daha sonra gitmiş, aramış; iki kardeşini de bulup devin konağına getirmiş. Devin küçük kızı ile Hasan'ın kardeşi Şaban ve ortanca kız ile Hasan'ın kardeşi Kasım evlenmişler.

Üç kardeş devin konağında devin üç kızı ile zevk ve sefa içinde yaşamlarını sürdürmüş; muratlarına ermiş.

Erdal AYBEK

25. ALIK İLE DEV

Vakti zamanında bir köyde Alık adında çok akıllı bir çocuk yaşarmış. Alık her gün gidip ormandan odun getirirmiş.

Bir gün köyün yedi kız çocuğu da Alık ile birlikte ormana gitmek istemişler. Alık önce istemese de sonra mecbur kalıp kabul etmiş.

Alık ile kızlar ormana gitmişler. Odunlarını kestikten sonra yüklerini hazırlayıp geri dönmek istemişler. Ancak bir türlü yolu bulup ormanın içinden çıkamamışlar.

Alık ile kızlar ne yapar ne eder bir türlü çıkış yolunu bulamaz. Yollarını bulmaya çalışırken ormanın içinde yaşayan yedi başlı devin köşküne rastlarlar. Yorgunluk ve açlıktan adım atacak halleri kalmamıştır. Çocuklar çok sevinir. Hemen köşke girerler. Köşke girdiklerinde karşılarında yedi başlı devi görünce neye uğradıklarını anlayamadan sağa sola kaçmaya başlarlar. Çocuklar canlarının derdine düşerken hiç beklemedikleri bir şey olur. Dev onlara karışmayacağını söyleyip yanına gelmelerini ister. Çocuklara ısınmaları için ateş yakar, karınlarını doyurmaları için de yemek verir.

Çocuklar önce ısınıp sonra da yemeklerini yerler. Vakit ilerlemiş, akşam olmuş. Dev karşılarında oturmuş, keyfine diyecek yokmuş. Çocuklara uyumaları için yataklarını gösterir. Devin amacı çocukları uyutup sonra da yemektedir. Bir yandan da elindeki kalmesini⁵² bilemeye başlar. Çocuklar kalmeyi görünce korkarlar.

Alık, devin niyetinin kötü olduğundan şüphelenip bir türlü uyumaz. Dev sabırsızlanır; Alık'ın uyumadığını görünce de iyice sinirlenir.

Dev:

“Niçin uyumuyorsun? Bir derdin mi var?” der.

Alık:

“Annem her akşam bu vakitlerde bana şilki⁵³ verirdi. Aklıma geldi de...”

Bunun üzerine dev hemen şilki yapmaya başlar. Şilkiyi yiyen Alık gene uyumaz. Dev gene sorar:

“Şimdi niye uyumuyorsun?”

Alık keyifsiz görünmeye çalışarak:

“Annem her akşam şilkiden sonra bana pınardan kalburla su getirirdi, ben suyumu içtikten sonra uyurdum.” deyince dev:

“Öyle mi? Tamam. Hemen ben de sana getireyim,” der.

⁵² Yöresel dilde kılıç.

⁵³ Yöre mutfağında mahalli bir tatlı çeşidi.

Dev kalburu alıp pınara su getirmeye gider. Bir türlü suyu dolduramaz.

Kızlar bu sırada uydukları için hiçbir şeyden haberleri yoktur.

Dev hala pınarda su doldurmakla meşguldür. Ancak bir türlü kalburu suyla dolduramaz. Devi suya göndererek vakit kazanan Alık hemen kızları uyandırıp oradan uzaklaşırlar. Dev hâlâ suyla uğraşmaktadır.

Alık ve arkadaşları nihayet köylerinin yolunu bulurlar. Köye dönen çocuklar olanları anlatınca Alık kahramanlar gibi karşılanır. Köylüler onlardan devin evinin yerini öğrenip ormana giderler. Herkesin korkulu rüyası olan yedi başlı devi öldürmeyi başarırlar.

Mahmut VURAL

26. YEDİ KARDEŞİN BACISI

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde bir kadın ve yedi oğlu varmış. Gel zaman, git zaman bu kadın gene hamile olmuş. Oğulları kadına:

“Ana biz karşiki dağa yeşil bir konak yapacağız,” demiş.

Anneleri:

“Gidin oğullarım doğacak çocuğum kız olursa yeşil bayrak, oğlan olursa kırmızı bayrak dikeceğim”, demiş.

Kadın doğurmuş. Bir kızı olmuş. Eve de yeşil bayrak asarak bunu duyurmuş.

Kadın kızını iyi yetiştirip büyütmüş. Kız yetişkin biri olmuş. Kızın arkadaşları:

“Senin hiç erkek kardeşin yok mu?” demişler.

Kız ağlaya ağlaya eve gelmiş ve annesine:

“Benim hiç erkek kardeşim yok mu?” demiş.

“Var kızım, hem de yedi tane kardeşin var,” demiş kadın.

Kız, annesine:

“Ben de kardeşlerimin yanına gideceğim,” demiş.

Annesi oğulları için çeşit çeşit yemekler yapıp kızıyla oğullarının evine gönderir. Kız da gidip ağabeylerinin evinde bir dolabın içine giriyor, ağabeyleri gidince de hemen çıkıyormuş. Çıktıktan sonra on tabak koymuş, on parmağını batırmış, on çeşit yemek koymuş. Kardeşleri gelince yemekleri yemişler. En büyük kardeş:

“Bunu kim yaptı? Bu gece bekleyeceğim,” demiş.

Gece beklerken uyuya kalmış. Kız gene kalkıp yemek yapmış. Hepsi bir akşam sırayla beklemiş, ama hepsi de uyuyakalmış. Yemekleri kimin yaptığını öğrenememişler. En küçüğüne sıra gelmiş, o da uyumuş, sabah olunca kalkmış, bakmış ki, dolabın kenarında kızın elbisesinin bir parçası kalmış. Dolabı açmış onu görmüş. Kızı yanına oturtup:

“İn misin, cin misin?” diye sorunca kız:

“Ben ne inim, ne de cinim. Yedi kardeşin yedisiyim, biricik bacısıyım,” diye cevap vermiş.

Öbür kardeşleri de gelip aynı şekilde sormuşlar. Onlara da aynı cevabı vermiş. Günler, aylar geçmiş en büyük kardeş evlenirken kız düğünde aynı yemekleri yapmış. Gelin, nasıl yaptığını merak ederek bunu kıskanmış. Bir yılan yumurtasıyla kaplumbağa yumurtasını kavurarak kıza yedirmiş. Kız bunu yiyince hamile gibi karnı şişivermiş. En büyük ağabeyi bacısını öyle görünce, hamile diye:

“Bunu keselim,” demiş.

En küçük kardeşi:

“Ben onu ormana götürüp keseceğim,” demiş.

Gerçekten de kızı alıp ormana götürmüştü:

“Bacım arkamı dön gömleğini çıkar,” demiş.

Kız gömleğini çıkarmış.

Kardeşi:

“Elimi kesip kanımı gömleğine süreceğim sonra da bu gömleği onlara götürüp seni kestiğimi söyleyeceğim,” demiş ve gitmiş.

Küçük kardeş, ağabeylerine gömleği gösterip, kestim diyerek onları kandırmış. Kız yolda giderken büyük ağabeyi için:

“Ağabey, Allah eline yılan kemiği batıra, kimsenin eliyle çıkmaya da benim elimle çıka,” diye beddua etmiş.

Kız gidip bir pınar başında oturmuş.

Bir delikanlı gelmiş:

“Bacı sen burada ne yapıyorsun?” diye sorunca,

Kız:

“Hiç, oturuyorum,” demiş.

Oğlan kızı almış, annesinin yanına götürmüştü. Annesi onu iyice bir yıkamış. Kız güzelleşmiş. Bir gün kız dışarıyı süpürüyorken en büyük ağabeyi onun yanına gelmiş:

“Elime yılan kemiği battı, kimseler çaresini bulmadı, buraya geldim,” demiş.

Ağabeyi otururken kız arkasından gelip kemiği bir çırpıda çıkarmış. Ağabeyi bunu görmemiş:

“Bunu kim çıkardı?” diye sorunca,

“Ben çıkardım,” diye cevap vermiş, kız.

Büyük ağabeyi:

“Sen kimsin?” demiş.

“Ben yedi kardeşin yedisiyim, biricik bacısıyım,” deyince ağabeyi:

“Sen benim bacımsın,” demiş.

Ağabeyi kardeşini alıp eve götürmüştü ve yedi kardeş nihayet birlikte olabilmış. Böylece onlar ermiş muradına, biz çikalım kapı ardına.

27. SEL EHMED İLE HATE

Bir yer varmış, bir yer yokmuş, bir yerde bir ağa varmış. Bir de aynı yerde Sel Ehmed adında bir garip varmış.

Bir gün Sel Ehmed köyün dışına doğru çıkmış, yolda da bir pınara rastlayınca orada durmuş. Pınarın yanında bir gölgelikte istirahat ediyormuş. Onun burada olduğunu gören ağa, adamlarından üç kişiyi ona göndermiş.

Sel Ehmed, üç adamın kendi yanına geldiğini görünce hemen kalkıp onları beklemiş. Onlar gelince de Sel Ehmed:

“Hayırdır. Benden ne istiyorsunuz?” demiş.

Ağanın adamları:

“Hele bir yanımıza gel de..” demiş.

Sel Ehmed onlara iyice yaklaşınca içlerinden biri ona öyle bir tokat atar ki neye uğradığını şaşırır. Bu tokadın ardından Sel Ehmed öfkelenerek üç adamı da döver, onları ağaya geri gönderir.

Ağa ise adamlarını yanına çağırıp onlara demiş:

“Gidin Sel Ehmed’e deyin ki ben artık senin ağabeyin, sen de benim küçük kardeşimsin.”

Ağanın adamları gidip Sel Ehmed’e durumu anlatmışlar.

Bir gün ağa, Sel Ehmed’i yanına çağırarak birlikte gezelim demiş. Ağa ve Sel Ehmed gide gide bir dağa gitmişler. Dağda gezerken bakmışlar ki uzakta bir yayla, yaylada da bir çadır görünüyormuş. İki arkadaş, çadırın yanına gitmiş. Çadırda yedi oğlanla onların kız kardeşleri Hate’yi görmüşler.

Bu yedi kardeş, ağa ile Sel Ehmed’e:

“Kimsiniz?” demişler.

Sel Ehmed :

“Ben Sel Ehmed,” demiş, “Bu da Miyelan köyünün ağası.”

Sel Ehmed ve ağa, onlara konuk olmuşlar. Kardeşler onlara ikramda bulunmuş. Ağa, yedi kardeşin yanında Hate’yi göstererek:

“Bu bacınızı kardeşim Sel Ehmed’e verir misiniz?” demiş.

Kardeşleri, Hate’ye bakarak:

“Hate bacımız kendi bilir. O ne derse tamam deriz,” demiş.

Hate bu teklife:

“Evet” demiş. O da Sel Ehmed gibi ilk görüşte sevmiş.

Sel Ehmed aldığı bu cevapla çok mutlu olmuş. Onlardan ve ağadan müsaade isteyerek şehre gitmiş. Düğün hazırlıkları için masraf yapmış.

Nihayet alışverişi bittikten sonra yaylaya, Hate'nin çadırına geri dönmüş. Ama o gelene kadar ağa, Hate'nin kardeşlerini dövmüş. Kardeşlerin her biri bir yerde öylece yaralı yatıyormuş.

Sel Ehmed, yerde kıvranan birini görünce ona dönerek:

“Kardeş, ne oldu böyle size?” demiş.

Hate'nin yaralı kardeşi:

“Ah Sel Ehmed! Ağa hepimizi bir güzel dövdü. Bacımızı da alıp kaçtı,” demiş.

Bu söz üzerine Sel Ehmed oradan çıkıp yola koyulmuş. Sonra da gidip ağanın adamlarının hepsini öldürmüştü. Ağa elinden kurtulmuşsa da ondan Hate'yi almayı başarmış.

Hate'yi yanına alan Sel Ehmed hızla oradan uzaklaşarak Genç'e, Akdağ'a gitmiş. Dağda yaşayıp giderlerken bir gün birbirinden güzel yedi geyik görmüşler. Hate bu geyikleri görünce başlamış ağlamaya.

Sel Ehmed sormuş:

“Niçin ağlarsın Hate'm”

Hate demiş:

“Bu geyikleri gördüm de...Benim de küçük kardeşim böyle yamandır. Korkarım ki diğer kardeşlerime eziyet ediyordur. Ondandır böyle ağlarım.”

Hate böyle deyince Sel Ehmed hemen geyiklerin peşine düşmüş. Giderken de demiş ki:

“Merak etme Hate'm. Ben şimdi o küçük geyiğin başını kesip sana getiririm.”

Sel Ehmed uzun süre geyikleri kovaladıktan sonra küçük geyiği, Akdağ'ın zirvesinde yakalayabilmiş. Hemen orada kılıcını çekip geyiğe vurmuş. Geyik yaralanmış. Tam geyiği çekip başını kesecekken, geyik birden Sel Ehmed'e bir boynuz darbesi atmış ki, Sel Ehmed aldığı darbeye uçuruma yuvarlanmış. Derince bir vadiye yuvarlanıp aşağıya düşerken şansı iyi gitmiş, vadideki bir ağacın üstüne düşüvermiş.

Yere çakılmaktan kurtulan Sel Ehmed aldığı yarayla yerinden kalkmak istese de bacaklarını doğrultamamış. Ağacın dalları bacaklarına batmış, o orada öyle yaralı yaralı beklerken geyik de kaçıp gitmiş.

Akşam olup Sel Ehmed gelmeyince Hate onu merak etmiş. Sabah olmuş gelmemiş.

Hate iyice korkmaya başlayıp onu aramaya gitmiş. Ancak bir türlü onu bulamamış. Artık umudunu iyice kaybetmişti ki oturduğu yerin aşağısından bir iniltinin geldiğini fark eder. Kalkıp oraya gidince Sel Ehmed’i uçurumda bir ağacın üzerinde görür.

Hate, Sel Ehmed’e seslenmiş.

Onu duyan Sel Ehmed:

“Hate’m var git buradan. Benden sana fayda yok. Sen git kurtul!” demiş.

Hate:

“Yok Sel Ehmed, yok! Seni asla bırakıp gidemem,” demiş.

Hate hemen çare bulmaya çalışmış. Vakit kaybetmeden gitmiş. Epey zaman sonra yanında yedi köyün urganıyla geri dönmüş. Bu urganları birbirine eklemiş, üstüne de saçını kesip onu da eklemiş. Ne yapmış ne etmiş bir türlü Sel Ehmed’i yukarıya çekememiş.

Sevdiği adam böylece orada acı çekerken, Hate dayanamamış:

“Madem sen gelemedin, ben geleceğim yanına,” demiş ve kendini Sel Ehmed’in olduğu uçuruma atmış. İkisi de orada ölmüş.

Hate’yle Sel Ehmed’in öldüğü o ağaç ise yüzyıl geçmiş gene de yeşil kalmış. Bu ağaç Akdağ’da Hate’yla Sel Ehmed’in hatırası olarak kalmış.

Hate de Sel Ehmed de bu masalda mutlu sona ulaşamamış ama hatıraları hep anlatılır olmuş.

Ahmet BÜRLÜKARA

28. PADİŞAHIN ÜÇ OĞLU İLE ÜÇ KIZ KARDEŞ

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde bir padişahın üç oğlu varmış. O padişahın hüküm sürdüğü ülkede bir adamın da üç güzel kızı varmış.

Bir gün, padişahın oğlu adamın evinin civarından geçerken büyük kız:

“Padişahın oğlu beni alsaydı, ona günde üç halı yapardım,” demiş.

Onun bu sözünü işiten padişahın oğlu eve gidip annesine o kızı kendisine istemelerini söylemiş. Onun bu arzusunu uygun gördükleri için gidip kızı istemişler. Kızı eve getirdiklerinde bakmışlar ki elinden hiçbir iş gelmeyen biriymiş. Üstelik halı da yapamıyormuş. Onun bu halinden dolayı, padişahın oğlu onu ahırın önündeki bir ağaca bağlamış.

Bir gün padişahın aynı oğlu yine o adamın evinin önünden geçerken bu defa da ortanca kız:

“Padişahın oğlu beni alsaydı, ona günde bir cacım⁵⁴ yapardım,” demiş.

Padişahın oğlu, kızın bu sözünü işitince onu da istemiş. Eve götürüp baktığında onda da bir iş olmadığını anlamış. Doğruca onu ablasının yanına götürüp bağlamış.

Padişahın oğlu yine o adamın evinin önünden geçerken bu kez de küçük kız:

“Padişahın oğlu benimle evlenseydi, ona bir doğumda bir kız, bir de oğlan doğururdum,” demiş.

Küçük kız, evin en güzel kızıymış. Padişahın oğlu, onunla da evlenmiş. Gel zaman, git zaman kız hamile kalmış. Ablaları onun hamile olduğunu işitince yanlarında bulunan yaşlı bir kadını, pireyi çağırıp:

“Bacımız doğurduğu zaman burada doğacak olan köpek yavrularını onun yanına koy. Padişahın oğluna da, karısının çocuk yerine köpek doğurduğunu söylersin,” demiş.

Pirey, bebekleri sandığa koyup suya salmış. Onların yerine köpek yavrularını kadının yanına koymuş.

Başka bir köyde ihtiyar bir adam oduna giderken dere kenarında bu sandığı görmüş ve doğruca karısına götürmüştü. Zaten karısından başka da kimsesi yokmuş.

Karısı:

“Bu sandık da neyin nesi, hele bir açıp bakalım,” demiş. Sandığı açtıklarında içinde iki tane bebeğin ağladığını gören karı-koca önce çok şaşırılmışlar, sonra da kadın, kocasına:

⁵⁴ Mahalli el sanatlarından bir tür. İnce dokunmuş renkli, nakışlı kilim.

“Ben ihtiyar biriyim sütüm yok, bunlara nasıl bakarım?” demiş. Kocas:

“Allah kerimdir. Hele bu gece yatalım da sabah ola hayrola,” demiş.

O gece yatmışlar, sabah olduğunda kadın bakmış ki bir memesine süt gelmiş. Hayretler içinde kalmış. Bebekleri hemen emzirmeye başlamış. Gel zaman git zaman, çocuklar büyümüş. On beş yaşına geldikleri zaman babası oğlanı yanına çağırması:

“Oğlum, ben ölmek üzereyim. Biliyorsun ki atımdan başka bir şeyim yoktur. Anan da öldüğü zaman, o ata binin, at nerede durursa kendinize orada bir ev yapın,” demiş ve ölmüş.

Aradan bir hafta geçmiş bu kez de annesi kızı çağırıp:

“Ben ölüyorum, benim iki tane elmasım var. Bunları al, gittiğiniz yerde geçiminizi sağlarsınız,” demiş ve o da ölmüş.

İki kardeş ata binip gitmişler. Az gitmişler, uz gitmişler at, padişahın sarayının karşısında durmuş. Kendilerine orada ev yapmışlar.

Diğer yanda annelerini köpek yavrusu doğurdu diye eşeğin derisine sarıp yolun kenarına bırakmışlar, gelene geçene de ona tükürmesini söylemişler.

Oğlan bir gün oradan geçerken onu görmüş. Kadına kanı kaynamış. Onu sevmiş. Artık oradan her geçişte kadının üstüne bir deste gül atıp geçermiş. Kadının ablaları gülleri görünce şüphelenmeye başlamış, pıreyi tutup:

“Çocuklar sağdır, öldürmemişsin,” demişler.

Pırey bir gün oğlan evde yokken kızın yanına gitmiş. Kıza:

“Ağabeyinden bir şeyler iste ki hiç kimsede olmasın ve uzaklardan olsun. Hem canın da sıkılmaz,” demiş.

Bunun üzerine kız abisine arzusunu söylemiş. Ağabeyi gidip gelmiş. Gelirken kadının üstüne gene bir deste gül atmış. Bunu padişahın oğlu görmüş. Kendi kendine: “Benim karıma herkes tükürürken, bu kimdir ki her gün onun üstüne gül atıyor,” demiş. Kadının ablaları gene pıreyi çağırması:

“Oğlan ki gidip her defasında dönüyor. Kızla konuş, ağabeyini tekrar göndersin. Orada taş olsun, geri dönmesin,” demiş.

Oğlan bir daha gidip gelmiş. Gelirken de bir kız getirmiş, onunla evlenmiş. Kız da her şeyi bilen periymiş.

Pırey, gene bir gün onlara gitmiş. Peri kız da onunla dışarı çıkmış, Pırey’e:

“Sen bunlara neler yapmışsın?” demiş.

“Ben bir şey yapmadım,” diye cevap vermiş, Pırey.

Kız bir değnekle Pirey'e vurunca, Pirey hemen kapının eşğinde taş oluvermiş.

Oğlan, babası olduğunu bilmediği padişahı, evine davet etmiş.. Padişahın oğlu:

“Sen hiç işittin mi, kadın köpek yavrusu doğursun? İşitmedinse sana söyleyeyim benim karım iki tane köpek yavrusu doğurdu. Dışarıda yolun kenarında gördüğün kadın benim karımdır,” diye dert yanmış. O sırada gelin içeri girmiş:

“Sakın inanmayın. Sizinle karınız arasında bir Pirey vardı. Bunları hep o yapmıştı. Bu kız ve oğlan da senin öz çocuklarıdır. Pirey eşinin ablalarından emir alarak bunları henüz bebek iken bir sandığa koyup suya salmış. İki tane köpek yavrusunu da karınızın yanına bırakarak sizi kandırmış,” demiş.

Bu sözleri duyan padişahın oğlu, karısını bulunduğu yerden çıkarıp temizlemiş, bakımını yapmış. Ona ve çocuklarına kavuşmuş. Karısının ablalarını da, yaptıklarından dolayı öldürmüş. Oğluyla gelinine de kırk gün, kırk gece süren bir düğün yapmış.

Gökten üç elma düşmüş. Biri anlatanın, biri yazanın, biri de okuyanın başına.

Şefika SÖNMEZ

29. ÇOBAN İLE ÜÇ KIZ KARDEŞ

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde üç kız kardeş varmış. Bu üç kardeşin anneleri ölmüş. Babaları onları okumaları için hocanın yanına yollamış. Hocaları kadınmış. Çocuklar hocaya gidip gelirken kadın onlara der:

“Babanıza söyleyin benimle evlensin. Ben o zaman sizi daha çok severim; sizi hiç dövmem.”

Öyle deyince bu kızlar da hocalarının korkusundan hemen gidip babalarına söylerler. Babaları, düşünüp taşınmış ve çocuklarına demiş:

“Peki evlenmeyi kabul ediyorum.”

Çocukların babası kadınla evlenir. Ama kadın babalarıyla evlendikten sonra çocuklara iyi olacağına daha da kötü olur. Kadın onlara zulmeder. En sonunda da bu üç kızı bir kuyuya atmış. Kuyuya düştükten sonra bir tanesi diğerlerine:

“Bu tarafta bir ışık görünüyor”, demiş.

Onlar da o yöne doğru gitmişler. Az gitmişler uz gitmişler sonunda bir çobana rastlarlar. O çobana başından geçenleri anlatırlar. Çoban da bu üç kızla evlenir.

Gün geçmiş, zaman geçmiş bu üç kardeşten en küçükleri hamile kalır. Diğer iki kardeşi onu çekemezler. Doğum zamanı kızı alıp dağa götürürler. Doğan çocukların yerine köpek yavrusu koyup doğan ikizleri de alıp bir çeperin dibine atarlar.

Bu iki kardeş kocalarına:

“Bak senin karın çocuk yerine sana bir it yavrusu doğurmuş”, derler.

Çoban da karısına kızar ve onu evin önünde kazdığı çukura beline kadar gömer, önüne bir tas koyup ona yemeğini tastan it gibi yalatarak verir. Gelen gidenler de bu kadını uğursuz bilerek ona tekme vururlar, onu azarlarmış.

O köyde de bir ihtiyar kadın varmış. O kadının da bir keçisi varmış. Bu kadın birkaç gün bakar ki, keçide hiç süt yok. Kadın gidip çobana:

“Her halde bu keçinin sütünü sen sağıyorsun?” deyince çoban:

“Yok valla ben öyle bir şey yapmam. İstersen beni takip et. Ben yapmadım.” der.

Kadın bir gün keçiyi takip ederken bakar ki, keçi bir çeperin dibine gidiyor ve orada bulunan iki çocuğu emziriyor. Kadın çocukları alıp evine getirir. Çocukları büyütür.

Çocuklar büyüdükten sonra oğlan ava gider. Dağda çobana rastlar ve arkadaş olurlar. Bir gün yine çobanla karşılaşırlar. Çoban bunu yemeğe davet etmiş. Oğlan da demiş ki:

“Valla benim evde bir bacım var, ben ancak onunla gelirim.”

Çoban da:

“Tamam... bacını da al getir,” demiş.

Oğlan da eve gelip hem bacısına hem de ihtiyar kadına durumu anlatır. İhtiyar kadın da çocuklara her şeyi anlatmış. Onları nerede ve nasıl bulduğunu anlatmış. Duyduğuna göre annelerinin de çobanın evi önündeki çukurda yarı gömülü olan o kadın olduğunu söylemiş.

Bunun üzerine çocuklar çok ağlamışlar ve:

“Biz gidip annemizi kurtaracağız,” demişler.

Çocuklar ceplerine bolca ceviz doldurup yola düşerler. Gidip çobanın kapısının önünde annelerini görürler. Cevizleri annelerine verip yukarı çıkarlar. Sofraya yemek gelmiş, çoban onları buyur edince çocuklar sofraya gelmeyip ona demişler ki:

“O, kapı önünde çukurda bulunan kadın da yemeğe gelmezse biz de yemeyiz.”

Çoban o yana gider, bu yana gider olmaz. Sonra çocuklar çobana her şeyi anlatırlar. Çoban da diğer kadınları döve döve onlara doğruyu söyletmiş. Ondan sonra da bu iki hain kadını alıp kapı dışarı eder. Çoban çocukların annesiyle yeniden evlenir ve hep beraber o evde yaşarlar.

Esmā BÜRKEK

30. YILANLI KADIN İLE ÇOBAN

Mehmedi evli olmasına rağmen, sonradan âşık olduğu güzel bir kızla evlenerek, ikinci evliliğini yapar.

Mehmedi, ilk eşi ve yeni eşi bir arada yaşayıp giderler. Ancak Mehmedi'nin ilk eşi kocasının kendisine yeteri kadar ilgi göstermediğini düşünerek kocasının ikinci eşini, yeni gelini kıskanmaya başlar.

Bu kıskançlık her geçen gün artmaya başlayınca bir gün, gelinin içtiği sütün içine bir yılan yavrusu bırakır.

Kadın her zamanki gibi hiçbir şeyden habersiz bir şekilde o sütü içer.

Zamanla yılan, kadının karnında büyümeye başlar. Kadının karnı büyüyünce, herkes onun hamile olduğuna inanmaya başlar.

Mehmedi ise kendisinin kısır olduğunu belirterek, karısının kendisine ihanet ettiğini düşünür ve onu evden kovar.

Karnında yılanla gezinen bu kadın, her zamankinden daha çok yemek yemeye başlayınca, gerçekten karnında bir canlı taşıdığına artık o da inanmaya başlar.

Dışarıda kalan kadın, sürüsünü otlatmakta olan bir çobana rastlar. Çobana;

“Canım çok et çekiyor, benim için bir kuzu keser misin?” der.

Çoban:

“Ben fakir biriyim, kuzunun bedelini ağama nasıl öderim?” deyince,

“Kuzuyu kesersen seninle evlenirim,” der kadın.

Çoban bu teklifi kabul edip kuzuyu keser. Kadın, çobandan kuzuyu pişirmesini ve bolca tuzlamasını ister. Pişirilen ve bolca tuzlanan kuzuyu doya doya yer.

Sonra da çobanı çağırıp:

“Çabuk bir kova su getirip bu ağacın dibine bırak. Beni de bu ağaca bağla ve bana bir damla dahi su verme ki derdime derman bulayım,” der.

Çoban kadının dediklerini yapar, önce bir kova su getirir, sonra da kadını saatlerce ağaca bağlı olarak aç-susuz bırakır.

Kadın gittikçe acıkmaya başlayınca feryat etmeye başlar. Karnında yaşayan yılan da aynı acıyı çekmektedir.

Nihayet yılan ağacın dibinde bir kova su olduğunu görünce;

“Aman öldüm burada susuzluktan! Yeter artık dışarısı buradan daha emniyetli” diyerek kadının karnından çıkar ve suya dalar.

Yılan suya dalınca bir anda altın oluverir. Kadınla çoban gözlerine inanamaz.

Kadın karnındaki yılandan ve çektiği acılardan kurtulur; çoban da kestiği kuzunun hesabını vermekten kurtulur.

Çobanın yardımıyla derdine dermen bulan kadın, ona verdiği sözü tutarak çobanla evlenir.

Aydın BAŞOĞUZ

31. TUZ KADAR SEVGİ

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde bir ülkede bir sultan ile üç oğlu yaşarmış.

Günler, aylar ve yıllar derken zaman gelmiş geçmiş, sultan yaşlanmış, tahtını oğullarından birine bırakmaya karar vermiş. Hangi oğlunun kendini daha çok sevdiğini anlamak için onları huzuruna çağırtmış:

“Beni ne kadar seviyorsunuz?” diye sorar.

Önce en büyük oğlu cevap verir:

“Babacığım seni dünyadaki altınlar kadar seviyorum.”

Ortanca oğlu ise:

“Babacığım seni dünyadaki elmaslar kadar seviyorum,”

En küçük oğlu ise:

“Babacığım seni yemeğimdaki tuz kadar seviyorum,” der.

Bu cevapların üzerine sultan en büyük oğlunu ve ortanca oğlunu ödüllendirir, büyüğünü sultan, ortancayı da vezir yapar. Küçük oğlunun kendisini tuzla eşdeğer tutmasına sinirlenip, kendisini hiç sevmediğini düşünerek, onu ülkesinden kovar.

Küçük oğlu başka bir ülkeye sığınır, zamanla o ülkede çok sevilen bir kişi olur ve o ülkede sultan seçilir.

Sultan olunca ilk iş olarak babasını yemeğe davet eder. Babası kendini davet edenin oğlu olduğundan habersiz olarak yola çıkar.

Büyük büyük sofralar açılır, çeşit çeşit yemekler hazırlanır. İki sultan bu ihtişamlı sofraya otururlar. Baba sultanın gözleri dalar, sofrayı görünce büyük bir iştahla kaşığını bir tabağa daldırır, ağzına götürür ama yemeğin tuzu yoktur. Sultan hiç tat almadığı için başka bir yemekten alır, yine tuzsuzdur, diğeri yine öyle ve isyan eder, bağırır:

“Bu yemeklerin ne tadı var, ne tuzu!”

Oğlu hizmetçilerden bir kase altınla, elmas getirmesini emreder. Altın ve elmas dolu keseyi babasına uzatır. Yemeklere katmasını söyler. Sultan;

“Yemek altınla, elmasla tatlanır mı, tuz getirin!” diye bağırır.

Oğlu babasına onun bir zamanlar kovduğu küçük oğlu olduğunu söyler ve babasına yaptığı hatayı anlatır. Babası da hatasını anlar, aslında kendisini en çok seven küçük oğluymuş. ‘Seni tuz kadar seviyorum’ derken sevgisini anlatmak istemiş.

Babayla oğlu mutlu olmuş.

Nafia ÖZDEMİR

32. KÖYÜN ÇAPKIN HOCASI

Evvel zaman içinde bir köyde bir hoca yaşarmış. Yalnız bu hoca pek çapkınmış. Ne yapsa ne etse bir türlü huyundan vazgeçememiş.

Bir gün bu hoca köyün yeni gelinlerinden birini taciz etmiş. Gelin çok şaşırılmış ve kendi kendine; “Hoca nasıl böyle bir şey yapar ?” diyerek kimselere bir şey dememiş. Bir diğer gün hoca, gene onu rahatsız edince bu kez durumu kocasına anlatır. Ama kocası ona inanmayarak demiş ki:

“Kadın sen diyorsun? Hoca böyle bir şey yapmaz. O sana kızı gözüyle bakmıştır. Yanlış görmüşsündür. Olmaz böyle şey!”

Kadın, haklı olduğunu göstermek için bir çare düşünür ve kocasına der:

“Beyim o zaman gel ona bir oyun oynayalım. Bakalım yanlış mı görmüşüm. Yarın hocaya senin evde olmadığını haber verip bize davet edeceğim. Sen de odanın birinde saklanırsın. Hele bir görelim hoca ne yapacak?”

Kocası kabul etmiş. Derken ertesi gün kadın oğlunu tembih ederek hocayı evlerine davet eder.

Daveti duyan hoca çok sevinmiş, çocuğa bir horoz verip:

“Bunu annene ver, akşama pişirsin. Misafirinizim.” der.

Akşam olmuş hoca kadının evine gitmiş. Kapıdayken sormuş:

“Kocan yok değil mi?” deyince,

Kadın:

“Yok. Kasabaya değirmene gitti, yarına ancak gelir.” der.

Bunun üzerine hoca içeri girer. Hoca sabırsızlanmaya başlayınca kadın:

“Hocam bir dur hele, çocuklar uyusun, hem horozumuz pişiyor, onu yiyelim de sonra.”

Tabii kadının kocası diğer odadan onları dinliyormuş. Nihayet sofraya kurulmuş. Hoca tam yemeğe başlayacağı sırada kapı çalınmış. Hoca korkmuş.

Kadın, hocaya:

“Çabuk şu kapının arkasına gir. Ahırın kapısıdır,” der ve hoca kapının arkasındaki saman yığınının altına saklanır.

Kadın kapıyı kocasına açar.

Kocası gülererek:

“Vay bana ne güzel bir sofraya kurmuşsun. Hele bir karnımızı doyuralım.” der ve sofraya oturup yemeklerini yerler. Bir yandan da birbirlerine göz kırıp konuşuyorlarmış.

Sonra adam:

“Yahu kadın aklıma geldi. Bizim inek doğuracaktı, ne oldu sahi? Gel bir ahıra bakalım,” der. Kadın ve kocası ahıra, hocanın altına saklandığı saman yığınının önüne gelirler. Bu sırada hoca heyecan ve korkudan kımıldamaya başlayınca, kocası;

“Kadın ne var orada?” der.

Kadın:

“Ne olacak bey, bizim inek doğurdu da danası oraya girmiştir.” der.

Adam:

“İnşallah dana erkektir de onu bir hadım edeyim de azgınlaşmasın öyle!” deyince ecel terleri döken hoca korkudan bayılıverir. Kadınla kocası hocanın üzerine kızgın su döküp onu hadım ederler. Sonra da hocayı serbest bırakırlar.

Hadım olan hoca artık eskisi gibi kimseleri rahatsız edememiş, kendi halinde uysal birisi olup çıkmış. Karısı hocayı terk etmiş. Tabii köylüler karısının hocayı niçin terk ettiğine bir anlam verememişler. Herkes çok şaşırılmış. Ama olan hocaya olmuş, hiç yere derdine dert ekleyip beter olmuş. Bu masal burada bitmiş, ancak hocanın derdi hiç bitmemiş, sürüp gitmiş.

Enver BEKTAŞ

33. MOLLA İLE DUL KADIN

Bir varmış, bir yokmuş, bir molla varmış. Molla hanımının ölümünden sonra yalnız kalınca evlenmek istemiş. Köyde dul olan bir kadın olduğunu görünce gidip ona kendisiyle evlenmek istediğini söylemiş. Ancak kadın bir türlü kabul etmez.

Bir diğer gün molla gene aynı kadına gidip:

“Beni alır mısın?” deyince,

Kadın gene:

“Hayır,” der.

Ama molla, umudunu kaybetmez, sabırla her Allah’ın günü gidip ona aynı teklifte bulunur. Kadın bakar, kurtuluşu yok, düşünür ve kendi kendine “Ben buna üç şart vereyim ama öyle zor şartlar olsun ki bu adam yerine getiremesin. Ben de bundan kurtulayım,” der.

Kadın, mollaya:

“Seninle evlenirim ama üç şartım var,” deyince molla sorar:

“Nedir bu şartların? Söyle bakalım?”

Kadın der:

“Birincisi cuma günü hutbeye çıkıp sigara içeceksin, ikincisi ardından orada halay çekeceksin, üçüncüsü de ondan sonra erkeklik organını millete göstereceksin. Bu arada ben de seni pencereden izliyor olacağım.”

Molla:

“Tamam,” der.

Nihayet cuma günü hutbeye çıkar. Eline bir kitap alıp kitaba bakarken birden çok sinirlenerek der:

“Bazı gençler sigara içmeyi bilmiyor.”

Molla cebinden bir sigarayı çıkarıp yakar. Sigarayı ağzında dik dik tutup devam eder konuşmaya:

“Siz bu gençler böyle içiyorsunuz. Ama olmaz ki böyle Allah’a karşı sigara dik tutulup içilmez ki! Böyle yavaş yavaş sigaranızı için.”

Molla sigarayı içip bitirir. Bir daha kitaba bakıp gene der:

“Sizlere yazıklar olsun ki daha siz halay çekmeyi de bilmiyorsunuz. Düğünlerde aklınızı kaybediyorsunuz, coşuyorsunuz, kuduruyorsunuz. Ama olmaz ki. Yavaş yavaş oynayın, usulü bozmayın yav!”

Hutbeye ara verip oynayarak bir tur atar ve der:

“Yoksa Allah size yardımcı olmaz. Ey cemaat-i Müslimin üçüncü bir husus; Allah doğruyu sever, ben size çok darılmışım. Siz köyün içinde dolaşp benim hakkımda dedi kodu yapıyorsunuz, bana iftira atıyorsunuz. Diyorsunuz ki imam sünnet olmamış. Valla yalan, billa yalan!” Pantolonunun fermuarını açıp hayasını çıkarır. “Aha ben sünnetli miyim yoksa değil miyim gerek hepiniz göresiniz,” der ve şartlarını yerine getirir.

Molla büyük bir sevinç ve gururla namazı bitirip cemaati gönderdikten sonra kadının yanına gider.

“Gördün mü ben şartlarını yerine getirdim, artık sen de sözünü yerine getirirsin inşallah,” der.

Kadın hâlâ olayın şokundan kurtulamasa da çaresiz kabul eder ve onunla evlenir.

Neşat CUCUBOĞA

34. YEŞİL GÖZLÜ SARIŞIN ADAM

Yeşil gözlü sarışın adam lakaplı biri varmış. Şimdi de onun masalını anlatalım. Bir yerde tüccar bir adam varmış. Yine hayvan alımı ve satımı için hayvan pazarına gitmiş. Pazarda kendi işleriyle meşgul olurken iki adamın hayvanlar üzerine anlaşmalarına şahit olmuş. Adamlardan biri hayvan sahibi, diğeri de hayvanları almaya çalışan biriymiş. Mal sahibi, indirimini yapar ve ondan aşağı olmayacağını söyler, diğeri ise biraz daha fiyatı indirmesini söylemiş.

Mal sahibi

“Hayır, karımın başına yemin ediyorum ki bu fiyattan aşağı olmaz, veremem!” der.

Onları dinleyen tüccar, hemen yanlarına gelir mal sahibine:

“Neden karının başına yemin ediyorsun? diye sorar.

Adam:

“Benim karım çok iyi birisidir. Ona güvenim ve sevgim sonsuzdur. Onun için karımın başına yemin ederim,” der.

Tüccar:

“Karına bu kadar güvenme, ben de güvenmiştim, başıma neler geldi bir bilsen...” deyip mal sahibini evine davet eder; adam gitmek istemese de onu zorlayarak evine götürüp misafir eder.

Tüccar, adama izzet-i ikram sunduktan sonra odaya karısını da çağırır. Karısı gelip oturur. Tüccar, misafirine;

“Şimdi beni iyi dinle. Ben sana karımla aramda geçenleri anlatayım. Sen dinle. Yanlış varsa karım söylesin.” deyip başlar anlatmaya:

“Ben hayvan alım-satımıyla uğraşıyordum, bekardım. Bir gün yine hayvan pazarına gittim. İşimi gördükten sonra oralarda bir evin önünde, karım olan bu kadını gördüm, konuştuk, anlaştık. Aile gidip istedi. Düğün dernek derken evlendik. Birbirimizi çok seviyorduk. Hiçbir sorunumuz yoktu. Bir süre sonra karımın ailesi onu ziyarete gelip birkaç günlüğüne evlerine götürmek istediler. Karım ailesi ile gitti, uzun süre gelmeyince, karımı almaya evlerine gittim. Ne kadar bekledimse de karım yanıma gelmedi. Kaynanama neler olduğunu sordum. Bana;

‘Oğlum ne yaptıysam karın sana dönmek istemedi. Buralara yeşil gözlü sarışın bir adam gelmiş. Karın her günün onunladır. Onu seviyormuş.’ dedi.

Ben cemaatin yanına döndüm. Biz otururken birden cemaatin korkup etrafa kaçtıklarını gördüm.

Herkes:

‘Kaçın yeşil gözlü, sarışın adam geliyor!’ dedi.

Ben yeşil gözlü sarışın adamın kim olduğunu, nasıl olduğunu çok merak ettim. Birden içeriye çirkin, saç sakalı karışık, sarışın ve yeşil gözlü birinin girdiğini gördüm. Adam içeri girince baktım karım gelip ona sarıldı. O an karımı gördüm.

Tüccar bunları anlatınca o an karısına dönüp:

‘Kadın söyle bakayım doğru mu yanlış mı?’

Kadın utanarak;

‘Doğrudur bey, öyleydi.’ deyince; adam anlatmaya devam eder:

Karıma yavaşça:

‘Bu pis insanın neyine sevdalandın? Gel evimize gidelim.’ dedim.

Karım:

‘Sus, yoksa ona söylerim, seni gebertir!’ dedi.

Onlar birbiriyle sarmaş dolaş dışarı çıktılar. Ben evime döndüm birkaç gün sonra yine gittim. Karımı gördüm, karıma:

‘Ne olur gel gidelim. Bu adamın neyine vuruldun; hani biz birbirimizi çok seviyorduk?’ dedim. Karım bana:

‘Sen yine geldin? Dur, ben yeşil gözlü sarışınımaya haber vereyim de seni bir güzel dövsün!’ deyip adamı çağırmaya gitti.

Tüccar yine karısına bakıp:

‘Kadın öyle miydi?’ dedi.

‘Evet öyleydi’ deyince kadın, tüccar devam eder:

Karım onu çağırdı. Yeşil gözlü sarışın adam geldi, karımla beraber beni öyle bir dövdüler ki artık bende hal kalmamıştı. O an bayılmışım, öldüğümü sanarak beni götürüp bir dereye attılar. Ayıldığımda kıpırdayacak durumda değildim. Neyse, ben o halimle eve yetiştim. Birkaç gün içinde yaralarım biraz iyileşti, kendime geldim ve karımın yanına yine gittim. Karımla yeşil gözlü sarışını birlikte otururken gördüm. Onları gizliden takip ettim. Onlar epey oturup sakalaştıktan sonra baktım adamın uykusu geldi, adam karımın dizine başını koyup uzandı.

Bir süre sonra baktım karım adama:

‘Haydi sen git içeride uyu, ben de çamaşırları yıkayacağım.’ dedi.

Adam içeri girdi. Karım da çamaşırları alıp dere kenarına kadınların yanına gitti. Ben yavaşça yeşil gözlü sarışının evine girdim, onu yatakta uyurken buldum. Kamamı çıkarıp yeşil gözlü sarışını yatakta öldürdüm. Sonra dere kenarına, karımın yanına gittim. Karıma:

‘Ne olur karıcığım, ben her şeyi unutmaya hazırım, gel evimize gidelim.’ dedim.

Karım:

‘Demek ki sen ölmedin ha! Yeter artık senden! Gidip yeşil gözlü sarışın adamı çağırayım bu sefer seni gerçekten öldürsün!’ deyip eve doğru koştu.

Ben de arkasından onu takip ederek:

‘Ne olur karıcığım, onu çağırma dedim.’ öylece eve yetiştik. Karım içeri girdi, adamı doğramış olduğumu görünce, dışarı çıkıp benim önümde eğildi:

‘Ne olur kocacığım, ben ettim sen etme, beni affet. Söz, bir daha böyle bir şey yapmayacağım!’ dedi.

Ben karımı alıp eve geldim.

Tüccar yine karısına bakıp:

‘Kadın öyle miydi?’ deyince:

‘Evet anlattığın gibiydi,’ der.

Tüccar, adamına bakıp:

‘İşte benimle karım arasında olay bu. Şimdi, sen hâlâ karına güveniyorsan, onun adına yeminler ediyorsan, yarın gidip karını gözleyelim,’ der.”

Adam:

“Tamam.” deyince ertesi gün birlikte adamın evinin civarında bir yere saklanırlar.

Tüccar, adama:

“Dur hele bakalım, senin karının kaç dostu varmış?”

Biraz beklerler, bakarlar ki kadın pencereyi açtı, başı kolları açık dışarıya bakıyor. Onu görenlerden biri gelip kapıyı çaldı. Kadın kapıyı açıp onu içeri aldı, sonra biri daha geldi, kadın onu da içeri aldı. Üçüncü kişi de geldi. Kadın onu da içeri alınca kocası artık dayanamayıp:

“Yemin olsun ben artık ne bir kadına güveneceğim ne de evleneceğim! Bu memleketi de terk ediyorum!” deyip gitti.

Tüccar da çekip evine gider.

(İPEKÇİ, 2003)

35. BUNDAN BÜYÜK DERT OLUR MU?

Bir varmış, bir yokmuş, bir adam bir de karısı varmış. Bir gün adam karısına demiş: “Hanım azığımı hazırla dünyayı dolaşıp, derdi olmayan var mı öğrenmek istiyorum. Eğer derdi yoksa, niye yok diye onu soracağım.”

Kadın kocasının azığını hazırlar, adam da azığını alıp düşer yollara. Epeyce yol gider, dünyada dolaşmadık yer bırakmaz.

Sonunda gide gide bir dağın tepesinde konaklar. Orada soluklanırken aşağıda, bir de ne görsün, bir köy var ki evleri gümüşten, camisi altındandır.

Kendi kendine; “Bu köy kiminse derdi hiç yoktur. En iyisi ben bu köye gideyim,” der ve merakla o köye gider.

Köyün girişinde bekçiler etrafını sarıp sorarlar:

“Sen kimsin, ne arıyorsun?”

O da:

“Hal mesele böyle. Dedim bu dünyada bir dolaşayım, derdi olmayan var mı bir bakayım. Dolaştım, dolaştım dağın tepesinde bir soluklanayım dedim ve sizin güzel köyünüzü gördüm. Dedim ki bu köyün ağası her kimse kesin derdi yoktur,” der.

Köyün bekçileri adamı alıp köy ağasının evine götürürler. Ağa, adamın meramını öğrenince önce bir of çeker sonra da ona bakıp manalı manalı güler.

Ağa, karısını göstererek der ki:

“Bu kadını görüyor musun?”

Adam:

“Evet,” deyince başlar anlatmaya:

“Pek âlâ, şimdi dinle beni, anlatayım: Kaç yıl evvel karım çok hastaydı. Ölüm döşeğindeydi. Karıma dedim ki sen ölürsen ben başkasıyla evlenmem. Kadını dedi; ben sana inanmıyorum, ben de gittim erkekliğimi koparıp kadınıma getirdim. Şimdi bana inanıyor musun? dedim. Evet dedi.

Allah tarafından karım bir gün içinde iyileşti. Bana dedi ki ben kocasız yapamam.”

Ağa, adama konağındaki bir köleyi gösterip söze tekrar başlar:

“Bu Arap köle hem benim ekmeğimi yiyor, hem de karımla yatıyor. Ulan o... çocuğu bundan büyük dert var mı dünyada?” der.

Onu dinleyen adam haline şükredip adama hak verir ve çekip evine döner.

Neşat CUCUBOĞA

36. BAYKUŞ İLE PADİŞAH

Bir zamanlar ülkenin birinde, bütün kuşlara hükmeden bir padişah varmış. Padişahın çok sevdiği Belkıs Hanım adında bir eşi vardır. Bir dediği iki edilmezmiş. Bir gün Belkıs Hanım, padişahın kendisine kuş tüyünden bir yatak yaptırmasını ister. Kuşlara haber verilir. Her kuşa diğer bir kuş elçi olarak gönderilir. Baykuşa serçe elçi olarak gönderilir.

“Gelemem,” der.

Serçe:

“Neden?” diye sorar.

Baykuş:

“Kadının akıyla hareket eden bir padişahın emrine uymam,” der.

Serçe:

“Bütün insanlar birbirine benzemediği gibi, kadınlar da birbirine benzemez. Bak sana bir hikaye anlatayım dinle, sonra tekrar konuşuruz.”

Bir zamanlar bir bey, hocanın kızını oğluna ister. Düğünü yaparlar, bir müddet de mutlu bir birliktelikleri olur. Fakat delikanlı “Arab-ı Zengin” adında bir padişahın dünyalar güzeli kızının olduğunu öğrenir. Dilden dile dolaşan bu güzele aşık olur. Kendine güvenen yakışıklı genç dayanamaz. Bir heybe altını yanına alarak atına binip yola koyulur.

Yol üzerinde bir kulübeye rastlar. İçeri girer bakar ki birkaç kişi oturmuş kumar oynuyorlar. Delikanlıyı görünce onu da oyuna davet ederler. Kendine güvenen delikanlı hiç düşünmeden oyuna dahil olur. Önce altınlarını, sonra da atını ve elbiselerini kaybeder. Perişan bir halde ortada kalan delikanlı ne yapacağını şaşırır. Çaresiz kalan genç iş aramaya başlar. Bir konakta hizmetçi olarak iş bulur.

Delikanlının hanımı, kocasının gelmemesi üzerine kayınpederinden bir ricada bulunur:

“Kırk günlük yiyeceğimi odama koyun ayrıca bu süre içinde kimse benimle görüşmesin,” der.

Bey çok sevdiği gelininin bu arzusunu kabul eder. Odaya giren gelin, eşyaları bir heybeye doldurur. Erkek kılığına girip gizlice yola koyulur. Arab-ı Zengin’in ülkesine sora sora gider.

O da yol üstündeki kulübeye rastlar. İçeri bakınca kocasının atını ve elbiselerini tanır. Oyuna kızı da davet ederler. Oyuna oturan kız kocasının altınlarını, atını ve elbisesini geri alır. Oradakilerden atın sahibine ne olduğunu sorar. Onlar da gencin çalıştığı konağı gösterirler.

Kız kocasını perişan bir halde görür. Kocasını, hanımını tanımaz.

Kız, kocasına sorar:

“Benim hizmetçim olur musun?”

Kocası:

“Beyim izin verirse olur,” der.

Beyden yüklü bir ücret karşılığı genci alır. Genç artık hanımının hizmetçisi olur.

Genç, yeni efendisiyle yola koyulur. Yolda çamur içinde kalan bir karınca sürüsüne rastlarlar.

Kız, hizmetçisine:

“Şu suyu kes de karıncaların yuvasını bozmasın,” der.

Bunun üzerine karıncalar iki kanat parçasını kıza vererek şöyle derler:

“Bir sıkıntıya düşersen iki kanadı birbirine sürdüğün an biz emrindeyiz,” derler.

Yollarına devam ederler. Yolun üzerinde suyu çekilmiş bir derenin içindeki balıkların suyun dışında kaldıklarını görürler. Kız:

“Balıkları hemen suyun içine at,” der.

Bunun üzerine dile gelen balıklar, kıza iki pul verirler ve eklerler:

“Birbirine değdirdiğin an emrindeyiz” derler.

Tekrar yollara koyulan kız ve hizmetçisi bir hayli ilerler. Günler sonra Arab-ı Zengin’in sarayının önüne gelirler. Görüşmek istediklerini söylerler. Fakat Arab-ı Zengin gelen herkesi yedi gün bekletip öyle huzuruna almış. Çaresiz beklerler. Yedinci günün sonunda huzura alınan kızdan dileği sorulur. Kız:

“Müsaadenizle kızınıza talibim,” der.

Arab-ı zengin:

“Şartlarım var. Her kim kızıma talip olursa bu şartları yerine getirmelidir. Şartlar yerine gelirse kızımı veririm. Şartlar yerine getirilmezse kellesini alırım,” der.

Kız:

“Kabul ediyorum, bir şansımı denemek istiyorum,” der.

İlk şart yedi ton mercimek, pirinç, nohut, fasulyeyi birbirinden sabaha kadar ayıklamaktır. İkinci şart ise yetmiş yıl önce denize düşen babamın kılıcının getirilmesidir.

Şartları duyan ve kabul eden kıızı, hububat dolu odaya kapatırlar. Kız ne yapacağını kara kara düşünmeye başlar. Eli cebinde odada dolaşırken eline karıncanın kanatları gelir. Bir umut belki diyerek kanatları birbirine değdirir. Değdirir değdirmez odanın dört bir yanından karıncalar içeriye doluşmaya başlar. Karıncalar kıza buyurun efendim der. Kız:

“Sabaha kadar bu bakliyatı ayıklamalıyım,” der.

Karınca:

“Siz bize bırakın efendim. İçiniz rahat olsun,” der.

Karıncalar işlerini yapmaya başlarlar. Bu arada kız uyuyakalır. Sabah kalkınca hububatın ayrıldığını gören kız sevinçle beklemeye başlar.

Arab-ı Zengin sabah kapıyı açınca gördüğü durum karşısında hayrete düşer. Bu kez ondan kılıcı getirmesini ister.

Kız, balıkların pulların birbirine değdirir. Gelen balıklara kılıcı getirmelerini söyler. Denize girip gelen balıklar:

“Efendim kılıcın bir ucu öküzün ağzında diğeri ise büyük bir balığın ağzındadır. Eğer bize biraz etle ot getirirseniz kılıcı alır geliriz,” derler. Kız hemen istediklerini getirir. Dediğini yapan kıza büyük bir düğün yapılır.

Arab-ı Zengin büyük bir servetle birlikte kızını gönderir. Yolda kız, yani erkek kılığına giren gelin, kocası olup da hizmetçisi yaptığı gence:

“Bu gelinle altınları sana vereceğim, fakat bir şartım var,” der. Bunun bir şaka olduğunu sanır. Kızın ciddiyeti karşısında: “Şartınız nedir?” diye sorar.

Kız:

“Yüzüğümü ısıtıp bacağına dağlayacağım,” der.

Hizmetçi:

“Kabul ediyorum,” der.

Oradan ayrılan kız hemen aceleyle eve gelir. Kimseye görünmeden odasına girer.

Çok geçmeden Çehre Bey’in oğlunun Arab-ı Zengin’in kızını getirdiği haberi yayılır. Yedi gün yedi gece süren bir düğün yapılır.

Gel zaman git zaman beyin oğlu eski hanımına soğuk davranır, kalbini kırar olmuştur. Bunun üzerine hanımı herkes dağıldıktan sonra beyden gitmemesini rica eder.

“Bir durumum var, müsaadenizle aktarıyorum,” der.

Bey:

“Buyur anlat kızım,” der.

Kız başından geçen olayı anlatır. Bey buna inanmaz sinirlenir. Bey, kıza dönerek:

“Eğer söylediklerin gerçek değilse kelleni koparırım,” der.

Bey, oğlunun bacağına bakınca yüzük işaretini görür. Bunun üzerine şehrin riyasetini gelinine verir.

Bu hikayeyi dinleyen baykuş, padişahın huzuruna çıkmayı kabul eder. Fakat geç huzura çıktığı için azarlanır. Padişah:

“Sana üç soru soracağım. Eğer cevaplarını veremezsen kelleni kopartacağım,” der.

Padişah:

“Gözlerin neden bu kadar masmaavidir?”

Baykuş:

“Hepsi zekadır efendim.”

Padişah:

“Kuyruğun neden öyle büyüktür?”

Baykuş:

“Siz padişahsınız, bu sorulmaz, edeple ilgilidir;” “Peki” diyen padişah üçüncü soruyu sorar.

Padişah:

“Dünyada ölümler mi fazla yoksa yaşayanlar mı?”

Baykuş:

“Bir diri fazladır. O diri de yarı ölü şeklindedir. O yarı ölü de sizsiniz efendim.”

Padişah sinirlenerek:

“Neden ben yarı ölü olayım?”

Baykuş:

“Siz bir kadının sözüne kanıp tüm kuşları yolarsanız, kış soğuşunda hepsi telef olur,” der.

Padişah, baykuşun bu dediklerine hak verir. Hem baykuşu hem de diğer bütün kuşları serbest bırakır

Begi PESEN

37. HOROZ ÇOCUK

Bir yer varmış, bir yer yokmuş, ülkenin birinde bir karı koca yaşarmış. Bu karı kocanın hiç çocuğu yokmuş. Çocukları olmadığı için de adam karısını her gün dövüyormuş.

Bir gün adam karsısına:

“Ben değirmenden gelene kadar bana bir çocuk doğuracaksın,” demiş.

Kadın düşünmüş taşınmış ve sonunda dışarıdan bir horoz getirmiş ve onu soyup bezlerin içine sarmış.

Akşam olmuş. Adam değirmenden dönmüş, karısına:

“Çabuk dışarıya gel. Bu unları boşaltacağız,” demiş.

Kadın:

“Beyim çok hastayım, bu gün sana bir çocuk doğurdum. Gelemiyorum,” deyince adam:

“Aman hanım tamam, dışarıya hiii çıkma! Ben şimdi gelirim,” demiş.

Adam hemen içeri girmiş, kundaktaki bebeği kucağına alıp öpmüş, sevmiş. Çocuk da babasına iki gaga atmış. Adam kendi kendine: “Vay, benim oğlum ne yaman yiğittir böyle!” diye söylenmiş. Kadın bu duruma çok sevinmiş.

Derken aradan çok seneler geçmiş, kışlar bahara; baharlar kışa dönmüş de bu bebek iyice büyümüş. Artık yürümeye, konuşmaya başlamış.

Bir gün babası oğlunu yanına çağırarak:

“Oğul, sen pek yaman bir çocuksun. Artık babanın hakkını alabilirsin. Demem o ki, benim bu diyarın Mire’sinden⁵⁵ alacak param var; ama bir türlü vermez. Ondan sen alabilirsin oğul,” demiş.

Horoz kabul etmiş ve hemen dağa çıkıp hazırlık yapmaya koyulmuş. Mire’ye karşı kendini korumak için yanına bir tilki, bir ayı ve bir de nehir dolusu su almış. Sonra da alacağını almak için Mire’nin konağının yolunu tutmuş.

Az gitmiş, uz gitmiş sonunda konağa varmış.

“Üürü üüü!... Ya benim babamın parasını verirsiniz ya da ben burada her zaman ötüp dururum, size rahat vermem!” demiş.

Bu duruma çok sinirlenen Mire hemen askerlerini çağırarak ve “Çabuk bu horozu yakalayın ve onu tavukların içine atın,” demiş.

Bunun üzerine horoz da yanında getirdiği tilkiye:

“Çabuk bu tavukları ye!” demiş.

⁵⁵ Yöresel dilde bey, başkan.

Sabah olmuş. Mire uyanınca bir de ne görsün tilki, bütün tavukları silip süpürmüş; hepsini yemiş.

Mire bu defa da askerlerine:

“Çabuk bu horozu atın domuzların içine! Belki o vakit akıllanır,” demiş.

Horoz bu defa da yanında getirdiği ayıyı hayvanların içine salarak;

“Çabuk bu domuzları ye!” demiş.

Bunun üzerine ayı bütün bu hayvanları silip süpürmüş; hepsini yemiş. Bunu gören Mire iyice sinirlenmeye başlamış ve askerlerine:

“Alın bu baş belamı atın ateşe de başım rahat olsun!” demiş.

Mire'nin askerleri horozu alıp ateşe attıkları gibi horoz, yanında getirdiği nehir dolusu suyu ateşin üzerine dökmüş ve ateşi söndürmüş. Mire horozun bundan da kurtulduğunu görünce artık daha fazla dayanamamış;

“Horoz kardeş benden ne istersin? Nedir derdin?” demiş. Horoz da;

“Sende babamın bir altını varmış, onu isterim,” demiş.

Mire askerlerine:

“Tez çocuğa altın küplerinin yerini gösterin,” demiş.

Horoz küpteki altınların hepsini içine atıp yutmuş, yalnız bir tanesini de ağzına, dilinin altına koymuş.

Alacağını alan horoz, Mire'yle vedalaşıp evinin yolunu tutmuş. Horoz sevinçle nice nice yollar aşmış sonunda evine varmış. Evine vardığında annesine:

“Ana kurban çok yoruldum, hele bana kazana su doldur da yıkanayım. Ha, gelirken yanında bir de tokmak getir”, demiş.

Annesi suyu hazırlamış, tokmağı da getirmiş.

Horoz, annesine:

“Ana kurban, beni baş aşağı tut, kıcımdan tokmakla vur”, demiş.

Annesi:

“Lo kurban niye tokmakla vurayım ki sana? Sen oğlum değil misin?” deyince horoz:

“Ana kurban, sen dediğimi yap pişman olmayacaksın”, demiş.

Bunu duyan annesi oğlunun dediğini yapmış; oğlunun kıcına vurmaya başlamış. Vurmayla birlikte bir de bakmış leğen çil çil altınlarla dolmuş. Kadın ve oğlu çok sevinmiş.

Akşam olup babası da eve gelmiş. Oğlunun başarısıyla gurur duymuş. Karısına da ona böyle bir çocuk doğurduğu için teşekkür etmiş. O günden sonra da karısına daha iyi davranır olmuş.

Komşu kadın onlardaki bu neşeyi ve bir de bol keseden altınları görünce meraklanmış. Bir gün bir fırsatını bulup kadına;

“Bu kadar altını nerden buldunuz?” deyince;

“Eh valla ben bizim çocuğun kıcına tokmakla vurdum, bir de baktım leğen altınla doluverdi. Sen de çocuğunu döv ki sana altın etsin”, demiş.

Komşu kadın, heyecanla eve koşup oğlunu tokmakla dövmeye başlamış. Ama ortada hiç altın falan yokmuş. Tokmakla vurmaya devam etmiş. Tekrar bakınca ne görsün, her taraf kan revan olmuş; çocuğu can vermiş. Kadın ah etmiş, vah etmiş; değişen bir şey olmamış. Altın bulayım derken oğlunu kaybetmiş.

Eh, bu masal da burada son bulmuş. Horoz ve ailesi de bir ömür mutlu olmuş.

Esmâ BÜRKEK

38. MEZARLIĞI OLMAYAN KÖY

Bir yer varmış, bir yer yokmuş. Bir yerde bir adam, bir de karısı varmış. Bir gün bu adam karısına; “Hanım, kalk gidelim dünyada ölümün olmadığı bir yere gidelim,” demiş.

Karısı, kocasının dediğini yapmış ve karı koca hemen yola düşmüşler. Karı koa gitmişler, gitmişler ve nihayet uzak bir diyarda bir köye rastlamışlar. Bu köyde hiçbir mezar olmadığını görünce çok sevinmişler. Adam, karısına:

“Hanım valla bu köyde hiç mezar yok,” demiş, “Ee... demek ki mezar yoksa hanım, burada ölüm de yok.”

Karısı da ona katılarak;

“Doğru düşünüyorsun bey,” deyince kocası:

“Gel o zaman burada kendimize bir ev bulup köye yerleşelim,” demiş, “Hem ölümden uzak oluruz.”

Karısı kabul etmiş. Karı koca gidip köylülere kendilerine bir ev vermelerini istemiş. Köylüler de adamın kendilerine çobanlık yapması şartıyla kabul etmiş.

Bunun üzerine karı koca bu köye yerleşmiş. Adam da köylülerin hayvanlarını gütmeye başlamış.. Karısı ev işleriyle uğraşırken kocası da çobanlık yapmış.

Bir gün yine adam, hayvanları otlatmaya gitmiş. O gün karısı çok hastalanmış. Köylüler bakmış kadın sekerattadır⁵⁶, kadını alıp kesmişler. Kadının etini de pay edip bütün köye dağıtmışlar.

Meğer bu köylüler ölmek üzere olan ölülerini kesip etini yermiş. Yıllarca bu şekilde ölülerinin etlerini yiyip yaşamışlar.

Köylüler kestikleri kadının etinden kocasına da bir kemik parçası bırakmışlar. Akşam olmuş, çoban köye dönmüş, karısını evde göremeyince köylülere sormuş:

“Karım nerede?”

“Hal mesele böyle, karın öldü. Biz de onu kesip etini de köylülere dağıttık,” demiş, “Sana da bu kalça kemiğini bıraktık. Seni unutmadık ha!”

Adam üzgün ve bir o kadar da şaşkın, bu önüne konan kemik yığınının bakarak:

“Lo... lo⁵⁷... bu ne posttur, ne ettir; vah bana ki payıma düşen bir kemiktir,” demiş ardından da “Vay beni, ben nereye düştüm öyle!..” demiş.

Neşat CUCUBOĞA

⁵⁶ Ölüm döşeğinde olmak, can vermek üzere olan hasta.

⁵⁷ Sitem, hayıflanma anlamlarında bir edat.

39. TRENZEDE

Cumhuriyetin ilk yıllarıymış. Bingöl'ün dağ köylerinin birinde baba ile oğlu Genç'e gitmişler.

Hayatında ilk kez ilçeye giden delikanlı, gördükleri karşısında hayretler içinde kalmış. Gözü yol boyu sıra sıra dizilen evlerde, dükkanlardaymış.

Babası, oğluna demiş:

“Oğıl al şu eşegi götür تنها bir yere bağla otlansın. Ardımdan çarşıya gelirsın,”

Bizim delikanlı da büyük bir heyecanla eşeği alıp Murat suyunun kıyısına, tren istasyonuna gitmiş. Raylarda bulunan vagonları görünce şaşırılmış:

“Allah'ım bu da ne? Ne kadar çok ev var burada böyle! Vallah ben hiç bu kadar evi yan yana görmemişim!” diye söylenmiş.

Biraz yürümüş, nihayet eşeği için en uygun yerin sonuncu vagon olduğuna karar vermiş. Eşegi vagona bağlamış sonra da babasının yanına gitmiş.

Delikanlı ve babası alışverişlerini yapmış ve işleri bitince de eşeklerini almak için istasyona gitmişler.

Delikanlı sağa bakar yok, sola bakar yok:

“Bu ne iştir Allah'ım? Eşegi boş ver de ula burdaki evlere ne oldi? O kadar ev yerin dibine mi girdi? Yoksa ben hayal mi gördüm?” diye söylenmiş.

Babası demiş:

“Ula oğlım eşek nerde? Oni nereye bağladın? Acele et! Ne dolanıp durursun?”

“Baba eşegi bırak; ben oni bağladığım evi bulamerim. O kadar eve ne oldi? Nereye uçtu o sıra sıra evler? Ben eşegi onun kapı demirine bağlamıştım. Aha şu gördüğün demirlerin üstüne kuruluydu evler...” deyince,

Babası:

“Ah benim eşşeg oğlım! Anlaşıldi sen eşegi bula bula trenin vagonuna bağlamışsın. Aynen öyle. Eşegi vagona bağladın, tren de Tatvan'a hareket etmiş; eh bizim bozo eşeg de nanayi yemiş!”

Oğlu:

“Viyy, bavo⁵⁸!...Ben ne bileyim! Vallah ben onlari ev sanmıştım.” demiş.

Bavası oğluna bakıp bakıp gülmüş.

Aydın BAŞOĞUZ

40. FAKİR KÖYLÜ

⁵⁸ “Vay baba!” anlamında olup burada olduğu gibi hayıflanma anlamıyla da kullanılmaktadır.

Vakti zamanında fakir, perişan bir köylü başka bir köye gitmiş. Ancak adam gittiği köyde dışarıda kalmış. Üstelik de öyle acıkmış ve üşümüş ki çaresizce dolanıp duruyorken bir evde düğün olduğunu fark etmiş.

Bunun üzerine köylü, düğün evine gitmiş. Kızlar, erkekler, bütün gençler oyunlar oynuyormuş. Tam bir düğün şenliği yaşanıyormuş. Fakir köylü de bu oyunlara katılarak eğlenmeye çalışmış ama yine de aklı hep kalacak yer düşünmekle meşgulmüş. Kendi kendine: “Şimdi herkes evine gider, ben nereye giderim?” demiş.

Bir müddet sonra bu fakir köylü bir odaya girmiş. “Herhalde burası mutfaktır” diyerek bir dolabı çekip arkasına girmiş. Düğündeki kişilerin dağılıp evlerine gitmelerine kadar burada saklanmış. Herkes dağılmış, düğün bitmiştir.

Fakir köylünün mutfak sanarak saklandığı oda meğerse gelinin odasıymış. Düğün sahipleri gelinin yatağını hazırlamış, odayı da düzenlemişler. Gelin ve damada da:

“Odanızı hazırladık, artık odanıza gidebilirsiniz,” demişler.

Gelin ile damat odaya girmişler. Düğün sahipleri de bunlar bir şey yemedi deyip büyük bir sininin üzerine pirinç pilavı ve bir hindinin yarısını koymuşlar. Hindi de nar gibi kızarmış. Köylü adam dolabın arkasında saklanmış halde iken gelin, damada demiş ki:

“Önce yemeğimizi yiyelim.”

Damat:

“Yok, sen beni nerede beğendin? Önce onu anlat,” demiş.

Gelin:

“Sen kalme oynarken⁵⁹ ben seni beğendim. O zamandan beri gönlüm sendeydi hep,” demiş.

Bu kez de kız, oğlana sormuş:

“Ya sen beni nerede gördün? Ne zamandan beridir seviyorsun beni?”

Oğlan:

“En çok çeşme başına suya gidende seni beğendim,” demiş, “Artık ikimiz de bunu öğrendik; gel yemeğimizi yiyelim, açlıktan öldük,” deyince;

Kız:

“Valla biz yemeği yemiyoruz. Sen bir daha kalme oyna, o çok hoşuma gitmişti. Ondan sonra yemeğimizi yeriz,” demiş.

Saklanan fakir köylü onları dinliyor ya hayatından endişe etmiş. Kendi kendine:

⁵⁹ Kılıç oyunu, kılıçla oynanan mahalli halk oyunu.

“Herhalde bunlar beni görmüşler, mahsustan böyle konuşup bana oyun oynuyorlar,” demiş.

Damat kalkmış kılıcı duvardan almış. Mecburen oynamaya başlamış. Tabii kılıcı aldığı zaman bir duvara, bir kapıya vuruyormuş. Dolabın karşısına gidip kılıcını kaldırdığı zaman, orada saklanan yabancı adam bir bağırmış bir bağırmış ki gelin ile damat korkudan bayılmışlar. Adam bakmış sini ortadadır. Siniyi olduğu gibi alıp dışarı koşmuş. Kendi kendine:

“Bunları yiyeyim, dışarıda da olsam bir şey olmaz,” demiş.

Korkudan köyün ot yığınlarının olduğu yere gidip orada saklanmış. Sonra da yemeğini yemiş. Soğuk kış günü bir saat orada otun içinde oturmuş.

Derken bir hırsız, ot çalmaya gelmiş. Yanında da ip getirmiş ki otu bağlayıp sırtında taşıyabilsin. Fakir köylü bakmış ki hırsız bir demet ot götürüyor. İkinci demet fakir köylünün olduğu demetmiş. Onu götürmeye gelince adam "Eyvaah!" diye bağırmış, hırsız da korkup kaçmış. Adam da sini ile birlikte hırsızın ipini alıp köyüne gitmiş. Keyfine de diyecek yokmuş.

Abdullah AYMAN

41. İKİ KARDEŞ

Bir varmış, bir yokmuş, iki kardeş varmış. Biri namazlı niyazlı, biri de çok yalancıymış. Yalancı olan kardeş her gün cemaate gider oturur, yalan atarmış ve bundan dolayı cemaat onun sözlerine güler, onu hep severmiş. Diğer kardeşi ise kimse sevmiyor. Doğru olan kardeş der ki:

“Ben de gideyim cemaate bir yalan atayım ki cemaat beni de sevsin.”

Neyse bu uslu olan kardeşi cemaate gider, der:

“Vallah, bugün gökten bir köpek sesi geldiğini duydum.”

Cemaat bunun dediğine gülüp geçer ve ona derler:

“Yav gökten nasıl köpek sesi gelir? Böyle şey mi olur?”

Cemaat gülmeye devam eder, onu alaya alırlar. Tabii bu durum yalancı kardeşin zoruna gider. Araya girerek der:

“Yav belki büyük bir kartal bir köpek yavrusunu ağzına takmıştır da ondan köpek havlamıştır.”

Cemaat başını öne doğru sallayarak der:

“Haaa... Bak bu olabilir. Senin dediğin gibidir.”

Bu dindar kardeş dayanamayıp tekrar şansını denemek ister ve kendi kendine: “Ben bir yalan daha atayım,” der:

“Dün ava çıktım. Baktım karşımda bir keklik, okumu alıp fırlattım. Gitti kecliğe değdi. Hemen gittim, baktım; Meğer keklik pişmiş, yanında da bir tas cacık hazır şekilde duruyor.”

Cemaat gene gülmeye, onunla alay etmeye başlar. Bu alay etmeleri gene yalancı kardeşin zoruna gider. Ama bu kez söyleyecek bir şey bulamaz ve dönüp kardeşine der:

“İnsaf insaf bira!.. Yahu diyelim ki senin okun gitmiş taşa değmiş, taş da ateş gibi sıcak olup da kecliğe değmiş ve diyelim ki keklik de pişmiş olsun. Tamam anladık... Yav ben bu cacığa ne diyeyim şimdi!..”

Mehmet ÇAPARLAR

42. DELİ KADIN İLE KOCASI

Bir yer var bir yer yokmuş. Bir yerde bir deli kadın ile kocası varmış.

Adam bir gün karısına demiş:

“Hanım, bu ipi al götürelim terziye bize pantolon yapsın.”

Kadın ipi alıp bir derenin yanına gitmiş. Derede, suyun içinde kurbağalar vırak vırak sesler çıkarıyormuş.

Kadın kendi kendine düşünerek; “Tamam, kurbağalar diyor ki ipi bize ver de pantolon yapalım. Anladım,” demiş.

Kadın ipini suya atmış ve demiş:

“Ben bu ipi size veriyorum, ama bir hafta içinde pantolonumu isterim. Bir hafta sonra gelip emanetimi alırım!..”

Kurbağalar yine vıraklamış.

Kadın demiş:

“Tamam, kabul ettiler.”

Kadın evine geri dönmüş.

Kocası demiş:

“Hanım, ipi ne yaptın?”

O demiş:

“İpi götürüp terziye verdim, bir hafta sonra gidip pantolonu alacağım.”

Bir hafta gelip geçmiş, kadın yine derenin yanına gitmiş. Kurbağalar vıraklıyormuş.

Kadın demiş:

“Pantolonu hazırladınız mı, hazırlamadınız mı?”

Kurbağalar vıraklamış. Kadın orada beklemiş, ama pantolon falan gelmemiş. Kadın kendini suya atmış. Derenin içinde dolaşmış, suyun içine bakmış. Suyun dibinde bir altın top bulmuş.

Kadın, kurbağalara dönüp demiş:

“Ohh! Gözünüzü çıkardım. Terazinizi aldım. Bundan böyle artık neyle ipleri tartacaksınız ki?”

Kadın topu alıp eve gitmiş, kocasına demiş:

“Terziler elbiseyi vermedi, ben de onların bu terazisini yanında getirdim.”

Adam nasıl topu görmüş, hemen anlamış ki bu altın bir topmuş. Topu ondan alıp eve bırakmış.

Bir gün adam evde yokken bir bohçacı gelmiş. Kadın topu getirip bohçacıya göstermiş ve demiş ki:

“Bu topu sana verirsem, bana ne verirsin?”

Bohçacı inanmamış, elindeki her şeyi ona vermiş. Kadın da topu ona vermiş.

Kadın, bohçacının verdiklerini alıp evin her köşesine yerleştirmiş. Duvarlara çivi çakıp duvarları süslemiş, rengarenk donatmış.

Akşam eve kocası gelince kadın onu karşılamış, kocasına:

“Bey, elini elime ver de gel şu evimizi seyredelim,” demiş.

Adam duvara bakınca gözlerine inanmamış, duvarlar türlü türlü kumaş, bez, paçavralarla gelişi güzel süslenmiş.

Adam:

“Bu ne ya kadın!” demiş.

“Bey, ben o topu bohçacıya verdim, o da bana bunca şeyi verdi.”

Adam sinirlenmiş karısını dövmüş sonra da onu dışarı atmış.

Kadın gidip köyün dışında bir ağacın dibinde oturmuş, ağlamaya başlamış bir süre sonra ötede yüklü bir deve görünmüş.

Deve gelip onun önünde durmuş, boynunu eğip eğip kaldırmış.

Kadın demiş:

“Eğri boyunlu abla, o köpeğin ettiği az değil, aslında gelmeyeceğim ama hadi senin hatırın için geleyim.”

Kadın deveyi de alıp evinin yolunun tutmuş. Evin önüne gelince kocasına seslenmiş:

“Bey gel, gel! Valla gelmeyecektim ama şu eğri boyunlu ablanın hatırı için geldim.”

Adam, pencereden bakmış. Dışarıda yüklü bir deveyi görünce hemen kapıyı açmış, onları içeri almış. Karısına demiş:

“Kadın, gel bu gün evleneceğiz!”

Adam karısını güzel elbiselerle süsleyip püsleyip onu ambarın içine koymuş. Metal bir tepsiye de tavuk yemi doldurup onu ambarın üstüne bırakmış. Tavuklar yemi yerken gagalarının çıkardığı sesler kadına gitmiş.

Kadın demiş:

“Bey o ne sestir?”

Adam demiş:

“Hanım, sesini çıkarma! Demirden bir dolu yağıyor, sakın dışarı çıkma!”

Adam, kadını orada bırakmış, gidip devenin yükünü indirmiş. Devenin bütün yükü altınmış. Adam bir çukur kazmış, altınları içine koymuş, üzerini de toprakla doldurmuş.

Biz adamlarla karısını orada bırakalım da, meğer bu deve zengin bir beyinmiş. Adına Mir derlermiş.

Bu Mir bir tellalla her yere haber göndermiş, devesini aramış. Kadın nasıl ki tellalın sesini duymuş, hemen Mirin konağına gidip demiş:

“Deveniz bizim evdedir.”

Mirin adamları kadınla birlikte onun evine gitmişler, kadının kocasına sormuşlar:

“Devemiz nerede?”

Adam demiş:

“Deve falan görmedik.”

Kadın demiş:

“Hani köyün dışında bulup da eve getirmiştin ya.”

Adam karısına sormuş:

“Ne vakit sen o deveyi eve getirmiştin ki...”

Kadın demiş:

“O günkü ben gelin oldum, demirden dolu yağmıştı ya, işte o gün deveyi yüküyle beraber eve getirmiştin.”

Adam demiş:

“Gördünüz işte, karım safın tekidir; bir şey bilmez. On yıldır biz evliyiz. Hiç duydunuz mu demirden dolu yağmış? Öyle bir şey yok, ben deve meve görmedim.”

Mirin adamları, kadının kocasını hapse atmışlar.

Adam karısına demiş:

“Hanım eve mukayyet ol; kapıya pencereye göz kulak ol.”

Hayli zaman geçmiş, bir gün kocasını ziyaret etmek istemiş.

Kadının aklına kocasının sözleri gelmiş, kalkıp kapıyı pencereyi sökmüş, yanında kocasına götürmüş.

Adam demiş:

“Ben size karım delidir dedim de inanmamıştınız. Akıllı bir insan hiç böyle yapar mı?”

Hakim demiş:

“Öyleyse onu bir görelim, imtihan edelim.”

Hakim ve mahkeme heyeti, bir avuç kuru üzüm ile birkaç b.k böceğini karıştırıp kadının önüne dökmüşler. Kadın, bakmış böcekler gidiyor ama kuru üzüm yerinde duruyormuş.

Kadın böcekleri toplayıp ağzına götürmüş ve içinden; “Ben önce bu gidicileri bir yiyeyim de diğerleri nasıl olsa yerindedir, bir yere gitmez,” demiş:

Adam demiş:

“Ben size dememiş miydim delidir diye. Ama siz bana inanmadınız. Biz deve meve görmedik, bir şeyden haberimiz yok. Artık beni bırakın da evime gideyim.”

Onlar bu adamı bırakmış, adam evine gidip devenin altın yükünü sakladığı o çukurdan çıkarmış. Altınlarıyla mutlu olmuş, zengin olmuş. Karısı sayesinde keyfine keyif katıp zenginliğin tadını çıkarmış.

Benden yalan, Allah’tan doğru

Bir tava helva yaptım

Onu dinleyenlere sundum.

Gülseren KUTLUKTEMUR

43. KÖYLÜ İLE ÜÇ HIRSIZ

Bir varmış, bir yokmuş, bir köylü varmış. Bir eşeği, bir de keçisi varmış.

Köylü adam eşeğine binip, keçisini de ipiyle bağlayarak şehre gitmiş. Adam, keçinin boynuna bir zil takmış, elindeki ipi de zille birlikte keçinin boynuna dolamış. Zil çaldı mı keçinin arkasından geldiğini anlarmış.

Köylü, eşeği ve keçisiyle Çabakçur'a⁶⁰ varmış. Şehirde de üç hırsız, pejmurde bir köylünün pazara girdiğini görünce sevinmeye başlamış.

Hırsızlardan biri:

“Köylünün bu keçisini çalacağım.”

Diğer hırsız:

“Ben de eşeğini çalacağım.”

Üçüncü hırsız da:

“Eh ben de onun elbisesini çalıp onu çulsuz bırakacağım,” demiş.

İlk hırsız hazırlığını yapıp dikkatlice gidip keçinin yanına varmış. Bir fırsatını bulup keçinin boynuna takılı olan zili oradan alarak eşeğin kuyruğuna bağlamış. Keçiyi alıp kaçmış.

Köylü, yoluna devam ederken zil ha bire çalınca keçinin kendisinin arkasından geldiğini sanıyormuş.

İkinci hırsız sırasının geldiğini anlayarak köylünün yanına gitmiş ve köylüye demiş:

“Aklını mı kaybettin? Bu nedir böyle? İnsan zili hayvanın boynuna takar, sen eşeğin kuyruğuna bağlamışsın. Bu nasıl bir iştir ki bana anlatsan da ben de bilsem.”

Köylü, arkasına dönüp bakınca keçinin orada olmadığını görmüş. Feryat etmeye, dizini dövmeye başlamış.

Hırsız demiş:

“Bir adam gördüm, yanında bir keçiyle acele acele gidiyordu. Acele edersen, şu yoldan gidiyordu, yetişebilirsin.”

Köylüye yolu gösterip onu göndermiş.

Köylü giderken ona demiş:

“Homa⁶¹ için sen eşeğime mukayyet ol; ben de gidip keçini alıp da geleyim.”

Hırsız demiş:

“Başım gözüm üstüne. Sen git keçini getir. Hiç merak etme!”

⁶⁰ Bingöl'ün eski adı. 1945 yılında Bingöl olarak değiştirilmiştir.

⁶¹ Zazacada Allah.

Köylü yola düşüp keçiyi bulmaya gidince, hırsız da hemen eşiği alıp diğer yoldan kaçıp gitmiş.

Köylü bir oraya bir buraya bakmış nafile, keçiyi görememiş. Çaresiz kalmış ve geri dönmüş. Geldiğinde bu kez de eşiği bulamayınca başlamış feryad u figana. Kendi kendine konuşuyormuş.

O sırada ötede bir adam görmüş. Bu adam da o üçüncü hırsızmış. Bu hırsız da bir kuyunun başında imiş. Durmadan ağlıyormuş.

Köylü içinden demiş:

“Herhalde bu adamın derdi, benimkinden daha çoktur.”

Köylü hemen onun yanına gidip demiş:

“Kardeşim, ne ağlıyorsun?”

Hırsız cevap vermiş.

“Para kesemde yüz milyonum vardı, onu kuyuya düşürdüm. Ah, ah!..”

Köylü onun durumuna üzülmüş ve gene içinden:

“Bu fakirin derdi benimkinden büyükmüş. Benim keçiyile eşek onun parası kadar değil. Fakirimın parası gitti.” demiş.

Hırsız, köylüye demiş:

“Keşke sen kuyuya girseydin de, kesemi bulup getirseydin bana. Paramın yarısını sana verirdim.”

Bu teklif, köylünün hoşuna gitmiş. Hemen elbiselerini çıkarıp, hırsıza demiş:

“Sen elbiselerime mukayyet ol; ben kuyuya inip keseni al, gelirim.”

Köylü kuyuya inip aramış. O sırada; hırsız fırsatını bulup köylünün elbiselerini alıp hızla oradan uzaklaşmış.

Köylü, kuyunun dibinde keseyi bulamayınca; seslenmiş. Ama kimse cevap vermemiş. Korkmaya başlamış, hemen yukarı çıkmış. Bakmış, bütün elbiselerini alıp götürmüş, ona kala kala çoğanı⁶² kalmış ona.

Zavallı köylü, çoğanını giyip ağlaya ağlaya pazar meydanına gitmiş.

Köylü, pazarda kimi görse, kime rast gelse, hemen bağırmaya başlamış.

“Kimse yanıma gelmesin! Kim ki yanıma gelirse, vallahi onu vururum!”

Orada bir kişi köylüye;

“Kardeşim, aklımı mı kaybettin? Bunlar nedir böyle? Ne diyorsun ha?”

⁶² Mahalli eski bir iç giysi.

Köylü demiş:

“Aklımı kaybetmedim. İyiyim, iyiyim. Ama ben insanların yanıma gelip sonra da beni soyup soğana çevirmelerinden korkuyorum.”

Zavallı köylü avare avare evine dönmüş.

Enver BEKTAŞ

44. KÖSE ADAM

Bir varmış, bir yokmuş bir baba bir de üç oğlu varmış.

Oğullarını bir gün yanına çağırır ve demiş ki:

“Oğullarım size bir nasihatte bulunacağım.”

Oğulları:

“Tamam,” demiş.

Baba demiş:

“Siz siz olun hayatınızda köse adamlarla ticaret yapmayın,” demiş.

Oğulları gene; “Tamam,” demiş.

Neyse bir gün büyük oğluna bir miktar para ile bir öküz vermiş ve ona demiş:

“Bu paraları al, bu öküzü de götürüp kasabada sat, hesabını denkleştirip bize kışlık yiyecek ve giyecek al getir.”

Büyük oğlu kasabanın yolunu tutuyor. Yolda giderken ufak tefek bir köseye rast gelir. Köse bunun yolunu keser.

Büyük oğul:

“Benden ne istiyorsun?” deyince,

Köse:

“Senle bir şartlarına girelim,” der.

Adam:

“Tamam,” der.

Köse: “Kim çok yalan atarsa o kazanır,” demiş.

Adam; “Kabul,” demiş.

Köse demiş: “Kaybedersen sendeki para miktarı ile öküzü ben alırım. Eğer sen kazanırsan sana öküz parası veririm,” demiş.

Bunlar başlamışlar yalan söylemeye. Köse daha çok yalan atıp kazanır. Tabii hem onun parasını hem de öküzünü alır.

Adam evine eli boş döner.

Babası sorar:

“Ne oldu oğlum, yiyecek, giyecekler nerde?”

Oğlu:

“Eşkiyalar önümü kesip her şeyimi aldılar,” demiş.

Tabii ki çocuk gururuna yedirip söyleyemiyor bahse girdiğini.

Baba bu kez ortanca oğlunu yollar. Ona da bir öküz bir de para verir. Kasabaya ihtiyaçlar için yollar. Oğlu kasabanın yolunu tutar. Yolda, aynı adama denk gelir.

Köse bunu da aynı şekilde kandırıp yollar. Bu da babasına eşkıyalar tarafından soyulduğunu söyler.

Baba bu sefer en küçük oğlunu yollar. Ona da öküz ile para verir. Bu da kasabanın yolunu tutar. Yolda aynı köse adama o da rastlar. Köse buna da aynı teklifi yapar. Ama küçük oğul kabul etmez, kardeşlerinin bu Köse tarafından kandırılıp soyulduğunu hemen anlar. Köseye;

“Git başımdan benim senle işim olmaz!” der, “Ben babama söz verdim senin gibilerle ticaret yapmam!”

Küçük kardeş yoluna devam eder. Ama nereye gitse bu Köse onun karşısına çıkar. Bakar bu Köse’den yakasını kurtaramayacak ona; “Tamam” diyor, “Gel bakalım kim çok yalan atarmış, gör!..” Birkaç şahit de etrafa toplayıp Köse’ye başla der. Adam başlar anlatmaya:

“Ben Ağrı dağından uçtum Süphan dağına, oradan da Erciyes dağına” deyip “Benimki bu kadar, hadi sen başla,” der.

Küçük kardeş der; “Beni iyi dinle. Mevsimlerden sonbahardı. Benim anam ile babamın düğünüydü. Bir eğlence var herkes coşmuş oynuyor. Ben de bir yanda oturmuş izliyorum. Babam çıkıp gelmedi mi?”

Dinleyenler:

“E sonra...”

Anlatmaya devam eder: “Bana dedi ki oğlum bak halımıza düğün yaptık, masraflar çok oldu. Git tarlayı sür.”

Küçük kardeş: “Köse dinliyor musun?” deyince “Evet,” der.

Çocuk anlatmaya devam eder:

“Gittim bizim bir öküz vardı bir de horoz. Sabanın bir tarafına öküzü, bir tarafına da horozu koydum. Tarlayı sürüyordum, baktım horoz bir bu yana kendini çekiyor bir de o yana çekiyor. Durup baktım meğer horozun boynu hep yara olmuş. Ne yapayım dedim ve bir ceviz kırdım. Cevizin içini aldım horozun boynuna bastırdım. Bir de baktım ki ceviz fidan oldu, sonra da kocaman bir ceviz ağacı oldu. Biliyor musun Köse, her bir ceviz tutuyordu ki o ağaç, senin kafan kadardı. Al başa bela; gelen giden taş atıyor, koparıp yiyiyordu. Dedim, ulan bu ağaç benim hele dur, bir tane de ben yiyeyim. Yerden bir toprak parçası alıp attım, gitti o ağacın üstünde bir ova oldu.”

Köse pür dikkat dinliyor.

Anlatmaya devam eder: “Bu ovada karpuz ekdim her bir karpuzu yüz kilogramlık oldu. Al bir bela daha; gelen giden alıp kesiyordu. Dedim ulan ova, bu karpuzlarımdan bir tane de ben keseyim. Nasıl ki bıçağı alıp karpuzla çaldım bıçakla birlikte karpuzun içine battım. Allah Allah... Karpuzun içinde bıçağı arıyorum baktım iki jandarma rast geldi, dediler; ‘ne arıyorsun’ dedim, hal mesele böyle, bıçağım düştü ben de bıçağı arıyorum. Jandarmalar bana güldüler, dediler; ‘biz bir tabur kaybettik arıyoruz da bulamıyoruz, sen bir bıçak kaybettin arıyorsun’...”

Köse, çocuğa der:

Tamam Allah aşkına sus, şimdi bir felaket başımıza getireceksin. Tamam sana istediğın kadar para vereceğim. Yeter ki sen sus!...”

Hüseyin ÇAPARLAR

45. KURNAZ MUHTARIN TOKADI

Evvel zamanın birinde, Lice ağasıyla kahyası Bingöl'e gezmeye gitmişler. Bingöl'de Çabakçur mahallesinde bir muhtara misafir olmuşlar.

Bu muhtar mahallede uyanıklığıyla tanınırmış.

Lice ağasını evine davet etmiş. Ona bir keçi kesmiş. Ağayla kahyası afiyetle yemiş.

Konuklar da gelmiş, sohbetler edilmiş.

Akşam olmuş. Çabakçurlu muhtar bir keçi daha kesmiş. Ağa ikinci bir keçinin kesildiğini görünce sormuş:

“Muhtar öğlen bir keçi kestir, daha o bitmeden bu keçiyi kesmenin ne gereği var?”

Muhtar:

“Ağam, ev sahibinin işine karışılmaz! Bilmez misin?” diyerek oturduğu yerden kalkmış, ağanın kulağının dibine “pat” diye bir tokat yapıştırmış.

Ağa neye uğradığını şaşırılmış. Kahya, ağanın hiç ses çıkarmamasına sinirlenmiş. Ama öfkesini yenip içinden;

“Görüşürüz Muhtar görüşürüz!..” demiş.

Ağayla muhtar Lice'ye geri dönmüş. Kahyanın teklifiyle ağa, Çabakçurlu muhtarını Lice'ye davet etmiş. Eh kahya bu, ağasının yediği tokadın hincını alacak ya!

Günler, aylar geçmiş, muhtarın yolu Diyarbakır'a düşmüş. Dönerken de gidip ağaya misafir olmuş.

Ağanın hincını almayı düşünen kahya boş durur mu, ona bir oyun oynamaya karar vermiş. Kahya ağasına demiş ki:

“Ağam, onu dereye bakan taş hana davet edelim. Orada yemek veririz. Onu kızdırmak için de yemek kaplarını, yedikten sonra aşağı dereye atarsın. Muhtar da dayanamayıp, sebebini sorar. Siz de bu sırada ondan hincınızı alırsınız.”

Ağa, kahya ve misafirleri, hanın balkonunda sofrada oturuyorlarmış. Ağa, kahyanın dediği gibi ha bire boşalan tabakları aşağıya atmış. Ama muhtardan hiç ses çıkmaz.

Kahyanın keyfi kaçmış, ağanın kulağına; “Niye bir şey demiyor yav?..” demiş.

Ağa, sofradaki son tabağı da fırlatınca, kahya artık dayanamamış ve muhtara kızarak:

“Yav, ağa bütün tabak çanak ne varsa atıp durdu, sen niye bir şey demiyorsun da susuyorsun!..” demiş.

Muhtar, bu kez de kahyanın kulağının dibine bir tokat yapıştırmış:

“Ev sahibinin işine karışılmaz. Hem sen niye karışıyorsun ha!” demiş.

İşte böyle kurnaz muhtar hem ağaya, hem kahyasına bir tokat atmış. Ağayla kahyası tokatlarını yemiş, muhtar da hem evinde hem de dışarıda karnını doyurup onları tokatlamayı başarmış.

Hikmet HAKAN

Bir yer varmış, bir yer yokmuş, Bingöl’de bir Mire⁶³ varmış.

Bir gün Mire:

“Kim bana sonu gelmeyen bir hikaye anlatırsa, ben onu kendi servetime ortak ederim.”

demiş

Bunu duyan herkes Mire’nin yanına gidip ona bir hikâye anlatır. Ama kim Mire’nin yanına gidip ona hikâye anlatmışsa da hepsinin hikayeleri bir sonla bitmiş. Kimse Mire’nin şartını yerine getirememiş.

Bir gün şehrin fakirlerinden biri olan Filit de şansını denemek için Mire’ye gider. Onun Mire’ye gideceğini duyanlar inanmamışlar. Herkes onunla alay etmiş. Ama o yine de vazgeçmeyip Mire’nin huzuruna varmış.

Mire:

“Hadi Filit bir de seni dinleyelim bakalım,” demiş.

Filit başlamış anlatmaya: “Mir’im benim bir ambar dolusu buğdayım vardı. Bir karınca her gün gelip o gün için yalnızca bir tane buğdayımı alıp Sancak kasabasına götürürdü. Sonra yine gelip benim ambardan bir tane buğdayımı alıp götürürdü Sancak’a. Bir buğdayını daha alıp götürüyor. Gene gelip bir buğdayını alıp Sancak’a götürüyor... Karınca diğer gün gene gelip buğdayını alır ve Sancak’a götürür.”

Filit durmadan hep aynı cümleyi tekrarlar:

“Gelip bir buğdayını alıp Sancak’a götürüyor, gelip bir buğdayını alıp Sancak’a götürüyor...”

Mire’nin başı ağrımaya başlar. Ama Filit’in susacağı yokmuş.

Filit ha bire anlatıp duruyor.

Mire bakıyor, bu adamın susacağı yok, der:

“Yav Filit, de hadi bu buğday ne zaman bitecek?..”

Filit gene aynı cümleyi tekrar edip durur.

Mire iyice dayanamaz hale gelir:

“Yeter yeter!” der, “Tamam seni servetime ortak ettim, yeter ki sen sus! Ne bu ya git, gel, buğday, karınca, Sancak!..”

Eh böyle işte. Filit muradına erer, şehrin yeni zenginlerinden olur.

Mehmet ÇAPARLAR

⁶³ Yöresel dilde bey, başkan.

47. TÜCCARIN BİR GECESİ

Vakti zamanında doğuda bir tüccar ile oğlu varmış. Bu tüccarın oğlu bir gün develerine yük katıp yanına da birkaç adamını almış, Serhad'a⁶⁴ gitmiş.

Onlar yolda giderken bir gece acayip bir sis, tufan olmuş. Göz gözü görmez olmuş. Tüccarın babası ise evinde kendi kendine söylenmiş. “Keşke oğlum akıl edip de o büyük deveyi kesse de onun postunun içine girse...”

Tüccar ile arkadaşları bir dağda mahsur kalmışlar. O ve arkadaşları canını kurtarmak için bir çare düşünüyorlarmış.

Onlardan biri demiş ki:

“Biz o büyük deveyi keselim de onun postuna girelim, ancak bu şekilde kurtulabiliriz.”

Onlar hemen o büyük deveyi getirip kesmişler, postunun içine girmişler. Soğuk ve ayazla post iyice büzülüp onları ısıtmış; onları soğuktan korumuş.

Sabah olunca da güneş açmış, hava yumuşamış; giydikleri post da yavaş yavaş gevşeyip açılmış. Onlar da dışarı çıkmayı başarmış.

Tüccar ile arkadaşları kurtulmuş ancak kervanın tamamı bozguna uğramış, hayvanların hepsi ölmüş.

Tüccar, evine gitmiş. Onun iki karısı varmış; biri amcasının kızı, diğeri de yabancıymış. O gece ki tüccarın oğlu ve kervanı dağda tipiye yakalanmış yabancı olan karısı yorganı üstüne çekip mışıl mışıl uyumuş. Amcasının kızı olan karı ise sabaha kadar uyumamış; bir dışarı çıkıp bir içeri giriyormuş. O gece de sabaha kadar hava açılıp durulmuş, yedi kez de kapanıp sis, duman olmuş.

Tüccar, eve gitmişti ya, yabancı olan karısına sormuş:

“Sen o gece ne gördün, ne görmedin?”

O demiş:

“Bir şey görmedim. Akşam hava biraz ayazdı fakat sonrasını bilmiyorum, uyudum. Sabah kalktım hava açıktı.”

Adam bu kez amcasının kızına sormuş:

“Sen o gece ne gördün, ne görmedin?”

O demiş:

“O gece sabaha kadar yedi defa sis oldu, yedi defa da hava açıldı.”

⁶⁴ Yörede anlatılan hikayelerde sıkça geçen bu yer adı; sınır boyları anlamına gelip çoğunlukla da Van, Hakkari yöreleri için kullanılır.

Tüccarın oğlu demiş:

“Sen amca kızısın, gönlüm bana yanıyormuş. Sen gece boyunca benim için uyumamışsın ki havanın yedi defa açıp kapandığını biliyorsun. Benim diğer karım ise hiç umursamamış ki o gece yorganı üzerine çekip uyumuş. Ondandır havanın o gece nasıl olduğunu bilemedi.”

Tüccar, bunun üzerine yabancı karısını boşamış; amcasının kızı olan karısıyla da mutlu bir hayat yaşamış.

“Benden yalan Allah’tan doğru,

Ben bir tava helva yaptım.

Dinleyenlere sundum.”

Rıza GÖNDÜK

48. DELİ ADAM İLE KARISI

Bir varmış bir yokmuş, vakti zamanında bir adam, bir de karısı varmış.

Adam delinin biriymiş, bir şey bilmezmiş.

Bir gün, bu adam torbaya saman doldurup evin tavanına asmış. Gelip geçerken torbaya bir yumruk, geçip giderken bir yumruk daha atarmış.

Adam:

“Ben çok sinirliyim, adamı öldürürüm,” demiş.

Akılınca karısını korkutuyormuş

Karısı ona demiş:

“Böyle boş duracağına, git çalış! ”

Adam:

“Hayır, hanım. Ben çok sinirli biriyim; karışmayın bana. Adamı vururum valla!” demiş.

Günlerden bir gün, akşam olunca adam dışarı çıkmış. Karısı da fırsat bu fırsat kapıyı arkadan kilitlemiş.

Adam eve dönmek istemiş ama yolunu kaybetmiş; bir mahallede çıkıvermiş. Öyle şaşkın şaşkın giderken evin birinden bir adam çıkmış:

“Komşu burada ne arıyorsun?”

“Ah kardeşim hiç sorma! Yolumu kaybedip bu köye geldim.”

Komşusu demiş:

“Yok komşu yok. İşte aynı mahalledeyiz. Köyde möyde değiliz!”

Komşusu adamın koluna girip onu evine götürmüş. Adamın karısı kapıya çıkıp kocasına:

“Ne oldu efendi? Nerelerdesin?” deyince bizim adam;

“Oooh... Hanım bu akşam bir sis bir tipi vardı ki, kardan fırtınadan göz gözü görmüyordu. Ben de yolumu şaşırdım.”

Karısı:

“Hey efendi; bu ne yalan böyle. Valla ne kar yağdı, ne fırtına vardı. Hava gayet açıktı” demiş.

Adam tekrar:

“Hanım, valla sen bilmiyorsun. Çok kötü bir fırtına vardı. Valla yer sarsılıyordu adeta. Bak valla seni ayağımın dibine atarım! Kur’an’a yemin ederim bak seni öldürürüm haa!” demiş.

Kadın ne yapsın susup gitmiş.

Bir akşam yine adam dışarı çıkmış.

Karısı da hemen kocasının elbiselerini giyip kocasının yanına gitmiş. Ona;

“Selam aleyküm,” demiş, “Hayrola niye burada duruyorsun?”

Adam:

“Çok sinirli biriyim. Sinirimi atmak için hava alıyorum burada,” demiş.

Bunun üzerine kadın, kocasını bir güzel pataklamış, pestilini çıkarmış adeta. Sonra da eve gidip kapısını kilitlemiş.

Sabah olmuş. Adamın komşuları kapıya, yanına gelip sormuşlar:

“Komşu bu ne hal? Ne oldu ? Niye buradasın böyle?”

Adam bir ah çekerek:

“Ah, ah! Eşkıyalar gelip beni dövdüler,” demiş. “Çoktu eşkıyalar, gücüm yetmedi onlara. Eh birkaçını dövdüm ama, ne yapalım?..”

Komşuları adamı kaldırıp evine götürmüşler.

Adamın karısı:

“Söyle kaç kişiydiler,” demiş.

Adam:

“Çok, çoktular,” demiş.

Karısı kızarak;

“Söyle bakayım, kaç eşkıya vardı, ha?”

Adam:

“Valla elli kişiydiler,” demiş.

Karısı kendi kendine söylenerek; “Vay adam vay” demiş.

Sonra da kalkıp kocasını yatağını serip onu yatırmış. Yastığını da başının altına yerleştirip yorganı üstüne çekmiş. Kocasını yatırdıktan sonra kadın kalkıp gitmiş.

Giderken de söylenmiş. “Deli çok! Artık gideyim. Yeter valla bu deliden çektiğim!..”

49. İSTANBUL'DA ÜÇ KÖYLÜ

Bir zamanlar aynı köyden üç arkadaş İstanbul'a çalışmaya gitmişler.

Bu üç arkadaş İstanbul'u hiç görmemişler. İlk kez İstanbul'u gördükleri zaman da büyük bir hayrete düşmüşler, gözlerini boğaz köprüsünden, denizde yüzen gemilerden ve koca koca binalardan alamamışlar.

Onlardan biri diğer iki arkadaşına der:

“Viyy!.. Bunlar da böyle? Ne kadar çok ev varmış burada? Vallah bizim köy hiç kalır yanında!”

Onlar da şaşkın şaşkın bakarken bir diğeri:

“Hele bir gelin de şu binaları sayalım. Bakalım en çok ev hangisinde varmış görelim?” der.

Eh bu üç arkadaş İstanbul'u ilk kez görüyorlar ya ne yapsınlar bir cadde boyunca binaları sayıp sayıp ilerliyorlarmış. Başları yukarıya doğru binaların katlarındayken dudaklarında rakamlar ha bire söyleniyorlar. Kendilerince en yüksek binayı bulacaklar.

Nihayet büyük bir binanın önünde durup katları saymaya başlarlar.

“Bir, iki, üç, dört” derken “on sekiz, on dokuz...” Öyle sayıp duruyorlarken karşlarına bir adam çıkmış, onların bu hallerini görünce onları kandırabileceğini sanır. Hemen yanlarına varıp sorar:

“Ne yapıyorsunuz böyle binanın önünde? Çabuk söyleyin!”

Üç arkadaş telaşlanmış. İçlerinden biri:

“Hiiç. Binaları saymıştık da, sıra bu binaya geldi. Kaç katlı olduğunu sayıyorduk ki aha sen geldin!” der.

Adam öfkeli öfkeli:

“Benim binamda kaç kat saydıysanız çabuk parasını verin!” der.

Üç arkadaş korkmaya başlar.

İçlerinden en uyanık geçineni adama:

“Vallah daha beşi bulmuştuk ki sen geldin.” deyince,

Adam:

“O halde beşinin parasını verin. Kat başına 100 lira. Tamam mı?” der.

Üç arkadaş birbirine bakar, gene aynı arkadaşları:

“Tamam. Al parayı yemiyoruz ya.” der ve parayı arkadaşlarından toplayarak adama uzatır.

Adam keyifle parasını cebine koyup oradan ayrılır.

Üç arkadaş da hızla oradan uzaklaşırlar. Giderlerken uyanık geçinenleri gülerek:

“Gördünüz mü? Dezanız⁶⁵ adamı nasıl da kandırdı. Biz yirmi beşten fazla saydık, ama oh olsun kerize beşinin parasını verdik!” der demez diğerleri de gülmeye başlar.

Üç arkadaş güle güle İstanbul sokaklarına dalıp gitmişler.

Aydın BAŞOĞUZ

⁶⁵ Amca oğlu anlamına gelir. Ayrıca burada olduğu gibi övünmek için de kullanılır.

50. ÜÇ ARKADAŞ

Bir yer varmış, bir yer yokmuş. Bir köyde üç arkadaş varmış.

Bir gün bu üç arkadaş, yolun kenarında otururken yoldan bir yolcu gelip geçmiş. Bu yolcu onlara selam vermiş. Yolcu onları geçip gitmiş, bu üç arkadaş tartışıp biri; “Bana selam verdi” demiş, bir diğeri; “Hayır bana selam verdi,” demiş.

Bu üç arkadaş yolcunun peşine düşüp adama yetişmişler. Adama sormuşlar:

“Ya adam sen kime selam verdin?”

O demiş:

“Kim ki karısından çok korkuyor, ben ona selam verdim.”

Bu üç arkadaştan biri:

“Ben karımdan çok korkuyorum” demiş, “Bir gün çok acıkmıştım. Karım sıcacık ekmek pişirmişti. Ben de bir sıcak ekmek alıp arasına da tereyağı koymuştum. Dedim, bu yağlı ekmeğimi afiyetle yiyeyim. Tam o esnada kapı açılıp karım içeri girmişti. Ben de karımın korkusundan ekmeği yağlı haliyle başıma, külahımın altına koymuştum. Tabii yağ başımdan aşağı, yüzüme doğru süzülüp akmıştı.

Karım dedi ki: “O da ne? Ne oldu böyle sana?”

Dedim: “Hastayım, terledim.”

Karım gelip bana bir tokat attı, külahım yere düştü, tabii yağla birlikte. Karım bunu görünce beni öyle bir dövdü, öyle bir dövdü ki canımı zor kurtarmıştım.”

Bu kez üç arkadaşın ikincisi başlamış anlatmaya:

“Ben karımdan çok korkuyorum. Bir gün evdeydim, çok acıkmıştım. Dedim, ekmeğin arasına çökeleğimi koyup yiyeyim. Gidip çökelek postundan çökelek alacaktım ki, kilerin kapısı açıldı. Hemen anladım, karım geliyor. Ben de telaşla çökelek postunun ağzını bağlayayım dedim. Meğer postu, şalvarımın kuşağıyla bağlayıp düğümlemişim.

Karım içeri gelmişti, ona doğru yürüdüm ki çökelek postunun da benimle geldiğini gördüm. Bunun üzerine hemen postun üzerine oturdum.

Karım; “De kalk, niye postun üzerine oturdun böyle?” dedi.

Ben de mecburen kalktım. Karım da şalvarımın kuşağının posta düğümlendiğini görünce beni öyle bir dövdü, öyle bir dövdü ki günlerce yataklara düştüm.”

Sıra üçüncü arkadaşta gelmiş, o da anlatmaya başlamış:

“Ben karımdan çok korkuyorum. Bir gün karım demişti; ‘Adam, babamın evine gidiyorum, sen de bu tavukla civcivlere göz kulak ol.’ Ben de bir iple civcivleri ayaklarından

birbirine bağladım. Cıvcivleri de tavuğun ayağına aynı iple bağladım. Böylece onları birbirinden ayrı tutmadım.

Bir gün bir kartal gelip tavuğu cıvcivleriyle beraber kapıp götürdü. Çok korktum, karım gelip beni öldürür diye. Ben de karımın korkusundan birkaç yumurtayı alıp bir yuvaya koyup üzerine de yüzükoyun uzandım. Dedim, bu şekilde yumurtaların üzerine uzanırsam yumurtadan cıvciv çıkarırım da karım bana karışmasın. Çocuklarım da etrafımda ağlaşıp yemek istiyorlardı, ama ben hiç kalkmadım yerimden. Onlara; “Çocuklar durun bakalım, yumurta cıvciv yapsın ki ananız bana karışmasın.” dedim.

Karım çıkıp gelmişti, gözü bana ilişince, dedi:

“Ne yapıyorsun böyle?”

Ben dedim:

“Hal mesele böyledir.” Ona başıma gelenleri anlattım.

Karım da bir süpürge alıp beni dövdü, dövdü; tam bir hafta yataklara düştüm.”

O yolcu onları dinledikten sonra demiş:

“Yok bana lazım değil, böyle karısından korkanlara selam vermek!”

Bu masal benden bir yalandı, ben söyledim topluluk doğruladı.

Hasan ALINCA

51. MOLLANIN KÖYE DÖNÜŞÜ

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde uzak bir yerde bir köy varmış. Bu köyde bir molla varmış. Köylüler bu mollayı çok severmiş.

Molla köyün mescidinde namaz kıldırıp vaaz edermiş. Günler böyle geçip gidermiş.

Bir gün, günlerden cuma günüyümüş. Cuma namazı için cemaat toplanmış. Molla vaaz edip hutbeyi okumuş. Sıra namaza gelmiş. Cemaat mollaya uyup namaza durmuş. Daha namazın başında, birinci rükuda molla sıkışmaz mı? Molla kendini sıkıkmaya başlamış. İkinci rükuda molla artık dayanamamış, kendini ne kadar sıkırsa da olmamış, büyük bir sesle gaz kaçtırmaya başlamış, tırr tırr tırr!.. Molla utancından namazı bitirir bitirmez doğru dışarı kaçar. Tabii ardından cemaat de çıkar.

Cemaatten biri sorar:

“Molla molla ne oldu sana? Niye kaçtın hemen?”

Herkes gülmeye başlamış. Molla utancından dili tutulmuş gibi olmuş, konuşamamış.

Bütün köy halkı bu durumdan haberdar olmuş. Kadını erkeği, genci yaşlısı mollayı konuşup eğlenir olmuş. Bunun üzerine molla, bir gece gizlice evini taşıyarak başak bir köye gitmiş. Sabah olmuş köylüler mollanın evinin kapısında kilit görünce onun nerede olduğunu merak ederek birbirlerine sorarlar:

“Bizim bombacı molla nerede? Gördünüz mü?”

Köylüler gene gülüp geçmiş.

Neyse bizim molla gittiği köyde epey kalmış. Gel zaman git zaman on sene geçmiş.

Molla kendi kendine demiş: “On koca sene geçti. Artık eski köyüme dönsem mi? Her halde köylü unutmuştur bu olayı.”

Molla kılık değiştirip eski köyüne geri dönmüş. Molla daha köyün girişine varmış ki küçük bir çocuğa rast gelmiş. Kendi kendine “Hele ben bu çocuğu bir yoklayayım da bakalım bizim olayı biliyor mu?” demiş ve çocuğun yanına gitmiş. Çocuğa sorar:

“Oğlum sen bu köyden misin?”

“Evet amca.”

“Peki yavrum sen kaç yaşındasın?” diye sorar Molla.

Çocuk biraz düşünüp:

“Valla amca tam olarak kaç yaşında olduğumu bilmiyorum ama mollanın cumada namaz kılarken arkasından bomba attığı yılda doğmuşum(!)”

Bu cevap üzerine molla hemen kızarır ve geldiği yoldan geri döner.

Çocuk:

“Hey amca sen kimsin? Hem nereye gidiyorsun öyle?” der demesine de molla arkasına bakmadan ve hiç sesini çıkarmadan oradan uzaklaşıp gider. Molla anlamış ki yıllar önce yaşadığı o olay unutulmamış aksine dilden dile anlatıla gelmiş.

Bunun üzerine molla bu köye bir daha hiç uğramaz olmuş, iyice uzaklara gitmiş.

Muttalip HANSU

52. NİKAH SUALİ

Evvel zaman içinde bir yerde bir genç evleniyormuş. Babası ona:

“Hadi bakalım, sağdıcını ve şahitlerini al da camiye gidin, nikahını kıydır” der.

Damat ve arkadaşları camiye, hocaya giderler. Hoca, damada sorar:

“Söyle bakalım genç, kaç tane Allah’ımız var?”

Damat hiç tereddütsüz cevap verir:

“İki tane, hocam.”

Hoca çok şaşırır, kulaklarına inanamaz. Tekrar sorar:

“Oğlum, kaç tane Allah’ımız var? Söylesene!”

Damat, hocanın sayıyı az bulduğunu sanarak bu kez daha da artırarak söyler:

“Ee... hocam on tane dedim ya!..” der demez, hoca ona çok kızarak:

“Hadi ulan seni zındık, de hadi git Allah’ın evinden. Ben senin gibi bir inançsızın nikahını kıymıyorum işte!” der.

Damat bu durumdan hiçbir şey anlamaz. Arkadaşlarına da bir şey demeden doru babasının yanına gider. Babası oğluna sorar:

“Oğlum ne yaptınız? Tamam mı nikah?”

“Hayır baba. Tamam değil,” der.

Babası şaşkın şaşkın bakarak:

“Ne? Tamam değil mi? Ama neden?” diye sorunca, oğlu:

“Bilmiyorum baba, bir şey anlamadım bu hocadan. Bana sordu; kaç tane Allah’ımız var? diye. Ben de on tane dedim” der.

Babası sinirlenir. Oğluna kızgın kızgın baktıktan sonra:

“Allah seni benden ala! Tüh senin şu suratına! Allah bir tanedir oğlum, bir tanedir!” deyince oğlu gülererek hemen cevap vermeye atılır:

“Bak!.. Ben dedim on tane bizim bu hoca kabul etmedi, sen diyorsun ki bir tane! Lo lo lo!.. Valla hoca hiç kabul etmezdi!”

Bu mesel böyle imiş.

Mehmet ÇAPARLAR

53. YEDİ KAPLUMBAĞA VE TUZ

Bir zamanlar bir yerde yedi kaplumbağa kardeş varmış. Bir gün bu kaplumbağalar demiş:

“Gelin hep birlikte kıra, pikniğe gidelim.”

Kaplumbağalar karar verirler gitmeye. Yemeklerini yaparlar, hazırlıklarını tamamlayıp yola koyulurlar.

Tam yüz yıl boyunca gittikten sonra piknik yapacakları yere varırlar. Yol yorgunluğunu attıktan sonra sofralarını hazırlayıp yemeklerini çıkarırlar. Yemeklerini yiyecekleri sırada onun tuzsuz olduğunu anlarlar. Tuz isterler birbirlerinden. Ama nafile, tuz yoktur. Derler:

“Valla bu yemek tuzsuz yenilmez. Biri gidip evden tuz getirsin.”

Hiçbiri tuz getirmeye yanaşmaz.

Biri der: “Ben gitmem.”; öbürü der: “Ben gitmem, sen git”; bir diğeri: “Hayır, o gitsin, ben gitmem!..”

Bir gürültüdür alır başını gider. Kimse gitmek istemez.

Kaplumbağa kardeşler karar verirler:

“En küçüğümüz kimse o gitsin tuz getirmeye.”

Bu kez de en küçük kardeş karşı çıkar:

“Ben gitmem, ben gitmem!..”

Ama kimse onu dinlemez. Herkes en küçüğün gitmesi konusunda hem fikirdir. En küçüklerine:

“İmkanı yok sen gideceksin” derler ve onu zor da olsa ikna ederler. Küçük kardeşleri:

“Ama ben size güvenmiyorum. Ya ben tuz getirmeye gitsem, siz yemekleri yemez misiniz ben gelene kadar? olmaz, siz yemekleri yer bitirirsiniz” der.

Diğer kardeşler ona söz verirler:

“Sen gelmeyene kadar yemekleri yemeyeceğiz” derler.

Küçük kardeş yola koyulur, onlardan biraz uzağa gider. Küçük kardeşin içine şüphe düşmüş ya, orada bir çalının arkasına saklanır. Öylece orada onları izler. Epey vakit geçer. Kaplumbağa gideli neredeyse yüz yıl olur. Beş dakika sonra yüz yıl olacakken, onu bekleyen kaplumbağalar:

“Valla kardeşler bu bizim ufaklık gelmeyecek galiba. İyisi mi yemeklerimizi yemeye başlayalım” derler ve yemekleri yemeye başlarlar.

Onların yemeğe başladığını gören küçük kardeşleri hemen çalılıkların arasından çıkıp onların yanına gider ve der:

“Yaa, ben size dememiş miydim, siz beni beklemeyip yemeği yersiniz diye.”

Diğer kardeşleri tuzu sorarlar. O da devam ederek:

“Ne tuza gitmesi ya!.. Ben o çalıllıkların arkasına saklanıp sizi kontrol ediyordum!.. Yaa, işte böyle!... ”

Mehmet ÇAPARLAR

54. FİLİT DAYI İLE KARA EŞEĞİ

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde bir adam varmış. Adı da Filit imiş, herkes ona Filit Dayı dermiş.

Filit Dayı'nın karısından başka kimsesi yokmuş. Üstelik de çok fakirlermiş. Bir kara tavuk ve kara eşekleri varmış.

Filit her gün ormana gidip, kestiği ağaçları getirip pazarda satarmış. Geçimini öyle sağlıyormuş. Ama Filit, her gün bu işi yapmaktan sıkılıyormuş.

Neyse günler haftaları, haftalar ayları, aylar yılları kovalayıp dururmuş. Derken Filit bu işi yapmaktan iyice sıkılmaya başlamış. Köylüler kışın çok çetin geçeceğini söyleyince karısı adama demiş ki:

“Odonları artık pazarda satma, odunları eve getir. Bak kara kış yaklaşıyor.”

Adam:

“Here kadın etme eyleme. Niye böyle yapıyorsun. Şükür eşeğimiz var iki üç günde odunlarımızı tamamlarız.”

Filit bir türlü odunları eve götürmüyormuş. Odun iyi para ediyormuş ya kadın bakıyor ki adamın eve odun getireceği yokmuş. Kadın, ne yapmalı, ne yapmalı diye düşününce aklına iyi bir fikir gelmiş. Kocasına:

“Herif” demiş, “Bu gün oduna git ben de sana kara tavuğu keseyim. Tabii odunları pazara değil eve getirmen şartıyla.”

Filit ile eşeği kabul etmiş. Ama eşek demiş:

“Kim eve daha çabuk gelirse kara tavuğu o yiyecek.”

Filit ile eşeği ormana gider. Orada eşeğe çok ağır bir yük yükler ve yola koyulurlar. Biraz ilerledikten sonra eşeğe der ki:

“Ben önden gidiyorum, sen çabuk gel.”

Adam eve gider.

Karısı:

“Filit, eşek nerede? demiş.

Adam:

“Ben geldim, o yavaş yavaş geliyor. Hele sen kara tavuğu getir yiyeyim...” demiş. Sonra da oturup tavuğu bir güzel yer. Bekler, bekler eşek gelmeyince demiş:

“Hele bir gidip bakayım bu eşek nerede kaldı?”

Gidip bakmış, bir de ne görsün eşek bir tepede sırtındaki yüküyle beraber yerde uyur bir şekilde yatıyormuş.

Adam:

“Hah hah, ha!..” gülmüş; “Ben kara tavuğu yedim bile sen daha işin yok dişlerinle dilini sıkıp kara tavuğu hayal et. Gl istersen... Bak ağzından nasıl sular akıyor, demek iştahın kabarmış... Geç kaldın eşek geç!” demiş.

Halbuki zavallı eşek onca ağır yükün altında daha fazla dayanamamış, lvermiş. Sahibi kara tavuğu yiyeyim derken kara eşeğinden olmuş... O gün bu gündür Filit Dayı tavuk yemez olmuş.

Muttalip HANSU

55. PİREY İLE PİSİNK

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zamanın birinde bir köyde Pirey adında yaşlıca bir kadın varmış.

Bu Pirey'in hiç çocuğu yokmuş. Onun için bir kedi besliyormuş.

Bir gün bu kedi derenin başında çamaşırlarını yıkayan Pirey'i itip suya atmış. Pirey kızmış ama kedisine kıyamamış.

Bir başka gün ise kedi bu kez de Pirey'in zor bela yaktığı ateşini söndürmüş. Bunun üzerine Pirey ona çok kızmış. Kediye şöyle demiş:

“Gel kızım Pisink gel, saçını tarayayım. Sen de gidip bana komşudan ateş getirirsin.”

Kedi, Pirey'e yaklaşınca Pirey elindeki bıçakla kedisinin kuyruğunu kesmiş. Kediye:

“Git bana komşudan ateş getir, ben de sana kuyruğunu vereyim.”

Kedi komşuya gitmiş:

“Komşu bana ateş ver, ben de götürüp Pirey'e vereyim. O da bana kuyruğumu versin,” demiş.

Komşu:

“Git bana süt getir. Ben de sana ateş vereyim.”

Kedi, ineğin yanına gidip ona:

“İnek bana süt ver, sütü komşuya vereyim. Komşu bana ateş versin, ateşi Pirey'e götürüp kuyruğumu alayım.”

İnek:

“Git bana ot getir, ben de sana ot vereyim.”

Kedi meraya gitmiş, ona:

“Bana ot ver,” demiş.

Mera:

“Sen git bana su getir ki sana ot vereyim,” demiş.

Kedi su getirmek için çeşme başına gitmiş, ona:

“Çeşme ne olur bana su ver, ben de götürüp merayı sulayayım. Mera bana ot versin. Otu ineğe vereyim. İnek süt versin. Sütü komşuya vereyim. Komşu bana ateş versin. Ben de onu götürüp kuyruğumu alayım.”

Çeşme:

“Git kızları getir benim için bir halay çeksinler hele sana su vereyim,” demiş.

Kedi, kızlara gitmiş:

“Kızlar kızlar gelin gidelim çeşme başında bir halay çekin de ban su versin. Su ile merayı sulayayım ki mera bana ot versin. Otu ineğe vereyim. İnek süt versin. Sütü komşuya vereyim. Komşu ateş versin. Ateşi Pirey’e vereyim. Pirey de kuyruğumu geri versin.”

Kızlar:

“Git bize kundura getir, biz de senin için gelip çeşme başında oynayalım,” demiş.

Kedi, kunduracıya gitmiş ve ona:

“Kunduracı bana kundura ver, kunduraları kızlara vereyim. Kızlar çeşme başında oynasınlar, çeşme bana su versin. Suyu meraya vereyim, mera ot versin. Otu ineğe vereyim, inek süt versin. Sütü komşuya vereyim, komşu ateş versin. Ateşi Pirey’e vereyim. Pirey de benim kuyruğumu geri versin,” demiş.

Kunduracı:

“Git bana yumurta getir. Ben de sana kundura vereyim,” demiş.

Kedi, tavuğun yanına gidip şöyle demiş:

“Tavuk tavuk ne olur bana yumurta ver. Yumurtayı kunduracıya götürüyüm. Kunduracı bana kundura versin. Kunduraları kızlara vereyim. Kızlar çeşme başına gelip halay çeksinler. Çeşme su versin, su ile merayı sulayayım. Mera ot versin, otu ineğe vereyim. İnek süt versin, sütü komşuya vereyim. Komşudan aldığım ateşi Pirey’e vereyim, o da bana kuyruğumu geri versin.”

Tavuk:

“Git bana yem getir ki ben de sana yumurta vereyim,” demiş.

Kedi, değirmenciye gitmiş, ona demiş:

“Değirmenci bana buğday ver, buğdayı götürüp tavuğa vereyim. Tavuk bana yumurta versin. Yumurtayı kunduracıya vereyim. Kunduracı bana kundura versin. Kunduraları kızlara vereyim. Kızlar gelip çeşme için halay çeksinler. Çeşme su versin, su ile merayı sulayayım. Mera ot versin, otu ineğe vereyim. İnek süt versin, sütü komşuya vereyim. Komşudan aldığım ateşi Pirey’e vereyim. Pirey de bana kuyruğumu geri versin.”

Nihayet, değirmenci, kedinin istediğini verir. Kedi de aldığını götürüp tavuğa verir.

Tavuktan aldığı yumurtayı kunduracıya, kunduracıdan aldığı kundurayı da kızlara verir.

Kızlar gelip çeşme başında halay çekerler. Çeşme su verir. Suyu alıp merayı sulayan kedi, meradan aldığı otu ineğe verir.

İnekten aldığı sütü komşuya, komşudan aldığı ateşi de Pirey’e verir.

Pirey den kuyruğunu alan kedi eski haline dönmüş.

Pirey’in yaramaz Pisink’i uslanmış, Pirey’le beraber yaşayıp gitmiş.

KAYNAK ŞAHISLAR HAKKINDA BİLGİLER

İncelememize esas olan 55 masal, Bingöl ve yöresinde saha derleme metotları dikkate alınarak kaynak şahıslardan derlenmiştir. Derleme sonucunda masalların, yerleşim merkezlerine, kaynak kişilerin okuma yazma oranları ve meslek gruplarına göre nasıl bir dağılım gösterdiği tespit edilmiştir.

Derleme sahasından alınan masalların anlatıcılarının yerleşim merkezlerine, yani ilçelere göre dağılımı şöyledir:

- a) Merkez ilçe: 12 anlatıcı
- b) Genç: 5 anlatıcı
- c) Adaklı: 3 anlatıcı
- ç) Solhan: 3 anlatıcı
- d) Karlıova: 2 anlatıcı
- e) Kiğı: 2 anlatıcı

Merkez ilçeden sonra en çok gelişen ve en fazla nüfusa sahip olan yerleşim merkezi Genç'tir. Genç, Kiğı'yla birlikte ilin en eski geçmişe sahip olan ilçelerinden olup, mesafe olarak merkez ilçeye en yakın olan ilçedir. Karlıova ilçesi, Bingöl-Erzurum; Solhan ilçesi de Bingöl-Muş karayolu üzerinde olmanın verdiği avantajla, son yıllarda gelişme gösteren ilçeler olarak dikkat çekmektedir. Adaklı ise 1990'dan sonra ilçe olan, küçük bir yerleşim yeridir. Kiğı; tarihî geçmişi ve kültürel zenginliğine rağmen maalesef henüz, merkez ilçeye sağlıklı bir karayolu bağlantısına dahi sahip değildir. İlçe, bu durumdan olumsuz olarak etkilenmektedir. Merkez ilçeden Kiğı'ya gitmek neredeyse dört saati bulmaktadır.

Yukarıda adı geçen yerleşim birimlerinde derleme metotlarına riayet edilerek kaynak şahısların tespiti yapılmış; 27 anlatıcıdan masal derlenmiştir.

Çalışmamızda yer alan 55 masalın anlatıcılarının okuma-yazma oranı dikkate alındığında ise şöyle bir sonuç ortaya çıkmıştır:

- a) Okur-yazar olmayanlar: 15 kişi
- b) İlkokul mezunu olanlar: 5 kişi
- c) Lise mezunu olanlar: 4 kişi
- ç) Yüksek öğrenim mezunu olanlar: 3 kişi

Yukarıda da görüldüğü gibi kaynak şahısların yarısından fazlası (15 kişi) okuma-yazma bilmemektedir. Bunlardan 11'i kadın olup bu sayı aynı zamanda kaynak şahıslar arasında yer alan toplam kadın anlatıcı sayısına denk düşmektedir. Diğer bir deyişle, kadın

anlatıcıların hiçbiri okuma-yazma bilmemektedir. Tahsili olan şahıslar içerisinde ise; yüksek öğrenim mezunu olanlar ancak üç kişi olup, bunun dışındakiler ilkokul ve lise mezunlarıdır. Genel olarak ilde, okuma-yazma bilenlerin oranı, Türkiye ortalaması dikkate alındığında hiç de iç açıcı durumda olmadığı gibi, biz de çalışmamız sırasında masalların orijinal olanlarını tespit edebilmek için kaynak şahısları daha çok okuma-yazması olmayanlar arasından seçmeye çalıştık.

Anlatıcıların cinsiyetlerine göre dağılımı ise aşağıdaki gibidir:

a) Kadın: 11

b) Erkek: 16

Aslında bilindiği gibi masal anlatıcılığında kadınlar erkeklere oranla daha öndedir. Ancak, Bingöl'de erkek anlatıcıların sayısı da azımsanmayacak derecededir. Burada, erkek anlatıcı sayısının çok çıkmasında ilde, başta kırsal kesimler olmak üzere pek çok yerde muhafazakâr yapının hâkim olmasının etkisi vardır. Şöyle ki, kadınların önemli bir kısmı iyi birer masal anlatıcısı olmasına rağmen, geleneksel değerlerin tesiriyle, değil derlemecilere, çocuklar dışında, köyündeki diğer kişilere bile masal anlatmamaktadır. Dolayısıyla çalışmamızdaki kadın anlatıcı sayısı azınlıkta kalmaktadır.

Anlatıcıların meslek gruplarına göre dağılımı ise aşağıdaki gibidir:

a) Ev kadını: 11 kişi

b) Çiftçi: 5 kişi

c) Öğretmen: 3 kişi

ç) Memur: 3 kişi

d) Emekli memur: 2 kişi

e) İşçi: 3 kişi

Araştırma sahamız genellikle kırsal kesimler olduğu için doğaldır ki buralarda okuma-yazma bilenlerin sayısı daha az olacağından, meslek grupları arasında ev kadınlarıyla çiftçi ve işçilerin oranı daha yüksek çıkmaktadır. Bunların dışında kalan meslekler ise tahsil görmüş kişilerin sahip olabildiği memurluk ve öğretmenliktir. Bunların sayısı sekizi geçmemektedir.

Masalların anlatıcıları hakkında bilgi verilirken şu sıralamaya bağlı kalınmıştır:

1. Masalı anlatanın adı ve soyadı

2. Doğum yeri ve tarihi

3. Öğrenim Durumu

4. Masalı kimden dinlediği

5. Mesleği

6. Kaynak şahısların anlattığı masalların çalışmamızdaki sıra numarası
Kaynak şahıslar, soyadlarına göre alfabetik olarak şu şekilde sıralanmıştır:

1. Hasan ALINCA
2. Karlıova, 1970
3. Üniversite mezunu
4. Dedesinden dinlemiş
5. Müzik öğretmeni
6. 52

1. Pakize AYDIN
2. Adaklı, 1943
3. Okuma yazması yok
4. Annesinden dinlemiş
5. Ev Hanımı
6. 50

1. Abdullah AYMAN
2. Solhan, 1958
3. Üniversite mezunu
4. Dedesinden dinlemiş
5. Öğretmen
6. 42

1. Aydın BAŞOĞUZ
2. Bingöl, 1960
3. Lise mezunu
4. Büyüklerinden dinlemiş
5. Öğretmen
6. 33, 41, 51

1. Enver BEKTAŞ
2. Kiğı, 1969
3. Üniversite mezunu
4. Dedesinden dinlemiş
5. Memur

6. 35, 44

1. Nurettin BELTEKİN
2. Bingöl,1962
3. Lise mezunu
4. Annesinden dinlemiş
5. Memur
6. 6, 12, 14, 19, 21

1. Faik BENGİ
2. Genç, 1944
3. Okuma yazması yok
4. Annesinden dinlemiş
5. İşçi
6. 32, 39

1. Esmâ BÜRKEK
2. Bingöl,1962
3. Okuma yazması yok
4. Annesinden dinlemiş
5. Ev hanımı
6. 32, 39

1. Ahmet BÜRLÜKARA
2. Bingöl,1962
3. Okuma yazması yok
4. Komşularından dinlemiş
5. Çiftçi
6. 30

1. Fatoş CEBBA
2. Karlıova,1963
3. Okuma yazması yok

4. Annesinden dinlemiş
5. Ev hanımı
6. 11

1. Neşat CUCUBOĞA
2. Bingöl, 1944
3. İlkokul mezunu
4. Büyüklerinden dinlemiş
5. Çiftçi
6. 24, 36, 37, 40

1. Hüseyin ÇAPARLAR
2. Bingöl, 1940
3. İlkokul mezunu
4. Amcasından dinlemiş
5. Çiftçi
6. 46, 48

1. Mehmet ÇAPARLAR
2. Bingöl, 1970
3. İlkokul mezunu
4. Dedesinden dinlemiş
5. İşçi
6. 7, 43, 54

1. Zahide ENSARIOĞLU
2. Genç, 1965
3. Okuma yazması yok
4. Annesinden dinlemiş
5. Ev hanımı
6. 18, 22

1. Rıza GÖNDÜK
2. Genç, 1939
3. İlkokul mezunu
4. Dedesinden dinlemiş
5. Emekli memur
6. 49

1. Hikmet HAKAN
2. Bingöl, 1962
3. Lise mezunu
4. Annesinden dinlemiş
5. Memur
6. 23, 47

1. Muttalip HANSU
2. Bingöl, 1967
3. Okuma yazması yok
4. Teyzesinden dinlemiş
5. Çiftçi
6. 3, 4, 53, 55

1. Said KOÇ
2. Genç, 1935
3. İlkokul mezunu
4. Yakınlarından dinlemiş
5. İşçi
6. 1

1. Gülseren KUTLUTEMUR
2. Adaklı, 1958
3. Okuma yazması yok
4. Annesinden dinlemiş
5. Ev hanımı

6. 44

1. Nafia ÖZDEMİR
2. Genç, 1939
3. Okuma yazması yok
4. Annesinden dinlemiş
5. Ev hanımı
6. 29, 34

1. Gül ÖZER
2. Bingöl, 1925
3. Okuma yazması yok
4. köylerine gelen bir tüccardan
5. Ev hanımı
6. 20

1. Begi PESEN
2. Adaklı, 1950
3. Okuma yazması yok
4. Komşularından dinlemiş
5. Ev hanımı
6. 13, 38

1. Mustafa PESEN
2. Kiğı, 1953
3. Lise mezunu
4. Komşularından dinlemiş
5. Emekli memur
6. 26

1. Şefika SÖNMEZ
2. Solhan, 1936
3. Okuma yazması yok

4. Komşularından dinlemiş
5. Ev hanımı
6. 31

1. Esmâ VURAL
2. Genç, 1959
3. Okuma yazması yok
4. Annesinden dinlemiş
5. Ev hanımı
6. 2, 5, 9, 54

1. Mahmut VURAL
2. Genç, 1938
3. Okuma yazması yok
4. Amcasından dinlemiş
5. Çiftçi
6. 8, 27, 28

1. Maile YILDIRIM
2. Bingöl, 1933
3. Okuma yazması yok
4. Halasından dinlemiş
5. Ev hanımı
6. 17, 25

BİBLİYOGRAFYA

- AARNE, Antti (1910), **Verzichis der Marchen Typen Mit Hilfe Von Fachgenossen**, Ausgearbeitet, Helsinki.
- ALAY, Okan (1996), **Kültür Dünyamızda Bingöl**, Meg Yayınları, Ankara.
- _____ (1996), **Bingöl Folklorundan Ürünler**, Samsun, (19 Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, lisans tezi).
- _____ (2001), “Baba Dostu”, **Bingöl İli Kültür Derneği Yayın Organı**, Ankara, (3), 26.
- AKBULUT, Azize (1976), **Bingöl Folkloru**, Erzurum, (Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi lisans tezi).
- AKBULUT, Yılmaz (1995), **Bingöl Tarihi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- AKKOYUNLU, Ziya Abdülmecit (1982), **Binbirgece Masallarının Türk Masallarına Tesiri**, Ankara, (Yayımlanmamış doktora tezi).
- ALANGU, Tahir (1961), **Billur Köşk Masalları**, İstanbul.
- _____ (1967), **Keloğlan Masalları**, İstanbul.
- _____ (1983), **Türkiye Folkoru Elkitabı**, İstanbul.
- ALPTEKİN, Ali Berat (1986), “Motif”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, 6. Cilt, 401-402.
- _____ - Esmâ ŞİMŞEK (1989), “Dede Korkut Hikâyelerinin Motif Yapısı”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, (59), Kasım, 111-133.
- _____ - Esmâ ŞİMŞEK (1990), “Türk Destanlarının Motif yapısı I”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, (65), Nisan, 197-254.
- _____ (1997), **Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ALPTEKİN, Ali Berat (1999), “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Anlatılan Hayvan Masalları Üzerine Bir Araştırma”, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, (8), 391-406.
- _____ (1999), “Hayvan Masallarının Formel Yapısı”, **Türkiyat Araştırmaları**, (6), 157-186.
- _____ (2002), **Taşeli Masalları**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- _____ (2003), **Kazak Masallarından Seçmeler**, Akçağ Yayınları, Ankara.

- ARSEVEN, Veysel (1955), “İnatçı Horoz”, **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**, c.3 (179), Y.Y?
- ARSLAN, Ahmet Ali (1998), **Kuzey Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatında Masallar**, Ankara. (Eserin birinci cildi 1998, ikinci cildi ise 2001 yılında Atatürk Kültür Merkezi yayınları arasında yayımlanmıştır.)
- ARSLAN, Namık (1994), **Yozgat Masalları**, Kayseri.
- ASRAL, Suat Salih (1935), **Öztürk Masalları**, Mersin.
- ATAÇ, Nurullah (2002), **Aisopos Masalları**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- AYBEK, Erdal (1998), “Üç Kardeşin Hikâyesi”, **Bingöl İli ve İlçeleri Yardımlaşma Derneği Yayın Organı**, İstanbul, (1), 26-27.
- BAHTEVAR HANIM (1930), **Türk Masalları**, İstanbul.
- BAKIRCI, Nedim (2000), **Niğde Masalları**, Niğde. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)
- _____ (2004), **Türk Dünyası Coğrafyasından Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Konya. (Yayımlanmamış doktora tezi.)
- BALİ, Muhan (1982), **Halk Edebiyatında Nesir**, Erzurum.
- BANARLI, Nihat Sami (1971), **Resimli Türk Edebiyatı**, c.1, İstanbul.
- BARAZ, Turhan- Semra TETİK-Nazmiye ÖZSAN (1986), **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi / Konu-Yazar Kaynakçası**, Eskişehir.
- BİLKAN, Ali Fuat (2001), **Masal Estetiği**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Bingöl İl Yıllığı 1995** (1995), Ankara.
- Binbir Gündüz Masalları** (2004), (Osmanlıcadan sadeleştiren; **Recep KIRIKÇI**), Nehir yayınları, 2 cilt, İstanbul.
- BORATAV, Pertev Naili (1969), **Az Gittik Uz Gittik**, İstanbul.
- _____ (1969), **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul.
- _____ (1982), **Türk Halk Bilimi**, İstanbul.
- _____ (1992), **Zaman Zaman İçinde**, İstanbul.
- Bin-yad** (2001), Bingöl İli ve İlçeleri Yardımlaşma Derneği Yayın Organı, (1, 3), İstanbul.
- Bin-dav** (1999), Bingöl Kültür Dayanışma Vakfı Yayın Organı, (8), İstanbul.
- Bin-ses** (2001), Bingöl ili Kültür Derneği Yayın Organı, (3), Ankara.

Bingöl Dergisi (1965), İl Halk Eğitimi Müdürlüğü, (7), Bingöl.

BURAN, Ahmet (1997), **Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağzıları (İnceleme-Metinler-Sözlük)**, Elazığ.

_____ (1988), “Fırat Üniversitesi-Fen- Edebiyat Fakültesi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Yapılan Doktora ve Yüksek Lisans Tezleri ile Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde Yapılan Mezuniyet Tezleri”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Elazığ, (1), s. 237-250.

Cumhuriyetin 50. Yılında BiNGÖL (1973), 1973 İl Yıllığı, Ankara.

DEMİRKAN, Tarık (2004), **Her Güne Bir Masal**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

DENİZ, Rasim (1996), **Kayseri Masalları**, Ankara.

DİLÇİN, Ali Dehri (1933), **Çankırı Masalları**, Çankırı.

DİNLER, Veysel (2004), **Uyanık Uykucuların 365 Gece Masalı**, Betik Yayınları, İstanbul.

DURMUŞ, M. Fatih (2004), **Türk Masalları**, Dünya Kitapları Yayınları, İstanbul.

DUYMAZ, Ali (1989), **Bingöl Efsaneleri (İnceleme-Metinler)**, Elazığ, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

EBERHARD, Wolfram - Pertev Naili BORATAV (1953), **Typen Türkischer Volksmarchen**, Viesbaden.

ELÇİN, Şükrü (1986), **Türk Halk Edebiyatı’na Giriş**, Ankara.

EMİROĞLU, Seyit (1996), **Meram İlçesi Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Konya.

ERGUN, Metin (1988), **Türkmen ve Anadolu Halk Masallarının Yapı ve Motif Açısından Mukayesesi Üzerine Bir Araştırma**, Erzurum. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.)

Evliya Çelebi Seyahatnamesi (1970), Beşinci Kitap, Zuhuri Danışman Yayınları, İstanbul.

GOLDTEİN, Kenneth S. (1983), (Çeviren: A. Edip UYSAL), **Sahada Folklor Derleme Metotları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Ziya GÖKALP (1922), “Masallar”, **Küçük Mecmua**, İstanbul, (18), 9-12.

_____ (1976), **Kızıl Elma**, İstanbul.

- _____ (1983), **Altın ışık Masalları**, İstanbul.
- GÖKÇEÖĞLU, Mustafa (1997), **Bir Varmış İki Yokmuş, (Kıbrıs Türk Halkbilimi Toplu Masallar I)**, Lefkoşe.
- GÖKYAY, Orhan Şaik (1973), **Dedem Korkudun Kitabı**, İstanbul.
- GÖRKEM, İsmail (1987), **Elazığ Efsaneleri Üzerinde Araştırmalar (Metinler-İncelemeler)**, Elazığ, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).
- GÜNAY, Umay (1975), **Elazığ Masalları**, Erzurum.
- GÜNEY, Eflatun Cem (1948), **En Güzel Türk Masalları**, İstanbul.
- _____ (1956), **Bir Varmış Bir Yokmuş**, İstanbul.
- _____ (1957), **Evvel Zaman İçinde**, İstanbul.
- _____ (1960), **Gökten Üç Elma Düştü**, İstanbul.
- _____ (1961), **Az Gittik Uz Gittik**, İstanbul.
- GÜNEŞ, MEHMET HALİM (2004), **Elazığ Masallarındaki İslam Öncesi ve İslam Sonrası Dinî Motiflerin Tespit ve Tahlili**, Elazığ, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).
- GÜNGÖR, Seza (1990), **Halk Bilgisi Haberleri Bibliyografyası**, Elazığ. (Fırat Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, lisans tezi.)
- GÜZEL, Abdurrahman - Ali TORUN (2003), **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- İPEKÇİ, Evin (2003), **Bingöllü Mehmet İpekçi'den Derlenen Masallar**, Elazığ, (Fırat Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, lisans tezi).
- İSLAMOĞLU, Mahmut (1969), **Kıbrıs Türk Folkloru**, Kıbrıs.
- KAMPHOEVENER, Elsa Sophia Von (2004), (çeviren: Aylin GERGİN), **Türk Masalları I "Aşk Hilesi"- Türk Masalları II "İfritin Tılsımı"**, Gendaş Yayınları, İstanbul.
- KARA, Ruhi (1996), **Erzincan Masalları**, Erzurum, (Yayımlanmamış doktora tezi).
- KARAASLAN, Zihni (1976), **Bingöl Masalları**, Erzurum, (Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi lisans tezi).
- KAYA, Ayşe Benek (2004), **Hasbahçenin Gülleri / Sivas Masalları**, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- KAYA, Doğan (2002), **Halkbilim Araştırmaları**, Kitabevi Yayınları, İstanbul.

- KAYGALAK, Sevda (1995), **Bingöl Folkloru**, Diyarbakır, (Dicle Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, lisans tezi).
- KIZILDAĞLI, Edip (1989), **Hatay Masalları**, İskenderun.
- KOÇİBAR, Ahmet (2001), “Bingöl Seyahatnamesi”, **Bingöl İli ve İlçeleri Yardımlaşma Derneği Yayın Organı**, İstanbul, (8), 8.
- KONUĞU, Enver (t.y.?), **Köroğlu'na Kadar Bingöl**, Azerbaycan Kültür Derneği Yayınları.
- (KOŞAY), Hamit Zübeyr (1929), **Dokuz Öktünç**, Ankara.
- KÖKSEL, Behiye (1995), **Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Konya, (Yayımlanmamış doktora tezi).
- KÖKTÜRK, Şahin (1996), **Azerbaycan ve Türkiye'den Derlenmiş Masalları Karşılaştırma Denemesi**, Samsun.
- KUNOS, İgnas (1978) **Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul.
- KÜÇÜKER, Paki (1988), **Bingöl Merkez İlçe ve Köyleri Ağzları**, Elazığ, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).
- Muallim Naci (1904), **Lügat- i Naci**, İstanbul.
- NAMLI, Gülten (1982), **Bingöl-Kurudere Köyü Folklorü**, Elazığ, (Fırat Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, lisans tezi).
- OĞUZ, M. Öcal – Metin EKİNCİ – Mehmet AÇA – Mustafa ARSLAN – Dilaver DÜZGÜN – R. Bahar AKARPINAR – Gülin Ögüt EKER – Aktan Mügen ERCAN- Tuba Saltık ÖZKAN (2003), **Türk Halk Edebiyatının El Kitabı**, Grafiker Yayınları, İstanbul.
- ÖNAY, Yılmaz (1995), **Van Masalları Üzerine Bir Araştırma**, Van, (Yayımlanmamış doktora tezi).
- ÖZÇELİK, Mehmet (2004), **Afyonkarahisar Masalları Üzerine Bir Araştırma**, Konya.
- ÖZER, Osman (1990), **Karlıova ve Yöresi Ağzları**, Elazığ, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).
- ÖZTÜRK, Ekrem (1966), “Bingöl Türküsü”, **Bingöl Dergisi**, Bingöl, (3), 7.
- PESEN, Ö. Faruk (2001), **Bingöl Sahasından Derlenen Folklor Ürünleri**, Çanakkale, (18 Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, lisans tezi).
- PROPP, Vladimir (2001), **Masalın Biçimbilimi**, Om Yayınları, İstanbul.
- SAKAOĞLU, Saim (1973), **Gümüşhane Masalları Metin Toplama ve Tahlil**,

Erzurum.

_____ (1980), **Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katalogu**, Ankara.

_____ (1999), **Masal Araştırmaları**, Akçağ Yayınları, Ankara.

_____ (2002), **Gümüşhane ve Bayburt Masalları**, Akçağ Yayınları, Ankara.

_____ _ Metin ERGUN (1991), **Türkmen Halk Masalları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

SAY, Ahmet (1980), **Bingöl Hikâyeleri**, Milliyet Yayınları, İstanbul.

SEYİDOĞLU, Bilge (1975), **Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar (Metinler ve Açıklamalar)**, Ankara.

_____ (1986), "Masal", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 6. Cilt, 150.

SUVEREN, Gülten (1969), **Binbirgece Masalları**, İstanbul.

Şemseddin Sami (1873), **Kamûs-i Türkî**, İstanbul.

ŞENOCAK, Ebru (2002), "Mazgirtli Bir Masal Anlatıcısı: Süleyman GÜL", **Millî Folklor**, 7. Cilt, (53), Bahar, 94-101.

ŞİMŞEK, Esmâ (1987), **Arzu ile Kamber Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma**, Elazığ, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)

_____ (1989), "Kadirli ve Çevresinde Masal Anlatma Geleneği ve Sonu Düşünülmemeyen Dua Adlı Masal", **Erciyes**, 12. Cilt, (135), 29-31.

_____ (1991), "Masalların İnsan Eğitimi Bakımından Önemi", **Erciyes**, 14. Cilt, (166), 20-22.

_____ (1992), "Çukurova Masallarında Modern Unsurlar", **Erciyes**, 15. Cilt, (175), 25-27.

_____ (1996), "Kadirli Bir Masal Anası: Meliha Varlı", **Erciyes**, 19. Cilt, (221), 14-17.

_____ (2001), **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması.**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

_____ (2002), "Malatyalı Bir Masal Anası: Suzan Geniş", **Millî Folklor**, 7. Cilt, (56), Kış, 109-114.

TAN, Nail (2000), **Folklor, (Halk Bilimi) Genel Bilgiler**, İstanbul.

- TANER, Nuri (1995), **Yalova Masalları**, Ortipa Yayıncılık, İstanbul.
- TEZEL, Naki (1936), **Keloğlan Masalları**, İstanbul.
- _____ (1938), **İstanbul Masalları**, İstanbul.
- THOMPSON, Sitith (1964), **The Types of The Folktale**, Helsinki.
- TUĞLACI, Pars (1985), **Osmanlı Şehirleri**, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- TUĞRUL, Mehmet (1946), **Malatya'dan Derlenmiş Masallar**, Ankara.
- TÜLBENTÇİ, Fazıl (1953), **VATAN** (Bingöl ilavesi, 11.02.1953).
- Türkçe Sözlük** (2000), Atatürk, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, c. 2, Ankara.
- Türkiye Kılavuzu Ansiklopedisi** (1946), c.1., İstanbul, (Bingöl maddesi).
- WALKER, Warren S.- Ahmet E. UYSAL (1966), **Tales Alive in Turkey**, Cambridge.
- YARDIMCI, Mehmet (1996), **Yaşayan Malatya Masalları**, Malatya.
- _____ (2004), **Türk Halk Edebiyatında Nesir**, Ürün Yayınları, Ankara.
- YAVUZ, Muhsine Helime (1988), **Diyarbakır Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma, (Derleme-İnceleme)**, Diyarbakır.
- _____ (2002), **Masallar ve Eğitimsel İşlevleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- YETKİN, Hulusi (1962), **Gaziantep'te Derlenen Halk Masalları**, Gaziantep.
- YILDIRIM, Nilüfer (2004), **Anadolu Masallarında Şamanizm İzleri**, Elazığ, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).
- YİĞİTBAŞ, M. Sadık (1950), **KİĞİ**, Cemal Azmi Matbaası, İstanbul.
- YORGANCIOĞLU, M. Oğuz (1998), **Kıbrıs Türk Folklorundan Derlemeler / MASALLAR**, Kendi Yayımı, Mağusa.
- Yurt Ansiklopedisi** (1994), c. 2, İstanbul.

ÖZ GEÇMİŞ

1975'te Bingöl'de doğdu. İlkokulu Fatih İlkokulu (1986), ortaokulu Vali Güner Orbay Ortaokulu (1989) ve liseyi Endüstri Meslek Lisesi'nde (1992) aynı ilde tamamladı.

Lisans eğitimini, 19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamlayarak 1996'da Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak mezun oldu. Aynı yıl Bingöl'de mezun olduğu ortaokula, Vali Güner Orbay İlköğretim Okulu'na Türkçe Öğretmeni olarak atandı. Daha sonra 2001'de Atatürk Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak çalışmaya başladı. 2004-2005 öğretim yılında ise TBMM Vakfı Bingöl Fen Lisesi'nde öğretmenlik yapmaya başladı.

Üniversite öğrenimi sırasında Bingöl'le ilgili yaptığı araştırmalarını son sınıfta öğrenci iken **“Kültür Dünyamızda Bingöl”** adı altında yayımladı (1996).

Derleme ve araştırma çalışmalarıyla, şiir ve öyküleri çeşitli dergi ve bültenlerde yayımlandı.

Beşparmak Dergisi 9. Şiir Ödülü'nde 2.'lik ödülünü alırken (2004); Arkadaş Z. Özger 2004 Şiir Ödülü ve Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülleri 2005'te ise “Dikkate Değer” görüldü.

Halen, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi olup aynı zamanda, TBMM Vakfı Bingöl Fen Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

Evli ve bir çocuk babasıdır.